

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

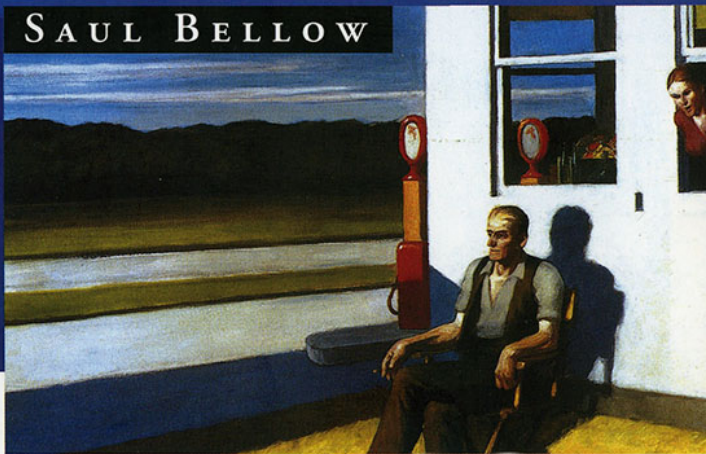
<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

SAUL BELLOW

Bay Sammler'ın Gezegeni

ÇEVİREN HASAN FEHMİ NEMLİ

Mr. Sammler's Planet

© 1969, 1970 Saul Bellow

Bu kitabın yayın hakları The Wylie Agency (UK) Ltd.'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 2309 • Dünya Edebiyatı 228

ISBN-13: 978-975-05-1932-1

© 2016 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2016, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYANLAR Ümran Küçükislamoglu, Güneş Akkor

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESİMİ Edward Hopper, "Four Lane Roads", 1956

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Nazmi Cihan Beken

BASKI Ayhan Matbaası • SERTİFİKA NO. 22749

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırım Caddesi, Gelincik Sokak, No: 6/3

Bağcılar, İstanbul Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Deve Kaldırım Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60 • Faks: 212.516 12 58

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi <https://fantey.org>

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

SAUL BELLOW

Bay Sammler'in Gezegeni

Mr. Sammler's Planet

ÇEVİREN *Hasan Fehmi Nemli*

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

Rantey.org

SAUL BELLOW 10 Haziran 1915'te, ailesinin kısa bir süre önce Rusya'dan göçerek yerleştiği Kanada'nın Quebec şehrinde doğdu. Dokuz yaşındayken ailesiyle beraber Amerika'ya, hayatının büyük bölümünü geçireceği, roman ve hikâyelerinin büyük kısmının ana mekânı olan Şikago'ya göç etti. Küçük yaştan itibaren kitap okumaya merak sardı. Chicago Üniversitesi'nde başladığı İngiliz Edebiyatı eğitimini iki sene sonra yarıda bırakarak, Northwestern Üniversitesi'nin antropoloji bölümüne geçti. Bellow romancılık kariyerinden önce geçimini, bir süre gazete ve dergilere kitap eleştirileri yazarak sağladı. İlk romanı *Boşlukta Sallanan Adam* 1944'te, ikinci romanı *Kurban* 1947'de yayımlandı. 1948'de aldığı Guggenheim bursuyla iki sene Paris'te ve başka Avrupa şehirlerinde kaldı. Asıl başarı ve ünü, bu iki yıl içinde yazmaya başlayıp 1953'te yayımladığı ve yayımlanır yayımlanmaz Amerikan Ulusal Kitap Ödülü'ne değer bulunan *Augie March'ın Maceraları* ile elde etti. Ardından 1956'da kısa ama güçlü bir kitap olan dördüncü romanı *Günü Yaş'a'yı* yayımladı. 1959'da, 1960'lardan 2000'lere kadar yazacağı kitapların tema ve yapılarının habercisi olan *Yağmur Kralı* yayımladı. Beş senede yazdığı ve 1964'te yayımladığı en büyük kitabı *Herzog* ile ikinci defa Ulusal Kitap Ödülü'nü kazandı. Bellow 1970 yılında *Bay Sammler'in Gezegeni*'ni yayımladı ve bu kitapla beraber üst üste üç kez Ulusal Kitap Ödülü kazanan ilk Amerikan yazarı oldu. 1975'te Pulitzer Ödülü'nü kazanacak olan *Humboldt'un Armağanı*'nı yazdı. 1976'da İsveç Akademisi tarafından Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görüldü. Akademi ödül gerekçesinde, Bellow'un "derin bir insanlık kavrayışıyla çağdaş kültürün incelikli bir çözümlemesini eserlerinde birleştirme-sine" dikkat çekti. Bellow'un bu tarihten sonra yazdığı kitaplar, sırayla *The Dean's December* (Dekanın Kışı, 1982), *More Die of Heartbreak* (Daha Çok Kalp Yarasından Ölüyoruz, 1987), *A Theft* (Bir Hırsızlık, 1989), *The Bellarosa Connection* (Belarus Bağlantısı, 1989), *Something to Remember Me by: Three Tales* (Beni Hatırlatacak Bir Şey: Üç Hikâye, 1991), *The Actual* (İşin Aslı, 1997), *Ravelstein* (2000) ve *Collected Stories* (Toplu Hikâyeler, 2001)'dir. 20. yüzyılın en büyük romancılarından biri sayılan Saul Bellow, 5 Nisan 2005'te, doksan yaşında Şikago'da hayatını kaybetti.

Şafaktan ya da normal bir gökyüzünde şafak sayılabilecek şeyden kısa bir süre sonra, Bay Artur Sammler West Side'daki yatak odasında, bir çalılığı andıran gür kaşlı gözüyle odasındaki birtakım kitap ve gazeteleri inceliyor ve onların iyi kitaplar, iyi gazeteler olmadığını düşünüyordu. Aslında yetmişini aşmış ve bol vakti olan biri için bunun pek de önemi yoktu. Haklı olduğunuzda ısrar etmek için aklınızı kaçırmış olmalıydınız. Haklı olmak büyük ölçüde bir yorum meselesiydi. Entelektüel insan yorumlayan bir insan olmuştur. Babalar çocuklarına, karılar kocalarına, konuşmacılar dinleyicilere, uzmanlar meslekten olmayanlara, meslektaşlar meslektaşlara, doktorlar hastalara, insan kendi ruhuna açıklamalarda bulunup yorumlar yapmıştır. Berikinin kökleri, ötekinin sebepleri, olayların kaynağı, tarihi, yapısı, nedeni-niçini. Çoğunlukla kulaktan kulağa. Ruh, istediği şeyi istiyordu. Kendi doğal bilgi birikimine sahipti. Yorumların üstyapısına acınası bir şekilde tünemiş olan zavallı kuş ne yana uçacağını bilemiyordu.

Gözü kısa bir süre için kapandı. Hollanda'daki ağır ve sıkıcı bir angarya düştü Sammler'in aklına; üç beş dönüm toprağı kuru tutmak için pompala babam pompala. Nasıl ki istilacı deniz, gerçeklerin ve duyuların çoğaltılması için bir metafor ise, toprak da fikirlerin boy verdiği toprak için bir metafordur.

Sammler düşünüyordu, çünkü yataktan çıkmasını gerektiren herhangi bir işi yoktu, bazı güçlükleri kendisi için hayalen çözsün diye uykuya ikinci bir şans tanıyabilirdi; içerisinde teller ve yumrular bulunan fişi çekilmiş elektrikli battaniyeyi üzerine çekti. Parmak uçlarının saten kenar şeridine teması hoş bir duygu yaratıyordu. Hâlâ uykuluydu, ama hiç mi hiç uyuyası yoktu. Uyanık kalma zamanıydı.

Oturdu, elektrikli ısıtma kangalının fişini prize taktı. Suyu yatarken hazır etmişti. Kül rengi tellerdeki değişikliği seyretmekten hoşlanıyordu. Teller minik kıvılcımlar kusarak ateşe dayanıklı cam laboratuvar kabının içinde som kızılığa ulaşırken öfkeyle cana geldi. Giderek rengi ağardı. Sammler'ın sadece bir gözü sağlamdı. Sol gözü ancak ışıkla gölgeyi ayırt edebiliyordu. Ama parlak, koyu renkli sağlam gözü bazı köpek türlerindeki gibi gözünün üstüne düşen kaşının kılları arasından her şeyi görebiliyordu. Boyuna göre küçük bir yüzü vardı. Bu bileşim, dikkatleri üzerine çekiyordu.

Dikkat çekiciliği Bay Sammler'ın hiç aklından çıkmıyor, onu endişelendiriyordu. Günlerden beri öğleden sonraları geç bir vakitte Kırk İkinci sokaktaki kütüphaneden her zamanki bindiği otobüsle eve dönerken bir yankesiciyi işbaşında görüyordu. Adam otobüse Columbus Circle'da biniyordu. İcraat, daha doğrusu suç Yetmiş İkinci sokakta işleniyordu. Bay Sammler uzun boylu olmasa ve ayakta seyahat etmeyi tercih etmeseydi, sağlam tek gözüyle olup biteni göremezdi. Ama şimdi çok yakından seyredip seyretmediğini ve gördüğünün görülüp görülmediğini soruyordu kendi kendine. Her zaman görüntüsünü koruyan fûme gözlükler kullanıyordu, ama kör sanılması söz konusu olamazdı. Beyaz bastonu yoktu; sadece İngiliz usulü sarılmış beyaz bir şemsiye vardı elinde. Dahası davranışları bir körünkine benzemiyordu. Yankesicinin kendisinin de güneş gözlüğü vardı. Devetüyü mont giyen güçlü kuvvetli bir zenciydi, West End'deki Fish'ten ya da Jermyn Street'teki Turnbull & Asser'den (Bay Sammler, Londra'sını gayet iyi tanıyordu) giyiniyormuş gibi olağanüstü şıktı. Zenci'nin altın çerçeveli Jansiyon moru yusuvarlak gözlük camları Sammler'a doğru döndü, adamın yü-

zünde gücünden emin büyük bir hayvanın arsızlığı okunuyordu. Sammler çekingen değildi, ama şu hayatta fazlasıyla sıkıntı düşmüştü payına. Bu sıkıntının önemli bir kısmı, asimilasyonu beklemek, hiçbir zaman sindirilemeyecekti. Sammler, suçlunun (kör numarası yapan) uzun boylu, yaşlı bir beyaz tarafından gözetlendiğinden, işlediği suçun en ufak ayrıntısının bile görüldüğünden haberdar olduğundan kuşkulandı. Aşağı çevrilmiş gözler dik dik bakıyordu. Sanki bir açık kalp ameliyatını izliyordu. Ve hırsız ona baktığında görmezlikten gelmeye karar verdiği halde, derli toplu hatlara sahip, yaşlı ve uygar yüzü kızardı, kısa saçları diken diken oldu, dudakları ve diş etleri yanmaya başladı. Yüreği daraldı; sinirlerin, kasların, kan damarlarının sıkı sıkıya birbirine geçtiği kafatasının tabanında bir karıncalanma hissetti. Savaş zamanı Polonyası'nın nefesi, hasar görmüş dokuların –spagettiye benzettiği sinirlerin– üzerinden geçmişti.

Otobüslere katlanılabiliirdi, metro onu öldürüyordu. Otobüsten vazgeçmeli miydi? New York'ta yaşayan yetmiş yaşındaki insanların hepsinin yapması gerektiği gibi bu işe burnunu sokmamalıydı. Yaşını unutuyor olması Bay Sammler'in ezeli problemiydi; durumu değerlendiremiyordu; mevki, makam ya da New York'ta yıllık elli bin dolarlık gelirin –kulüp üyeliklerinin, tak-silerin, kapıcıların, korunan mekânların– sağladığı her şeyden uzak yaşamının getirdiği ayrıcalıklar burada onu koruyamazdı. Onun için otobüs ya da bunaltıcı metro vardı ve self servis öğlen yemekleri. Şikâyet etmek için fazla bir neden yoktu, ama bir “İngiliz” olarak geçirdiği yıllar, Varşova gazete ve dergilerinin muhabiri olarak Londra'da yaşadığı yirmi yıl Manhattan'daki bir göçmene pek de faydalı olmayacak alışkanlıklar bırakmıştı onda. Oxford'daki profesörlerin toplantı salonlarına uygun jest ve mimikler edinmişti, British Museum'da ders veren bir öğretmen yüzüne sahipti. Sammler Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Krakow'da okula giderken İngiltere'ye âşık olmuştu. Bu saçma fikirlerinin çoğundan neredeyse eser kalmamıştı. Salvador de Madariaga, Mario Praz, André Maurois ve Albay Bramble'ı¹ şüp-

1 André Maurois'nın *Les Silences du Colonel Bramble* (Albay Bramble'in Suskunluğu) adlı eseri için bk. Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

heci bir yaklaşımla değerlendirerek bu İngiliz severlik sorununu yeniden düşünmüştü. Bu olguyu biliyordu. Yine de, otobüste bir çantayı karıştırmakta olduğunu gördüğü bu şık hayvanla karşılaşınca –çanta hâlâ açıktı– tipik İngiliz tavrını takındı. Kuru, temiz, aşırı ciddi bir yüz kimsenin sınırlarının aşılmaması gerektiğini ilan ediyordu; insan kendi işiyle yetinmeliydi. Ama otobüsün şişkin lastikleri Yetmiş İkinci sokaktaki büyük bir virajı homurdanarak yavaşça alırken üzerine abanan ve onun da kendi ağırlığını üzerlerine yıktığı bedenler arasında tutunma kayışına asılı vaziyette kıpırdayamayacak duruma gelen Bay Sammler koltukaltlarında hararetin yükseldiğini, terden sıırılsıklam olduğunu hissetti.

Gerçekten de Bay Sammler yaşını ya da hayatın hangi noktasında durduğunu biliyor gibi görünmüyordu. Bunu, yürüyüş şeklinden görebilirdiniz. Sokaklarda, gergin, hızlı, kararsızca çevik ve delidoluydu; yaşlanmış saçları ensesinde uçuşurdu. Caddeden karşıya geçerken sarılmış şemsiyesini havaya kaldırır hızla geçen arabalara, otobüslere, kamyonlara, üzerine doğru gelen taksilere gideceği yönü işaret etmek için sallardı. Arabaların altında kalıp ezilebilirdi, ama körlemesine ileri atılmaktan kendini alamıyordu.

Yankesici konusunda ihtiyatsızlığın sınırında bir bölgeye girmiş bulunuyoruz. Adamın Riverside otobüsünde iş tuttuğunu biliyordu. Onu çantaları karıştırırken görmüş ve polise ihbar etmişti. Polis ihbara pek rağbet etmemişti. Hemen Riversi- de yolunun üzerindeki telefon kulübesine koştuğu için Sammler kendisini bir aptal gibi hissetmişti. Telefon elbette parçalanmıştı. Sokaklardaki telefonların çoğu kırılmış, kullanılmaz hale getirilmişti. Ayrıca birer helaya dönüşmüşlerdi. New York giderek Napoli veya Selanik'ten de kötü oluyordu. Bu açıdan bir Asya, bir Afrika kentini andırıyordu. Kentin varlıklı mahalleleri de bundan bağışık değildi. Değerli taşlarla süslenmiş bir kapıyı açıyor, kokuşmuşluğa adım atıyordunuz; ileri uygarlığın Bizans lüksünden yüzeyine barbar renk dünyasının fışkırdığı tabii duruma geçiyordunuz. Barbarlık pekâlâ taşlarla süslenmiş kapının her iki yanında da hüküm sürebilirdi. Cinsellik bakı-

nından mesela. Sorun, hiç kuşku yok ki, Bay Sammler'in kavramaya başladığı kadarıyla, ayrıcalıklar elde etmekten ve uygarlaşmış düzenin koruması altında serbestçe barbarlık yapmanın yollarına, mülkiyet haklarına, incelmış teknolojik örgütlenmelere sahip olmaktan ibaretti. Evet, böyle olmalıydı.

Bay Sammler kahvesini, uzun dizleri arasına sıkıştırdığı dik-dörtgen biçimi bir kahve değirmeninde, çevirme kolunu saat ibresinin ters yönünde çevirerek çekiyordu. Günlük, sıradan hareketlere kendine has, aşırı detaycı bir beceriksizlik katıyordu. Polonya'da, Fransa'da, İngiltere'de onun zamanının öğrencileri, genç erkekleri mutfaka yabancıydılar. Şimdi o, bir zamanlar aşçıların ve hizmetçilerin yaptığı şeyleri yapıyordu. Bütün bunları yaparken bir din adamı kadar ciddiydi. Toplumsal düşüşün itirafı. Tarihsel yıkım. Toplumun dönüşümü. Kişisel aşağılanmadan öte bir şeydi bu. Polonya'da savaş sırasında bu fikirlerin üstesinden gelmişti; özellikle de sınıf ayrıcalıklarını kaybetmenin neden olduğu aptalca acıları yenineyi öğrenmişti. Tek gözünün imkân verdiği kadarıyla, kendi çoraplarını yamıyor, düğmelerini dikeyor, kendi lavabosunu ovabiliyor, kıştan çıkınca yünlülerine bir sprey kutusuyla baharda ilaç püskürtebiliyordu. Elbette kadınlar vardı; kızı Shula, dairesinde yaşadığı yeğeni (evlilik yoluyla) Margotte Arkin. Bu işleri akıllarına geldiğinde onun için yapıyorlardı. Bazen çok da yapıyorlardı, ama bel bağlanacak gibi değil, düzenli olarak değil. Her günkü işleri o kendisi yapıyordu. Muhtemelen gençliğini –belli titremelerle devam eden gençliğini– kısmen buna borçluydu. Sammler bu titremelerin farkındaydı. Çok matraktı bu; Sammler örgü tayt giyen yaşlı kadınlarda, seksi yaşlı erkeklerde muktedir bir genç tavrıyla itaat ettikleri canlılığa işaret eden bu titremeleri görmüştü. Güç güçtür; hükümler, tanrılar, krallar. Ve elbette, kimse gitme zamanını bilmiyordu. Kimse ölümle akli başında, doğru dürüst bir anlaşma imzalamış değildi.

Çekilmiş kahve dolu küçük çekmeceyi cam kabın üzerine tuttu. Kızışmış kangalın rengi giderek ağarıyor, metal sarımlar sinir krizi geçiriyordu. Suda küçük kabarcıklar oluşmaya başladı. Öncüler, tek tek zarafetle yüze doğru yükseldi. Son-

ra hep birden kaynamaya başladılar. Kahveyi fincana boşalttı. Bir parça şeker, bir kaşık Pream marka krema ilave etti. Komodinin üstünde Zabar'dan satın alınmış, yağda kızartılmış soğanlı küçük çöreklerle dolu bir torba vardı. Plastik bir torbaydı; plastik bir klipsle ağzı bağlanmış, saydam bir rahim. Eskiden tütünlük olan bakır astarlı komodin, yiyecekleri taze tutuyordu. Margotte'un kocası, Ussher Arkin'e aitti. Üç yıl önce bir uçak kazasında ölen Arkin'i, bu iyi adamı Sammler çok özölüyordu, ona üzülüyor, yasını tutuyordu. Arkin'in dulu tarafından gelip Batı Doksanıncı sokaktaki büyük apartman dairesinin bir odasına yerleşmesi teklif edildiğinde, Sammler Arkin'in tütünlüğünü kendi odasına koyup koyamayacağını sordu. Duygusal biri olan Margotte, "Elbette, dayıcığım. Ne güzel düşünmüşsünüz! Siz Ussher'ı çok severdiniz," dedi. Margotte Almandı, romantikti. Sammler bambaşka bir şeydi. Onun dayısı bile değildi. Margotte, 1940'ta Polonya'da ölen karısının yeğeniydi. Onun müteveffa karısının. Dulun müteveffa teyzesinin. Ne yana dönsen ya da dönmeye çalışırsan vefat etmiş insanlar görüyordun. Buna alışmak o kadar kolay değildi.

Greyfurt suyunu, üçgen biçimi iki delik açarak pencere pervazına yerleştirmiş olduğu bir kutudan içti. Kutuyu almak için kolunu uzatırken perde aralandı, Sammler dışarı baktı. Kırımızı kumtaşı bina cepheleri, tırabzanlar, camlı, ferforje cumbalar. Bir albümdeki pullar gibi – parmaklıkların, çinko su oluklarının koyu karasının bozduğu binaların donuk pembesi. Burada burjuvazinin itibar ettiği biçimler arasında hayat ne sıkıcıydı! Bunu sürdürme girişimi hüznün vericiydi. Şimdi aya uçuyorduk. İnsanın kişisel umutlar beslemeye hakkı var mıydı, cam kap içindeki kabarcıklar gibi olmak mesela? Ama öte yandan, insanlar içinde bulundukları durumun trajedisini abartmak eğilimindeydiler. Yerle bir olan güvenceleri çok kuvvetle vurguluyorlardı; eskiden inanıp güvendikleri şey şimdi acı bir kara mizahla, ince bir alayla çevriliydi. İç karartıcı burjuva güvenirliliğinin reddi böyle tercüme ediliyordu. Bu fazlasıyla yersizdi, yanlıştı. Aylaklığı, ahmaklığı, sığlığı, huysuzluk ve şehveti temize çıkaran insanlar eskinin saygınlığını tersyüz ediyorlardı.

Sammler'in doğu hakkındaki düşünceleri şöyleydi; göbeğinden lağım kanallarının tüttüğü yumuşak asfalttan şişkin bir karın. Öbek öbek çöp kutusuyla dolu, taşları ufalanan kaldırımlar. Kırmızı kumtaşları. Kendisinininki gibi asansörlü binaların sarı tuğlaları. Televizyon anteni ormancıkları. Havadan görüntüleri yakalayıp evlerinin duvarları arasına hapsolünmüş insanların kardeşliğine, birlikteliğine taşıyan kırbacı andırır, zarif, metalik dallar. Batıya doğru Sammler'la büyük New Jersey Spry Industries arasında Hudson Nehri yer alıyordu. Bunlar ortaklık kararırken elektrikli mesajlarını iletmeğe başlıyordu. SPRY. Ama Sammler yarı kördü.

Otobüste apaçık görülmüştü. Bir suçta tanık olmuştu. Aynasızlara ihbar etmişti. Pek oralı olmamışlardı. O zaman bu otobüsten uzak durması gerekirdi, ama o, tam tersine olayı tekrar yaşamak istedi. Columbus Circle'a gitti ve adamını tekrar görünceye kadar bekledi. Bu büyüleyici işin, suçun işlenişini dört defa daha seyretti; o ilk öğleden sonra gözlerini dikmiş, erkek elinin arkadan yaklaşarak çantanın tokasını kaldırışını, kendi kendine açılması için onu hafifçe eğişini seyrediyordu. Sammler, Zenci'nin parlak işaret parmağının hiç acele etmeden, bir suçlunun gibi titremeksizin içinde sosyal güvenlik ya da kredi kartlarının, tırnak törpüsünün, rujun, mercan rengi kâğıt mendillerin bulunduğu plastik bir cüzdanı öteye itip para cüzdanının fermuarını açtığını gördü – paraların yeşili aradan görünüyordu. Aynı yavaşlıkla, parmaklar dolarları çekip çıkardı. Sonra bir doktorun hastasının karnına dokunuşu gibi zarif bir hareketle eğik çantayı düzeltti, deniztarağı biçimindeki yaldızlı mandalını çevirerek kapattı. Başının çatlayacak gibi ağrıdığını, gerildiğini hisseden, dişlerinin mengeneyle sıkıldığı izlenimine kapılan Sammler kadının kalçasında asılı duran, yükünden kurtulmuş, rujan deri çantaya bakmayı sürdürüyor, kadına sinir olduğunu hissediyordu. O hiçbir şey hissetmemişti. Ne salaktı bu kadın! Kafasının içinde beyin yerine bir tür lapa taşıyor olmalıydı. İçgüdü sıfır, New York hakkında en ufak bir fikri yok. Bu arada, adam geniş omuzları, modaya uygun kesimli saçlarıyla sırtını ona döndü. Koyu renk gözlükler, orijini-

nal Christian Dior tasarım, hakim yaka içinde güçlü bir boyun, kiraz kırmızısı bir kravat. Afrikalı bir burnun altında kısa kesilmiş bir bıyık. Hafifçe adama doğru eğilen Sammler, adamın devetüyü paltosunun göğsünden yükselen Fransız parfümünün kokusunu alır gibi olduğunu sandı. Adam onu o zaman mı fark etmişti? Acaba onu evine kadar takip etmiş olabilir miydi? Sammler bundan pek emin değildi.

Sammler suçluların sanatlarını icra etmekteki ustalığını ve sahte cazibesini zerrece umursamıyordu. Onun gözünde bir halk kahramanı değillerdi. Bu konuyu genç akrabalarından biriyle, New Rochelli Dr. Arnold Gruner'ın kızı, Angela Gruner'la konuşmuştu; Dr. Arnold onu Salzburg'daki yerinden yurdundan edilmiş insanların tutulduğu kamptan çıkarıp 1947'de Amerika'ya getirmişti. Çünkü Arnold (Elya) Gruner Eski Dünya'nın aile duygularına sahipti. Ve Yidiş gazetelerindeki göçmen listelerini incelediğinde Shula ve Artur Sammler isimlerini bulmuştu. Psikiyatristinin sokağın köşesinde oturuyor olması nedeniyle haftada birkaç defa Sammler'in mahallesine gelen Angela arada bir ona uğrardı. Her zaman toplumsal ve insani planda önemli bir rol oynayan şu güzel, tutkulu, zengin kızlardan biriydi. Kötü bir eğitim. Edebiyatta, çoğunlukla Fransızca. Sarah Lawrence Üniversitesi'nde. Bay Sammler'in 1913'te Krakow'da okuduğu Balzac'ı hatırlamak için zihnini hayli zorlaması gerekiyordu. Kaçak suçlu Vautrin. Kürek mahkûmu. *Trompe-la-mort*.² Yo, Sammler kanun kaçaklarının, serserilerin ballandırılıla ballandırılıla anlatılmasından hoşlanmıyordu. Angela siyahi katilleri ve tecavüzcüleri savunmak için toplanan fona para gönderiyordu. Kendi bileceği işti tabii.

Bununla birlikte, Bay Sammler kabul etmeliydi ki yankesiciyi işbaşında gördüğünde olayı tekrar görme arzusuna kapılmıştı. Nedenini bilmiyordu. Etkili bir olaydı ve yasa dışı olarak – bir başka deyişle, değişmez ilkelerine aykırı bir şekilde – tekrarını görmeye can atıyordu. Eski okumalarından bir ayrıntı hiç çabalamadan aklına geldi; Suç ve Ceza'da Raskolnikov baltayı,

2 (Fr.) Ölümünden dönen. Ölümüne meydan okuyan. Burada Vautrin için söylenenlerden hiçbir doğrudan doğruya Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

yol yol ağarmış, ince telli, vıcık vıcık yağlı saçları kırık bir kemik tarak ve ince bir sicimle boynu üzerinde toplanmış yaşlı kadının çıplak kafasına indiriyordu. Bu, denebilir ki, dehşet, suç, cinayet, bütün olgulara, olayın en sıradan ayrıntılarına bir canlılık veriyordu. Sanatta olduğu gibi kötülükte de aydınlanma vardı. Bu biraz, Charles Lamb'in bir domuzu kızartmak için bir evin ateşe verildiği öyküsüne benziyordu elbette. İlla yangın mı çıkarmak gerekirdi? İhtiyacınız olan tek şey doğru yerde kontrollü bir ateş yakmaktı. Yine de, insanlardan bir şey doğru yerde yapılınca kadar yangın çıkarmaktan geri durmasını istemek, muhtemelen çok şey istemek olacaktır. Sammler polise haber vermek amacıyla otobüsten inerken, işlenen suçun her şeye rağmen olaylara daha geniş bir açıdan bakmasına yararı dokunmuştu. Pırıl pırıl bir hava vardı – öğleden sonranın geç saatleri; günün son ışıklarının tadını çıkarma vakti. Her taraf, Riverside Drive, uğursuz bir aydınlığa boğulmuştu. Uğursuz, çünkü parlak ışık her şeyi o kadar net gözler önüne seriyordu ki bu netlik Bay Dikkatli-Gözlemci Artur Sammler'ı alaya alıyordu. Bütün metafizikçiler lütfen bunu not alsın. Bu şöyle oluyor. Hiçbir zaman daha net göremeyeceksiniz. Peki, bundan ne anlam çıkarıyorsunuz? Bu telefon kulübesinin zemini metaldi; parlak menteşeli, katlanır, yeşil kapıları var, ama zemindeki kurumuş idrardan genzi yakan bir koku yükseliyor, plastik telefon aygıtı kırılmıştı, geriye kalan parça kordonun ucunda sallanıyordu.

Sammler üç blok boyunca içine gönül rahatlığıyla bozuk para atabileceği bir tek telefon kulübesi bulamadı, bu yüzden evine gitti. Apartman girişine bina yöneticisi kapıcının suçluları gözetleyebilmesi için bir televizyon ekranı yerleştirmişti. Ama kapıcıyı ara ki yerinde bulasın. Cızırdayan, elektronik ışıklı dikdörtgen kutu boştu. Ayakaltına et suyu gibi kahverengi, hatırı sayılır bir halı serilmişti. Asansörün yumuşak pirinçten baklava dilimleri şeklindeki katlanan iç kapısı, kirli ve parlak. Sammler dairesine girdi, Margotte'un köşelerinden birbirine bağlanmış ve eski yastıklara iğnelenmiş kare şeklinde büyük Woolworth mendillerle kapladığı divana oturdu. Poli-

sin numarasını çevirdi ve “Bir suç ihbarında bulunmak istiyorum,” dedi.

“Ne tür bir suç?”

“Bir yankesicilik.”

“Bir dakika, sizi ilgili servise bağlıyorum.”

Telefon uzun uzun çaldı. Yorgunluktan ya da kayıtsızlıktan ifadesiz çıkan bir ses, “Evet,” dedi.

Bay Sammler yabancı, Polonyalı-Oxfordlu İngiliz aksanıyla elinden geldiğince kısaca, dosdoğru ve gerçekçi bir şekilde anlatmaya çalıştı. Zaman kazanmak için. Karmaşık soruşturmalardan kaçınmak için gereksiz ayrıntılara girmede.

“Riverside otobüsündeki bir yankesiciliği ihbar etmek istiyorum.”

“Pekâlâ.”

“Efendim?”

“Pekâlâ, dedim. Pekâlâ. Anlatın.”

“Bir seksen üç boyunda, doksan kilo civarında ve otuz beş yaşlarında, yakışıklı, iyi giyimli bir Zenci.”

“Pekâlâ.”

“Telefon etmem gerektiğini düşündüm.”

“Pekâlâ.”

“Bir şey yapacak mısınız?”

“Bunun için buradayız, değil mi? Adınız nedir?”

“Artur Sammler.”

“Çok güzel, Art. Adresiniz.”

“Bunu size söylemeye hazırım, bayım, ama önce bu adama ne yapmayı düşündüğünüzü sormak istiyorum.”

“Ne yapmamız gerektiğini düşünüyorsunuz?”

“Onu tutuklamanızı.”

“Önce onu yakalamak gerekir.”

“Otobüse bir adam yerleştirmelisiniz.”

“Otobüse yerleştirecek bir adamımız yok. Otobüsün sürüsü ne bereket, Art, yeterince adamsa, yok. Ilgilenmemiz gereken sürüyle toplantı ve konferans, resmi yemek vb. var, Art. Sonra kodamanlar, yüksek rütbeli subaylar falan. Lord and Taylor’da, Bonwit’s’de ve Sacks’de alışveriş yapan, aldıkları şeyi üstlerinde

denemek için kabine girerken çantalarını sandalyelerin üzerinde unutan bir sürü kadın var.”

“Anlıyorum. Personeliniz yok ve öncelikler, siyasi baskılar falan var. Ama adamı size gösterebilirim.”

“Bir başka zaman.”

“Onu size göstermemi istemiyor musunuz?”

“Elbette istiyoruz, ama bekleyen uzun bir listemiz var.”

“Listenize mi yazılmalıyım?”

“Tastamam öyle, Abe.”

“Artur.”

“Arthur.”

Lambasının parlak ışığı altında, alnına yoldan fırlayan bir taş çarpan ve hafifçe canı yanan bir motosiklet sürücüsü gibi öne eğilerek gergin bir vaziyette oturan Sammler’ın yüzünü dudaklarının uzamasına yol açan hafif bir gülümseme yalayıp geçti. Amerika! (Kendi kendine konuşuyordu). Bütün dünyada en arzu edilir, en örnek alınacak ulus diye reklamı yapılan ülke.

“Bakalım, doğru anlamış mıyım memur bey – bay dedektif. Bu adam başkalarını soymaya devam edecek, ancak siz bu konuda bir şey yapmayacaksınız. Öyle mi?”

Öyleydi – hiç de sıradan sayılmayacak sessizlik bunu teyit ediyordu. Bay Sammler, “İyi günler, efendim,” demekle yetindi.

Bundan sonra Sammler’ın, o otobüsten uzak durması gerekirken, o her zamankinden çok biner oldu. Hırsız hep aynı güzergâhı takip ediyor ve yolculuk için, yani işi için giyiniyordu. Her zaman göz alıcı bir kıyafet içindeydi. Adamın kulaklarından birinde altın bir küpe olduğunu görmek Bay Sammler’ın garibine gittiye de bu onu tam manasıyla şaşırtmadı. Artık bu kadarı çok fazlaydı; bu keşfi kendine saklayamazdı; o zaman yeğeni ve ev sahibesi Margotte’a, kızı Shula’ya Columbus Circle ile Verdi Square arasında kendisine bir av arayan bu yakışıklı, bu dikkat çekici, kibirli yankesiciden, bu Afrika prensi ya da etkileyici kara hayvandan söz etti.

Margotte’a göre büyüleyici bir serüvendi bu. Büyüleyici bulunduğu her şeyi bütün gün tartışmaya, meseleyi tam bir Alman bilgiçliğiyle her açıdan incelemeye hazırdı. Kimdi bu siya-

hi? Kökeni, sınıfı veya ırksal davranışları, psikolojik görüşleri, gerçek duyguları, estetik ve siyasi görüşleri neydi, nasıldı? O bir devrimci miydi? Siyah gerilla savaşına taraf mı çıkacaktı? Sammler kendi düşüncelerine dalmasa, Margotte'la bu sohbeti sürdüremezdi. Margotte tatlı biriydi, ama teorik konularda çok sıkıcıydı; ciddi bir konuya dalmaya görsün, kaybettiğinizin resmiydi. Sammler'ın kendi kahvesini çekmesinin, cam kapta su kaynatmasının, tütün kutusunda soğanlı küçük çörekler bulundurmasının, hatta (Aristoteles'e göre sürekli acı çeken insanın tabiatının özünde var olan hüznün üzerinde derin düşüncelere dalarak ayak parmak uçlarında yükselip) lavaboya işemesinin nedeni de buydu. Çünkü Margotte bütün iyi niyetiyle ileri geri konuşurken bütün bir sabah buharlaşıp giderdi. Bir gün Sammler'ı oturma odasında, (elli milim çapında borularla desteklenen bir kontrplak üzerine serilen süngerden yapıp koyu gri kot kumaşla kaplanmış ve üstüne dört köşe yastıklar dizilmiş) divana oturtup Hannah Arendt'in "Kötülüğün Sıradanlığı" ifadesini analiz etmek istediğinde Sammler dersini almıştı. Ne düşündüğünü söylese mi söylemese mi bir karara varmamıştı. Birincisi Margotte'un durup dinleyeceği yoktu. İkincisi Sammler meramını anlatabileceğinden emin değildi. Dahası, Margotte'un ailesinin çoğu tıpkı kendisinininki gibi Nazilerce yok edilmiş olsa da kendisi 1937'de kaçıp kurtulmuştu. O kaçmamıştı. Savaş onu, Shula ve müteveffa karısıyla birlikte Polonya'da yakalamıştı. Polonya'ya kayınpederinin malını mülkünü satıp paraya çevirmeye gitmişlerdi. Avukatlar ilgilenebilirlerdi, ama buna şahsen nezaret etmek Antonina için önemliydi. Antonina 1940'ta öldürülmüş ve babasının optik cihazlar fabrikası (küçük bir şey) sökölüp Avusturya'ya gönderilmişti. Savaş sonrasında herhangi bir tazminat ödenmemişti. Margotte'a ailesinin Frankfurt'taki malı mülkü için Batı Almanya hükümeti ödemeler yapıyordu. Arkin ona fazla bir şey bırakmamıştı; Margotte'un bu Alman parasına ihtiyacı vardı. Bu durumdaki insanlarla tartışamazsınız. Elbette Sammler da "durumlar"ın kurbanı olmuştu; Margotte bunu kabulediyordu. Sammler gerçekte karısını kaybetmiş, bir gözünü kaybetmiş halde bunu at-

latmıştı. Yine de teorik açıdan, sorunu tartışabilirlerdi. Salt bir sorun olarak. Artur Dayı, koyu renk bir gözlüğün koruduğu solgun kirpikli gözleri, bombeli alnından aşağı doğru çatalla-
narak inen damarları ve sessiz kalmaya kararlı kocaman ağzıyla, dizleri yukarıda, katlanır koltukta oturuyordu.

“Temel fikir şu,” dedi Margotte, “burada büyük bir kötülük ruhu söz konusu değil. Bu insanlar fazlasıyla önemsiz kişiler, Dayı. Aşağı tabakalardan gelen sıradan insanlar, yöneticiler, küçük bürokratlar ya da *Lumpenproletariat*. Bir kitle toplumu büyük suçlular yaratmaz. Bunun nedeni, genel sorumluluk fikrini geçersiz hale getiren işbölümüdür. Parça başı iştir bunun sorumlusu. Devasa ağaçların bulunduğu bir orman yerine kökleri derine inmeyen küçük bitkiler düşünmelisiniz. Günümüz uygarlığı artık büyük tekil olgular yaratmamaktadır.”

Genellikle sevecen ve anlayışlı olan müteveffa Arkin, Margotte’un çenesini nasıl kapatacağını biliyordu. Kafasının içinde çabuk kavrayan bir beyin olan uzun, ince, yarı kel, bıyıklı bir adamdı. Siyaset teorisiydi alanı. Hunter College’da profesördü – genç kızlara ders veriyordu. “Çekici, aptal, abuk sabuk kızlar,” derdi. Ara sıra güçlü, dişi bir zekâ, ama çok öfkeli, çok şikâyetçi, cinsel ideolojiyle kafayı bozmuş, zavallı şeyler. Cincinnati’deki bir Yahudi üniversitesinde konferans vermeye giderken düşmüştü uçağı. Sammler, Arkin’in dulunun şimdi onun yerini almak için nasıl çabaladığını fark ediyordu. Margotte bir siyaset teorisyeni olup çıkmıştı. Kocasının adına, muhtemelen onun nasıl konuşacağını varsayarak konuşuyordu, Arkin’in fikirlerini koruyacak kimse yoktu. Socrates’in ve İsa’nın da paylaştığı yazgı. Bir noktaya kadar, kabul etmek gerekir ki, Arkin karısının yorucu konuşmalarından keyif alıyordu. Onun abuk sabuk sözleri hoşuna gidiyordu; uzun kollarını kare yastıkların köşelerine doğru uzatıp çoraplı ayaklarını (oturur oturmaz ayakkabılarını çıkartırdı) üst üste atarak uzandığı divanda bıyıklarının altından kendi kendine gülümserdi. Ama Margotte bir süre kendi kendine konuştuğundan sonra, Arkin, “Yeter, bu kadar Weimar *schmaltz*’ı³ yeter. Kes artık Margotte!”

3 Yidiş dilinde *schmaltz* kavramı, Meaazil olarak esim duyuşallık.

derdi. Bu sert, erkeksi müdahale bir daha asla bu biçimsiz oturma odasında işitilmezdi.

Margotte kısa boylu, tombul ve etine dolgundu. Siyah file çoraplar içindeki bacakları, özellikle de butları göz alıcı bir şekilde kalındı. Oturduğunda, bacağına birini bir dansçı gibi ileri uzatarak ayak tarağının kavsini öne çıkarırdı. Güçlü, küçük yumruğunu kalçasına dayardı. Arkin bir defasında Sammler Dayı'ya, doğru yöne yöneltilmesi şartıyla onun birinci sınıf bir mekanizma olduğunu söylemişti. "O iyi biri", demişti, ama gayretli bir iyilik fevkalade yanlış kullanılabilirdi. Sammler buna bizzat tanık olmuştu. Margotte yenlerini ıslatmadan bir domates bile yıkayamazdı. Günbatımının keyfini çıkarmak amacıyla pencereyi kaldırıp, sonra da açık unuttuğu için ev üç defa soyulmuştu. Hırsızlar yemek odasına hemen üstündeki çatıdan girmişlerdi. Margotte'un madalyonlarının, zincirlerinin, yüzüklerinin, aile yadigârlarının manevi değerini sigorta şirketi pek önemsememişti. Pencereleler şimdi çivilenerek kapatılmış ve perdeleri çekilmişti. Yemekler mum ışığında yeniyordu. Modern Sanat Müzesi'ndeki resimlerin çerçeveli reproduksiyonlarını ve masanın diğer tarafındaki servis yapan, masa örtüsüne yemek sıçratan Margotte'u, temiz, düzensiz, küçük dişleriyle ve kötülükten yoksun koyu mavi gözleriyle onun o tatlı, gizemli ve sevecen gülümsemesini ancak aydınlatan bir ışık. Sıkıcı bir yaratık; içten, neşeli, hevesli, beceriksiz. Kadehler ve sofradaki yağ içindeydi. Tuvalette sifonu çekmeyi unuturdu. Ama bütün bunlara rağmen birlikte yaşanması kolay biriydi. Asıl zorluk onun ciddiyetinden kaynaklanıyordu – güneş altındaki her şeyi bir Alman inatçılığıyla ele alırdı. Sanki Yahudi olmak yeterince dert değilmiş gibi, bir de Almandı zavallı kadın.

"Peki, sizin fikriniz nedir, sevgili Sammler Dayı?" Margotte en sonunda sormuştu. "Bu konuda hayli düşünmüş olduğunuzu biliyorum. Siz çok tecrübelisiniz. Siz ve Ussher şu çılgın ihtiyar –Kral Rumkowski. Şu Lodzlu adam...– hakkında sık sık tartışmıştınız. Ne düşünüyorsunuz?"

Sammler Dayı'nın sıkı yanakları vardı; rengi yetmişinde biri için tazeydi ve çok fazla burusmamıştı. Yine de sol tarafında –

kör tarafında— kırık bir camdaki ya da bir buz kalıbındaki gibi ince, uzun çizgiler vardı.

Cevap vermek yararsızdı. Daha çok tartışmaya, daha çok açıklamaya yol açacaktı. Ama bir insan ona hitap ediyordu. Sammler eski kafalıydı. Nezaket, cevap vermeyi zorunlu kılıyordu.

“Yüzyılın en büyük suçunu alelade bir alçaklık olarak göstermek fikri hiç de sıradan bir şey değil. Politik planda, psikolojik planda Almanların dâhiyane bir fikri var. Sıradanlık sadece bir kamuflejdı. Ölümü iğrenç olmaktan çıkarmanın, onu sıradan, sıkıcı ve önemsiz göstermekten daha iyi bir yolu mu var? Dehşet verici bir siyasi sezgiyle işi kılıfına uydurmanın bir yolunu buldular. Entelektüeller anlamıyor. Bunun gibi meselelerde edebiyattan fikir ediniyorlar. III. Richard gibi habis bir kahraman bekliyorlar. Ama Nazilerin öldürmenin ne demek olduğunu bilmediklerini mi sanıyorsunuz? Herkes (bazı yazarlık taslayan kadınlar dışında) cinayet nedir, bilir. Bu, çok eski bir insan bilgisidir. İnsanların en iyileri ve en safları, en eski zamanlardan beri, hayatın kutsal olduğunu anlamışlardır. Bu eski anlayışa karşı çıkmak sıradanlık değildir. Hayatın kutsallığına karşı kurulmuş bir tezgâh vardı. Sıradanlık en güçlü irade tarafından vicdanı yok etmek için benimsenen maskedir. Böyle bir proje önemsiz olabilir mi? Tabii insan hayatı önemsizse, o başka. Bu kadın profesörün düşmanı çağdaş uygarlığın bizzat kendisi. 20. yüzyıla saldırmak için sadece Almanları kullanıyor — onu suçlamak için Almanların icat ettiği terimlere başvuruyor. Weimar entelektüellerinin abuk sabuk fikirlerini desteklemek için tarihteki bir trajediden yararlanıyor.”

“Tartışmalar! Yorumlar!” diye düşündü Sammler. Bir sonraki, herkesçe kabul edilen yeni versiyonu hazır oluncaya kadar herkes her şeyi herkese açıklayacak. Bu versiyon, neredeyse yüzyıl boyunca insanların birbirlerine söylediklerinden geriye kalanlar, eskiler gibi, bir hikâye olacak. Gerçekliğin daha fazla sayıda unsuru belki bu yeni versiyona dahil olacak. Önemli düşünce şuydu; hayat eski bütünlüğüne, normal gelişmesine yeniden kavuşmalıydı. Tabiata daha fazla yaklaşmak

için, elbette, geçmişin bütün köhne fikirleri bir kenara atılmıyordu. Tabiata yakın olmak çağdaş metotlarla elde edilen kazanımları dengede tutmak için gerekliydi. Almanlar bu metodun sanayideki ve savaştaki devleri olmuştu. Akılcılığın, hesap-kitabın, makineleşmenin, planlamanın, tekniğin neden olduğu yorgunluğu üzerlerinden atmak için ellerinde romantizm, yalan söyleme hastalığı, tuhaf bir estetik fanatizm vardı. Kendileri de makine gibiydiler; estetik makine, felsefi makine, yalancılık hastası makine, kültür makinesi. Sistematiçlik anlamında makineler. Sistem vasatlık ister, mükemmellik değil. Sistem emeğe dayanır. Sanatla bağlantılı emek sıradanlıktır. Bu yüzden, kültürlü Almanların her şeye duyarlılığı da sıradanlıktır. Bu, kuralın ne olduğunu ortaya koyuyor, kural, metodun gücü ve onların metoda boyun eğmesi. Sammler her şeyi anlamıştı. Açıklamaların tehlikesine ve rezilliğine karşı her zaman tetikte duran Sammler'ın kendisinin bu konudaki yeteneği hiç de yabana atılır gibi değildi. Hatta "İngiliz" olduğu eski günlerde, Great Russel Street'te yaşadığı o güzelim yirmilerde ve otuzlarda, Maynard Keynes, Lytton Strachey ve H. G. Wells'le tanıştığı ve "İngiliz" görüşleri sevdiği devirde, bütün yorgunluğu, boşluğu, hiçliği ile insan fiziğini ezen savaştan önce (dinamiğin ve birey üzerine doğrudan etkinin bu dönemi, biyolojik olarak doğumla karşılaştırılabilir), Almanlar söz konusu olduğunda bile yargılarına hiç bu kadar güvenmemişti. Weimar Cumhuriyeti ona hiçbir şekilde çekici gelmemişti. Yo, bir istisna vardı; Planckları ve Einsteinları takdir etmişti. Ama neredeyse başka hiç kimse yoktu.

Her halükarda, bu dünyanın Margottelarının gün boyu yüksek seviyede tartışabildiği şu babacan Avrupalı dayılardan biri olmayacaktı o. Margotte iki saat boyunca yiyecek paketlerini açarak, zaten rafta bulunan bir salamı öğle yemeği için arayarak, kısa kuvvetli kollarıyla pat pat vurup yatağı düzelterek (Ussher'ın ölümünden sonra yatak odasını, kocasının döner koltuğunu, taburesini, Hobbes'unu, Vico'sunu, Hume'unu, altı çizilmiş Marx'ını dindarca bir saygıyla olduğu gibi muhafaza etmişti) onu evin içinde pesi sıra sürüklerken meseleleri tartış-

maktan hoşlanmış olmalıydı. Sammler gördü ki bir fırsatını bulup bir kelime edecek olsa bile, bu kelime hemen başka taraflara çekiliyor ve bağlamından koparılıyordu. Margotte iyi bir şey yapmayı çok arzuladığından saldırıyordu. Ve o gerçekten de iyiydi (işin özü buradaydı), o, her büyük insani sorunda mutlak surette, çaresizce, acı çekmesine yol açacak derecede doğru tarafta bulunuyordu: yaratıcılıktan yana, gençlerden yana, siyahılardan yana, yoksullardan yana, ezilenlerden yana, kurbanlardan yana, günahkârlardan yana, açlardan yanaydı.

Ussher Arkin, ölümünden sonra üzerinde çok düşünülen dikkat çekici bir yorum yapmıştı. İyiliği sanki kötülük yapıyormuş gibi yapmayı öğrendiğini söylüyordu. Karısını bir seks partneri olarak düşünüyor olmalıydı. Margotte muhtemelen onu erotik bir yeniliğe sürüklemiş ve tekeşliliği büyüleyici bir meydan okumaya çevirmişti. Ussher'ı hiç aklından çıkaramayan Margotte, ondan hep tam bir Alman tavrıyla "Erkeğim," diye söz ediyordu. "Erkeğim hayattayken... Erkeğim her zaman derdi ki..." Sammler dul yeğeni için üzülüyordu. Onu sayısız bakımdan eleştirebilirdiniz. Soylu duygularıyla canınızı sıkır, zamanınıza, düşüncelerinize, sabrınıza acımasızca saldırırdı. İvrir zıvrir şeyler söyler, dairesinde atık ve ıvrir zıvrir toplar, ıvrir zıvrir büyütürdü. Sözgelimi yetiştirmeye çalıştığı şu bitkilere bir bakalım. Avokado çekirdekleri, limon tohumları, bezelye, patates ekmişti. Saksılara ekilecek bunlardan daha iğrenç, daha değersiz bir şey var mıdır acaba? Filizler, sarmaşıklar yerlerde sürünüyor, bir ümitte tavana raptedilmiş yelpazeyi andıran siccimlere tırmanmaya çalışıyorlardı. Avokadoların kökleri, patladuktan sonra yere doğru saçılan havai fişek izlerine benziyordu ve pas rengi, sert, kurt yeniği, parazitli yaprakları vardı. Bu kadar çok eşelemenin, sulamanın, bu kadar çok çabanın, özenin, umudun sonucu olan botanik çirkinlik size bir şey anlatıyor olmalıydı, değil mi? Her şeyden önce, tek tek olayların mesaj yüklü olduğunu, ama sizin bu mesajın ne anlama geldiğinden emin olmadığınızı söylüyordu. Margotte oturma odasında bir çardak istiyordu, parlak yapraklardan, çiçeklerden bir perde, bir bahçe, tazelik ve güzellik dolu bir vaha – bahçe düzenle-

yici bir kadın, havuzların ve bahçelerin koruyucu annesi olarak besleyip büyüteceği bir şey. Sembollere meraklı olan insanoglu anlamını kendisinin de bilmediği şeyleri ifade etmeye bayılıyor. Bu arada, yelpaze gibi açılan tüysüz telekler: ne tavus pembesi ne tatlı mavi ne gerçek yeşil, sadece gözünüzün önündeki benekler. Her zaman el altında ve kullanışlı bir insan sıcaklığının geri satın alınması mı? Yo, bundan emin olamazdınız. Hiç hız kesmeyen bir çözümleme çabasının yarattığı gerginlik Bay Sammler'in başına sancılar saplanmasına neden oluyordu. En kötüsü, bu perperişan bitkiler bu çabalara cevap vermezdi, veremezdi. Yeterince ışık yoktu. Dağınıklıkla çok fazlaydı.

Ama dağınıklığa gelince, kendi kızı, Shula, çok daha kötüydü. Broadway'in hemen doğusunda Shula'yla yıllarca yaşamıştı. Shula'nın tuhaflikları yaşlı babası için çok fazlaydı. Her türlü şeyi büyük bir tutkuyla topluyordu. Daha açık bir deyişle, o bir çöpçüydü. Birçok defa onu Broadway'deki çöp kutularını (ya da Sammler'in hâlâ dediği gibi çöp kovalarını) karıştırırken görmüştü. Yaşlı değildi, kötü görünmüyordu, hatta giysileri tek tek ele alınırsa, çok kötü de giyinmiyordu. Tam anlamıyla kaçığın teki olmasaydı, yarattığı toplam etki kesinlikle pespayeden öte olmazdı. Dış taraftan çekici, ancak birbirine bakan taraftan hiç de öyle olmayan kalın bacaklarını sergileyen bilardo masası yeşili bir mini etek, belinde enli bir deri kemer; üstünde Guatemala işi kaba, dayanıklı, işlemeli bir gömlek; başında, satış temsilcileri toplantısında kadın taklidi yapan birinin başına koyacağı cinsten bir peruk. Kendi saçları hafif dalgalıydı, biraz bozulmuştu. Bu onu sinir ediyordu. Saçlarının çok ince telli, erkek saçı olduğunu söylüyordu feryat figan. İnce olduğu doğrudu da, diğeri zırvaydı. Saçlarını doğrudan Sammler'in ana-sından almıştı; onun isterik bir kadın olduğundan şüphe edilemezdi, lakin erkeklikle en ufak bir ilgisi yoktu. Ama saçı yüzünden Shula'nın ne cinsel güçlükler, ne sorunlar yaşadığını kim bilebilirdi ki? Sıkıntılı dulun tepesinden başlayıp –başlangıçta biçimli, ancak koyu kırmızıya boyalı, şişkin dudaklarının kararsız, gülünç sırtışıyla çarpılan– burnunun üzerinden aşağı doğru göğüslerinin arasına, oradan da bedeninin ortasına inen

hayalî, ışıklı bir hat boyunca ne sorunlar birikmiş olmalıydı! Sammler onun nasıl peruğunu alıp lüks bir kuaföre götürerek boyatmak istediğine ve kuaförün “Lütfen kaldırın şunu önümden!” diye haykırdığına –peruk üzerinde çalışamayacağı kadar ucuzdu– ilişkin anlatılanları duyuyordu nereye gitse. Sammler bunun bir tek eşcinsel stilisti içeren tekil bir olay mı, yoksa birçok defa tekrarlanan bir olay mı olduğunu bilmiyordu. Kızında birçok ucu açık unsur görüyordu. Olması gereken, ama gerçekte olumlu sonuç vermeyen şeyler. Peruklar, sözgelimi, akla Ortodoksluğu getiriyordu, gerçekte ise Shula’nın Yahudi bağlantıları vardı. Central Park West ve East Side’daki ünlü tapınak ve sinagoglardaki hahamların çoğunu tanıyor gibiydi. Nerede vaza ve bedava konferans varsa dinlemeye gidiyordu. Bütün bunları yapmak için gereken sabrı nereden bulduğunu Sammler bilmiyordu. Kendisi hiçbir konferansa on dakikadan fazla tahammül edemiyordu. Ama o, çılgın, zeki ve kocaman gözlerle, yüzü tutkudan sararmış, gösterdiği dikkatten yüz hatları gerilmiş vaziyette, buruşuk eteğiyle, çöpten kurtardığı eşyalarla, ganimet, kupon ve el ilanlarıyla dolu çantası dizlerinin arasında otururdu. Sonra ilk soru soran olurdu. Hahamla, hahamın karısıyla ve ailesiyle yakın dost olmuşlardı; inanç, ritüeller, Siyonizm, Masada ve Araplar üzerine dadacı tartışmalar yapıyorlardı. Ama Hristiyan dönemleri de vardı. Bir Polonya manastırında gizlendikleri dört yıl boyunca onu Slawa diye çağırmışlardı; şimdi sadece bu isme dönüp cevap verdiği dönemleri oluyordu. Paskalya yortusunda neredeyse her zaman Katolik oluyordu. Paskalyadan önce gelen büyük perhizin ilk çarşamba törenine katılıyor ve her seferinde yaşlı beyefendinin yanına, kaşlarının arasında bir is lekesiyle geliyordu. Kulaklarının yanından peruktan aşağı küçük bükümler halinde sarkan, kıvrıkcık Yahudi saçları ve yaşama hakkını, var olma hakkını –her ne olursa, o olma hakkını– talep eden şüpheli, suçlayıcı koyu kırmızı dudaklar. Her zaman dalaşmaya hazır, donuk bakan kara gözlerle başkaları tarafından dile getirilen önermeleri çılgın bir açıdan tamamlayan bir ağız. Belki de tam manasıyla deli değildi. Gelip Central Park’ta atlı polis tarafından yere devrildiğini

söylemişti. Hayvanat bahçesinden kaçan bir geyiği yakalamaya çalışıyorlarmış, o ise *Look*'taki bir makaleye dalmışmış, polis geçerken ona çarpmış. Buna rağmen oldukça neşeliydi. Bu neşe Sammler için çok fazlaydı. Shula bütün gece daktiloda yazı yazardı. Yazarken bir yandan da şarkı söylerdi. Kuzen Gruner, doktor, bu işi onun için icat etmişti. Gruner on yıl önce Shula-Slawa'yı New York'a getirmesi için Sammler'ı İsrail'e gönderek onu kendisi kadar deli olan kocası Eisen'den (deyim yerindeyse) kurtarmıştı.

Bu, Sammler'ın İsrail'i ilk ziyaretiydi. Çok kısa. Bir aile meselesi için.

Alışılmadık derecede yakışıklı, göz kamaştırıcı biri olan Eisen Stalingrad'da yaralanmıştı. Sakatlanmış diğer gazilerle birlikte, daha sonra Romanya'da hareket halindeki bir trenden aşağı atılmıştı. Besbelli bir Yahudi olduğu için. Eisen'in ayakları donmuştu; ayak parmaklarını kestiler. "Çok sarhoştular," dedi Eisen, Hayfa'da. "İyi çocuklar – *tovarischni*. Ama Ruslar bir-iki kadeh votka yuvarladı mı neye benzerler bilirsin." Sammler'a sırtıttı. Siyah bukleler, etkileyici bir Romalı burnu, tükürükle ıslanmış, sivri, pırıl pırıl dişler. Problem, Shula-Slawa'yı yeni evliyen bile sık sık tekmelemiş, dövmüş olmasıydı. İhtiyar Sammler Hayfa'daki beton kokan beyaz badanalı, küçük apartman dairesinde sıcak, açık bir atmosfer altındaki palmyeleri seyrediyordu pencereden. Shula bir Meksika yemek kitabına bakarak onlara yemek yapıyordu; acı çikolata sosu hazırlıyor, Hayfa'da *chutney*⁴ satın alamayacağınızdan yakınlardan tavuk göğüsleri üzerine hindistancevizi rendeliyordu. "Trenden aşağı atıldığımda," diye neşeyle anlatıyordu Eisen, "gidip Papa'yı görebileceğimi düşündüm. Bir sopa aldım elime ve İtalya'ya doğru yürüdüm. Sopa, benim koltuk değneğimdi, anlıyorsunuz ya."

"Anlıyorum, tabii."

"Castel Gandolfo'ya gittim. Papa bize karşı çok nazık davrandı."

Üç gün sonra, Sammler, kızını alıp götürmek zorunda olduğunu anlamış bulunuyordu.

4 Bir tür acı soğuk Hindistan'a özgü tıbbi bir kremdir.

İsrail'de çok fazla kalamazdı. Elya Gruner'in parasını harcamaya niyeti yoktu. Yine de Nasıra'yı ziyaret etti; bu kadar yakınına gelmişken, tarihe duyduğu ilgi nedeniyle bir taksi tutup Celile'ye gitti. Kumluk bir yolda bir atlı çobana rastladı. Douglas Fairbank bıyıklı çoban, başında, ipi çenesinin altından bağlanmış düz bir şapka, bacaklarında paçaları çizmelere tıktırılmış büzgülü Arjantin pantolonu, kumes teliyle çevrili bir alanda etrafında koşuşturan küçük hayvanlar için yem karıyordu. Bir hortumdan akan hoş görünüşlü, berrak bir su, güneş ışığı altında üzerine aktığı sarımtırak yiyeceği ya da lapayı turuncuya boyuyordu. Küçük hayvanlar şişman da olsalar çok çevikti; ağır görünüyorlardı, parlak postları gösterişli ve yoğun. Bunlar Güney Amerika kunduzuydu. Kürklerinden soğuk iklimler için şapka yapılıyordu. Hanımlar için mont, manto. Celile güneşi altında yüzünün yandığını hisseden Bay Sammler bu adamı sorguya çekti. Seçkin bir seyyahın bas sesiyle –kıllı parmak eklemleri arasında bir sigara, kıllı kulaklarından dumanlar çıkarak– çobana sorular sordu. İkisi de ne İbranice biliyordu ne de Hazreti İsa'nın dilini. Bay Sammler son çare olarak Arjantin hasreti çeken kunduz yetiştiricisinin anladığı İtalyancaya başvurdu; adam ciddi görünümlü yakışıklı yüzünü eğmiş ayaklarına sürtünen aç hayvanlara bakıyordu. Besarabyalı – Suriyeli – Güney Amerikalıydı. Pampalardan çıkıp gelmiş İspanyolca konuşan İsrailli bir sığırtmaçtı.

Küçük hayvanları onun kesip kesmediğini merak etti Sammler. İtalyancası hiçbir zaman yeterince iyi olmamıştı. “*Uccidere?*” “*Ammazzare?*” Çoban anladı. Zamanı gelince hayvanları kendisi öldürüyordu. Kafalarına sopayla vuruyordu.

Küçük sürüsüne bunu yapmak zoruna gitmiyor muydu? Onları doğuşlarından itibaren tanımıyor muydu? Bazılarına karşı özel bir sevgi beslemiyor muydu? Gözdeleri yok muydu? Çoban bunların hepsine olumsuz cevap verdi. Yakışıklı başını salladı. Kunduzların çok aptal olduğunu söyledi.

“*Son muy tontos.*”

“*Arrivederci,*” dedi Sammler.

“*Adios. Shalom.*”

Bay Sammler'in kiraladığı araba onu Kefernahum'a, Hz. İsa'nın dua ettiği sinagogun bulunduğu köye götürdü. Sammler uzaktan Sonsuz Mutluluk Dağı'nı gördü. Balıkçı kayıklarının güçbela ayırdığı rengin yoğunluğunun ve tatlılığının keyfini çıkarmaya iki göz yetmezdi; kabarmış, alışılmadık derecede yoğun mavi su sanki çıplak Suriye dağlarının altına gömülmüş gibiydi. Bay Sammler, yaprakları kıpırdayıp duran bodur muz ağacının altında ayakta dururken kalbinin parçalandığını hissetti.

*Ve bu ayaklar, eski zamanlarda
Yürüdüler üzerinde...*⁵

Ama onlar İngiltere'nin yeşil dağlarıydı. Karşısındaki döne döne yükselen, çıplak dağlarsa hiç de yeşil değildi; tersine kıvılcımsı bir renkteydiler ve üzerlerinde alev alev yanan acımasız bir gücün esrarlı gizemleriyle tüten oyukları vardı yer yer.

Hayat boyu devşirilen birçok izlenim ve tecrübe artık kendi uzamında, belirli bir sıra içerisinde değil de her biri kendine tanınan dinsel veya estetik önemine göre ortaya çıkıyor gibiydi, ama insanlar tutarsızlık, karmaşık üsluplar, birçok ayrı hayatı içeren uzun bir hayat yüzünden aşağılanmanın acısını çekiyordu. Gerçekte, insanlığın toplam tecrübesi, genel akıntı içindeki münferit her hayatı kapsıyor, tarihin bütün çağlarını eşzamanlı kılıyordu. Bu kadar zayıf ve kırılgan insanı kabullenmeye, kayda geçirmeye zorlayarak, hacmi yüzünden, kütlesi yüzünden onu yaratıma katılma gücünden mahrum ediyordu.

Neyse, bu Sammler'in Kutsal Topraklar'a yaptığı ilk ziyaretti. On yıl sonra, başka bir amaçla bu yolculuğa bir defa daha çıktı.

Shula, Sammler'la birlikte Amerika'ya dönmüştü. Dediklerine göre, Shula'yı Katolik papazı görmeye gittiği için, bir yalancı olduğu için (yalanlar onu çıldırtıyordu; Sammler parano-yakların salt gerçeğe diğer delilerden daha tutkuyla bağlı olduğu sonucuna vardı) döven Eisen'den kurtulan Shula, New York'ta ev dekorasyonu işine başladı. Yani Yeni Dünya'da bü-

⁵ William Blake'in "Jerusalem" (Kudüs) adlı şiirinden.

yük bir elden düşme eşya merkezi yarattı. Nazik bir Slim-Jim⁶ (Dr. Gruner'ın ona taktığı isim), kendisine sunulan her süprüntü hakkında takdir ifade eden bir şeyler geveleyen düşünceli baba Bay Sammler, içinde bulunduğu ruh haline göre çileden çıkabilir, kışkırtıldığında başka insanlardan çok daha şiddete eğilim gösterebilirdi. Aslında Bonn hükümetine sunduğu tazminat talebi sinir sisteminin ve gözünün hasar görmüş olmasına dayanıyordu. Nadir de olsa çok yıkıcı olan öfke nöbetleri şiddetli migren ağrılarına neden oluyor ve onu sara nöbeti geçirmiş gibi sarsıyordu. Bundan sonra haftanın büyük bir bölümünü karanlık bir odada yara bere içinde, sorulan sorulara cevap veremeyecek durumda, elleri göğsünün üzerinde kavuşturulmuş, kaskatı yatarak geçiriyordu. Shula-Slawa ile beraberken bu tür bir dizi nöbetin kurbanı olmuştu. Her şeyden önce, Gruner'ın onları yerleştirdiği, taş verandası bitişikteki Çin çamaşırhanesinin mahzen merdivenlerine doğru kaymış binaya katlanamıyordu. Apartman girişi aşırı kirli fayanslarıyla onu hasta ediyordu; asansör boşluğu da bir o kadar mide bulandırıcıydı. Shula'nın Kresge'den satın aldığı Paskalya civcivini banyo küvetinin kıyısında gıdaklayan bir tavuk oluncaya kadar tuttuğu banyo. Bahara kadar yerlerinde kalan Noel süsleri. Odaların kendileri de, kırmızı kâğıttan kat kat katlanarak yapılmış tozlu Noel çanları gibiydi. Odasındaki sarı ayaklı tavuğun bir gün kitaplarının ve kâğıtlarının üzerinde dolaşması onu zıvanadan çıkardı. Pırıl pırıl parlayan güneşin ve masmavi göğün farkındaydı, ama ölçsüz bir barok vazoyu andıran binanın bir balon gibi şişmesi, on ikinci kattaki odasının içine kapatıldığı bir vitrin olduğu duygusunu yarattı ve sarı renkli, buruşuk, şeytani tavuk ayaklarının kâğıtlarını tırmalaması onu avaz avaz bağırttı.

Shula-Slawa o zaman onun taşınmak zorunda olduğunu kabul etti. Herkese babasının mesleğinin, H.G. Wells'in anıları üzerine yaptığı incelemenin, onun sinirlerini birlikte yaşa-

6 Genellikle 60 cm uzunluğunda 2-4 cm genişliğinde bir çilingirlik malzemesi; daha çok otomobil kapılarını anahtarsız olarak açmada kullanılan ince metal şerit. Kelime kökeni: *Özlem* - *İmparator* Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

nılamayacak kadar gerdiğini anlattı. Hayatının büyük bir kısmında aklını H.G. Wells'le bozmuştu. H.G. Wells onun hayatta tanıdığı en seçkin insandı. Sammlerlar Woburn Square, Bloomsbury'de oturduğu zaman Shula küçük bir kızdı ve çocukça dehasıyla ebeveynlerinin tutkularını doğru okuyordu: yüksek mevkideki insanlarla olan bağlantılarından duydukları gururu, züppeliklerini ve İngiltere'nin en seçkin, en kültürlü insanlarıyla ilişkilerini sürdürmekten ne kadar memnun olduklarını. Karısının savaş öncesi günlerde, Bloomsbury'de yaşadıkları sıradaki halini hatırlayan ihtiyar Sammler, karısının elinin sessizce, gösterişli bir şekilde yukarıdan aşağıya doğru zarafetle inişindeki övünge edayı fark edebilmek için onu iyi tanım gerektiğini düşündü; bu el, biz, İngiltere'nin en güzide insanlarıyla sıkı fıkıyız diyordu. Antonina'ya daha yumuşak, daha renkli yanaklar, daha düz saçlar veren –neredeyse besleyici, hazmettirici– küçük bir kusur. Toplumsal basamaklarda azıcık yükselme onu güzelleştiriyorsa (bacaklarının arasını birazcık tombullaştırıyorsa – bu düşünce olanca şiddetiyle Sammler'ın beynine hücum etti ve o bu zihinsel saldırıyı savuşturmaya kalkışmadı), o bunda kadınca bir mazeret buluyordu. Aşk en güzel kozmetikti, ama daha başkaları da vardı. Küçük kız sadece Wells'in adının söylenmesinin bile annesinin üzerinde toplumsal-erotik bir etki yaptığını gerçekten gözlemlemiş olmalıydı. Wells'i bir yargıda bulunmaksızın her zaman saygıyla hatırlayan Sammler onun inanılmaz derecede nefsine düşkün, azgın biri olduğunu biliyordu. Bir biyolog olarak, iktidar sorunuyla, dünyanın gidişatıyla ve evrensel bir düzenin oluşturulmasıyla ilgilenen bir toplumsal düşünür olarak, eğitilmiş kitlelerin yararına fikirler üreten biri olarak – bunların hepsi olarak Wells çok miktarda çiftleşmeye ihtiyacı olan biri gibi görünüyordu. Bugün Sammler onu yeteneği ve çekiciliği azalmış, aşağı sınıflardan yaşlı bir İngiliz olarak hatırlıyor. Ve kadınların göğüslerinden, ağızlarından ve değerli sıvılarından ayrılmanın acısıyla zavallı Wells, doğuştan pedagog, cinsiyetlerin özgürleştiricisi, açıklayıcı, insanlığı kutsayan insan sonunda ancak herkese bağırıp çağırabiliyor ve küfredebiliyordu. II. Dünya Savaşı yü-

zünden fena halde bunalıma girdiği son hastalığı sırasında, elbette, sadece böylesi şeyler yazdı.

Shula-Slawa'nın söylediği şey Angela Gruner aracılığıyla eğlenceli bir biçimde Sammler'a geri geliyordu. Shula kuzini Angela'yı Doğu Altmışıncı Sokak civarındaki, güzel, zengin ve özgür genç kadının ideal dairesinde görmeye giderdi. Hayranıydı buranın. Görünüşe göre Shula haset etmeden, kendi durumunu dert etmeksizin peruğuyla, alışveriş çantasıyla, beyaz yüzü sürekli ilhamla seğirerek (çılgınca mesajlar alıp vererek) Angela'nın süper lüks döşenmiş dairesinde olabildiğince beceriksizce oturur, porselen kapları ve çatalları ruj lekesi içinde bırakırdı. Shula'nın kendi hikâyesinde babasıyla H.G. Wells çok uzun yıllar uzun uzun sohbetler yapmışlardı. 1939'da Wells'in notlarını, onları rahatça inceleyecek zamanı bulacağı umuduyla Polonya'ya götürmüştü. Tam o sırada ülke patlamıştı. İki-üç kilometre havaya yükselen gayzer, babasının notlarını etrafa savurmuştu. Ama o notlarda yazılı olan her şey babasının belleğindeydi, ezbere biliyordu hepsini; onun Lenin, Stalin, Mussolini, Hitler, dünya barışı, atom enerjisi, Açık Komplo, gezegenlerin sömürgeleştirilmesi hakkında ne söylediğini öğrenmek için sadece sormanız yeterliydi. Bütün pasaj olduğu gibi babasının aklına geliyordu. Elbette bütün dikkatini toplaması, konunun üzerinde yoğunlaşması gerekiyordu. Böylece babasının Margotte'un yanına taşınması meselesini, kendi fikri olunca ya kadar kafasında evirip çevirdi. Konu üzerinde yoğunlaşabilmesi için babasının taşınması gerekiyordu. Babası, çok zamanı kalmadığını söylemişti. Ama açıldı ki abartıyordu. Çok iyi görünüyordu. Çok yakışıklıydı. Yaşını başını almış dullar, babası hakkında sorular sorup duruyorlardı ona. Haham Ipsheimer'in annesi, daha büyük ihtimalle ninesi. Her neyse, (diye anlatıyordu Angela) Wells Sammler'a kimselerin bilmediği şeyler anlatmışmış. Bunlar sonunda yayımlandığında herkesi şaşırtacakmış. Kitap Sammler'ın çok büyük hayranlık duyduğu A.N. Whitehead'le konuşmalar gibi diyaloglar biçiminde olacakmış.

Alçak, boğuk bir sesle, hafiften alay eder bir edayla (güzel bir kadının bayağı kuskuculuğuyla) Angela soruyordu; "Wel-

Is hakkındaki hikâyesi bir harika. H. G. ile bu kadar yakın mıydınız, Dayı?”

“İyi tanışırdık.”

“Peki, ama dost muydunuz? Can ciğer arkadaş?”

“A, benim güzel kızım, çok yaşlı biri de olsam, modern çağın insanıyım. Günümüzde bir David’le Jonathan, bir Roland’la Oliver dostluğu göremezsiniz. Arkadaşlığı çok hoştu. Benimle konuşmaktan da zevk alıyor gibiydi. Görüşlerine gelince, tam bir zekâ küpüydü, kafası zeki fikirlerle doluydu. Elinden geldiğince, bunları her yerde açıkladı. Söylediği her şeyi eninde sonunda yazılı olarak buldum. Voltaire gibi bir yazma hastasıydı. Kafası hep bir şeylerle meşguldü, her şeyi açıklayabileceğini düşünüyordu ve bazı şeyleri de gayet güzel formüle etti. Mesela, ‘Bilim ırkın aklıdır.’ Bildiğin gibi, bu doğru. Hastalık veya günah gibi diğer genel gerçekleri vurgulamaktansa bu noktayı vurgulamak daha iyi. Bir jet uçağının kanadını gördüğümde, sadece metali görmüyorum; basıncı, hızı, kütleyi bilen, Hintli olsun, Çinli, Kongolu veya Brezilyalı olsun sürgülü cetvellerinde hesaplama yapabilen birçok aklın katılımıyla tavllanmış metali görüyorum. Evet, genel olarak duyarlı, zeki biriydi ve birçok sorunda kesinlikle doğru taraftaydı.”

“Ve her zaman ilgilenirdiniz.”

“Evet, her zaman ilgilenirdim.”

“Ama Shula sizin dakikada bir-iki kilometre hızla bu büyük eseri yazmakta olduğunuzu söylüyor.”

Angela güldü. Ama sadece gülmedi, ışık saçarak güldü. Angela’da tavizsiz bir kadınca kösnüllükle karşılaştınız. Koku-sunu da alırdınız bunun. Sammler’in sanki evrenin değişik bir yerinden geliyormuşçasına kayıtsız, tarafsız bir gözle baktığı son moda, garip şeyler giyerdi. Bu keçi derisinden beyaz çizmeler de ne oluyordu? Bu taytlar neydi – ince kumaştan, mat? Bunlar neye uyum gösteriyordu? Mat cila vurulmuş bu saçların yarattığı etki, dişi aslanın burnunu anımsatan bu renk, göğsün doğal gücünü artıran bu salına salına yürümek! Kübistlerden ya da Modrian’dan esinlenmiş, geometrik siyah beyaz desenli bu plastik manto, Courrèges ve Pucci tasarımı pantolon-

lar. Sammler jet sosyetenin düşkünlük gösterdiği modayı *Times*'dan ve bizzat Angela'nın gönderdiği kadın dergilerinden takip ediyordu. Çok yakından değil tabii. Metinleri okuduğu yoktu. Görme yeteneğini sakınmak amacıyla, sayfaları sağlam gözünün önünden hızla ileri geri geçiriyordu; uyarı derhal geniş alnının gerisindeki beynine aktarılıyordu. Hasarlı sol gözü başka bir tarafa bakıyor, tamamen farklı meselelerle ilgileniyor gibi duruyordu. Böylece Sammler, hızla ortaya çıkan değişiklikler yoluyla, Warhol'ü, sahnede tutunduğu sürece Baby Jane Holzer'i, Living Theater'ı, giderek daha cüretkâr olan çıplak gösterileri, Dionysus 69'u, sahnede çiftleşmeyi, Beatles felsefesini ve sanat alanında kinetik gösterileri ve minimalist resim sanatını öğrendi. Angela şimdi otuzlu yaşların ortalarında, bağımsız hareket etmesini sağlayan kendine ait hatırı sayılır bir serveti, kırmızıya çalan bir teni, altın beyazı saçları ve dolgun dudakları vardı. Şişmanlamaktan ödü kopuyordu. Ya oruç tutuyor ya da bir tersane işçisi kadar yiyordu. Şık bir spor salonunda jimnastik yapıyordu. Sammler genç kadının sorunlarını biliyordu – mecburen biliyordu, çünkü Angela gelip bunları en ince ayrıntılarına kadar onunla tartışıyordu. Angela onun sorunlarını bilmiyordu. Sammler nadiren konuşur, Angela'ya nadiren soru sorardı. Dahası o ve Shula, babasının pansiyoneleriydi, ona bağımlıydılar – nasıl istiyorsanız, öyle deyin artık. Psikiyatri seanslarından sonra Angela seminer düzenlemek ve önceki saatin analizini yapmak için Sammler Dayı'ya gelirdi. Bu yüzden yaşlı adam onun kiminle, ne yaptığını ve nasıl hissettiğini bilirdi. Seçme şansı yoktu.

Sammler *Gymnasium*⁷ yıllarında bir gün Aziz Augustine'den çeviri yapmıştı: "Şeytan kentlerini Kuzey'de kurmuştur." Bu cümle sık sık aklına düşerdi. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Kraków'da bir başka çevirisini yaptı – umutsuz karanlık, Yahudi sokaklarındaki kaldırım taşlarının üzerini kaplayan beş santim derinliğinde cıvık, sarı, iç karartıcı çamur. İnsanlar mumlarından, lambalarından, bakır çaydanlıklarından, güneş biçimi limon dilimlerinden vazgeçemiyorlardı. Zulme karşı müca-

7 (Alm.) Lise. Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

dele Akdeniz sembolleri yardımıyla böyle sürdürülüyordu, her zaman. İthal edilmiş dinsel simgeler ve yerel aile içi görgü kurallarının musallat olduğu iç karartıcı bir iklim. Kuzey'in gücü olmasaydı madenleriyle, sanayileriyle dünya asla bugünkü hayret verici biçimine ulaşamazdı. Aziz Augustine'i umursamadan Sammler her zaman Kuzey şehirlerini sevmiştir, özellikle Londra'yı, onun sisli atmosferinin lütuflarını, kömür dumanlarını, gri yağmurlarını ve karanlık, sessiz bir ortamın insana ve ruhuna sağladığı perspektifleri. Orada insan karanlıkla, alçak sesle uzlaşıyor, zihnini ya da güdülerini apaçık ortaya konmasını talep etmiyordu. Ama şimdi Augustine'in tuhaf ifadesi yeni bir yorumu gerektiriyordu. Angela'yı dikkatle dinleyen Sammler çok farklı gelişmelerden haberdar oldu. Protestan ahlâkının boğuntusu artık sona eriyor, karanlık şeytani değirmenler⁸ aydınlık şeytani değirmenlere dönüşüyordu. Mutlu çocuklara dönüşen ahlâksızlar, New York, Amsterdam, Londra'nın özgürleşmiş kitleleri tarafından benimsenen sarayın ve Kongo çalılıkalarının cinsel davranışları. Acayip vizyonlarıyla ihtiyar Sammler! Sammler Aydınlanma'nın zaferinin pekiştiğini görüyordu—Özgürlük, Kardeşlik, Eşitlik, Zina! Aydınlanma, yaygın eğitim, genel oy hakkı, bütün hükümetlerce kabul edilen çoğunluk hakları, kadın hakları, çocuk hakları, suçlu hakları, onaylanan farklı ırkların birliği, sosyal güvenlik, halk sağlığı, bireyin haysiyeti, adil yargılanma hakkı— üç devrimci yüz yıl boyunca verilen mücadeleler başarıya ulaşırken Kilise'nin ve Aile'nin feodal zincirleri parçalanıyor, aristokrasinin ayrıcalıkları (hiçbir görev üstlenmeksizin) geniş kitlelere yayılıyor, demokratikleşiyordu, özellikle de şehvani ayrıcalıklar, Versailles'ın serbest ve gösterişli yaratıcılığını Samoa'nın gülhatmi kaplı erotik rahatlığıyla birleştiren doğal, basit asalete ulaşmak için teklifsiz, hazırlıksız işeme, dışkılama, geçirme, her pozisyonda, üçlü, dördü, çok çeşitli şekillerde çiftleşme. Bugün kaygı verici bir romantizm kök salıyordu. En azından Tapınak Şövalyeleri'nin garip oryantalizmi kadar eski ve bu yüzden de Lady Stanhopelarla, Baudelairelerle, Nervallerle, Ste-

8 William Blake'in "Jerusalem" (Kudüs) adlı şiirine gönderme

vensonlarla ve Gauguinlerle –bu Güney âşığı barbarlarla– dolu bir romantizm. Evet, Tapınak Şövalyeleri. Onlar Müslümanlara tapıyorlardı. Bir Sarazenin saçının bir tek kılı bütün Hristiyan âleminde daha değerliydi. Bu kadar çılgınca bir coşku! Şimdi her türlü ırkçılık, bütün tuhaf, erotik inançlar, turizm ve yerel renkler, bütün bunların egzotizmi paramparça olmuştu, ama her şeyi yozlaşmış halde miras alan kitleler beyaz olmanın kötülüğüne ve siyah olmanın kurtarıcı gücüne ilişkin bir fikir geliştirmişlerdi. 19. yüzyıl şairlerinin rüyaları New York'un büyük semtlerinin ve varoşlarının psişik atmosferini zehirlemişti. Bunlara bir de fanatiklerin tehlikeli saldırılarını ve çılgın şiddetini ilave edin; ortaya muazzam bir karışıklık çıkıyordu. Dünyanın bir defa yıkıldığını gören herkes gibi Bay Sammler da onun ikinci defa yıkılabileceği ihtimalini yabana atmıyordu. Felaketin kaçınılmaz olduğunu düşünen göçmen dostlarıyla hemfikir değildi, ama liberal düşünceler de kendini savunmaya yeterli görünmüyordu, çürümenin kokusunu alabiliyordunuz. Bir uygarlığın intihar güdülerinin güçlendiğini görebiliyordunuz. Genel dağılmadan sonra Batı kültürünün ayakta kalıp kalamayacağını; sadece biliminin, teknolojisinin veya yönetim pratiklerinin mi dünyanın diğer taraflarına taşınacağını, başka toplumlarca benimseneceğini merak ediyordunuz. Ya da uygarlığın en kötü düşmanı –proletarya devrimi adına, akıl ve mantık adına ve mantıksızlık adına, içgüdüsel derinlik adına, seks adına, acil ve eksiksiz özgürlük adına– saldırmak için uygarlığın en zayıf anını kollayan, el üstünde tutulan entelektüeller olmasındı sakın. Bu neticede, sınırsız, doyumsuz bir istek; ölüme mahkûm yaratığın (kaçınılmaz ve nihai son) reddi, bu dünyadan tatmin olmamış bir vaziyette ayrılmak anlamına geliyordu. Dolayısıyla her birey tarafından talep ve şikâyetlerle dolu bir fatura sunuluyordu. Ciro edilemez. İnsan faaliyetinin hiçbir alanında hiçbir arz eksikliğini kabul etmeyen. Aydınlanma mı? Harikulade! Ama ulaşılmaz, değil mi?

Sammler bunu Shula-Slawa'da görüyordu. Odasını toplama-ya gelirdi. Sammler beresiyle ve paltosuyla oturmak zorunda kalırdı, çünkü Shula'nın temiz havaya ihtiyacı vardı. Shula alış-

veriş torbasında temizlik malzemeleriyle –amonyak, raflara se-
rilecek kâğıt, Windex, döşeme cilası, temizlik bezleri– gelirdi.
Camları silmek için pencere kanadını oyluklarına kadar indi-
rerek pervaza otururdu. Ayakkabılarının küçük tabanları oda-
nın içinde olurdu. Dudaklarında –kan kırmızısı, asimetric, etli,
kuşkucu, yarı hülyalı, yarı gerçekçi bir kösnüllükle dolu– ucu
alazlanan bir sigara. Başında yak ve babun kılıyla sentetik elyaf
karışımı bir peruk da vardı. Shula, belki de bütün kadınlar gi-
bi, ilgi bekleyen biriydi –sayısız güdüsünün doyurulmasına ih-
tiyaç duyuyordu, erkek sıcaklığına ve temasına, emzirilip bes-
lenecek bir çocuğa, kadın özgürlüğüne, kafasını çalıştırmaya,
devamlılığa ihtiyaç duyuyordu, ilgiye ihtiyaç duyuyordu –ilgi-
ye!– kompliman yapılmasına ihtiyaç duyuyordu, başarıya, gü-
ce ihtiyaç duyuyordu, hahamlara ihtiyaç duyuyordu, papazla-
ra ihtiyaç duyuyordu, sapkınca ve çılgınca şeyleri için teşvik
edilmeye ihtiyaç duyuyordu, entelektüel ve soylu davranışla-
ra ihtiyaç duyuyordu, kültüre ihtiyaç duyuyordu, gurur veri-
ci şeyler yapmak istiyordu. Hiçbir şeyin azlığı, yetersizliği ka-
bullenilmiyordu. Bu acil ihtiyaçların hepsiyle ilgilenmeye çalış-
tıysanız, mahvolmuş birisiniz demektir. Sorunu Shula gibi dü-
şünmek bile, camlara soğuk köpük püskürtüp gövdesini (*oh-
ne Büstenhalter*⁹) sola doğru eğerek sol elindeki bir bezle köpü-
ğü silmesi ne ona bir yakınlık duyulmasını sağlıyordu ne de ba-
basına özel bir koruma. Shula eve gelip kapıları ve pencereleri
açtığında Bay Sammler’in biriktirdiği ve muhafaza ettiği kişisel
atmosfer uçup gidiyordu adeta. Dairenin arka kapısı, yakılmış
kâğıt, tavuk iç organları ve yanmış tüylerden çıkan keskin ko-
kuların doldurduğu servis merdivenine açılıyordu. Porto Riko-
lu çöpçüler Latin müzikleri çalan transistorlu radyolar taşıyor-
lardı. Sanki bu tür caz tükenmez, evrensel bir kaynaktan geli-
yordu; kozmik ışınlar gibi.

“Ee, Baba, nasıl gidiyor?”

“Ne, nasıl gidiyor?”

“Çalışma. H.G. Wells?”

“Her zamanki gibi.”

9 (Alm.) Sutyetiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

“İnsanlar çok fazla zamanını alıyorlar. Yeterince okuyamıyorsun. Biliyorum ki gözlerini korumak zorundasın. Sahi, gözlerin ne durumda?”

“Müthiş.”

“Keşke bu konuda şaka yapmasan.”

“Neden, hakkında şaka yapılamayacak kadar mı önemliler?”

“Elbette çok önemliler.”

Pekâlâ. Tamam. Sammler sabah kahvesini yudumluyordu. Bugün, bu öğleden sonra Columbia Üniversitesi’nde konuşacaktı. Columbialı genç dostlarından biri onu ikna etmişti. Ayrıca yeğeninden de haber alması gerekiyordu. Dr. Gruner’dan. Anlaşıldığı kadarıyla Doktor’un kendisi hastanelik olmuştu. Küçük bir cerrahi müdahale geçirmiş olduğu söylenmişti Sammler’a. Boğazda bir kesik. Bugünkü seminer olmasa da olurdu. Bu bir hataydı. Cayabilir, mazur görülmesini isteyebilir miydi? Yo, muhtemelen yapamazdı.

Gözlerini yormasın diye Sammler’a kitap okuması için üniversite öğrencileri tutmuştu Shula. Kendisi de okumayı denemişti, ama sesi Sammler’ı uyuklatmıştı. Kızının okumasını yarım saat dinlemeye görsün, Sammler’ın beynindeki kan çekiliyordu. Shula, Angela’ya, nitelikli faaliyetlere katılmasını babasının engellemeye çalıştığını söyledi. Sanki onlara en çok inanan kişiden korunmaları gerekiyormuş gibi. Bu, üzücü bir paradokstu. Ama dört-beş yıl boyunca Shula üniversiteli okuyucular buldu. Bunlardan bazıları mezun olmuştu; kendi işlerini kurmuş veya bir işe girmiş çalışıyorlardı, ama hâlâ Sammler’ı ziyarete geliyorlardı. “Babam onların gurusu gibi bir şeydi,” diyordu Shula-Slawa. Daha yakın zamanlardaki okuyucularıysa aktivist öğrencilerdi. Bay Sammler radikal hareketlerle hayli ilgileniyordu. Okuma yeteneklerine bakarak hüküm verilirse, genç nesil çok kötü bir eğitim almış olmalıydı. Varlıkları bazen, körlükten hiç de farklı bir etki yaratmayan uzun, sessiz bir gülümsemeye yol açıyor ya da gülümsemeyi derinleştiriyordu. Saç sakal birbirine karışmış, kir pas içinde, üsluptan yoksun, birbirinin aynısı, bilgisiz. Sammler gördü ki, kendisi için birkaç saat okumalarından sonra, onlara konuyu öğretmek, te-

rimleri açıklamak, on iki yaşlarında çocuklarmış gibi etimolojisini öğretmek zorundaydı. “Janua, kapı; Janitor, kapıdan sorumlu kişi.” “Lapis, taş. Dilapidate, taşları parçalara ayırmak. İnsan bunu birisi hakkında söyleyemez.” Ama söyleyebilseydi, rahatlıkla bu genç insanlar için söylerdi. Bu zavallı kızların bazıları çok kötü kokuyordu. Bohem protesto en çok kendilerine zarar vermişti. Uygarlığın ödev ve sorunları arasında, diye düşünüyordu Sammler, açtı ki tabiatın kimi yönleri diğerlerinden daha sıkı kontrol gerektiriyordu. Kadınlar doğal olarak şişmanlamaya daha eğilimliydiler, daha çok koku yayıyorlardı, daha fazla yıkanmaya, kesmeye, biçmeye, budamaya, bakıma, koku sürünmeye ve egzersiz yapmaya ihtiyaçları vardı. Bu zavallı yumurcaklar, nevroz ve yalan üzerine inşa edilmiş yoz bir geleneğe karşı çıkarak birlikte kokmaya karar vermişlerdi, ama bu hayat tarzlarının öngörülme-yen bir sonucu kadınlığın, kendine saygının yitmesi olmuştu diye düşünüyordu Sammler. Otoriteye duydukları tepki yüzünden kimseye saygı göstermez olmuşlardı. Hatta kendilerine bile.

Her neyse, Sammler odasında, sert sözlerle ve izaha muhtaç düşüncelerle boğaz boğaza gelen, Toynbee, Freud, Burckhardt, Spengler’ı kekeleyerek okuyan; koca, kirli botlarıyla, ilk kızgın ereksiyonunu yaşayan genç köpeklerin çaresiz doku-naklılığıyla, sakallı yanaklarında pıtrak gibi biten sivilceleriyle bu okuyucuları istemiyordu artık. Çünkü uygarlığın tarih-çilerini –Karl Marx, Max Weber, Max Scheler, Franz Oppenheimer– okumuştı. Sonra, değersiz bulduğu Adorno, Marcuse, Norman O. Brown yan okumaları. Bunlarla birlikte *Doktor Faustus*, *Altenburg’un Ceviz Ağaçları*, Ortega, Valéry’nin tarih ve siyaset üzerine denemeleriyle de uğraşmıştı. Ama dört-beş yıllık bu beslenme düzeninden sonra sadece 13. yüzyılın bazı dinî yazarlarını –Suso, Tauler ve Meister Eckhart– okumayı arzu eder oldu. Yetmişlerinde artık hemen hemen sadece Meister Eckhart ve İncil’le ilgileniyordu. Bunun için okuyuculara ihtiyacı yoktu. Eckhart’ın Latince metinlerini halk kütüphanesinde mikروفilmlerden okuyordu. Sağlam gözüne yaklaştı-rarak *Vaaz ve Talimatlar*’ı okuyordu –her seferinde birkaç cüm-

le– Eski Almancadan bir paragraf. Bu arada, Margotte elektrik süpürgesini odalarda halılar üzerinde dolaştırıyordu. Açıklı ki eteğinin üzerindeki havın çoğunu alıyordu. Ve şarkı söylüyordu. Schubert'in *Lied*'lerini seviyordu. Neden bu şarkıları elektrik süpürgesinin gürültüsüne karıştırmak zorunda olduysa Sammler'in açıklama kapasitesini aşıyordu. Ama zaten bazı bileşimlerden neden zevk alındığını da açıklayamıyordu; sözgeli mi mersin balığı, gravyer peyniri, dil, iki defa çekilmiş dana eti ve kat kat Rus sosundan sandviç – lüks şarküteri mönülerinde görülen bu cins şeyler. Yine de öyle anlaşılıyor ki bunları sipariş eden müşteriler vardı. Ne yana dönerseniz dönün insanoglundun aklınızın almayacağı çetrefilli, karmaşık tuhafliklar icat ettiğini görüyordunuz.

Mesela bu tuhafliklardan biri bugün onu olayların içine çekiyordu: Eski okuyucularından biri, genç Lionel Feffer ondan Columbia Üniversitesi'ndeki bir seminerde otuzlar İngilteresi üzerine konuşmasını istemişti. Bir nedenle bu Sammler'a çekici gelmişti. Feffer'ı severdi. Bir fikri geliştirmek konusunda pek iyi olmasa da pratik zekâlı biriydi. Kırmızıya çalan yüzü, kahverengi fırça sakalı, uzun kara gözleri, kocaman karnı, düz saçları, pembe iri sakar elleri, kesik kesik çıkan yüksek sesi, yerinde durmasına izin vermeyen aceleciliğiyle Sammler onu sevimli buluyordu. Güvenilir değil. Sadece sevimli. Sammler, Lionel Feffer'ın kendine has bir ritimle çalışmasını görmekten ve hayati sıvısının, iç yakıtının, sesini işitmekten bazen büyük bir keyif alıyordu.

Sammler ne semineri olduğunu bilmiyordu. Her zaman dikkatli olmadığından, neyin söz konusu edildiğini açıkça anlayamamıştı; belki de açıkça anlayacak bir şey yoktu; ama net olarak hatırlayamasa da, anlaşıldığı kadarıyla söz vermişti. Lakin Feffer aklını karıştırmıştı. Hesaba katılması gereken o kadar çok proje, gönderme, sır ve bu sırların gizli tutulması için yapılan rica, o kadar çok skandal, sahtekârlık, ruhsal iletişim – Joyce'un *Ulysses*'inin herhangi bir sayfasındaki gibi, her zaman *medias res*¹⁰ geriye, ileriye, yana, yukarıya, aşağıya sürekli

10 (Lat.) Anlatımın veya olayların dışının ortasında; her şeyin ortasında.

bir akış vardı. Her neyse, Sammler okuma güçlüğü çeken siyahî öğrencilere yardım amacıyla yapılan bir öğrenci girişimi için konuşma yapmaya razı olmuş görünüyordu.

“Gelip bu insanlara konuşma yapmalısınız; bu son derece önemli. Sizinki gibi bir bakış açısıyla ömürlerinde karşılaşmadı onlar,” dedi Feffer. Sırtındaki Oxford gömleğinin pembesi yüzüne yansiyordu. Sakalıyla, büyük, düz ve şehvetli burnuyla Birinci François’ya benziyordu. Tez canlı, sevecen, ısrarcı, öfkesi burnunda, girişimci biriydi. Borsada yatırımı vardı. Demiryolu işçileriyle ilgilenen bir Guatemala sigorta şirketinin başkan yardımcısıydı. Üniversitedeki çalışma alanı diploması tarihîydi. Dışişleri Bakanları Kulübü denen bir mektuplaşma derneğinin mensubuydu. Bu kulübün üyeleri sözgelimi Kırım Savaşı ya da Boxer Ayaklanması gibi bir konu seçiyor ve Fransa’nın, İngiltere’nin, Almanya’nın, Rusya’nın dışişleri bakanları olarak birbirlerine mektuplar yazarak sorunu baştan ele alıyorlardı. Çok farklı sonuçlara ulaşıyorlardı. Bundan başka, Feffer özellikle evli genç kadınları baştan çıkarmada hayli mahirdi. Ama engelli çocuklar için koşuşturmaya da zaman buluyordu. Onlara oyuncaklar alıyor, hokey yıldızlarının imzalı fotoğraflarını dağıtıyordu; onları hastanede ziyaret etmeye zaman buluyordu. “Zaman buluyordu”. Sammler’a göre bu hayli önemli bir Amerikan gerçeğiydi. Feffer Amerikan hayat tarzını anarşiye ve sinir buhranına vardırarak kadar aktif yaşıyordu. Kendini tam manasıyla adayarak. Ve pek tabii psikiyatrik tedavi görüyordu. Herkes görüyordu. Hep hasta olduklarını söylüyorlardı. Hiçbir şey atlanmıyordu.

“Otuzların İngilteresi – bu kesinlikle gerekli. Seminerim için.”

“Şu eski mesele?”

“Tastamam. İhtiyacımız olan şey tam olarak bu.”

“Bloomsbury? Hepsini mi? Ama neden? Ve kim için?”

Feffer, Sammler’ı almaya bir taksiyle geldi. Şehir merkezine caka satarak gittiler. Etkiyi artırmak için Feffer, Sammler’ın konuşması bitinceye kadar şoförün beklemesi gerektiğini söyledi. Şoför, bir Zenci, buna yanaşmadı. Feffer sesini yükseltti. Bunun

yasal bir istek olduğunu söyledi. Sammler onu vazgeçmeye ikna etti, zira Feffer polis çağırmak üzereydi. “Beni bir taksinin beklemesine gerek yok,” dedi Sammler.

“Öyleyse toz ol,” dedi Feffer taksi şoförüne. “Bahşiş de yok sana.”

“Ona kötü davranma,” dedi Sammler.

“Siyahi olduğu için ona ayrımcılık yapacak değilim,” dedi Lionel. “Bu arada, Margotte’tan duyduğuma göre siyahi bir yan-kesiciyle karşılaşmışsunuz yolda.”

“Nereye gidiyoruz, Lionel? Şimdi konuşacağım ya, endişelenmeye başladım. Zihnim karmakarışık. Gerçekten, ne anlatmam bekleniyor? Konu öyle geniş ki?”

“Siz, herkesten iyi bilirsiniz.”

“Evet, biliyorum. Ama rahat değilim – biraz kaygı duyuyorum.”

“Harika bir iş çıkaracaksınız.”

Sonra Feffer onu büyük bir salona soktu. Sammler küçük bir salon, bir seminer odası bekliyordu. R.H. Tawney, Harold Lasky, John Strachey, George Orwell, H. G. Wells hakkındaki anılarını bunlara ilgi duyan bir avuç öğrenciye anlatmaya gelmişti. Ama kendini birden büyük bir kitlenin karşısında bulmuştu. Sağlam olmayan gözünün engellediği görüş alanında hareketli, uyumsuz, karmakarışık bir kalabalık vardı. Kalabalıktan ekşi, kükürtlü pis kokular yükseliyordu. Amfiteyat-ro dolmuştu. Sadece ayakta durmaya yer vardı. Feffer’ın para tırtıklama oyunlarından biri miydi bu? Giriş parasını cebine mi atacaktı? Sammler bu duygusunu şaşkınlığına ve tedirginliğine vererek bastırdı ve kuşkuları kafasından kovdu. Şaşırdığı için korkmuştu da. Ama kendini toparladı. Konuşmasına şaka yollu, Browning Cemiyeti üyeleri olduğunu sandığı iflah olmaz alkoliklere hitap eden konuşmacıyı hatırlatarak başladı. Ama kimse gülmedi; Sammler, Browning cemiyetlerinin çoktandır var olmadığını hatırlamak zorunda kaldı. Göğsüne bir mikrofon asılmıştı. İngiltere’nin İkinci Dünya Savaşı’ndan önceki entelektüel iklimini anlatmaya başladı. Mussolini’nin Doğu Afrika serüveni. 1936 İspanyası. Rusya’daki Büyük Tasfiye, Fran-

sa ve Britanya'daki Stalincilik, Blum, Daladier, Halk Cephesi, Oswald Mosley. İngiliz entelektüellerinin ruhsal durumu. Bunun için notlara gereksinmesi yoktu, insanların ne dediğini, ne yazdığını gayet rahat hatırlıyordu.

“Sanırım,” dedi, “dokuz yüz on yedi olaylarının arka planından haberdarsınız. Isyancı orduları, Rusya'daki Şubat Devrimi'ni, otoriter güçlerin başına gelen felaketleri biliyorsunuz. Bütün Avrupa ülkelerinde eski liderlerin itibarını Verdun, Flanders Fields¹¹ ve Tannenberg sarstı. Belki Kerenski'nin düşüşüyle başlayabilirdim. Belki Brest-Litovsk'la.”

Geriye attığı uzun beyaz saçlarıyla, fûme cam gözlüklerinin altından aşağı doğru akan kırıxıklıklarla iki defa yabancı, Polonyalı-Oxfordlu Sammler göğüs cebinden mendilini çıkardı, açtı, tekrar katladı, mendili hafifçe yüzüne bastırdı; yaşlı bir adamın zarafetiyle avuç içlerini sildi. Performansından hoşnut olmasa, dinleyiciler dikkat kesilerek onu yüreklendirmese de (salonda epeyce gürültü vardı) bir zamanlar karısıyla birlikte İngiltere'de elde ettikleri başarıdan duydukları gururu belli belirsiz anımsayarak hafif bir memnuniyet hissetti. Onun bu başarısı, parlak ilişkileri olan Polonyalı bir Yahudi olarak kodamanlar tarafından, H.G. Wells tarafından kabul edilmesiydi. Örneğin, Gerald Heard ve Olaf Stapledon'la birlikte bir Dünya Devleti yaratma projesine katılmış, *News of Progress* için ve bir başka yayın organı *The World Citizen* için makaleler yazmıştı. Hâlâ Lehçe'nin ıslıklı ünsüzlerini ve genizsilerini koruyan, ama şaşılacak derecede bas bir sesle açıkladığı gibi, bu proje bazı bilimlerin, biyoloji, tarih ve sosyolojinin geniş kitlelere yayılmasına; insan hayatının iyileştirilmesi için bilimsel ilkelerin etkin bir şekilde uygulanmasına; planlı, düzenli ve uyumlu bir dünya düzeni oluşturulmasına; ulusal egemenliklere son verilmesine; savaşların kanun dışı ilan edilmesine; para ve kredinin, üretimin, dağıtımın, taşımacılığın, nüfusun, silah üretiminin vb. dünya çapında kolektif bir kontrole tabi kılınmasına; herkese

11 Birinci Dünya Savaşı'nda önemli muharebelerin cereyan ettiği Belçika'daki Doğu Flandre ve Batı Flandre ile Fransız Flandresi olarak bilinen Nord-Pas-de-Calais savaş alanlarına İngilizlerin verdiği isim. <http://rantey.org>

parasız eğitim verilmesine; bireysel özgürlüğün (toplumsal refaha uygun bir şekilde) en üst düzeye çıkarılmasına; hayat konusunda akılcı ve bilimsel bir tavrı olan bir hizmet toplumunun kurulmasına dayanıyordu. Giderek artan bir ilgi ve kendine güvenle bunları hatırlayan Sammler yarım saat kadar *Cosmopolis* projesinden söz etti; bu arada projenin ne kadar yufka yürekli, naif ve aptalca olduğunu hissediyordu. Ta ki berrak, yüksek bir ses konuşmasını bölünceye kadar mahfazalı elektrik donanımlı, kirli kubbenin aydınlatılmış, huzursuz boşluğuna bunları anlatıp durdu. Sorgulanıyordu. Birisi ona bağıırıyordu.

“Hey!”

Devam etmeye çalıştı. “Entelektüelleri Marksizmden uzaklaştırmayı amaçlayan bu tür çabalar pek başarılı olmadı...”

Blucinli, fırça sakallı, ama muhtemelen genç, tıkız biri ayağa kalkmış, hafifçe öne eğilerek ona bağıırıyordu.

“Hey, ihtiyar!”

Sessizlik içinde, Bay Sammler hafif renkli gözlüğünü aşağı indirdi ve sağlam gözüyle genç adama baktı.

“İhtiyar! Daha önce Orwell’den bir alıntı yaptın.”

“Evet?”

“Onun İngiliz devrimcileri Kraliyet Donanması tarafından korunduğunu söylediğini aktardın. Orwell İngiliz devrimcilerinin Kraliyet Donanması tarafından korunduğunu söyledi mi?”

“Evet, bunu söylediğine inanıyorum.”

“Bu tam bir saçmalık.”

Sammler konuşmıyordu.

“Orwell ispiyoncunun, pislüğün tekiydi. Hasta zihniyetli bir karşı devrimciydi. Zıbarmakla iyi etti. Senin söylediğin şeylerse saçmalıktan başka bir şey değil.” Seyircilere dönüp, kollarını şiddetle sallayarak ve avuç içlerini bir Grek dansçı gibi yukarı kaldırarak “Bir ayağı çukurda, bu beş para etmez herifi neden dinliyorsunuz? Taşakları kurumuş onun. Çoktan ölmüş. Kuşunu öttürecek gücü yok,” dedi.

Daha sonra Sammler kendi lehine sesini yükseltenler olduğu izlenimini edindiğini düşündü. Birisi, “Utan... Teşhirci,” demişti.

Ama kimse onu gerçekten savunmaya kalkışmadı. Gençlerin çoğunluğu ona karşı gibi görünüyordu. Bağırışları düşmanlık doluydu. Feffer ortada gözüküyordu, telefona çağırılmıştı. Sammler sırtını hatip kürsüsüne dönüp, arkasındaki şemsiyesini, trençkotunu ve şapkasını buldu; öfkesini ve sempatisini ifade etmek için kürsüye koşan ve böyle iyi bir konuşmayı sabotetmenin bir skandal olduğunu söyleyen bir genç kızın kılavuzluğunda salondan ayrıldı. Genç kız onu bir kapıdan geçirdi, yedi sekiz basamak indirdi ve Sammler kendisini Broadway'de yüz altmışıncı sokakta buldu.

Birdenbire üniversiteden dışarı çıkmıştı.

Yeniden şehirdeydi.

Ve kişisel olarak olayın kendisi, hakaret etme iradesinin onu etkilediği kadar ağrına gitmemişti. Gerçeğe tutunmak ne büyük bir tutkuydu! Ama gerçek de çok acımasızdı. Ya dışkıyı yargı ölçütü olarak kabul etmek? Gerçekten sıra dışı! Gençlik? Cinsel güç fikriyle beraber? Bütün bu cinsellik-dışkı-saldırganlık karışımı, patlamaya yatkınlık, küfürbazlık, dış gösterme, Berberi maymunu gibi uluma. Ya da (Sammler bir zamanlar bir yerde okumuşt) ellerine dışkılayıp onu çığlık çığlığa aşağıdaki kâşiflere fırlatan, ağaçlardaki örümcek maymunları gibi.

Ne kadar üzücü, ne kadar iç karartıcı olursa olsun gerçeklerle karşılaşmaktan üzüntü duymuyordu. Ama bu olayın Bay Sammler üzerindeki etkisi, onun kendini türünün geri kalanlarından bir şekilde tamamen kopmamışsa da –bir kopuş söz konusuysa eğer, yaştan ziyade 13. yüzyılın ruhani, Platoncu, Augustiniuscu meselelerine dayanan çok farklı, çok uzak meşgalelerin neden olduğu bir kopuş– biraz farklı hissetmesi olmuştu. Yoğun trafiğin ortasında, sert bir yel esiyor ve Manhattan için hayli parlak sayılabilecek bir güneşin ışınları boşluklarından Sammler'ın özüne sızıyordu. Sanki Henry Moore tarafından kalıba dökülmüştü. Delikleriyle, boşluklarıyla. Yankesiciyi gördükten sonra, olaylara daha farklı bir bakış açısından ve daha dikkatle bakmaya mecbur olduğunu keşfetmişti. İki kolunu da dolduran bir çiçek çarmıhıyla, kel kafası yamru yumru bir teslim memuru belirdi; sarhos görünüyordu ve sarsak adımlar-

la rüzgâra karşı yürüyordu. Küçük çizmeleri boyasızdı ve kısa, geniş pantolonu rüzgârda bir eteklik gibi şişiyordu. Garden-yalar, kamelyalar ve gelinçiçekleri başının üzerinde ince, saydam, plastik bir örtünün içinde pır pır ediyordu. Riverside otobüs durağında, Sammler'ın sağlam gözü yakınında dikelmekte olan bir öğrenciyi kaydetti; rengi atmış, kabarık, geniş çizgili, yeşil kadife bir pantolon, mavi yünden düğümleri olan havuç rengi tüvit bir ceket giymişti; favorileri başına doğru yükselen çalı kaplı sütunları andırıyordu; ince bir bağa gözlüğün sapları bu iki sütunu kesiyordu; alnının üzerindeki saçları seyrelmişti; bir Yahudi burnu, her şeyden hoşlanan, her şeyden nefret eden kalın dudakları vardı. Telaşla kendini dışarı attığında, sokağın Bay Sammler'a sunduğu artistik bir eğlenceydi bu. Sammler çalışkandı, kitaplara düşküncü ve kendini algılarla avutmak hususunda en iyi yazarlar tarafından eğitilmişti. Sokağa çıktığında, hayat onun için boş değildi. Etrafındaki koşuşturan, saldırgan, geçim sıkıntısı çeken insanlar normal olarak insanlığın yaptığı şeyleri yapıyorlardı. Çoğunluk önemsiz, gülünç, saçma amaçlar peşinde bir büyüünün etkisindeymiş gibi, bir uyurgezer gibi koşuştururken Sammler gibi kişiler sadece bir adım öndeydiler ve belli bir amaç için değil, kendilerini çevreleyen dünyanın estetik tüketimi için harekete geçiyorlardı. Hakarete uğrasalar, acı çekseler, bir yerleri kanasa bile açıkça öfkelerini göstermiyor, hüzünlü gözyaşları dökmüyor, kapıldıkları hüznü zarif, hatta içe işleyen fikirlere dönüştürüyorlardı. Şehirden aşağı esen sert rüzgârın taşıdığı tozlar bir zımpara gibi dağlıyordu Sammler'ın yüzünü. Güneş, sanki ölüm yokmuşçasına parlıyordu. Otobüs tozu toprağı birbirine katarak yaklaşıırken tam bir dakika boyunca durum böyleydi. Sonra Bay Sammler otobüse bindi ve arka kapının daha ilerisine sürüklenmemeyi umarak iyi bir yurttaş gibi arkaya doğru yürüdü, daha ileri sürüklenmek istemiyordu, çünkü topu topu on beş blok gidecekti ve otobüs tıklım tıklım doluydu. Üzerinde uzun süre oturulmuş koltukların, çok giyilmiş ayakkabıların, izmaritlerin, puroların, kolonya ve pudranın o alışıldık kokusu. Yine de nehir boyunca ilkbahar başlangıcı, ilk yeşillikler – birkaç hafta-

lık güneş, sıcaklık; Manhattan (hop diye) eski, yeşil günlerin-
deki Kuzey Amerika kıtasına dahil oluyor; bol yeşillik, parıltı-
lı bir mevsim, ıslıl ıslıl, kızılçık beyazı, pembe, çiçek açmış ya-
ban elmaları. Sonra, sıcaktan insanların ayakları şişer, Rocke-
feller Center'da gezinenler, hepsi de hamile havasında gelip ci-
lalanmış kaldırım taşlarına, lale sıralarının, denizkızlarının, su-
yun yakınına oturlardı. Gökdelenlerin sıcak gölgeleri altın-
daki insan yaratıklar tabiatlarından ileri gelen zevklere teslim
olmuşlardı. Sammler da baharın, ömrünün bu sonuncu bahar-
larından birinin keyfini çıkarabilirdi. Elbette üzgündü. Hem de
çok. Elbette Brest-Litovsk'la ilgili bütün o zırvalar, Alman yüz-
süzlüğüne karşı çıkan devrimci entelektüellerle ilgili o eski ha-
berler bugünkü bağlamda düpedüz gülünçtü. Tamamen konu
dışıydı. Pek tabii ki öğrenciler de komikti. Kabalıklarını bir ya-
na bırakırsak bu durumun en kötü yanı neydi? Saçmalıklarıyla
can sıkı bir ihtiyarı alaşağı etmenin daha uygun yolları var-
dı. Bir toplumsal gösteri esnasında *Cosmopolis* üzerine konu-
şan sıkıcı bir ihtiyar olabilirdi. Genç insanların bakış açısından,
en kötüsü, davranışlarının ağırbaşlılıktan uzak olmasıydı. Arist-
okratların da entelektüel olabileceği ve toplumsal düzen hak-
kında yargılarda bulunabileceği hususunda hiçbir fikirleri yok-
tu. Ne yazık, diye düşündü Sammler. Çok geçerli nedenlerle
kendine değer veren bir insan, iç unsurları düzenli olduğunda
düzeni, otoriteyi elinde tutabilir, yeniden kurabilir. İç unsur-
ları düzenli olmalıdır. Ama vücut temizliği eğitimi aşamasın-
da durdurulmak neye karşılık geliyordu? Psikiyatrik bir stan-
dardın tuzağına yakalanmak (Sammler bunun için Almanları
ve psikanalizi suçluyordu) neye karşılık geliyordu? Çocuk be-
zini bir bayrak gibi kim sallamıştı? Dışkılamayı kim kutsal bir
törene çevirdi? Hangi edebi ve psikolojik hareket söz konusuy-
du? Bay Sammler yakıcı bir öfkeyle kalabalık otobüsün tutun-
ma demirine yapışmış, şehrin aşağısına doğru kısa yolculuğu-
nu yapıyordu.

Siyahî yankesicisini hiç aklına getirmiyordu. Onu Columbus
Circle'la ilişkilendirmişti. O her zaman şehrin yukarısına doğ-
ru gidiyordu, aşağısına değil. Ama adam geride, kocaman cüs-

sesiyle bir köşeyi doldurmuş, devetüyü ceketiyile ayakta dikiliyordu. Sammler ne kadar dirense de onu gördü. Direndi, çünkü kararsızlık içinde olduğu bu zor anda onu görmeyi hiç arzulamıyordu. Tanrım! Şimdi sırası mıydı? Sammler yüreğinin sıkıştığını hissetti. Karşı konulamaz kader gibi, bir tabiat kanunu gibi, bir taşın düşmesi, bir gazın yükselmesi gibi bir şeydi bu. Hırsızın otobüse bir yerden bir yere gitmek için binmediğini biliyordu. Bir kadınla buluşmak, eve dönmek için –ne derecede kendini dağıtmış olursa olsun– tartışmasız taksiye binerdi. Bunu yapmaya durumu elverirdi. Ama şimdi Bay Sammler, hırsız dışında otobüsteki en uzun adam, omuzlarının üstünden aşağı bakıyordu. Onun uzun arka koltukta birini köşeye sıkıştırdığını gördü. İyice öne doğru eğilmişti; geniş sırtı kurbanını başka yolcuların gözünden saklıyordu. Sadece Sammler, uzun boyu sayesinde görebiliyordu. Boyuna ya da görme gücüne minnettar olacak bir şey yoktu. Köşeye sıkıştırılan adam yaşlıydı, zayıftı; kapıldığı dehşetin yaşarttığı fersiz gözler; beyaz kirpikler, kıpkırmızı gözkapakları, sütümsü deniz mavisi gözler ve üst diş etlerinden aşağı düşen takma dişleriyle bir karış açılmış bir ağız. Adamın paltosunun ve ceketinin önü açıktı, gömleği yırtılan yeşil bir duvar kâğıdı gibi öne çekilmişti ve ceketinin astarı yırtılmıştı. Hırsız adamın giysilerini bir doktorun hastasına yaptığı gibi çekeledi. Kravatını ve boyun atkısını bir kenara iterek cüzdanını çekip çıkarttı. Sonra kendi kıvrık kenarlı fötr şapkasını endişe izi taşımayan kırıksık alnının gerisine itti hafifçe (bir hayvan hareketi, sadece). Suni deri ve plastikten yapılmış dikdörtgen biçimi bir cüzdan. Açıldığında birer dolarlık birkaç banknot görüldü. Kartlar da vardı. Hırsız kartları avucuna koydu. Başını yana eğerek okudu, parmaklarını aralayarak kartları yere düşürdü. Resmî görünümlü yeşil bir evrakı, muhtemelen bir sosyal güvenlik çekini inceledi. Bay Sammler koruyucu gözlüğüyle odaklanmada zorluk çekiyordu. Çok fazla adrenalin korkutucu bir hızla kalbinden geçiyordu. Kendisi korkmamıştı korkmasına, ama kalbi korkuyu kaydetmiş gibi görünüyordu; nöbet geçirmek üzereydi. Bunun adının taşı-kardi olduğunu biliyordu. Zor nefes alıyordu. Cığerlerine yete-

rince hava gitmiyordu. Bayılıp bayılmayacağını merak etti. Ona kötü bir şey olup olmayacağını. Siyahî adam çeki cebine indir-di. Kartlar gibi fotoğraflar da parmaklarının arasından kayıp ye-re döküldü. İş bitince cüzdanı ihtiyar adamın gri, yıpranmış, yırtılmış astarının içine tıktı yeniden, atkısını geriye attı. Sonra ironik bir sükûnet içinde baş ve işaret parmağıyla adamın kra-vatını tuttu ve iyi kötü, ama sadece iyi kötü, düzeltti. Tam bu sırada başını hızla geriye çevirince Bay Sammler'ı gördü. Görül-düğünü gören Bay Sammler kalbinin korku ve telaşla çarptığı-nı hissetti. Kaçmaya çalışan bir hayvan gibi. Boğazı dilinin kö-küne kadar yandı. Sakat gözü sızladı. Ama akli büsbütün başın-dan gitmemişti. Başının üzerindeki kromajlı askı demirine tu-tundu, hangi sokağa geldiğini anlamak istermiş gibi öne doğ ru eğilerek dışarı baktı. Doksan altıncı sokak. Böylece, üzerine çevrilen sert bakıştan ya da kendisinininkiyle kesişecek bir ba-kıştan kurtulmuş oluyordu. Hiçbir şeyin farkına varmamış gi-bi yaparak hiç acele etmeden arka kapıya doğru yöneldi. Eşiğe vardı, kordonu bulup çekti ve alt basmağa indi, kapının aralı-ğından dışarı süzüldü; şemsiyesini kumaşından tutarak kaldı-rımında durdu.

Taşikardisi yatışmaya başlamıştı, her zamanki hızında olma-sa da yürüyebiliyordu şimdi. Stratejisi Riverside Drive'ı karşıya geçmek ve sanki orada yaşıyormuş gibi karşısına çıkan ilk bi-naya girmekti. Otobüsün kapısına varmada yankesiciden atik davranmıştı. Küstahlıktan belki, adam onu takip etmeye de-ğer bulmazdı. Kimseyi kendisi için tehdit olarak gördüğü yok-tu. Herkesin gevşekliğini ve korkaklığını kanıksamıştı. Sammler büyük bir çaba sarf ederek camlı, siyah demir parmaklık-lı kapıyı açtı ve kendini boş bir girişte buldu. Asansörü es ge-çip merdivenlere yöneldi, güçbela birinci kata tırmanıp sahan-lıkta yere oturdu. Birkaç dakika dinlenince nefes alıp verişinin düzeldiğini gördü, ancak içinde bir şeyler azalmış gibiydi. Bir şeyler eksilmişti sanki. Yeniden sokağa dönmeden önce (bina-nın arka çıkışı yoktu) şemsiyesini paltosunun içine soktu, kol evine asıp paltonun kemerini sıkılayarak az çok emniyete aldı. Bundan başka sapkasının şeklini de yumruklayarak değiştirme-

ye çalıştı. West End'i geçip Broadway'e kadar yürüdü, rastladığı ilk büfeye girdi, arkalarda bir yere oturarak çay söyledi. Koca fincanı son damlasına kadar, ağzına tanenli tat gelinceye kadar içti, dilinin damağının kuruduğunu hissettiğinden çay poşetini sıkarak tezgâhtardan su istedi yeniden. Hırsız pencerenin önünde görünmedi. Şimdi Sammler'ın en çok ihtiyaç duyduğu şey yatağıydı. Ama arazi olma konusunda bir şeyler biliyordu. Bunu Polonya'da savaş sırasında ormanlarda, mahzenlerde, altgeçitlerde, mezarlıklarda öğrenmişti. Bir zamanlar başından geçen ve hareket özgürlüğünü sınırlayan felaketler genel olarak normal kabul ediliyordu. Sokağa adım atan birinin vurulmacağı, kendini rahatlatmak için öne doğru eğilen birinin sopayla ölünceye kadar dövülmeyeceği ya da bir sokakta kısıtılıp fare gibi avlanmayacağı kadar normal kabul ediliyordu. Medeni sınır bir defa ortadan kalktı mı, Sammler onun bir daha tam olarak onarılacağına asla güvenemezdi. Kaçıp gizlenme sanatını icra etmeye New York'ta pek fırsat bulamamıştı. Ağrılı bütün kemiklerinin yatağını özlediği, kafatasının yastığının rüyalarını gördüğü bugün, bu saatte elinde bir fincan çayla bir tezgâhın önünde oturuyordu. Artık otobüse binemezdi. Bundan böyle onun için yalnızca metro vardı. Metro, iğrenç bir şeydi.

Ama Bay Sammler yankesiciyi ekememişti. Adam belli ki ayağına çabuktu. İki durak arasında otobüsü durdurup inmiş ve arkaya doğru koşmuş olmalıydı; ağır cüssesine rağmen kenarları kıvrık fötrü ve devetüyü paltosuyla hızlıydı. Daha kuvvetli bir ihtimalle adam onu daha önceden fark etmiş, bir gün peşine düşüp evine kadar takip etmişti. Evet, böyle olmalıydı. Çünkü Bay Sammler kendi binasının kapısından içeri girdiğinde, adam hemen arkasında belirdi; arkasında da değil, neredeyse ensesinde bitti, vücudunu sırtına dayadı. Ellerini Sammler'a kaldırmadı, onu itmekle yetindi. Ortalıkta hiçbir apartman görevlisi yoktu. Asansöre de bakan kapıcı vaktinin çoğunu mahzende geçiriyordu.

"Kim oluyorsun? Ne istiyorsun?" diye sordu Sammler.

Siyahî adamın sesini hiç işitmeyecekti. Adam bir pumadan daha çok konuşmuyordu. Yaptığı şey, Sammler'ı üzerinde kır-

mızı bir göz gibi parlayan iki adet pirinç aplik bulunan, kaplaması yıpranmış eski bir duvarın dibinde duran ve holün kasvetini artıran, belli belirsiz Rönesans üslubu, uzun, kararmış, oymalı bir masanın yanındaki bir köşeye doğru itelemekti. Orada, adam ön koluyla Sammler'ın sırtını duvara yapıştırdı. Şemsiye, demir halkası üzerine büyük bir çatırtıyla fayansa düştü. İkisi de buna aldırmadı. Yankesici paltosunun düğmelerini açtı. Sammler açılan fermuarın sesini işitti. Sonra fûme cam gözlüğü yüzünden alınıp masanın üstüne atıldı. Sammler sessizce aşağı bakmaya zorlandı. Siyah adam pantolonunun ön yırtmacını aralayıp penisini dışarı çıkarmıştı. Sammler'a büyük oval hayalarla, kalın, esmer-pembe sünnetsiz bir şey –bir boru, bir yılan– gösteriliyordu; kalın dibi metalik görünümlü kıvrıkcık kıllarla kaplıydı ve onu alttan destekleyen, gösteri yapan elin ötesindeki kavisli ucu, derisi kalın veya pürüzlü olmaktan çok parıltıyor olsa da bir fil hortumunun şehvetli hareketliliğini akla getiriyordu. Kendisini hareketsiz bırakan ön kolun ve yumruğun üzerinden Sammler'ın bu organa bakması istendi. Zor kullanmaya gerek kalmamıştı. Her halükârda bakacaktı.

Bu durum uzunca bir süre devam etti. Adamın yüz ifadesi doğrudan tehdit edici değildi; ama garip bir şekilde sakin ve buyurgandı. O şey gizemli bir kesinlikle gösterildi. Büyük bir kibirle. Sonra o şey pantolona geri döndü. *Quod erat demonstrandum*.¹² Sammler rahatladı. Pantolonun ön yırtmacı kapandı, paltonun düğmeleri iliklendi, göğsüne kuvvetle abanan güçlü bir el somon rengi harikulade ipek kravatını düzeltti. Fevkalade bir içtenlikle parıldayan kara gözler yumuşakça yüzünde geziniyor, oturumun, dersin, uyarının, karşılaşmanın, iletimin sonunu ilan ediyordu. Adam Sammler'ın kara gözlüklerini alıp burnunun üzerine oturttu. Ardından kendi yuvarlak, zarif Dior altın çerçeveli Jansiyon moru camları olan gözlüğünü çıkarıp taktı.

Sonra çekip gitti. Mahzenden yukarı çıkan asansörün kapısı tam olarak sokak kapısının kapandığı anda sarsılarak açıldı. Düşen şemsiyeyi yerden alan Sammler, omuzlarını düşürüp to-

12 (Lat.) Böylece gösterimdir. *Quod erat demonstrandum* - <https://rantey.org>

pallayarak merdivenlere yöneldi. Kapıcı hoşbeş etmeye kalkışmadı. Sammler onun bu asosyal tavrına minnet duydu. Daha iyisi Margotte'la karşılaşmamasıydı. En iyisi de, kendini yatağa bırakıp, üstüyle başıyla, olduğu gibi uzanması; sızlayan ayaklarıyla, yüreğinde yakıcı bir sancıyla ve sersemlemiş bir vaziyette – geçici olarak kendini bir boşlukta hissediyordu. Hiçbir şey göstermeden vızıldayan holdeki televizyonun beyaz, gri ekranı gibi. Kafasıyla yastığın arasına dikdörtgen biçimi sert bir şey sokuşturulmuştu; mermer sertliğinde kalın karton kapaklı deniz yeşili bir defter. Deftere selobantla bir kâğıt parçası ilıştırılmışti. Işığa çekip sağlam gözüne yaklaştırdı; sessizce, dudaklarını kıpırdatarak tek tek harfleri okumaya zorladı kendini. Not S.'dendi (Shula veya Slawa'dan).

“Babacığım: Doktor V. Govinda Lal'ın Ay üstüne verdiği konferansa ait bu notları kısa bir süreliğine ödünç aldım. Bunlar çalışanla çok yakından ilgili.” Wells, elbette, 1900'ler civarında Ay hakkında yazıyordu. “Bunlar en yeni bilgiler. Çok enteresan. Baba, bunları okumalısın. Mutlaka. Gözlerin bozuk olsun ya da olmasın. Lütfen elini çabuk tut. Zira Doktor Lal Columbia'ya sadece birkaç ders için çağrıldı ve bu notlara ihtiyacı var.” Sammler'in kaşları çatıldı; sabır, hoşgörü hepsi uçup gitti; kızının tek bir gaye peşine takılmasına, ısrarcılığına, takipçiliğine, berbat olduğu kadar da gülünç takıntısına karşı nefret duygusuyla doldu. Vücudunu doğrultarak ciğerlerini yakan bir nefes aldı.

Sonra kıvrarak defterin kapağını açtı ve sepya ile, kararmış yaldızlı mürekkeple yazılmış yazıyı okudu: Ay'ın Geleceği. “Bu dünya,” diye devam ediyordu ilk cümle, “daha ne kadar süre insanoğlunun biricik evi olarak kalacak?”

Ne kadar süre? Tanrım! Tabii ya, hemen şimdi, şu saat gitmenin zamanı değil miydi? Akla hayale gelebilecek bütün nedenlerle. Taş atmanın da zamanı vardır, taşları elbirliğiyle toplamının da.¹³ Dünyanın kendisini fırlatılmış bir taş olarak de-

13 İncil'deki Krallar 3.19'a atf. Bu cümlemin kucaklaşmaktan düşmanın tarlasına taş atmaya kadar varan çok çeşitli ve üzerinde anlaşmaya varılmamış yorumları bulunmaktadır. Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

ğil de insanın kendisini ondan uzağı fırlatacağı bir taş olarak –kendisini ondan mahrum bırakması gereken bir şey olarak– düşünmek. Bu büyük mavi, beyaz, yeşil gezegeni ortadan kaldırmak ya da kendini ondan uzağı fırlatmak.

II

Ayın ortalama yarıçapı 1737 kilometre, dünyanınki 6371 kilometre. Ayın yerçekimi ivmesi 161 cm/s^2 , Dünya'nınki 981 cm/s^2 . Ayın kayalık toprağındaki ve yükseltilerindeki fay hatlarına ve çatlaklara gece ve gündüz sıcaklıklarının birbirinden çok farklı olması neden olmuştur. Pek tabii rüzgâr yoktur. Rüzgârsız beş milyar yıl. Güneş rüzgârı hariç. Alışıldık erozyon olmaksızın taşlar ufalanır. Ana kayadan ayrılan bir taş, çekim kuvveti daha küçük ve aynı zamanda da düşme açısı daha dar olduğundan, daha yavaş düşer. Bundan başka, havasız Ay ortamında taş, kum, toz ve astronotlar aynı hızla düşer; bu yüzden tırmanmaya kalkışmadan önce her yöndeki çığ tehlikesinin dikkatle araştırılması gerekir. Bilgi sağlayan vasıtalar hızla gelişmektedir. Kütle spektrometresi. Güneş pilleri. Radyoaktif stronsiyum 90, polonyum 210 izotoplarından termoelektrik enerji dönüşümüyle üretilen elektrik. Dr. Lal telemetri¹ ve veri aktarımı üzerinde etraflıca duruyordu. Herhangi bir şeyi ihmal etmiş miydi? Malzemeler bir yörüngeye oturtulabilir ve ihtiyaç duyuldukça bir fren sistemi vasıtasıyla aşağı indirilebilirdi. Bilgisayarların olağanüstü hatasız olması gerekiyordu. X noktasında bir ton dinamite ihtiyacınız varsa, onları 800 kilometre uzağa indirmek istemezsiniz. Peki, olmazsa olmaz oksijen söz

1 Uzaktan ölçüm.

konusuysa? Ay yüzeyinin kavisinin daha fazla olması nedeniyle ufuk daha yakındır ve var olan cihaz ufkun ötesine emir sinyali gönderemez. Daha da kesin koordinatlar gerekecektir. Aydaki personelin iyiliği için, yaratıcılıklarını artırmak için ve salt zihin açıcı bir uyaran olarak Dr. Lal öncü kolonilerde bira mayalanmasını öneriyordu. Bira için oksijen gerekiyordu, oksijen için bahçe, bahçe içinse sera. Ay florasının seçimine bir bölüm adanmıştı. İyi de bitkiler âleminin en güçlü temsilcileri Margot-te'un salonunda yaşıyorlardı. İki kapı açtınız mı, karşınızdaydılar: tatlı patates filizleri, avokadolar, kauçuk ağaçları. Dr. Lal'in aklında şerbetçiotu ve şeker pancarı vardı.

Sammler düşünüyordu: Mekânsal-zamansal hapishaneden kaçmanın yolu bu değildi. Mesafe hâlâ sonluydu. Çırılçıplak soyulmuş iç gerçeklik eldivenli bir elle yoklandığında, bir tülün gerisinde sonluluğun varlığı hâlâ fark ediliyordu. Bununla birlikte Dünya'dan ayrılmanın, boşlukta plastik iglolar inşa etmenin, sessiz, ister istemez yalın kolonilerde yaşamının, fosil sular içmenin, sadece temel problemleri düşünmenin avantajlarını insan kolayca görebilirdi. Buna hiç şüphe yoktu. Shula-Slawa ilk defa dikkate değer bir doküman getirmişti. Her zaman Dördüncü Cadde'den, kaldırım tezgâhlarından aptalca başlıklar taşıyan, rengi atmış, yağmur suyuyla lekelenmiş kitaplar toplayıp getirirdi – yirmilerin ve otuzların İngilteresi, Bloomsbury, Downing Street, Clare Sheridan. Sammler'ın rafları sekizi bir dolara satın alınmış ve tıka basa dolu alışveriş torbasıyla eve getirilmiş kelepir kitaplarla doluydu. Sammler'ın kendi satın aldığı on bir kitabın da çoğu lüzumsuzdu. Ciddi yazarlar üzerinde büyük çabalar sarf ettikten sonra, zaten bilmediğiniz çok az şey buluyordunuz. Çok sayıda yanlış başlangıçlar, çıkmaz sokaklar, tartışma sona ermeden çürütülen varsayımlar. Sınırlarına el yordamıyla yaklaşan en yetenekli düşünürler bile çıkarsamada bulunamıyor, kesinliğe ulaşamıyorlardı. Ama ister iyimser, ister kötümser olsunlar, nihai görüntü ister karanlık olsun, ister aydınlık, ihtiyar Sammler genellikle *terra cognita*'da² bulunuyordu. Bu yüzden Dr. Lal'in belir-

2 (Lat.) Bilinen, keşfedilmiş topraklar.

li bir değeri vardı. Haber getiriyordu. Elbette ayrıntılı hazırlıklar yapmaksızın, bilgisayar ve uzaktan ölçüm imkânlarına sahip olmadan, Mars'a, Venüs'e, Ay'a yolculuk için gereken uzman bilgiye ve karmaşık örgütlenmeye sahip olmaksızın gerçeğin izinde pistin iç kısmında kalmak mümkün olmalıydı. Bununla birlikte, belki de bizi kurtaracak olan insan faaliyetleri ayağımıza köstek vuran faaliyetlerin aynısıydı. Dünya'yı bu kadar küçültmüş olan güçler bizi mahpusluktan kurtarabilirdi. Benzeriyle tedavi ilkesi gereğince. Kendini maddi dünyaya zorla kabul ettiren Püriten devrim sürecini sonuna kadar takip ederek, bütün gücü maddi süreçlere vererek ve böylece dinsel duyguları dönüştürüp tüketerek. Ya da Sammler'ın ezbere bildiği Max Weber'in çarpıcı özetlemesi; "Ruhsuz uzmanlar, kalpsiz duyumcular, bir hiç olan bu kişiler uygarlığın daha önce hiç ulaşmadığı bir aşamaya ulaşmış olduğunu zannederler." Bu yüzden, anlaşılabilirliği gibi, aynı yönde ilerlemekten, ihmal edilmiş, arkada bırakılmış bir gücü beklemekten, yeniden ileri doğru uçmaktan ve üstünlüğü yeniden ele geçirmekten başka bir alternatif bulunmamaktaydı. Belki de en iyi beyinler arasında giderek artan ve H.G. Wells'in Açık Komplo'sundan pek de farklı olmayan bir mutabakatla. Belki de ihtiyar (Sammler'ın kendisi de sorunu inceleyen bir ihtiyardı) neticede haklıydı.

Ama Sammler, yankesiciye ve onun kendisine gösterdiği şeye geri dönmek üzere deniz renkli, karton kapaklı defteri, V. Gonda Lal'in Hindu-İngilizcesiyle akademik ve gösterişçi Edward üslubu –gerçekte karşı konulmaz bir zihinsel baskı altında– kaleme alınmış yaldızlı mürekkepli cümlelerini bir kenara bıraktı. Ne demek oluyordu bu? Olay onu şoka uğratmıştı. Şoklar bilinci uyarıyordu. Bir noktaya kadar bu yeterince doğrudu. Ancak cinsel organlarını göstermenin amacı neydi? *Quest-ce que cela prouve?*³ Bunu Racine'in bir trajedisini gördükten sonra bir Fransız matematikçi mi sormuştu? Bay Sammler'ın hatırladığına göre öyleydi. Eski Avrupa kültür oyununu oynamaktan hoşlandığı yoktu. Bundan gına gelmişti. Yine de, çağrılmadan, cümleler ona böyle geliyordu. Her

neyse, bu adamın organı vardı; kocaman, kalın bir cinsel organ, kibirle yarı kabarmış, gösterilmeyi hak kabul eden, otoritesini ilan eden önemli ve başına buyruk bir nesne. Günün seksüel ideoloji ikliminde bu yapılabilirdi. O, ultra-meşruiyetin ve egemenliğin sembolüydü. O bir gizemdi. Cevabı olmayan bir gizem. Toptan açıklama. Bu neden ve niçindir. Anlıyor musun? Aşkın, nihai, çürütülemez kanıt. Bu tür şeylere, ah-bap, biz izahtan vareste deriz. Hal böyle olunca, karıncayıyenin duyarlı uzantıları da, karıcalar üzerinde bile böyle bir güç iddiasını apaçık bir şey haline getirir. Ama Tabiat'ı Tanrın yap, insanın hayvansı yanını göklere çıkar, o zaman büyük sonuçlara bel bağlayabilirsin. Belki her şart altında büyük sonuçlara bel bağlayabilirsin.

Sammler üzerine çok şey söylenen insanın hayvansı yanı üzerine, bilmeyi istemese de, çok şey biliyordu. Çok özel sebeplerle bu son günlerde bu ona çok sorulmuştu. Onu görmeye geliyorlar, ona danışıyorlar ve itiraflarda bulunuyorlardı. Bu belki de güneşteki lekelerle veya mevsimlerle ilgili bir meseleydi; barometrik, hatta astrolojik bir olguydu. Ama her an biri gelip kapıyı çalıyordu. Karıncayıyenleri düşünürken, uzun zaman önce kara adam tarafından görülüp peşine düşüldüğü gerçeğini düşünürken, arka kapısı çalındı.

Kimdi acaba? Sammler olduğundan daha fazla asabi görünmüş olabilirdi. Başkalarının kendisinden daha fazla hayat enerjisiyle dolu olduğunu hissediyordu. Ama burada bir yanılsama vardı, zira karşıt güçler söz konusu olduğunda hiç kimse yeterince güçlü değildi.

Gelen Walter Bruch'tı, aileden biri. Margotte'un kuzeni Walter, aynı zamanda Gruner'ın de akrabasıydı.

Kuzen Angela bir defasında Sammler'ı bir Rouault sergisine götürmüştü. Çok güzel giyinmiş, kokular sürünmüş, ustaca makyaj yapmış bir vaziyette Sammler'ı salondan salona sürüklemişti; öyle ki Angela sonunda gözüne, altından yapılmış, mücevher gibi parlayan bir çember ve arkası sıra yürüyen kendisi de onun ara sıra dokunma ihtiyacı duyduğu eski bir sopa gibi görünmeye başlamıştı. Sonra, birlikte bir Rouault portresinin

önünde durduklarında her ikisinin aklına da aynı kişi gelmişti: Walter Bruch. Bodur, güçlü kuvvetli görünüşlü, kızıl tenli, kaba ifadeli, saç baş birbirine karışmış, sert bakışlı, yanık tenli bir adamdı. Yeterince kararlı bir görüntüsü vardı, ama kendi duygularına dayanamadığı açıktı. Tam o adam. Benzeri binlerce insan olmalı. Ama bu bizim Walter'ımızdı. Siyah yağmurluğu, kasketi, kulaklarının önünde toplanmış gri saçları; kızılımsı-esmer tombul yanakları, karadut rengi kalın dudakları. Pekâlâ, şimdi de Öbür Dünya'yı gözünüzün önüne getirin; fıçılara doldurulmuş ruhları; beden bulmak üzere gönderilişlerini hayal edin, başat *ab inito*⁴ niteliklerle doğuşlarını hayal edin. Bruch'ta ses ta başından beri çok önemli bir unsurdur. O doğrudan ruhların fıçısından çıkmış bir ses-adamıydı. Korolarda şarkı söylüyordu, kilise korolarında. Bir profesyoneldi o; bir bariton ve müzikologdu. Eski el yazmalarını arayıp buluyor, antik ve barok müzik icra eden topluluklar için onları uyarlıyor ya da düzenliyordu. Bunun şahsi küçük eğlencesi olduğunu söylüyordu. İyi şarkı söylüyordu. Şarkı söylerken sesi güzeldi, ancak konuşmaya başladığında sesi boğuk ve pürüzlü çıkıyor, çabuk çabuk konuşuyordu. Hindi gibi, ördek gibi sesler çıkarıyor, homurdanıyor, heceleri yutuyordu.

Sammler'ın kafasının çok meşgul olduğu bir sırada yaklaşan Bruch yaradılışına uygun çok özel bir kabul gördü. Kabaca şöyle: Bu dünyanın bize sunduğu başlıca düşünceler bizim zaman ve mekânı algılama biçimlerimize ve düşünme biçimlerimize bağlıdır. Önümüzde duran şeyi, o anı, amacı görürüz. Ebedi varlık bu şekilde geçici olarak kendini görünür kılar. Biçimlere tutsaklıktan ve kestirimler hapishanesinin sınırlamalarından tek çıkış, ebedi varlıkla olası tek temas özgürlük yoluyla. Sammler bu fikri kabul edecek kadar Kantçı olduğunu düşünüyordu. Walter Bruch gibi bir adam, biçimler hapishanesinde tükenip giden biri olarak görünüyordu gözüne. Sammler onu bu şekilde görmeye başlamıştı. Onun soytarılıklarının nedeni buydu, çünkü o her zaman bir soytarıydı. Shula-Slawa *Look*'ta çıkan bir makaleyi okuyarak yürürken kaçan bir geyiğin

4 (Lat.) Başlangıçta, başlangıçtan beri.

peşindeki atlı polisle nasıl çarpıştığını çok doğal bir şeymiş gibi anlatıyordu. Bruch ansızın Yetmiş İkinci Sokak'taki kör adam gibi, köpeğinin tasmaını çekiştirir, kâsesindeki bozuk paraları sallar gibi yaparak şakımaya başlayabilirdi: "İsa'dan daha iyi bir dostumuz yok... Tanrı seni kutsasın, Bayım." Ayrıca Latince, müzikli, taklit cenaze merasimlerinden, Monteverdi'den, Pergolesi'den, Mozart'ın Do Minor Ayini'nden hoşlanırdı; falsetto bir sesle "*Et incarnatus est*"i söylerdi. Göçmenliğinin ilk yıllarında o ve Macy mağazalarının depolarında çalışan bir başka Alman Yahudisi sırasıyla birbirlerine ayin provası sunarlardı; biri bileklerinde incik boncuk, bir ambalaj sandığının üzerine uzanır, diğeri ona dinsel ayini sunardı. Bruch hâlâ bu tür eğlencelerden hoşlanıyor, kadavralarla uğraşmaktan zevk alıyordu. Sammler'a bu tür ayinlerden gına gelmişti. Ve diğeri soytarılıklardan. Nazilerin Sportspalast'taki kitlesel toplantılarından. Bruch ses efekti için boş bir kap kullanırdı; yankı elde etmek için onu ağzına tutar, Hitler gibi bağırıp çağırır ve arada bir durup "*Sieg Heil*" diye haykırırdı. Onun bu soytarılıkları hiçbir zaman Sammler'ı eğlendirmemişti. Çok geçmeden sıra Bruch'un Buchenwald anılarına geliyordu. Bütün o korkunç, gülünç, mantıksız, anlamsız zırvalara. 1937'de uzun saplı tencereler nasıl da birdenbire mahkûmlar arasında satışa sürülmüştü? Fabrikadan çıkmış yüz binlerce tencere, yepyeni. Neden? Bruch ödeyemeyeceği kadar çok tencere satın almıştı. Ne için? Mahkûmlar tencereleri birbirlerine satmaya çalışmışlardı. Sonra bir adam sahra helâsının hendeğine düşmüştü. Kimsenin yardım etmesine izin vermemişlerdi ve adamcağız tahta döşemelerde çaresizce oturan diğeri mahkûmların gözü önünde boğulmuştu. Evet, dışkı içinde boğulmuştu!

"Tamam, Walter, tamam!" derdi sertçe Sammler.

"Evet, en kötü anında orada değildim, Sammler Dayı. Sense savaşın ortasındaydın. Ama ben ishal olmuş, müthiş bir karın ağrısıyla orada oturuyordum. Zavallı bağırsaklarım! Çıplak *arschloch*."⁵

"Tamam, Walter, tekrarlayıp durma şunları."

5 (Alın.) Kık deliği.

Ne yazık ki Bruch tekrarlayıp dururdu, Sammler da üzü-
lürdü. Hem sinirlenir hem üzüldü. Başkalarıyla olduğu gibi
Walter'la da her zaman, tekrar tekrar, değişmez bir şekilde söz
döner dolaşır sekse gelirdi. Bruch kadınların kollarına vuru-
lurdu. Bu kadınların gençten ve tombul olmaları gerekiyordu.
Hiç istisnasız esmer. Bunlar çoğu kez Porto Rikolu oluyordu.
Ve yazları, en çok da yazları, manto giymeyen kadınların kol-
ları gözler önüne serildiğinde. Walter onları metroda görürdü.
Harlem'in İspanyol mahallesine kadar onlara eşlik ederdi. Me-
tal çubuklardan birine yapışırdı. Harlem'e varıldığında vagon-
daki tek beyaz yolcu o olurdu. Ve ne hikâye; hayranlık, utanç,
boşaldığında kendinden geçme tehlikesi! Şimdi, burada serü-
venini anlatırken parmakları kalın boğazının başlangıcındaki
kıllarla oynamaya başlamıştı. Klinik bir vaka! Aynı zamanda
da, çoğunlukla, bir hanımla hayli idealist ve seviyeli bir ilişkisi
olurdu. Klasik! Halden anlama, fedakârlık ve sevme yeteneği.
Hatta kendince Cynara-Dowson tarzı bir sadakat.⁶

Şu anda, dediğine göre, bir eczanedeki kasiyerin kollarına
“fena halde abayı yakmış” durumdaydı.

“Olabildiğince sık gidiyorum oraya.”

“Tabii ya,” dedi Sammler.

“Tam bir delilik. Evrak çantam koltuğumun altında. Çok
sağlam. Birinci kalite deri. Beşinci Cadde'deki Wilt Lugga-
ge'dan otuz sekiz buçuk papele aldım. Biliyor musun?”

“Gözümün önüne getirebiliyorum.”

“Çeyrek dolarlık, birkaç sentlik bir şey satın alıyorum. Bir
sakız. Bir paket göz koruyucu bant. Büyükçe bir para veriyor-
um; on, hatta yirmi dolar. Gıcır para almak için bankaya gi-
diyorum.”

“Anlıyorum.”

“Sammler Dayı, bu yuvarlak kolun benim için ne anlama gel-
diğini asla anlayamazsın. O kadar kara! O kadar ağır!”

“Muhtemelen, anlayamam.”

“Evrak çantasını tezgâhın üstüne koyuyor tezgâha abanıyo-

6 İngiliz şair ve romancı Ernest Dowson'un (1867-1900) “Ben sana sadığım Cy-
nara, kendi tarzımda” dizesine gönderme.

rum. O paranın üstünü vermeye çalışırken ben üzerine abanıyorum.”

“Tamam, Walter, gerisini anlatma, eksik kalsın.”

“Sammler Dayı, affet beni. Ne yapabilirim? Benim için tek yol bu.”

“E, bu seni ilgilendirir. Neden bana anlataşın ki?”

“Bir nedeni var. Neden sana anlatmayayım ki? Lütfen beni durdurma. Bana iyi davran.”

“Sen kendi kendini durdurmalısın.”

“Yapamam.”

“Emin misin?”

“Abanıyorum. Boşalıyorum. Pantolonum ıslanıyor.”

Sammler sesini yükseltti: “Hepsini anlatmasan olmaz mı?”

“Sammler Dayı, ne yapayım? Altmışımı geçtim.”

Sonra Bruch kalın, kısa ellerinin tersini gözlerine götürdü. Yassı burnunun delikleri genişleyip daralıyor, ağzı açılıp kapanıyor, gözlerinden sicim gibi yaşlar boşanıyor ve omuzlarını, gövdesini bir maymun gibi oynatıyordu. Dişleri arasındaki o hazin boşluklarla. Ağladığında sesi boğuk çıkmıyordu. O zaman müzisyeni işitiyordunuz.

“Bütün hayatım böyle geçti.”

“Üzgünüm, Walter.”

“Ben bağımlıyım.”

“İyi de, kimseye zarar vermiş değilsin. İnsanlar da böyle şeyleri gerçekten eskisi kadar ciddiye almıyorlar. İlginî daha başka konulara yöneltemez misin, Walter? Ayrıca senin derdin diğer insanlarınkine o kadar benziyor ki, o kadar çağdaş birisin ki, Walter, bunun yararını görüyor olmalısın. Victoria dönemindeki gibi bir kenara çekilip tek başına aşk acısı çekilmiyor olması sence teselli edici bir şey değil mi? Şimdi, öyle görölüyor ki herkes bu ahlâksızlıklara bulaşmış durumda; ve bunları ulu orta anlatıyorlar. Seni aslında biraz geri kafalı bulduğumu bile söyleyebilirim. Evet, evet. Sen o eski 19. yüzyıl Krafft-Ebing⁷ sorunundan mustaripsin.”

7 Richard von Krafft-Ebing (1840-1902): Cinsel sapkınlık üzerine çalışmalarıyla tanınan, sadizm ve mazoşizm sözcüklerini popüler hale getiren Alman nörolog.

Ama Sammler, teselli sözlerine sızan saygısızca tonu beğenmediğinden sustu. Lakin geçmişe ilişkin olarak tam da söylemek istediği şeyleri söylemişti. Bruch gibi bir adamın cinsel kafa karışıklığı geçmişin bastırılmış düşüncelerinde, artık kaybolmaya yüz tutmuş kadın ve anne imgelerinden kaynaklanıyordu. Geçen yüzyılda Avusturya-Macaristan imparatorluğunda doğmuş olan kendisi bu değişiklikleri ayırt edebiliyordu. Yatağında yatarken bu gözlemleri yapabilmiş olmasındaki adaletsizlik kendisine bile çarpıcı geliyordu. Ancak, Krakow'daki eski, orijinal Sammler hiç de kibar biri değildi. Kendisi de şımartılmış bir annenin şımarttığı tek çocuktı. Matrak bir anı: Sammler küçük bir çocukken, bir gün öksürdüğünde kendi eline mikrop bulaşmasın diye ağzını hizmetçiye kapattırmıştı. Bir aile şakası. Hizmetçi, sıritan, kırmızı yüz-lü, iyiliksever, açık sarı saçlı, dişleri dökük (diş etlerinde garip yumrular olan) Wajda, küçük Sammler'ın elini ödünç almasına izin vermişti. Sonra, biraz büyüdüğünde, kendisini bir "İngiliz"e dönüştürmek için odasında oturup Trollope ve Baggehot okurken ona çikolatalarını ve ayçöreklerini götüren Wajda değil bizzat annesiydi. Annesiyle o, o günlerde tuhaflıklarıyla ve asabilikleriyle ün kazanmışlardı. Acıma nedir bilmiyorlardı. Memnun edilebilmeleri çok zordu. Herkese tepeden bakıyorlardı. Elbette bütün bunlar, Sammler için son otuz yılda hatırı sayılır derecede değişmişti. Ve şimdi de, gözünde haşarı bir çocuktan başka bir şey olmayan Walter Bruch içini döktükten sonra odasında oturmuş ağlıyordu. Zaten anlatacak ne kalmıştı ki? Her zaman bir şeyler bulunurdu. Bruch, F.A.O. Schwarz'dan⁸ veya antikacılardan kendine nasıl oyuncaklar satın aldığını anlatmıştı; bir aynanın karşısında saçını tarayan, çembalo çalıp küçük yeşil ceketleriyle veya kırmızı şapkalarıyla jig dansı yapan kurmalı maymunlar satın almıştı. Zenci çalgıcıların fiyatı düşmüştü. Odasında oyuncaklarıyla tek başına oynuyordu. Ayrıca müzisyenlere küçük düşürücü, hakaret eden mektuplar gönderiyordu. Sonra gelip itiraf ediyor ve ağlıyordu. Laf olsun diye ağlamıyordu. Ağlıyordu, çünkü ha-

yatını kaybettiği duygusunu taşıyordu. Ona yanıldığını anlatmak mümkün müydü?

Bruch gibi bir adamla derin düşüncelere dalmak, karşılaştırmalar yapmak, tarih ya da kamu yararı konularında düşünmek daha kolaydı. Mesela, Bruch cinsel nevroz çeşitlemelerinde, anüsünün fareler tarafından kemirildiği fikrini takıntı haline getiren, cinsel organların fare benzeri bir şey ya da kendisinin bir tür fare olduğuna düşünen Freud'un Fare Adamı gibi kişilerin gerisinde kalmıştır. Karşılaştırma yapılacak olursa, Bruch gibi biri selim bir fetişizm örneği idi. Karşılaştırmalı ve tarihsel bir perspektiften bakıyorsanız sadece en kayda değer ve çarpıcı olayları aklınızda tutarsınız. Bir defa bu örnekler seçildi mi, geri kalanları ihmal eder, çöpe atar, unutursunuz; onlar artık sadece gereksiz bir yük, bir fazlalık olarak görünür. İnsanlığın tarihsel belleğinde nelerin tutulduğu düşünülecek olursa, bu belleğin Bruch'un anısını da, bu bakımdan Sammler'inkini de muhafazayı kendine dert etmeyeceğini anlarız. Sammler unutulmayı umursamıyordu; anınsanmak için bir şey yapmayayla hiç niyeti yoktu. Bu "en unutulmaz" kavramındaki mizantropiyi keşfetmiş olduğunu düşünüyordu. Tarihsel bakış açısının, olayların çoğunu elimine etmeyi kolaylaştırması elbette mümkündü. Bir başka deyişle çoğunluğumuzun bir safra gibi atılmasını. Ama önünde kendisiyle konuşabileceğini düşündüğü için yanına gelmiş Walter Bruch vardı. Ağlaması sona erdiğinde, Kraft-Ebing'e atıf yapılması, anormalliğinin çok da alışılmadık olmadığının ileri sürülmesi Walter'ı muhtemelen yaralayacaktı. En üst düzeyde olmayan bir kötülükle karşı karşıya kalmadıkça belli ki hiçbir şey onu pek fazla yaralamayacaktı. Bu, insanın aklına Kierkegaard'ın nehirler, dağlar, yeni yıldızlar, az rastlanır türden tüyleri olan kuşlar, garip şekilde biçimi bozulmuş balıklar, çarpık çurpuk insanları görmek için dünyayı dolaşan insanlar –yaşam biçimleri karşısında şaşkınlıktan ağzı bir karış açık kalan ve bir şeyler gördüğünü düşünen turistler– hakkındaki gülünç anlatısını getiriyordu. Bu durum Kierkegaard'ın ilgisini çekemezdi. O, İnanç Şövalyesi'ni arıyordu, gerçek dâhiyi. Gerçek dâhi sonsuzlukla ilişkilerini kurmuş ol-

duğundan, sonlulukta hepten evindeydi. İnancın cevherini taşıyabilir, sonsuzluğun gidişatına ayak uydurabilir olduğundan neticede sonlu ve alışılmışın dışında bir şeye ihtiyaç duymuyordu. Başkalarıysa dünyadaki olağanüstü şeyleri arıyorlar ya da herkesin kendilerine ağızları bir karış açık bakmasını arzu ediyorlardı. Bizzat kendileri az rastlanır türden tüyleri olan kuş, garip şekilde biçimi bozulmuş balık, çarpık çurpuk insan olmak istiyorlardı. Sadece Bay Sammler, uzun, yaşlı gövdesi, tuğla rengi yanakları ve başının arkasındaki sık sık elektriklenen saçlarıyla – sadece Bay Sammler üzülüyordu. İnanc Şövalyesi'nin karşılaşmak zorunda olduğu suç deneyinden endişe duyuyordu. İnanc Şövalyesi, insanoğlunun Tanrı'ya itaat etmek için koyduğu yasaları çiğneyecek güce sahip olmalı mıydı? Evet, elbette! Ama belki de Sammler, seçimleri biraz güçleştirecek suç hakkında bir şeyler biliyordu. Suçun burjuva uygarlığının çocukları üzerinde nasıl karşı konulmaz bir çekim gücü olduğunu düşünüyordu sık sık. Devrimci, süpermen, aziz, İnanc Şövalyesi, ne olurlarsa olsunlar, en iyileri bile bıçak veya ateşli silah düşüncesini kafasında evirip çeviriyor ve kendilerini sınıyorlardı. Kanun tanımayan Raskolnikovlar. Ah, evet...

“Walter, üzgünüm – acı çektiğini görmekten üzüntü duyuyorum.”

Sammler'ın kâğıtlarla, kitaplarla, tütünlük, evye, elektrikli ısıtma kangalı, ateşe dayanıklı cam kapla, belgelerle dolu odasında ne tuhaf şeyler oluyordu!

“Senin için dua edeceğim, Walter.”

İrkilen Bruch ansızın ağlamayı kesti.

“Ne demek istiyorsun, Sammler Dayı? Sen mi dua edeceksin?”

Sesindeki bariton müzik gitmiş, sesi yeniden boğuk çıkmaya başlamıştı; yine kelimeleri yutuyordu.

“Sammler Dayı, benim kollarım var, seninse duaların, öyle mi?” Kahkahayla güldü. Burnundan solurken elleri böğründe, vücudunu komik bir şekilde ileri geri sallayarak ve burun deliklerini göstererek güldü. Ancak Sammler'la alay etmiyordu. Gerçekten etmiyordu. Ayırt etmeyi bilmek gerekirdi. Ayırt etmek, ayırt etmek, ayırt etmek. Önemli olan ayırt etmekti,

açıklamak değil. Açıklamak düşünen kitleler içindi, yetişkinleri eğitmek için. Genel bilincin gelişmesi için. Entelektüel seviyeyi, sözgelimi, proletaryanın 1948'deki ekonomik seviyesine çıkarmak için. Ama ayırt etmek? Çok daha yüksek bir faaliyet biçimi.

“Senin için dua edeceğim,” dedi Sammler.

Bunun üzerine sohbet bir süre için hoşbeş seviyesine indi. Sammler, Bruch'un *Post'a*, *Newsdays'e*, *Times'a* gönderdiği mektuplara bakmalıydı; bu mektuplarda Bruch müzik eleştirmenleriyle kavga ediyordu. İşin tartışmalı ve gülünç yanı bir daha ortaya çıkıyordu; ağır iftiraya uğramış, içine kapanık, abullabut Bruch. Tam da Sammler'ın dinlenmek istediği sırada. Biraz kendini toparlamak. Fikirlerini düzene sokmak isterken. Bruch'un neşeli, boğuk sesli, Dadacı şamatası bulaşıcıydı. Git artık, Walter, git ki senin için dua edebileyim; Sammler'ın içinden Bruch'un üslubuyla konuşmak geldi. O sırada Bruch konuştu: “Damadının ne zaman gelmesini bekliyorsun?”

“Kimin? Eisen'in mi?”

“Evet, o geliyor. Belki de çoktan gelmiştir.”

“Haberim yok. Gelip bir sanatçı olarak New York'a yerleşeceğini söyleyerek defalarca beni tehdit etti. Shula'nın sözünün edilmesini bile istemiyor.”

“Biliyorum,” dedi Bruch. “Shula ondan korkuyor.”

“Bu kesinlikle yürümez. Eisen şiddete çok eğilimli. Evet, Shula'nın korkudan aklı başından gidecek. Ayrıca kocasının kendisini yeniden kazanmak için geldiğini hayal ederek gururu da okşanacak. Ama onun kafasında ne karısı ne de evlilik var. Eserlerini Madison Avenue'de sergilemek istiyor.”

“Bu kadar iyi olduğunu düşünüyor?”

“Basımcılığı ve oymabaskıyı Hayfa'da öğrendi, atölyesinde bana dediklerine göre güvenilir bir işçiymiş. Sonra sanatı keşfetmiş ve boş zamanlarında resim boyamaya, gravür yapmaya başlamış. Sonra ailenin her üyesine fotoğraflardan kopyalanmış bir portresini gönderdi. Bunlardan herhangi birini gördün mü? Çok berbatılar, Walter. Hasta bir beyin ve ürkütücü bir ruh yapmıştı bu resimleri. Nasıl yaptığını bilmiyorum, ama

renk kullanarak her nesneyi renkten yoksun bırakmayı becermiş. Kara dudakları, kırmızı gözleri, akşamdan kalma pişmiş karaciğer yeşilini akla getiren suratlarıyla herkes bir cesede benziyordu. Aynı zamanda da aşk tanrısının dudakları ve upuzun kirpikleriyle güzel insanlar çizmeyi öğrenmeye çalışan küçük bir kız öğrencinin resimleri gibiydi. Samimi olmak gerekirse, kendimi yer altı mezarlığından çıkmış oyuncak bir bebek gibi gördüğümde şaşkınlıktan ağzım bir karış açık kaldı. Kullandığı parlak vernikle tam bir ceset gibi görünüyordum. Sanki bir ölüm bana yetmezmiş gibi bir ikincisi de başıma geliyordu. Neyse, gelsin bakalım. Onun New York hakkındaki çılgınca sezgileri belki de yerindedir. Şen şakrak bir manyak o. Birçok kültürlü insan bugün deliliğin daha ileri bir bilgi anlamına geldiğini keşfetmiş bulunuyor. Bu teknikle Lyndon Johnson'ın, General Westmoreland'in, Rusk'ın, Nixon'ın veya Bay Laird'in resmini yapmış olsaydı sanat dünyasının ünlülerinden biri olabilirdi. Para ve güç insanları hiç şüphesiz delirtiyor. Peki, o zaman insanlar delilik yoluyla neden para ve güç kazanmasınlar? Bu ikisi bir arada gitmeli."

Sammler ayakkabılarını çıkarmıştı, şimdi de kahverengi çoraplı uzun, narin ayaklarının üşüdüğünü hissediyordu; ipek kenar şeridi yıpranmış battaniyeyi ayaklarının üzerine çekti. Bruch bundan Sammler'ın uyuyacağı sonucunu çıkardı. Yoksa sohbet Sammler'ı ilgilendirmeyen bir yola mı girmişti? Şarkıcı veda edip çıktı.

Bruch –siyah palto, kısa bacaklar, torbayı andıran geniş popo, kafasına iyice oturan kasket, paçalarında pensler (Manhattan'da ölüme meydan okumanın özel bir biçimi olarak bisiklet sürmek için)– apar topar çıktığında, Sammler yeniden yankeşiciyi, üzerine abanan gövdenin ağırlığını, apartman girişini ve yırtık branda bezi kaplı duvarlarını, koyu renk camlı gözlüğü, adamın elinde tuttuğu bir tür kertenkeleyi, dünyaya getireceği çocuğu zoraki akla getiren o tozlu, pembemsi çikolata rengi kalın, kıvrık boruyu düşünmeye başladı. Çirkin, iğrenç, gülünesi, ama yine de önemli. Bay Sammler (karşı koymaya çalışmanın artık bir anlam ifade etmediği o zihinsel saldırılardan biri)

olaylara kendine has ölçütlere dayalı çok farklı bir önem atfetmeye alışkındı. Elbette o ve yankesici farklıydılar. Her şey farklıydı. Zihinsel, ruhsal profilleri ve karakterleri arasında dağlar kadar fark vardı. Geçmişte, Bay Sammler, aynı biyolojik bakış açısından, kendi Yahudi tarzında, yeterince yakışıklı olduğunu düşünmüştü. Bu hiçbir zaman önemli olmamıştı; yetmişini aştığı bugünlerdeyse daha da az önemliydi. Ama cinsel bir delilik Batı dünyasını istila ediyordu. Sammler şimdi belli belirsiz hatırlıyordu da; Birleşik Devletler Başkanlarından biri (kadınların dışarı çıkmasını istedikten sonra) basın mensuplarına kendini aynen bu şekilde teşhir etmiş ve böyle takımları olan bir adamın ülkesini yöneteceğine güvenilip güvenilmeyeceğini bilmek istediğini söylemişti. Hikâyenin doğruluğu, pek tabii, şüpheliydi, ama Başkan'ın kim olduğu ve hikâyenin Sammler'ın West Side'daki dairesine bile ulaşacak kadar yayıldığı dikkate alınır sa büsbütün imkânsız da değildi. Bir başka örnek olarak Picasso'nun son sergisi alınabilir. Angela onu Çağdaş Sanatlar Müzesi'ndeki açılışa götürmüştü. Sergi, esas olarak kelimenin cinsel anlamıyla sergiydi. İhtiyar Picasso kafayı fena halde cinsel yarıklara, falluslara takmıştı. Dünyaya yakında veda edeceği düşüncesinin verdiği çılgın ve gülünç acı içerisinde binlerce, hatta on binlerce organ yaratmıştı. Lingam ve Yoni. Sammler bu Sanskritçe kelimeleri hatırlamanın aydınlatıcı olabileceğini düşündü. Az da olsa bir perspektif sağlayacağını. Ama böyle sıkıntılı, hem de çok sıkıntılı bir konuda çok da işe yaramamıştı. Angela Gruner'ın birkaç bardak yuvarladıktan sonra şen şakrak kahkahalar atarken, ihtiyar Sammler Dayı'yla nezaketsizce konuşacak kadar kendini çok serbest hissediyor olmalıydı, ağzından kaçırıldığı bir cümleyi hatırlıyordu mesela. "Bir Yahudi beyni, kara bir yarrak, Nordik bir güzellik," demişti, "işte bir kadının istediği şey." Ona göre ideal erkeğin özellikleri böyleydi. Ee, ne de olsa New York'un en şık dükkânlarında hesabı vardı; dünyadaki en iyi şeylere ulaşabiliyordu. Aradığı şey Pucci'de bulunmuyorsa, Hermès'ten sipariş ediyordu. Paranın satın alabileceği her şeyi, lüksün sunabileceği her şeyi, insanlar üzerinde etkili olacak bir güzelliği ya da karşılık bulacak cinsel çok

yönlülüğü. İdeal erkeği, tasarladığı mükemmel sentezi bulabilseydi, ona çabasının karşılığını vereceğine şüphe yoktu. En iyi onun için yeterince iyi değildi. Göründüğü kadarıyla buna da hiç şüphe yoktu. Böylesi zamanlarda, Bay Sammler her zaman-
kinden daha büyük bir hazla Ay hayallerine dalyordu. Artemis – Ay iffeti. Ay’da insanlar sırf hayatta kalabilmek, nefes alabilmek için çok çalışmalıydı. Bütün cihazların kadran göstergeleri üzerinde sıkı bir gözetim sürdürülmeliydi. Tamamen farklı şartlar. Ağırbaşlı, adeta bir din adamı denebilecek teknisyenler.

Sonunda gelip ona sırrını açan, itiraflarıyla kendini benimsetmeye çalışan Bruch değil, üç yıllık edepli bir dulluktan sonra şimdilerde gönül işlerini düşünmeye başlayan (ihtimalden ziyade tartışma; elbette: tartışma, azimle *ad infinitum*⁹ didik didik etmeler) Margotte değil, ayırım yapmayan yatak odası maceralarıyla Feffer değil, Angela idi. Bunun için uygun kelime sırrını açmaksa tabii. Ruhundaki karmaşayı dile getirmek. Giderek karşısındakini bunaltmak. Özellikle de son zamanlarda babasının sağlığı bozulunca. Şu anda, gerçekte hastanedeydi babası. Sammler’in bu karmaşa hakkında bir fikri vardı – her konuda kendi fikri vardı, fevkalade kendine has fikirler, ama önden yürümekten başka ona ne kalıyordu ki? Elbette hataları da hesaba katıyordu. O bir Avrupalıydı, bu olgularsa esas olarak Amerikan. Avrupalılar sık sık Amerika’yı gülünç bir şekilde yanlış anlardı. Stevenson’ın ilk yenilgisinden sonra Ike’ın askerî bir diktatörlük kuracağından hiç kuşkusu olmayan çok sayıda göçmenin Meksika veya Japonya’ya gitmek üzere bavullarını topladığını hatırlıyordu. Avrupa’dan yapılan bazı ithaller Birleşik Devletler’de hatırı sayılır derecede başarılı olmuştu – psikanaliz, varoluşçuluk. Her ikisi de cinsel devrimle ilişkili.

Her halükârda, serbest, güzel, zengin, her zaman biraz bayağı Angela Gruner’ı kucak dolusu hüznün bekliyordu ve o şimdi kapkara bulutlar altında uçuyordu. Her şeyden önce Wharton Horricker ile sorunlar yaşıyordu, Wharton Horricker’a düşküncü, ondan hoşlanıyordu, muhtemelen seviyordu onu. Son iki yılda Sammler çok az sayıda erkeğin adını duymuştu

9 (Lat.) Sürgit.

onun ağzından. Sadakat, kelimenin tam ve gerçek anlamıyla, Angela'nın pek fazla itibar ettiği bir şey değildi, lakin Wharton Horricker'a eski moda bir ihtiyaç duyuyordu. Horricker, Madison Avenue'dandı; bir tür piyasa araştırma uzmanı ve istatistik sihirbazı. Yaşı Angela'dan küçüktü. Kültürfiziğe düşkündü (tenis, halter). Uzun boyluydu, Kaliforniyalıydı, şahane dişleri vardı. Evinde her türlü jimnastik aleti vardı. Angela, mekik çekmek için ayağa takılacak kayışları olan eğimli tahtayı, kapı aralığındaki çelik paralel barı anlatmıştı. Ve krom-metal, soğuk mermer mobilyaları, İngiliz subaylarının tercihi deri kayışlı, katlanır sandalyeleri, op art ve pop art *objeleri*, gizli aydınlatmayı ve aynaların bolluğunu. Horricker yakışıklıydı. Sammler kabul ediyordu. Neşeli de olsa, Horricker'ın alçaklığa belki de doğal bir eğilimi vardı (bütün o kasların amacı neydi? Sağlık? Haydutluk için olmasın?) “Ve nasıl bir tuvalet masası!” diyordu Angela yapmacık bir hayranlıkla ve boğuk bir sesle. Uzun Kaliforniyalı bacakları, daracık kalçası, ensesinde sevimli bir şekilde kıvrır kıvrır olan uzun, dalgalı saçlarıyla tam bir çıtkırıldım numunesiydi. Başka insanların giyimlerini kıyasıya eleştirirdi. Angela'nın kendisi bile West Point askerî akademisine layık bir denetimden geçiyordu. Bir defasında giyimini uygunsuz bulduğundan Angela'yı sokak ortasında ekip karşı kaldırıma geçmişti. Sipariş üzerine yapılmış gömlekler, ayakkabılar, süveterler sürekli Londra veya Milano'dan geliyordu. O saçını kestirirken (yo, “yaptırırken”) dinî müzik çalabilirdiniz diyordu Angela. Horricker Doğu Elli Altıncı Sokak'ta bir Yunanlıya gidiyordu. Evet, Sammler, Wharton Horricker hakkında bir dolu şey biliyordu. Onun sağlıklı yemeklerini. Horricker kendine şişe şişe toz maya bile getirtiliyordu. Sammler mayayı faydalı buluyordu. Sonra kravat meselesi vardı. Horricker'ın güzel kravat koleksiyonu! Şimdi Sammler'ın kendi siyah yankesicisiyle bir karşılaştırma yapmak kaçınılmazdı. Bu erkek zarafeti kültü üzerinde düşünülmeliydi. Bütün ihtişamı içinde Süleyman'ın kır zambaklarında¹⁰ önemli,

10 Matta 6:28'e gönderme: “Giyecek konusunda neden kaygılanıyorsunuz? Kır zambaklarının nasıl büyüdüğüne bakın! Ne çalışırlar ne de iplik eğirirler.”

ancak anlaşılmaz bir şey vardı. Göreceğiz, bakalım. Wharton, şımarıklığına, titizliğine, kötü giyimli insanlara karşı gösterdiği hoşgörüsüzlüğe rağmen, gösterişli üçüncü kuşak Yahudi ismine rağmen yine de Sammler'dan belli bir saygı görüyordu. Sammler ona sempati besliyor, Angela'nın yoldan çıkarıcı ve yozlaştırıcı gücünü, istem dışı da olsa, sinsî gücünü anlıyordu. Angela'nın muradı neşeli, haz verici, hayat dolu, özgür, güzel, sağlıklı olmaktı. Genç Amerikalıların (Pepsi kuşağı değil miydi bu?) meseleyi gördüğü gibi. Neticede ihtiyar Sammler Dayı'ya her şeyi anlatıyordu – mahrem itiraflarının namusu onun boynunaydı. Niçin? Angela, onun yaşlı göçmenler içinde en anlayışlı, en Avrupalı, en-bilge-en-taşralı-olmayan-en-farklı-konulara-ilgi-gösteren-en-zeki-en-gönlü-genç kişi olduğunu ve yeni olgularla gerçekten ilgilendiğini düşünüyordu. Bu yargıyı hak edebilmek için Sammler acaba kendini biraz geliştirmeli miydi? Yoksa uzlaşmaya yanaşmamalı, oyuna girmemeli ve olgun, yaşlı göçmeni oynamamalı mıydı? Durum böyleyse, kendine haksızlık etmiş demektir. Evet, durum tam da böyleydi. İşitmek istemediği şeyleri işittiğine göre böyle bir durum vardı; otobüste görmek istemediği şeyler görmüştü. Ama siyah hırsız aramak için on-on iki defa Columbus Circle'a gitmemiş miydi?

Angela kendini hiç sınırlamadan, her şeyi adlı adınca dayısına anlatıyordu. Sammler'ın odasına gelince ceketini, başörtüsünü çıkarıyor, o gittikten sonra bile parmaktan çıkmayan ceviz boyası gibi inatla kumaşlara, yastıklara, örtülere, hatta perdelere yapışıp kalan misk kokulu, rakun kürkü gibi yol yol boyalı saçlarını omuzlarına döküyor, beyaz, file uzun çoraplarıyla –Fransızların dediği gibi *bas de poule*– oturuyordu. Yanakları alev alev, koyu mavi gözlerinde şehvet, boğazının beyazlığında parıldayan dirimle erkeklere anlamlı bir mesaj veriyordu; kendi cinsine has, güçlü bir mesaj. İçinde yaşadığımız bu çağda insanlar böyle güçlü mesajları güldürüyle yumuşatarak vermek zorunda hissediyorlardı; Angela bunu da sağlıyordu. Amerika'da bazı başarı biçimleri gülünçleştirmeyi, kendi kendisiyle dalga geçmeyi ve söz konusu şeyi taşlamayı da gerektiriyordu.

Mae West bu yeteneğe sahipti. Senatör Dirksen de. İnsan Angela'nın bu sözümona doğal tavırlarında garip bir zihinsel öç alışın izlerini görür gibi oluyordu. Uylukları için fazla kırılğan ve kalçaları için fazla düz bir koltuğa oturup bacak bacak üstüne atıyordu. Sigara çıkarmak için çantasını açıyor; Sammler ona ateş uzatıyordu. Angela onun bu tavırlarından hoşlanıyordu. Sigaranın dumanını burun deliklerinden üflüyor ve keyfi yerindeyse Sammler'a kurnazca, neşe saçarak bakıyordu. Ahu gibi genç kız. Kendisiyse ihtiyar bir münzevi. Aralarındaki samimiyet artıp gülmeye başladığında Angela pabuç dilli, boşboğaz birine dönüşüyordu. Sammler zarif kadının içindeki kaba kadını görüyordu. Dudakları kırmızı, dili çoğunlukla solgundu. Bu dil –bir kadın dili– açıktı ki onun serbest, gösterişli bir hayat sürmesinde şaşırtıcı bir rol oynuyordu.

Wharton Horricker ile ilk buluşmasına East Village'dan koşa koşa gelmişti. Bundan kendini kurtaramıyordu. O gece ot almamıştı, sadece viski, demişti. Ot onu istediği gibi tahrik etmiyordu. Wharton'a kalabalık bir bataktaneden dört defa telefon etmişti. Wharton uykusuz yapamayacağını söylemişti; saat sabahın birini geçiyordu; uyku onda tam bir takıntıydı, uyku sağlık demekti. Sonunda kocaman bir öpücükle dalmıştı adamın dairesine. “Bütün gece düzüşeceğiz!” diye haykırmıştı. Ama önce duşa girmesi gerektiğini söylemişti. Çünkü bütün gece onu arzulamıştı. “Bir kadın kokarcadan başka bir şey değildir, o kadar çok koku salgılar ki Sammler Dayı,” diyordu. Külotlu çorabı dışında her şeyi çıkararak kendini küvete bırakmıştı. Angela, viskinin etkisiyle al al olmuş yanaklarla göğüslerini sabunlarken Wharton robdöşambriyle şaşkınlık içinde, komodinın üzerinde oturup kalmıştı. Sammler bu göğüslerin neye benzediğini gayet iyi biliyordu. Ne de olsa, derin dekolteli giysileri pek fazla şey gizlemiyordu. Böylece Angela sabunlanıp, durulanmış, külotlu çorabını neşeyle, ama biraz zorlanarak sıyırmış ve elinden tutularak yatak odasına götürülmüştü. Daha doğrusu, götüren o olmuştu. Çünkü Horricker geriden geliyor ve onun boynunu, omuzlarını öpüyordu. “Ohh!” diye haykırmış ve üzerine çıkılmıştı.

Bay Sammler'in her türlü mahrem sırrı hayırhah bir tavırla dinleyeceği varsayılıyordu. Gariptir ki daha çok edep ve düşünce barındırıyor da olsa H.G. Wells de cinsel tutkularını onunla konuşmuştu. Böyle üstün birinden insan yaşlı Sofokles'inkine benzer düşünceler bekliyor. "O dediğiniz şeyden kurtulduğuma, bilseniz ne kadar seviniyorum. Sanki deli ve zalim bir efendiden yakamı sıyırmışım gibi." Ne gezer! Sammler'in hatırladığına göre yaşı yetmiş aşan Wells'in akli fikri hâlâ kadında kızdaydı. Ömrün uzamış olması dikkate alınarak cinsel tavırların toptan değiştirilmesi gerektiği yönünde güçlü fikirler ileri sürüyordu. İnsanların otuzunda öldüğü çağlarda çalışmaktan ve kötü beslenmekten canı çıkan, hasta düşen insanlığın cinsel hayatı üçüncü on yılı sona ermeden bitiyordu. Romeo ve Juliet ergendiler. Ama ortalama ömür beklentisinin yetmişe yaklaştığı uygar bir toplumda, acımasızlık derecesinde kısa bir ömür, vaktinden evvel tükeniş ve ölüme dayalı ölçütler bir kenara atılmalıydı. Beynin gücü, engin sınırları, ileri yaşlarda yeni yeni konulara ilgi duyma yeteneği hakkında konuşurken bir noktada hınç duyuyor, hatta giderek öfkeye kapılıyordu. Ütopist, umutla beklenen bu geleceğin varıp aşırılık, pornografi, cinsel sapkınlığa dayanacağını aklına bile getirmiyordu. Oysa eski pis ve kasavetli hastalık yok edildiğinde, akıllıca yiyip içen, tamamen başına buyruk, arzuları hale yola konmuş, huzur içinde işine giderken cıvılcıplak soyunmuş, şaşırtıcı ve faydalı zihinsel çalışmalar yapan daha büyük, daha kuvvetli, daha yaşlı, daha akıllı, daha iyi beslenmiş, daha iyi oksijen alan, daha hayat dolu bir insan tipi ortaya çıkacaktı. Evet, güzelliğin ve hazların faniliğinden insanlığın çok uzun zamandır duyduğu korku yavaş yavaş silinecek, yerini hayatın uzamasından doğan bilgelığe bırakacaktı.

Buruş buruş suratlar, ak düşmüş sakallar, çapak çapak gözler, dermanı kalmamış bacaklarla, akıldan yaya, tıknefes, yengeç gibi yan yan yürüyerek mezara: Hamlet'in bu mesele hakkında kendi fikri vardı. Sammler yatağına uzanmış vaziyette Angela'yı dinlerken birçok seferinde gözlerinde iki farklı bakışla (en azından) iki grup problemle uğraşmak zorunda kalıyor-

du; böğrüyle kalçası arasındaki ince bir sızıyı dindirmek umu-
duyla bir bacağını yukarı çekiyordu, ama bunun bir faydasını
görmüyordu; ve bakışlarında bir yandan onaylama bir yandan
da hafif bir azarlama okunuyordu. Günlük olarak aldığı, mey-
ve suyu içinde karıştırılarak çözüldüğünde pembe pembe kö-
püren bir yemek kaşığı besleyici maya mantarı –esasinda doğal
şekerlerden bir konsantre– cildini taze tutuyordu. Uzun yaşa-
manın sonuçlarından biri, muhtemelen, ilahi düzenden alınan
hazdı. İnsan, münasip bir şekilde gelişmesi zaman gerektiren
düzenden dolayı Tanrı'ya şükran duyuyordu. Sammler, Ange-
la'nın dedesini ve ninesini tanıyordu. Ortodokstular. Bu, Ange-
la'nın dinsizliğine ilişkin düşüncelerine tuhaf bir yön veriyor-
du. Onların bu erotik Roma-Voodoo ilkelliğini kabul edebile-
ceğine pek ihtimal vermiyordu. Sammler, binlerce yılın Yahu-
di zihniyet disiplininin, meşru denetim sağlamak için kuşak-
tan kuşağa aktarılan eğitimden kurtulmanın bireysel çabayla
mümkün olup olamayacağını kendi kendine soruyordu. Her ne
kadar erotizmin öncülüğünü çağdaş Yahudi ruhani doktorla-
rın ve entelektüellerin yaptığı iddiaları bulunsa da, Sammler'ın
bundan kuşkusu vardı.

Mutluluğun, diğer insanların çoğunun yaptığı şeyi yapmak
olduğunu kabul etmek ve itiraf etmek. Sonra başkalarında ci-
sim kazanan şeyler sizde de cisim kazanmalıdır. Bunlar önyar-
gıysa, önyargı. Öfkeyse, öfke. Cinsellikse cinsellik. Ama sa-
kın ola ki zamanınızla ters düşmeyesiniz. Tek kelimeyle, ters
düşmemelisiniz, hepsi bu. Tabii bir Sammler olmadıkça ve şe-
ref yerinin dışarıda olduğunu hissetmedikçe. Bununla beraber,
uzak durmakla, sadece bir kalıntı olmakla, tesadüfen West Si-
de'da bir apartman dairesinde ikamet eden bir zihin olmakla
kazanılan başarı, insana dışarıda şeref kazandırmıyordu. Daha-
sı, Batı Doksanıncı Sokak'ta oturuyorsanız, gerçekten buraday-
sanız, bir Amerikalıysanız iç dünyanız o kadar geniş oluyor ve
o kadar çok insan alıyordu ki. Kendini bir 20. yüzyıl Amerika-
lısı olarak görmekten gelen cazibe, taşkın sevinç ve neredeyse
karşı konulmaz heyecan, herkesin erişilebileceği bir şeydi. Ga-
zeteleri okuyacak ya da televizyon seyredecek gözleri olan her-

kesin, haberlerin, krizlerin, gücün uyandırdığı ortak coşku-
yu paylaşan herkesin. Herkes için heyecanlanabilme kapasite-
si ölçüsünde. Ama belki de daha derin bir olguydu bu. İnsan-
lık kendini kaderinin dönüm noktalarında gözlemleyip tanım-
lamıştır hep. Kendisi öznedir, ister yaşasın ister gecenin karan-
lığında boğulsun, kendisi nesnedir, ister sağ kaldığı görülsün
ister öldüğü; kendinde atılım gücü bulduğu da olmuştur, eli-
nin ayağının tutmadığı anlar da – insanlığın kendi tutkusu aynı
zamanda insanlığın büyük gösterisidir; melodramdan basit bir
gürültüye, ruhun en derin katmanlarına ve keşfedilmemiş bil-
ginin bulunduğu anlaşılması güç sessizliklere ulaşan gürültü-
ye kadar her seviyede derin ve tuhaf bir katılım olgusu. Bu tür
bir tecrübe, Bay Sammler'ın görüşüne göre, bazı insanlara ru-
hen ve zihnen şaşılabilecek perspektifler kazandırabilirdi, ama in-
sanın her şeyden önce alışılmadık derecede zeki, ayrıca alışıl-
madık derecede cevval ve uyanık olması gerekirdi. Sammler
kendisinin bile kendi ölçütlerine göre gerekli niteliklere sahip
olmadığını düşünüyordu. Bunun nedeni baş döndürücü hızdı;
on yıllar, yüzyıllar, çağlar yoğunlaşıp aylara, haftalara, günlere,
hatta cümlelere sığıyordu. Bu yüzden, gidişata ayak uydurabil-
mek için koşmalı, depara kalkmalı, esmeli, titreşen sular üze-
rinde uçmalı, insan hayatından nelerin düştüğünü, nelerin kal-
maya devam ettiğini görebilmeliydiniz. Köşesinde oturan es-
ki moda bir bilge olamazdınız. Kendinizi eğitmeliydiniz. Dö-
nüşümün yerel etkilerinden dehşete düşmeyecek kadar, ayrış-
mayla, çılgın sokaklarla, iğrenç karabasanlarla, canlanan cana-
varlarla, uyuşturucu bağımlılarıyla, sarhoşlarla ve umutsuzluk-
larını şehrin ortasında açıkça kutlayan sapkınlarla yaşayacak
kadar güçlü olmalıydınız. Ruhsal karışıklıklara, acımasız çö-
zülme sahnelerine dayanabilmeliydiniz. Gücün tabiatında var
olan aptallıklara, işin özünde var olan dalaverelere karşı sabırlı
olmalıydınız. Bay Sammler Manhattan'da her gün sabahın be-
şinde, altısında uyanıyor, duruma çözüm bulmaya çalışıyordu.
Bulabileceğini sanmıyordu. Bulsa bile kimseyi buna ikna edebi-
leceğini veya kimsenin fikrini değiştirebileceğini de. Kendi iste-
ğiyle idareyi Shula'ya bırakabilirdi. O da bunu Haham Ipshe-

imer'a açıklardı. Idarenin kendisinde olduğunu günah çıkarma kabininde Peder Robles'a fısır fısır anlatırdı. Asıl mesele ne olabilirdi? Bilinç ve bunun verdiği acılar mı? Bu bilinçten kurtulmak için ilkele kaçış mı? Özgürlük? Ayrıcalık? Şeytanlar? Aydınlanma ve akılcılıkla bu şeytanları ve cinleri her zaman bulundukları yerden kovmak mı? İnsanlık asla şeytansız yaşamamıştır, şimdi onları geri çağırmak gerekiyordu! Ah! Ne kadar sefil, sinir bozucu, yaralı, muhtaç, aptal bir ruhla uğraşıyoruz burada! Ve o, varoluşun bütün tuhaf nitelikleriyle, bütün olası çeşitleriyle, her türün maskaralıklarıyla, dünyanın ruhuyla, ölümle nasıl da garip bir şekilde oynuyor. Sorun bir-iki cümleye sığdırılabilir mi? İnsanlık geleceksizliğe dayanamazdı. Şu an itibarıyla, görünür tek gelecekse ölümdür.

Bir aile, bir arkadaş çevresi, bir grup canlı işlerin yürümesini sağlar, ama ölüm ufukta belirdiğinde hiç kimse onu kabule hazır değildir. Dr. Gruner, söylendiğine göre, bir cerrahi müdahale geçirmişti, küçük bir ameliyat. Öyle miydi? Beyin atardamarı, karotis, zayıf çeperlerinden sızıntı yapmaya başlamıştı. Sammler'ın durumu kavraması zaman almış, bunun ne anlama geldiğini anlamaya yanaşmamıştı. Anlamak istemeyişinin belki de gerçekçi nedenleri vardı. 1947'den beri o ve Shula Dr. Gruner'a bağlı olarak yaşıyorlardı. Gruner kiralarını ödüyor, Shula için iş icat ediyor, Sosyal Güvenlik ve Alman tazminat çeklerine destek oluyordu. Cömertti. Elbette zengindi, ama zenginlerin genellikle eli sıkıdır. Servet yapmalarını sağlayan işlerden uzak kalama, rekabet, alışlagelmiş hileler, yalan dolanda olağanüstü bir kıvraklık, yasal dolandırıcılıkta tuhaf uzlaşımlar. Küçücük, kırmızı yüzü, perde inmiş gözü ve hafif kedi bıyıklarıyla düşünen ihtiyar Sammler –Manhattan Adası'nda bir düşünce adası– için, tanıdığı bildiği zengin insanların suç mücadelesinin; izin verilebilir suçların kazananları olduğu açıktı. Bir başka deyişle, siyasi düzen tarafından bir bütün olarak üretken olduğu kabul edilen dalavere ve katı kalplilik biçimlerinin; aldatma, soyma ya da (en iyimser görüşle) gayri safi milli hâsılanın artmasına neden olan savurganlık biçimlerinin galipleri. Ama durun bir dakika! Sammler, her zaman en saf ölçütlere dayanmak ve türünün ge-

ri kalan temsilcilerini ayaklar altına almak zorunda olan büyük ilkelerle yoğrulmuş entelektüelin ayrıcalığını onaylamıyordu. Adil bir toplumsal düzeni hayal etmeye kalkıştığında, bunu beceremiyordu. Yozlaşmamış bir toplum? Bunu da düşünemiyordu. Hatırladığı bir tek devrim bile yoktu ki adalet, özgürlük ve salt iyilik adına yapılmamış olsun. Onların en son durumları her zaman ilk durumlarından daha nihilist oluyordu. Bu yüzden, Dr. Gruner yozlaşmışsa, nasıl bir kalbe sahip olduklarını görmek için dönüp diğer zenginlere bir göz atmak gerekir. Kesinlikle. Jinekolog olarak bir hayli, daha sonra da emlaktan daha fazlasını kazanmış olan Dr. Gruner, her şey hesaba katılırsa, iyi bir insandı ve gençliğinde farklı bir yol; Marx-Engels-özel-mülkiyet-devletin-ve-ailenin-kökünü yolunu tutmuş olan Sammler'dan çok daha fazla ailesine düşküncü.

Sammler, garip şartların bir araya gelmesi sayesinde eğlence-
li bir şekilde yeğeni olan Gruner'dan sadece altı veya yedi yaş
daha büyüktü. Sammler ikinci bir evliliğin çocuğuydu, dünyaya
geldiğinde babası altmışındaydı. (Açık ki Sammler'ın babası
cinsel açıdan çok girişimciydi.) Ve Dr. Gruner Avrupalı bir
dayısı olmasını çok arzuluyordu. Fevkalade saygılıydı ve eski
davranış kurallarına kesinlikle bir Çinli kadar uyuyordu. Eski
ülkesinden on yaşında ayrılmıştı; Krakow konusunda çok duy-
gusal ve Sammler'ın hiçbir zaman çok fazla ilişkili olmadığı
dedesi-ninesi, halaları, teyzeleri ve kuzenlerinin anılarını ya-
şatmak istiyordu. Sammler bu insanların onun saçma bir şekil-
de İngilizleşmesinin sebebi olan, kendini kurtarması gereken
insanlar olduğunu kolay kolay açıklayamazdı. Ama elli yıldan
sonra bile Dr. Gruner'da hâlâ bir göçmenden bir şeyler vardı.
Kibar Yahudi sadeliğini maskeleyen Westchester'daki muhte-
şem evine ve gümüş bir çorba kâsesi gibi parıldayan Rolls Roy-
ce'una rağmen bu böyleydi. Gruner'ın yüzündeki çizgiler çok
derin değildi. Sabır, hatta bazen haz ifade ediyordu bu çizgiler.
Dudakları kalın ve soyluydu. Bu dudaklarda alaycılık ve iyim-
serlik okunuyordu. Aydınlık, hoş bir yüzü vardı.

Gruner'ın yarı-kız kardeşi yoluyla dayısı –Gruner'ın dindar,
garip emeli yüzünden hürmeten dayı– olan (uzun, yaşlı, yaban-

c1) Sammler, muhteşem bir kuşağın sonuncusu olarak görül-
müştü. Annesinin erkek kardeşi; gözlerinin üzerine düşen kır-
laşmış gür kaşlarıyla, geniş kenarlı, romantik İngiliz şapkası al-
tında yüzüne saygın bir ifade veren derin kırışıklıklarla, Artur
Dayı. Sammler, “yeğeni”nin yüzüne yayılan geniş gülümseme-
den ve koca kulaklarından Gruner için taşıdığı tarihî önemin
hatırı sayılır olduğunu anlıyordu. *Tecrübelerine* de saygı göste-
riliyordu: Savaş. Soykırım. Çekilen acılar.

Betinin benzinin yerinde olması nedeniyle Gruner her za-
man Sammler’in gözüne sağlıklı görünüyordu. Ama doktor bir
gün, “Hipertansiyon, dayıcığım, sağlıktan değil,” dedi.

“Belki de kâğıt oynamamalıydın.”

Gruner haftada iki gün, kulübünde, çok uzun süren seans-
larla, ortaya büyük paralar sürerek remi veya kanasta oynuyor-
du. Böyle demişti Angela ve babasının bu kötü huyundan çok
memnun görünüyordu. Kalıtsal olarak sahip olduğu bu kötü-
lükten adeta böbürleniyordu – o ve kendinden genç erkek kar-
deşi, Wallace. Wallace anadan doğma spekülâtördü. Daha şim-
diden Las Vegas’da bir mafya grubunun yönettiği bir işe yatı-
rım yaparak ilk elli bin dolarını çarçur etmişti bile. Ya da belki
de sözümona mafyaydılar, çünkü girişimlerinde başarılı olama-
mışlardı. Dr. Gruner’ın kendisi bir serseri mahallesinde büyü-
müştü, bazen ağzının kenarıyla serseriler gibi konuşurdu. Dul-
du. Karısı bir Alman Yahudisiydi ve toplumsal bakımdan on-
dan daha üstün olduğunu düşünüyordu. Ailesi 1848’in öncü-
lerindendi. Gruner’se bir *Ostjude*¹¹ göçmen. Onun işi kocasını
yontmak ve işini kurmasına yardımcı olmaktı. Müteveffa Ba-
yan Gruner, ince bacaklı, kabarık saçlarını spreyle sertleştiren,
Pack & Pack’ten giyinen, milimetresine kadar geometrik mü-
kemmellikte, edepli, düzgün bir kadındı. Gruner karısının top-
lumsal üstünlüğüne inanıyordu.

“Kan basıncımı yükselten remi değil. Iskambil kâğıdı olma-
sa, borsa olacaktı; borsa olmasa, Florida’daki kat malikliği ola-
caktı, sigorta şirketinin açtığı dava olacaktı, ya da Wallace ola-
caktı. Angela olacaktı.”

11 Doğu Avrupa Yahudisi.

Kızı yapmacık bir masumiyetle etlerini –butlarını, kalçalarını, göğsünü– hopurdatarak yaklaştığında, Gruner coşkulu muhabbetini yumuşatarak ve baba sevgisini küfürlerle karıştırarak “Orospu” diye mırıldanırdı. Muhtemelen erkeklerin aklını başından alıyor, kadınları öfkeliendiriyordu. Gruner alçak sesle, “Sürtük!” ya da “Pis fahişe!” diyordu. Yine de geliriyle gönlünce yaşasın diye hesabına para yatırmıştı. Sammler milyonlarca yozlaşmış kadının muazzam kişisel servetleri olduğunu görüyordu. Ülkenin zenginliğini çarçur eden aptal yaratıklar. Gruner hiçbir zaman Sammler’ın Angela’dan dinlediği ayrıntılara tahammül etmeyi başaramamıştı. Angela her zaman onu uyarırdı “Babacığım bunu bilse *düşer ölür.*” Sammler aynı fikirde değildi, Elya herhalde bu konuda epeyce şey biliyordu. Her şey Angela’nın baldırlarında, bluzunun kesiminde, parmak uçlarının hareketlerinde, fısıltılarının müzikal titreşiminde yazılıydı.

Dr. Gruner, “Ah, evet, o aşıftayı biliyorum. Angela’mı biliyorum. Wallace’ı da,” demeyi alışkanlık edinmişti.

Sammler, Gruner’ın bir boğaz ameliyatı için hastaneye yatırıldığını Angela’dan duyduğunda anevrizmayla ne kastedildiğini ilkin anlamamıştı. Yankesicinin onu köşeye sıkıştırdığı gün East Side’a Gruner’ı ziyarete gitti. Onu boğazı sarılı vaziyette buldu.

“Eee, Sammler Dayı?”

“Elya, nasılsın? İyi görünüyorsun.” Sonra yaşlı adam uzun kollarıyla yağmurluğunun eteklerini düzeltti ve zayıf dizlerini bükerek oturdu. Şemsiyesinin ucunu siyah ayakkabılarının çatlamış, kırıkmış burunları arasına koyup, her iki elinin ayasını da şemsiyenin sapına dayadı ve Polonyalı-Oxfordlu kibarlığıyla yatağa doğru eğildi. Titiz, kibar. İdeal hasta ziyaretçisi. Yüzünün birbirini çeşitli şekillerde kesen ince ince çizgilerle buruş buruş sol yanı, engebeli bir arazinin haritasını andırıyordu.

Dr. Gruner gülümsemeden, dimdik oturuyordu. Bir ömür boyu güler yüzlü görünen yüz ifadesi hâlâ hoştu. Bu ifade şu anda çok münasip görünmese de, bir alışkanlık sonucuydu.

“Bende yolunda gitmeyen bir şeyler var.”

“Ameliyat başarılı oldu mu?”

“Gırtlığımda bir zımbırtı var, Dayı.”

“Ne için?”

“Arterdeki – karotisdeki kan basıncını ayarlamak için.”

“Öyle mi? Bir vana ya da buna benzer bir şey mi?”

“Aşağı yukarı.”

“Basıncı düşüreceği mi bekleniyor?”

“Evet. Düşünce bu.”

“Eh, işe yaramış gibi duruyor. Her zamanki gibi görünüyorsun. Tamamen normalsin, Elya.”

Dr. Gruner’ın bazı ayrıntıları kendine saklamakta kararlı olduğu açıkça görülüyordu. Yüzünde ne kasvetli ne de sert bir ifade vardı. Sammler bu ifadenin sertlik bir yana, daha çok gergin bir neşe olduğunu düşündü. Pijamalarıyla hastanede yatan doktor iyi bir hastaydı. Hemşirelere, “Bu benim dayım. Ona nasıl bir hasta olduğumu söyleyin,” dedi.

“Ah, Doktor mükemmel bir hasta.”

Gruner her zaman yakınındakilerin kendisine sevgi göstermesine, onaylamasına ve övgüler dizmesine çok önem vermişti.

“Kendimi tamamen hekimin ellerine bıraktım. O ne diyorsa, onu yapıyorum.”

“İyi bir doktor mu?”

“Ah, evet. Köylünün biri. Georgialı bir hödük. Üniversiteyken bir futbol yıldızıydı. Gazetelerde hakkında çıkan yazıları hatırlıyorum. Georgia Tech.’te oynuyordu. Ama mesleki olarak çok yetenekli; ben emirleri ondan alıyorum ve asla görüşlerine karşı çıkmıyorum.”

“Sonuç olarak ondan çok memnunsun?”

“Dün vidalar çok sıkıydı.”

“Öyle olunca ne oluyor?”

“Konuşma güçlüğü çektim. Koordinasyonumu biraz kaybettim. Biliyorsunuz beynin sürekli kanla beslenmesi gerekir. Bu yüzden gevşetmeleri gerekti.”

“Neticede bugün daha iyisin, değil mi?”

“Evet, evet.”

Postayı getirdiler; Dr. Gruner Sammler Dayı’dan borsa haberlerini okumasını istedi. Sammler pencereden gelen ışığı ga-

zetenin üzerine düşürecek şekilde tutarak sağ gözüne götürdü. “Adalet Bakanlığı Jones and Laughlin Steel’in hisselerini elinden çıkarmaya zorladığı için Ling-Temco-Voigt’i dava edecek. Bu büyük tröste karşı girişilen...”

“Bu tröstler ülkedeki bütün işlerin içine sızıyorlar. Bunlardan biri, anladığım kadarıyla, New York’taki bütün cenaze evlerini ele geçirmiş. Campbell, Riverside’ın Mad dergisini yayımlayan şirket tarafından satın alındığına dair haberler geliyor kulağıma.”

“Ne ilginç.”

“Gençlik, büyük bir iş. Okul çocukları inanılmaz harcamalar yapıyor. Yeterince çok sayıda yumurcak kökten değişirse, al sana yeni bir kitlesel pazar ve büyük bir iş alanı.”

“Bu konuda şöyle böyle bir fikrim var.”

“Olduğunuz yerde duramazsınız. İlk para kazanmanız gerekir, sonra da onu enflasyondan korumanız. Nereye yatırım yaparsınız, kime güvenirsiniz –kimseye güvenmemek gerekir– ondan ne kazanırsınız, federal vergi soyguncularından, o ürkünç Gelir İdaresi’nden nasıl korursunuz. Ve onu kime, nasıl bırakırsınız... vasiyetname! Bunlar hayatın en berbat soruları. Tüyler ürpertici.”

Sammler Dayı olup biteni şimdi anlıyordu. Yeğeni Gruner’ın başındaki doğuştan kusurlu kalın bir kan damarının cıdarı ömür boyu pompalanan kanın etkisiyle aşınıp incelmmişti. Sızıntı bir pıhtı oluşturmuştu. Bu canlı jöle kütlesi titreşip duruyordu. Terim caizse, karanlığın sınırında bulunuyordu. Bir kalp atışı her an bu atardamarı yırtabilir ve beyni kana boğabilirdi. Bu gerçekleri Sammler olanca çıplaklığıyla görmeye başlıyordu. Saati gelmiş miydi? Saat? Ne korkunç! Ama açıktı ki Elya iç kanamadan ölecekti. Bunu biliyor muydu? Elbette biliyordu. O bir hekimdi, dolayısıyla biliyor olmalıydı. Ama diğer yandan o bir insandı, bu yüzden birçok şeyi kendine göre düzenliyor olabilirdi. Aynı anda hem biliyor, hem bilmiyor olmak insanlarda en sık rastlanan düzenlemelerden biriydi. Bunun üzerine Sammler iyice dikkat kesildi ve on-on iki dakika sonra Gruner’ın kesinlikle durumdan haberdar olduğu sonucuna

vardı. Gruner için gerçeklerle yüzleşme, en iyi niteliklerini ortaya koyma zamanının geldiğine inandı. Bay Sammler çok uzun yaşamış ve son saatlerde gösterilen bu yüreklilik sahneleri hakkında bir şeyler biliyordu. Yeterince zaman varsa, bazen iyi şeyler yapıyordu. Tabii insanın biraz şansı varsa.

“Dayı, şu meyve jölesinin tadına baksana. Portakal ve limon en iyi kalite. Beerşeba’dan.”

“Kilona dikkat etmiyor musun, Elya?”

“Hayır, etmiyorum. İsrail’de bugünlerde müthiş işler yapıyorlar.” Doktor İsrail’de devlet tahvili ve toprak satın almıştı. Westchester’daki evinde İsrail şarap ve konyağı içiyordu. Eşe dosta İsrail’de yapılmış kabartma işlemeli gümüş uçlu tükenmezkalem dağıtıyordu. Onlarla çekleri imzalayabilirdiniz. Ama gündelik işlerde çok kullanışlı değillerdi. Ve iki defa Dr. Gruner kıvrık kenarlı fötr şapkasını alırken, Sammler “Sanırım, bir süreliğine İsrail’e gitmem gerekiyor,” demişti.

“Ne zaman gitmek istiyorsun?”

“Şimdi.”

“Hemen mi?”

“Evet.”

“Böyle, olduğun gibi çıkıp gideceksin, öyle mi?”

“Olduğum gibi. Diş fırçası ve tıraş bıçağını uçaktan inince satın alırım. O ülkeyi seviyorum.”

Gruner, Sammler’ı şoförüyle Kennedy Havaalanı’na bıraktırdı.

“Dönüşümü haber vermek için telgraf çekerim, Emil.”

Kudüs’te Sammler gibi daha başka yaşlı akrabalar vardı ve Gruner onlarla aile soyağacını oluşturunuyordu; en sevdiği zaman geçirme biçimi. Bir eğlenceden daha fazla bir şeydi bu. Gruner akrabalık ilişkilerine çok meraklıydı. Sammler bunu, hele de bir hekimde, tuhaf buluyordu. Refahı kadının üretkenliğine dayanan bir erkek kendi kabilesine karşı daha az sevgi besliyor olabiliirdi. Ama şimdi gözlerinin altındaki halkalarda ölümcül bir kurulum olduğunu gören Sammler bunun sebebini daha iyi anlıyordu. Herkese anlayışına göre. Gruner on yıl süreyle mesleğinde çalışmamıştı. Bir kalp krizi geçirmiş ve emekliye ayrılarak si-

gortadan maaş almaya başlamıştı. Sigorta bir-iki yıl maaş ödedikten sonra onun mesleğini yapabilecek kadar iyi olduğunu ileri sürerek maaş ödemeyi kesti ve konu mahkemelik oldu. O zaman Dr. Gruner sigorta şirketlerinin en yetenekli olduğu alanın dava takibi olduğunu öğrendi. Şehirdeki en iyi avukatları tutmuşlardı; mahkemeleri önemsiz davalarla kasıtlı olarak boğuyorlardı; öyle ki davasının görülmeye başlaması yıllar aldı. Ama davayı kazandı. Daha doğrusu kazanmak üzereydi. Mesleğinden hep nefret etmişti – bıçak, kan. Her zaman vicdanının sesini dinlemişti. Görevini yapmıştı. Ama mesleğini sevememişti. Bununla birlikte şimdi bile mesleğini icra eden bir hekim gibi titizlikle manikür yaptırıyordu. Buraya, hastaneye bir manikürcü çağırılmıştı ve Sammler'in ziyareti boyunca Gruner'in parmakları çelik bir kap içindeki suda bekletilmekteydi. Sabunlu su içindeki erkek parmakları garip bir renk alıyordu. Boyunsuz başındaki siyaha boyalı saçlarında hiçbir farklı renk tonu görülmeyen, beyaz iş önlüğü giyinmiş, pasaklı, beyaz ortopedik terlikli kadın asık suratlıydı. Elinde çalışma araçları, etli omuzlarıyla Gruner'in tırnaklarının üzerine eğilmiş, işine yoğunlaşmıştı. Ağlamaktan şişmiş gibi olağanüstü büyük ve geniş bir burnu vardı. Davranışlarını yumuşatması için Dr. Gruner'in ona kur yapması gerekiyordu. İnsanın içini bu kadar karartan bir yaratıgla!

Odanın (Elya için) birçok defa daha güneş ışııyla doldurulması gerekemeyebilirdi. İçinde insanların bilinen tavırlar takındığı bu odanın. Bundan geçmişte dikkate değer bir sonuç elde edilememişti. Bu ileri vakitte de bir şey beklenemezdi. Manikürcü Dr. Gruner'dan hoşlanacak olsa, ne olurdu? Onun arzularına karşılık verecek olsa? Gruner'in arzuları neydi? Bay Sammler hiçbir faydası olmayan bu zihin açıklığı anlarından nefret ediyordu. İnsan denen bu garip yaratığın bir tekinin bile insanlığın temin edebileceklerinin toplamından fazlasını talep ettiğini görmek. Sammler böylesi anlardan hoşlanmıyordu, ama onlar ortaya çıkmaktan geri durmuyordu.

Kadın tırnağın çevresindeki ölü deriyi geri çekti. Kendi özel yer altı galerilerinden çıkarılmaya izin vermeyecekti. Yakınlaşma talebi geri çevrilmişti.

“Artur Dayı, eski ÷lkemizdeki ninemin erkek kardeşinden bahseder misin?”

“Kimden?”

“Sanırım, adı Hessid idi.”

“Hessid? Hessid? Evet, bir Hessid ailesi vardı.”

“Bir mısır unu değirmeni ve Şato yakınlarında bir dükkânı vardı. İçinde birkaç fiçı olan küçük bir yer.”

“Yanılıyor olmalısın. Ailede herhangi bir şey öğüten kimseyi hatırlamıyorum. Ama mükemmel bir hafızan var. Benimkinden daha iyi.”

“Hessid. Kocaman, beyaz bir sakalı olan yakışıklı bir adam. Melon şapka ve cebinden köstekli bir saatin zinciri sarkan süslü bir yelek giyyordu. Sinagoga pek fazla yardım yapıyor olmasa da onu sık sık Tevrat okuması için çağırırlardı.”

“Sinagog ha. Elya, biliyorsun ya, benim sinagoga pek fazla ilgim olmadı. Biz özgür düşünceli insanlardık. Özellikle anem. Polonya’da eğitim görmüştü. Bana özgür bir isim verdi: Artur.”

Sammler aile anılarının bu kadar az olmasına hayıflandı. Yaşıtlarıyla teması istediğı düzeyde olmadığından, Gruner’in geçmişini inşa etmesine seve seve yardım ederdi.

“İhtiyar Hessid’i severdim. Biliyorsun, çok sevecen bir çocuktum.”

“Bundan eminim,” dedi Sammler. Gruner’in çocukluğuna dair neredeyse hiçbir şey hatırlamıyordu. Ayağı kalkarak, “Uzun bir ziyaretle seni yormak istemiyorum,” dedi.

“Beni yormuyorsun. Ama herhalde yapacak işlerin vardır. Halk kütüphanesinde. Gitmeden önce bir şey daha söyleyeyim, Dayıcığım – hâlâ çok formundasın. İsrail’e yaptığın son yolculuğa çok iyi dayandın; çetin bir yolculuktu. Eskiden olduğu gibi hâlâ Riverside Parkı’nda koşmaktan hoşlanıyor musun?”

“Şu son zamanlarda bunu söyleyemem. Bu tür egzersizler için kaslarımın çok gergin olduğunu hissediyorum.”

“Orada koşmanın pek güvenli olmadığını söyleyecektim. Saldırıya uğrayıp soyulmanı istemiyorum. Koşmaktan nefes nefese kaldığında orospu çocuğunun biri çıkıp üzerine çulla-

nır, boğazını keser! Neyse, koşamayacak kadar kaslarını ger-
gin hissediyorsan, güçsüz değilsin demektir. şu sinir bozuklu-
ğunu saymazsak, hastalıklı biri olmadığını biliyorum. Batı Al-
manlardan şu küçük ödemeyi almaya devam ediyor musun?
Ve Sosyal Sigorta'dan? Evet, avukatın Almanlarla olan mesele-
yi halletmiş olmasına seviniyorum. Ve endişe etmeni istemiyo-
rum, Artur Dayı.”

“Hangi konuda?”

“Her konuda. Yaşlılıkta sosyal güvence. Bir evde olmak. Mar-
gotte'un yanında kalıyorsun. O iyi bir kadın. O sana bakar.
Shula'nın senin görüşüne göre biraz kafadan çatlak olduğunun
farkındayım. Başkalarını eğlendiriyor, ama kendi babasını de-
ğil. Bunun nasıl olabileceğini biliyorum.”

“Evet, Margotte düzgün bir kadın. Daha iyisi can sağlığı.”

“Öyleyse, unutma Dayı, endişeye mahal yok.”

“Sağ ol, Elya.”

Kafa karıştırıcı, endişe verici bir an doktor göğsünün sıkıştı-
ğını, başına bir ağırı saplandığını, bağırsaklarının kavrulup göz-
lerinin yandığını hissetti. Kadın Gruner'ın tırnaklarını parlatır-
ken o bütün ceket düğmeleri iliklenmiş pijamasıyla yatağının
üzerinde dimdik oturuyor, boynundaki sargı vidalarıyla birlik-
te boğazını gizliyordu. Kocaman, kırmızı yüzü hiç de yakışıklı
değildi; kel kafası, kepçe kulakları, küt, koca burnuyla Gruner,
ailenin kaba saba görünüşlü kolundandı. Yine de erkeksi hatla-
ra sahip bir yüzdü, ufak tefek itirazlar bir kenara bırakıldığında
yumuşak olduğu bile söylenebilirdi. Sammler onun kişilik ku-
surlarını biliyordu. Bu kusurları bir mozağin üzerindeki süpü-
rülebilecek toz ve çakıl taşı gibi döküntüler olarak görüyordu.
Altında hoş, soylu bir ifade vardı. Güvenilir bir insandı; başka-
larını düşünen bir insan.

“Shula'ya ve bana karşı her zaman iyi davrandın, Elya.”

Gruner ne onayladı ne de yadsıdı bunu. Belki tavırlarının ka-
tılığı yüzünden pek fazla hak etmediğini düşündüğü minnet-
tarlığı savuşturuyordu.

Kısacası, eğer yeryüzü terk edilmeyi hak ediyorsa, şimdi,
Ay'dan başlayarak başka dünyalara doğru atılmak zorunday-

sak, bunun nedeni sizin gibi insanlar değil diyecekti Sammler. Kısaca, “Minnettarım,” dedi.

“Sen bir beyefendisin, Artur Dayı.”

“Yine uğrarım.”

“Evet, tekrar gel. Bana iyi geliyor.”

Sammler kauçuk kaplı ses geçirmez kapının dışında Augustus John şapkasını başına geçirdi. Soho’ndan alınmış bir şapka-ydı bu. Koridor boyunca her zamanki hızlı adımlarıyla, sağ bacağı ve sağ omzunu ileri atmak suretiyle sağlam gözünün ol-duğu tarafı öne çıkararak, gövdesi hafif eğik yürüdü. Bekleme odasına geldiğinde, turuncu renkli yumuşak plastik döşenmiş, güneşli bir oda, Wallace Gruner’ın orada beyaz iş gömlekli bir doktorla konuşmakta olduğunu gördü. Elya’nın doktoruydu.

“Babamın dayısı. Dr. Cosbie.”

“Sizi tanıdığımı memnun oldum, Dr. Cosbie.” Eski Dün-ya’nın yapmacıklarından hâlâ kopamamış olan Bay Sammler’in rafine davranışlarından yayılan bu parfüm muhtemelen boşa gitmekteydi. Zaman zaman onun bu selamlama tarzını takdir eden bir kadın çıkmıyor değildi. Ama Doktor Cosbie gibi bi-ri bunlardan değildi. Georgia’da hayli ünlü olan eski futbol yıl-dızı, Sammler’in üzerinde etten bir duvar izlenimi yarattı. Yük-sek, düz bir duvar. Doktorun yüzü esrarengiz bir şekilde sessiz ve bembeyazdı. Üst dudağı göze çarpacak denli etliydi. Düz bir çizgi gibi uzanan ağzı inceydi. Yaklaşılması zor biri olduğunu göstermek istercesine ellerini arkasında tutuyordu. Akli fikri gözden uzak bir tepede kanlı bir muharebeye tutuşmuş tabur-larında olan bir general havasındaydı. Tam da bu sırada gelmiş can sıkıcı bir siville söyleyecek bir şeyi yoktu.

“Dr. Gruner nasıl?”

“Giderek düzeliyor, bayım. Çok iyi bir hasta.”

Dr. Gruner görülmek istediği gibi görülüyordu. Her durum propaganda yapmak için bir fırsat sunuyordu. Demokrasi pro-pagandaydı. Hükümetten kaynaklanan propaganda hayatın her yönüne nüfuz ediyordu. Bir arzunuz, bir görüşünüz, bir çizgi-niz oluyordu; bunu yayıyordunuz. Başarıyla. Herkes sizin etki-niz altında, olaydan münasip bir şekilde bahsediyordu. Söz ko-

nusu durumunda hem bir doktor hem de bir hasta olan Elya, hastalar hastası olduğunu herkesin anlamasını sağlamıştı. Hoş görülebilir bir zaaf; çocukça; ama ne olacaktı ki? Belirli bir ilgi yaratıyordu.

Bir doktorun karşısında Bay Sammler'in kendi zaafı ortaya çıkıyordu, zira çoğu kez kendisindeki hastalık belirtileri hakkında sorular sorma arzusuna kapılıyordu. Bu arzuyu bastırıyordu elbette. Ama içgüdü orada durmaya devam ediyordu. Başının içinde bir gürültüyle uyandığını, sağlam gözünün bir kıyısında kazıyıp çıkaramadığı bir leke oluştuğunu, bu lekenin gözkapığının kıvrımına yapışıp kaldığını, geceleri ayaklarının dayanılmaz derecede yandığını ve *pruritis ani*'den¹² mustarip olduğunu anlatmak istiyordu. Doktorlar meslekten olmayan insanların tıbbi terimlerle konuşmasından nefret ederlerdi. Bay Sammler bunların hepsini sansürlüyordu elbette. En sonunda da taşıkardi geliyordu. Cosbie'ye yaşını başını almış birinin soğuk samimiyetinden başka hiçbir şey gösterilmedi. Bir kış elması. Zihni sürekli olarak düşüncelerle dolu bir ihtiyar. Renkli gözlük. Geniş kenarlı buruşuk bir şapka. Güneşli bir günde taşınan bir şemsiye: Mantıksızlık. Uzun, dar ayakkabılar; çatlak çatlak, ancak mükemmel boyanmış.

Elya'ya karşı kalbinde hiç şefkat beslemiyor muydu? Yo, onun için üzülmüyordu. Ama ne yapabilirdi? Düşünmeye ve aranmaya devam etti.

Wallace her zamanki gibi, bir sohbetin ortasında bile, iri, kara gözleriyle hayallere dalıp gidiyordu. Hayallerin içinde kayboluyordu. Onun da teni bembeyazdı. Otuzuna merdiven dayamışken kıvrır kıvrır saçları, küçük bir çocuğun dudaklarıyla hâlâ küçük kardeşti. Tuvalet alışkanlığında biraz dikkatsiz olması yüzünden belki, yine küçük bir çocuk gibi, çoğu kez sıcak havalarda Sammler'in burnuna arkasından hafif pis kokular gelirdi (belki de Sammler'in burnu aşırı hassastı.) Dışkılama hususundaki dikkatsizliğine dair küçük bir ipucu. Bu kusur büyük dayısına rahatsızlık vermiyordu. Sadece son derece hassas bir kayıt sistemi tarafından gözlemleniyordu. Aslın-

12 Makatta kaşıntı.

da Sammler'in genç adama sempati duyduğu bile söylenebilir-
di. Wallace, Shula'nın dahil olduğu sınıfa giriyordu. Hatta bir
aile benzerliği de vardı; özellikle, kemikli göz çukurlarını dol-
duran, her şeyi görebilen, ama uyuşturucu almış gibi hülyalı,
dalgın, yuvarlak, iri, kara gözlerinde. Onun bir tahtasının ek-
sik olduğunu söylüyordu Angela. Dr. Cosbie ile spor tartışı-
yordu. Wallace beylik hiçbir şeye ilgi duymuyordu. Onun ilgi
duyduğu her şey beylik bir konuya dönüşüyordu. Kendini aşırı
kaptırıyordu. Atlar, futbol, hokey, beysbol. Puanları, skorla-
rı, istatistikleri bilirdi. Elinize bir yıllık alıp onu sınava çekebi-
lirdiniz. Dr. Gruner, onun spor yıllıklarını ezberlemek için sa-
bahın dördünde kalkıp önüne kıvırdığı sol koluyla olabildiğin-
ce hızlı hızlı ve coşkuyla not aldığını söylüyordu. Hal böyley-
ken, biraz çocuksu da olsa entelektüel bir alın, fazlasıyla obruk
çehrenin tam ortasında çok küçük olmakla birlikte zarif bir bu-
run, hepsi hafif bozulmuş entelektüel bakımdan güçlü, erkek-
si, asil bir görüntü. Wallace neredeyse bir fizikçi, neredeyse bir
matematikçi, neredeyse bir hukukçu (hatta bir zamanlar baro-
ya kaydolmak için sınavı vermiş ve bir büro bile açmıştı), nere-
deyse mühendis, neredeyse davranış bilimlerinde doktora sahi-
bi olmuştu. Lisanslı bir pilottu. Neredeyse bir alkolik, neredey-
se bir eşcinseldi. Şimdilerdeyse at yarışlarında hangi atın kaza-
nacağına dair tahminlerde bulunuyor ve at yarışı oynayanla-
rın kullanacağı kılavuzlar hazırlıyordu. Elinde takım isimleriyle,
rakamlarla dolu büyük boy sarı sayfalar vardı; o ve bir ku-
marbaz olduğu anlaşılan Dr. Cosbie bu çetrefil ve sayısız de-
ğişkene bağlı hesaplamaları gözden geçiriyorlardı ve büyülendi-
ği açıkça görülen doktor onun suyuna gitmekten başka bir şey
yapamıyordu. Koyu renk takım elbisesiyle dal gibi Wallace çok
yakışıklıydı. Şaşırtıcı yeteneklere sahip bir delikanlı. Anlaşılmaz
bir şeydi.

“Rose Bowl'da yanlış değerlendirme yapmış olabilirsiniz,”
dedi doktor. “Hiç de değil,” dedi Wallace. “Şu mesafe analizi-
ne bir bakın. Geçen senenin rakamlarını en ince ayrıntısına ka-
dar çözümlerim ve kendi özel formülüme dahil ettim. Bakın
şimdi...”

Sammler sohbetten bu kadarını dinleyebilmişti. Trafiği, tasmalı ya da tasmaşız köpekleriyle gezintiye çıkmış kadınları seyredererek bir süre pencerede bekledi. Yolun karşı tarafındaki boş bir bina yıkılmak üzere işaretlenmişti. Camlarında kocaman, beyaz X harfleri. Boş bir dükkânın vitrin camında kalın beyaz bir boyayla çizilmiş tuhaf figürler ya da figüratif olmayan desenler. İnsan çoğu zaman bu tür karalamalara dikkat etmezdi. Bunlar bir nedenle Bay Sammler'a anlamdan yoksun görünmedi. Peki, tam olarak neyi anlatıyordu? Gelecekteki hiçliği. (Elya!) Ama aynı zamanda da bugün içinde bulunduğumuz sığıktan bizi yukarı kaldıracak olan sonsuzluğun azametini. Şu anda insanlığı yukarı taşıyabilecek güçler, enerjiler onu aşağı çekmiş durumda. Hayatın daha incelikli amaçları için elde çok fazla imkân yok. Yüce olandan duyulan dehşet herkesi çıldırttı. Ta başlangıçtan, belki maddenin kalbinde ilk bilinç parçası parıldamaya başladığı andan beri insanoğlunda biriken yetenekler, izlenimler, öngörüler büyük ölçüde kibrin ve yadsımanın ağır yükü altında ezilmişti ve yıkılmaya mahkûm dükkânların vitrinlerine sürülmüş şekilden yoksun ipuçlarında veya şifrelerde ortaya çıkıyordu. Hepsi doğal olarak gelecekte korkuyordu. Ölümden değil. Bu gelecekte değil. Ruhun ebedi varlığın üzerinde yoğunlaşacağı başka bir gelecekte. Bay Sammler buna inanıyordu. Ve bu arada delilik mazereti vardı. Bütün bir toplum, uygar toplumun tamamı, belki, deliliğin sağlayabileceği bir masumiyetin peşindeydi. Ayrıcalıklı, nerdeyse aristokratik bir deliliğin. Bu arada eski bir terzi dükkânının vitrininde bu dil kalın ilmekler ve geniş kavisler şeklinde kendini gösteriyordu.

Polonya'daydı, savaş sırasında, özellikle bir mozolede üç ya da dört ay saklandığı sırada, Sammler dış dünyada tuhaf işaretler ve kötülük belirtileri bulmaya başladı. Kötüye işaretlerin gözlemcisine dönüştüğü ve hayli çocuklaştığı, hayatın ölü bir hayat olduğu o yaz, sonbahara kadar, eskiden anlamla dolu olan şeyler birden anlamını yitirdi ve bir çöp, bir örümcek ipliği, bir leke, bir böcek ya da bir serçe, yorumlanması gereken bir şey oldu. Her yerde semboller ve metafizik mesajlar. Mezvins-

ki adlı bir ailenin mezarında, deyim yerindeyse, pansiyoner olmuştu. Barış zamanının mezarlık bekçisi ona ekmek sağlıyordu. Su da. Bazı günler görünmediği oluyordu, ama bu istisna bir durumdu ve Sammler her halükârda yedek olarak bir parça ekmek saklayabilmiş ve açlıktan ölmemişti. İhtiyar Cieslakiewicz güvenilir biriydi. Ekmeği şapkasının içinde getiriyordu. Kafatasının ve saçlarının kokusu bulaşıyordu ekmeğe. Ve bu süre boyunca sarı her şeye nüfuz ediyor, gökyüzünde sarı bir ışık yüzüyordu. Bu ışık altında Sammler için kötü haberler, insanlık için kötü haberler, varoluşun özüyle ilgili kötü bilgiler yayılıyordu. Nefret uyandıran bir şey, bazen bunaltıcı. En kötüsüyse, durum şöyle görünüyordu: Var olmaya davet edilmişsiniz. Gereksiz yere. Bu yüzden buradaydınız. Yüce tasarım, ister Tanrı'dan ister farklı bir ismi olması gereken bir başka belirsiz kaynaktan doğmuş olsun, daha derin bir ilgiyi hak ediyor olsa da, sınırlı bir durum olan siz kendiniz bu sarı umutsuzluk içinde acıyla, endişeyle, yüreğiniz paralanarak beklemek zorundaydınız. Ama niçin? Çünkü öyle gerekiyor. Böylece ona uzanıp beklemekten başka bir şey kalmıyordu. Sammler'ın mezarın içinde yaşadığı sırada sorun bununla sınırlı değildi. Düşünecek zaman değildi belki, ama yapacak başka ne vardı? Hiçbir olay olmuyordu. Olaylar durmuştu. Hiç haber yoktu. Sarkık bıyıkları, şiş elleri, sarsak adımları, çirkin mavi gözleriyle Cieslakiewicz'de – Sammler'ın kurtarıcısı– hiç haber yoktu ya da vermek istemiyordu. Cieslakiewicz onun için hayatını tehlikeye atmıştı. Bu gerçeğin temeli büyük bir tuhaflıktı. Birbirlerinden hoşlanmıyorlardı. Sammler'da sevecek ne olabilirdi? Yarı çıplak, açlık çeken, saçı, sakalı yapağı gibi, sürünerek ormandan çıkmış. Ölümlerle geçirilmiş uzun zaman, insan kemiklerini elleme muhtemelen mezarlık bekçisini Sammler'ın görüntüsüne hazırlamıştı. Mervinskilerin mezarına girmesine izin vermiş, örtünmesi için birtakım paçavralar getirmişti ona. Savaştan sonra Sammler ona para ve koliler göndermişti. Aileyle mektuplaşmalar oldu. Sonra, birkaç yıl sonra mektuplar antisemitist duygular içermeye başladı. O kadar kötü şeyler değil. Sadece birkaç eski ırkçı görüş. Bu keşif, Sammler için büyük bir sürpriz olmadı ya da

en azından kısa bir süre için oldu. Cieslakiewicz çağının şeref ve hayırseverlik duygularına sahipti. Sammler'ı kurtarmak için hayatını tehlikeye atmıştı. Yaşlı Polonyalı ayrıca bir kahramandı. Ama kahramanlık dönemi sona ermişti. O da başkaları gibi bir insandı ve yeniden kendisi olmak istiyordu. Bu kadarı yeterliydi. Kendisi olma hakkına sahip değil miydi? Kendini eski önyargılarına kaptıramaz mıydı? Sadece olağanüstü taleplerin hareketle geçirdiği “düşünceli” insanlar, “en yüksek değerler”, “uygarlık” adına kendini feda etmekte ayak direyebilir ve hızla ilerleyebilirler. Bir tür sembolik bir görevi yerine getirmeye boş yere çabalayıp duran Sammler'dı. Bunun başlıca sonucu huzursuzluk ve bir yığın sorunla karşılaşmak oldu. Bay Sammler'ın sembolik bir karakteri vardı. O, şahsen bir semboldü. Dostları ve ailesi ondan bir yargıç ve bir din adamı yapmışlardı. Peki, neyin sembolüydü? Bunu bilmiyordu bile. Hayatta kalmış olması nedeniyle miydi? Bunu bile aslında yapabilmiş değildi, eski kendisinden geriye ne kalmıştı ki? Hayatta kaldığı değil sadece bitmediği söylenebilirdi. Bir süre daha dayanabilirdi. Boğazında kelepçe ya da vida bulunan Elya Gruner'dan biraz daha fazla, elbette. Bu makine ölümü çok fazla geciktiremezdi. Kırmızı sıvı ansızın kaçtı mı, Elya öldü demektir. Bütün iradesiyle, amaçlarıyla, erdemleriyle, bir hekim olarak başarılarıyla, girişimleriyle, kâğıt oyunlarıyla, İsrail'e olan sadakatiyle, de Gaulle'e duyduğu nefretiyle, yüreğindeki tüm cömertlikle, hırsıyla, gerçekliğe olan tutkusuyla, para konuşmalarıyla, Yahudi babalığıyla, oğlu ve kızına aşkı ve hayal kırıklığıyla gitti gider. Onun hayatı –veya bu hayat, şu hayat, diğer hayat– sona erdiğinde, elinden alındığında, Sammler'a, hayata tutunduğu sürece, sadece bu iğrenç gerçeklik, mozole kapısının gerisinde yanan Polonya yazının sarı ışığı kalacak. Bu aynı zamanda Shula-Slaws'la içine tıkmak zorunda kaldığı dairenin fayans kaplı vitrininin de ışığıydı. İçi içini yiyerek geçen bitmez tükenmez tatsız saatler. İçi içini yiyordu, çünkü uyum eksikliği vardı. Belki uyumu yakalayamadığı için cezalandırılıyordu. Ya da kutsallığı arzuladığı için içi içini yiyordu. Evet, herkes birbirini öldürürken git, bul onu. Antonina öldürüldüğünde. Kendisi hemen onun yanı başında ölüme

maruz kaldığında. O ve altmış-yetmiş kişi daha çırılçıplak soyunup kendi mezarlarını kazdığında, üzerlerine ateş açılıp, çukura yuvarlandıklarında. Vücudunun üzerinde başka vücutlar. Ağır-lıklarıyla onu ezen vücutlar. Ölü karısı yakınlarda bir yerlerde. Çok daha sonra üzerindeki cesetlerin ağırlığından kurtulmak, yumuşak toprağın içinden çıkmak için verdiği mücadele. Kar-nı üzerinde sürünme, bir kulübede saklanma. Giyinecek bir pa-çavra bulma. Gizlenmek için günlerce ormanda yatma.

Bundan yaklaşık otuz yıl sonra, nisan günleri, güneş, ilkbahar, bir başka mevsim, eli kulağındaki bahara doğru hareketlenen, koşuşturan New York kenti; turuncu renkte, yumuşak, deri benzeri bir divana uzanmış, ayakları sarı bir göbeği ya da çekirdeği olan mitoz bölünmüş dal desenli kırmızı-kahverengi bir Finlandiya halısının üzerinde, aşağıdaki sokağa bakıyor; bu sokakta, zamanın ruhunun bilinçsiz bir çocuğun eli aracılığıyla kehanetini çiziktirdiği bir terzi vitrini.

Bizim türümüz deli mi?

Bolca kanıtı var.

Her şey insan icadı gibi görünüyor elbette. Delilik dahil. Belki de bu can çekişen yaratıcılığın bir yaratisından başka bir şey olmayan delilik. İnsan evriminin bugün geldiği aşamada seçimlerin azizlikle delilik arasında dar bir aralığa sıkıştığı (ve Sammler'ın kısmen etkilendiği) öneriler yapılıyor. Aziz olmadığımız sürece deliyiz, sadece deliliğin üstüne yükseldiğimizde aziziz. Azizın düşmesine ve yok olmasına yol açan deliliğin çekim gücü. İnsanın günlük görevlerini canla başla yerine getirme gücünün azizleri ve kahramanları yarattığını çok az insan anlayabilir. Ama bunlar çok azdır. Çoğunluk daha yüksek aşamalara sıçramanın hayalini kurar, bunun için yeterince deli olduğunu hissederek.

Alın size Wallace Gruner. Doktor gitmişti ve Wallace sarı kâğıtları elinde, uzun kirpikleriyle, olanca yakışıklılığı ve zarafetiyle ayakta dikiliyordu. Deliliğin lütfuna ermek için normalliğin, tutarlılığın ne kadarını feda etmeye hazırdı?

“Dayı?”

“Evet, Wallace.”

Bazıları ayırksı, bazıları numaracıydı. Wallace muhtemelen doğuştan kaçıktı. Sıradan olaylarla ilgilenmek için çok büyük bir çaba harcaması gerekiyordu. Belki bu yüzden spor istatistikleri ateşini çıkarıyor, bu yüzden sık sık bu dünyanın dışındaymış gibi görünüyordu. *Dans la Lune*.¹³ Netice olarak, hiç değilse, Sammler'a bir sembolmüş gibi davranmıyordu ve besbeli ki papaza, yargıca ya da günah çıkarıcıya ihtiyaç duymuyordu. Sammler Dayı'da takdir ettiği şeyin nüktedanlığı olduğunu söylüyordu Wallace. Sammler, özellikle çok kızdığında veya kışkırtıldığında, kendini yaralı hissettiğinde esprili sözler söylüyordu. Eski Avrupa tarzı laflar. Bu tür esprili sözler bir sinir krizinin yaklaşmakta olduğunu işaretledi.

Ama Wallace, Sammler'la konuşmaya başladıktan sonra hemen gülümsüyor ve bazen Sammler'ın nüktelerinin can alıcı noktalarını tekrarlıyordu.

“Çok yönlü biri değil, öyle değil mi, Dayı?”

Kendinden söz ederken Sammler bir defasında şöyle demişti: “Bazı konularda diğer konularda olduğundan daha aptalımdır; her yönde aynı oranda aptal değilim; çok yönlü biri değilim ben.”

Wallace'ın bayıldığı bir başka alıntı da şuydu: “Bilardo masası, Dayı. Bilardo masası.”

Bu, Angela'nın Meksika seyahatine yapılan bir imaydı. Angela ve Horricker Meksika'da talihsiz bir tatil yapmışlardı. Şubat'ta Angela New York'tan ve kıştan bıkmıştı. Meksika'ya gitmek istedi, sıcak bir yere; yeşil bir şey görmek istediğini söylüyordu. Derken Sammler ansızın kendini tutamayarak, “Sıcak? Yeşil bir şey? Cehennemde bir bilardo masası, tanıma uyuyor,” demişti.

“Gülmekten iki büklüm oldum,” diye anlatmıştı Wallace.

Wallace daha sonra ağzından çıkan kelimeleri tam olarak tekrar etmesini istemişti Sammler'dan. Sammler gülümsemiş, yanaklarına bir pembelik yayılmış, ama sözlerini tekrarlamayı reddetmişti. Wallace esprili değildi. Böyle sözler söyleyemezdi. Ama tecrübeliydi, ilginç projeler icat ediyordu. Yıl-

13 (Fr.) Ayda.

lar önce bir at satın almak ve at sırtında Fas'ı ve Tunus'u gezmek için Tanca'ya uçmuştu. Honda'sını götürmek istememişti, çünkü diyordu az gelişmiş insanlar at sırtından görülmelidir. Jacob Burckhardt'ın *Force and Freedom*'ını (Güç ve Özgürlük) Sammler'dan ödünç almış ve kitaptan çok etkilenmişti. Gelişimin çeşitli aşamalarındaki insanları incelemek istemişti. İspanyol Fasi'nda, otelinde soyuldu. Giysi dolabında saklanmış silahlı bir adam tarafından. Sonra Türkiye'ye uçtu ve yeniden denedi. Bir şekilde at sırtında Rusya'ya girmeyi başardı. Sovyet Ermenistanı'nda polis tarafından tutuklandı. Gruner'ın beş-altı defa Senatör Javits'i ziyaret etmesinden sonra Wallace hapis-haneden salıverildi. Sonra yeniden New York'a dönen Wallace genç bir kadını "Bir Çocuğun Doğumu" adlı filme götürdü, gerçek doğum anında bayıldı, başını bir koltuğun arkasına çarptı ve bilincini kaybederek yere yığıldı. Kendine geldiğinde yerde yatıyordu. Kız arkadaşı ondan utanıp yerini değiştirmişti. Kızdan ayrılmak için onunla ağız kavgasına tutuştu. Babasının Rolls'unu ödünç alan Wallace, dikkatsizce park ettiği arabanın yürüyüp gitmesine neden oldu, araba Croton yakınlarında bir yerdeki havuzun dibini boyladı. Borçlarını ödemek için şehirde otobüs sürücülüğü yaptı. Mafya peşindeydi. Bahisçisi ödemesi için ona iki ay mühlet verdi. At yarışı hesapları tutmadı. And dağlarına tırmanmak için bir arkadaşıyla Peru'ya uçtu. İyi bir pilot olarak isim yapmıştı. Sammler'ı uçağına davet etti ("Hayır, hiç sanmıyorum. Yine de teşekkürler, Wallace"). Barış Gönüllüleri'ne katılmak için gönüllü oldu. Oyun alanlarında basketbol antrenörlüğü yaparak siyahî çocuklara faydalı olmak istedi.

"Bu hekim, gerçekte Elya'nın şansının ne kadar olduğunu düşünüyor, Wallace?"

"Başının yeniden röntgenini çekecek."

"Şimdi de beyin ameliyatı mı düşünüyorlar?"

"Bu, istenen noktaya ulaşıp ulaşamayacaklarına bağlı. Ulaşamayabilirler. Bir şey imkânsızsa, imkânsız demektir."

"Ona baktığında kimin aklına gelir... O kadar iyi görünüyor ki."

“Evet,” dedi Wallace. “Neden olmasın ki?”

Bunun üzerine Sammler iç geçirdi. Wallace’ın biçimli başı, uzun boynu, kıvrır kıvrır saçları, ince kaşları, kısa, biçimli burunu ve usta işi bir diş hekimliğinin eseri inci gibi dişleriyle müteveffa Bayan Gruner’ı ne kadar hoşnut ettiğini gözünde canlandırdı.

“İnsanın anevrizması olması kalıtsal. Atardamarlarınızdan birinde ince bir duvarla doğmuş olabilirsiniz. Benim olabilir. Angela’nın da olabilir, gerçi onun herhangi bir ince yeri varsa şaşarım ya. Ama bazen diğer bütün bakımlardan mükemmel insanlar, gençler, pat diye düşüp ölüyorlar. Sağlığı yerinde, güçlü, güzel, formunda insanlar yolda yürürken içeride patladı mı ölüveriyorlar. Önce bir baloncuk oluşuyor. Kertenkele soluk verirken boynunun altında görünen baloncuk gibi belki. Sonrası ölüm. Uzun bir ömür yaşadınız, muhtemelen buna daha önce rastlamışsınızdır.”

“Benim için bile her zaman biraz yeni bir şeyler vardır.”

“Geçen haftanın çapraz bulmacasını çözmekte zorlandım. Pazar bulmacası. Üzerinde çalıştınız mı?”

“Hayır.”

“Bazen yaparsınız.”

“Margotte, *Times*’ı eve getirmedi.”

“Bu kadar çok kelime bilmeniz inanılmaz bir şey.”

Birkaç aydan beri Wallace avukatlık yapıyordu. Babası ona büro kiralamış, annesi büronun iç dekorasyonunu yapması için Croze’u görevlendirmişti. Altı ay boyunca Wallace banliyöde çalışan bir memur gibi tam saatinde kalkıp işe gitti. Ama büroda anlaşıldı ki kapıyı kilitleyip, telefonun fişini çektikten sonra deri koltuğa uzanıp çapraz bulmaca çözmekten başka bir şey yapmamıştı. Hepsi bu kadar. Yo, bir şey daha vardı. Bu bilgi, doğrudan kızın ağzından öğrenen Angela’dan geldi. Kız neden izin vermişti? Belki oradan evliliğe sıçrayacağını ummuştu. Wallace’a umut bağlamak? Hiçbir aklı başında kadın bunu yapmazdı. Ama göğüslere gösterdiği ilgi belli ki bilimseldi. Göğüs uçlarıyla ilgili bir şey. Venedikli bir fahişenin

gögüslerine kendini kaptıran Jean-Jacques Rousseau'ya olduğu gibi kız onu itmiş ve gidip matematik çalışmasını söylemişti. (Sammler Dayı'nın çok geniş bir yelpazede okumaları üzerine, onun geniş Avrupa kültürü üzerine bir tanıklık daha.)

"Bu bulmacaları hazırlayan insanlardan hoşlanmıyorum. Zekâ seviyeleri düşük insanlar," dedi Wallace. "Neden insanlar bu kadar süprüntüyü bilsinler ki? Doğu sahilinin beş para etmez kültürü. Columbia Üniversitesi'nin ukala dümbeleği be-belerinin ıvır zıvır bilgileri. Aslında size eski bir İngiliz dansını sormak için telefon açtım. Benim bulabildiklerim *jig*, *reel* ve *hornpipe*. Ama bu m ile başlıyor."

"Bir m ile? *Morrice* olabilir mi?"

"Allah kahretsin! Elbette *morrice*. Tanrım, kafanız yerli yerinde. Nasıl hatırlıyorsunuz bu kadar şeyi?"

"Milton, *Comus*. Ay'a doğru ahenkle salınan bir *morrice*."¹⁴

"Ah, bu çok hoş. Gerçekten çok güzel, ahenkle salınan bir *morrice*."

"Şimdi, ahenkle salınan *morrice* hareketiyle Ay'a. Balıklar, milyarlarcası, inanıyorum ki denizlerin kendisi şimdi bu dansı yapıyor.

"Müthiş! Böyle güzel şeyleri hatırlamak için çok doğru bir hayat yaşamış olmalısınız. Kafanızı saçma sapan şeylerle meşgul etmemişsiniz. Çok hoş bir ihtiyarsınız, Sammler Dayı. Yaşlı insanları sevmem. Belki birkaç büyük fizikçi ve sizin dışınızda saygı duyduğum pek kimse yoktur. Siz, ağırbaşlı ve sade bir insansınız, müthiş bir mizah duygunuz var. Anlattığım şakalar sadece sizden duyduklarım. Bu arada de Gaulle hakkındaki hikâyede yanlışım varsa düzeltin, lütfen. De Gaulle Arc de Triomphe'a, bilinmeyen birinin yanına, *à côté d'un inconnu*, gömülmek istemediğini söylemiş. Doğru mu?

"Şu ana kadar."

"Babam de Gaulle'e diş biliyor, çünkü o Araplarla flört ediyor. Bense de Gaulle'ün hastasıyım, çünkü o bir anıttır. O, bitli bir onbaşı olan Napoléon'la Invalides'e gitmezdi."

"Evet."

14 John Milton'un "L'Allegro, Il Penseroso, Comus, and Lycidas"ından.

“Ama Israilliler Kutsal Kabir’de¹⁵ ona yer ayırmak için yüz bin papel istiyorlar.

“Bu bir şaka.”

“Ve de Gaulle de demiş ki ‘Üç gün için mi? Bu çok para.’ ‘*Pour trois jours?*’ Onu dirilteceklerdi, değil mi? Şimdi, düşünüyorum da bu çok komik.” (Wallace’ın yargıları belli bir ciddiyet taşırdı). “Polonyalılar hikâye anlatmayı severler,” dedi. Wallace’da mizahı duygusu diye bir şey yoktu. Bazen gülme fırsatı buluyordu.

“Fethedilen halklar espri yapmaya eğilimlidir.”

“Polonyalıları pek sevmiyorsunuz, Dayı.”

“Ben onları esasında onların beni sevdiklerinden daha çok seviyorum. Ayrıca bir Polak bir zamanlar hayatımı kurtarmıştı.”

“Ve Shula manastırda.”

“Evet, bu da var. Rahibeler onu sakladılar.”

“Yıllar önce Shula’yı New Rochelle’de hatırlıyorum; geceliğiyle merdivenlerden inmişti, artık bir çocuk değildi; yirmi yedisinde falan olmalıydı, salonda herkesin gözleri önünde diz çöküp dua etmişti. Latince mi okuyordu duaları? Her neyse, o gecelik çok saydamdı. Hristiyan numarası yaparak sizi sinirlendirmeye çalıştığını düşündüm. O bir kışkırtmaydı, değil mi, bir Yahudi evinde? Bazı Yahudiler, her neyse! Hâlâ Hristiyan mı?”

“Noel’de ve paskalyada, az çok.”

“Ve H.G. Wells konusunda başınızın etini yiyor. Ama babalar kızlarına karşı yumuşaktırlar. Babamın Angela’yı nasıl kayırdığına bir baksanıza. Ona on misli fazla verdi. Çünkü o kendisine Mae West’i hatırlatıyordu. Her zaman göğüslerine bakarak gülümsüyordu. Bunun farkında değildi. Ama annemle ben bunu gördük.”

“Sence ne olacak, Wallace?”

“Babamı mı kastediyorsunuz? Paçayı kurtaramayacak. Yüzde iki şansı var. Şu vida ne işe yarıyor ki?”

“Ona mücadele etme imkânı veriyor.”

15 Ortodoks Kilisesi tarafından Yeniden Diriliş Kilisesi olarak adlandırılan Kutsal Kabir Kilisesi, Kudüs’ün eski şehir duvarları içerisinde yer almaktadır.

“Solungacına olta iğnesi saplanan her balık mücadele eder. Birden çekilip evrenin yanlış tarafına atılır. Havada boğulmak gibi bir şey olmalı.”

“Ah, bu çok korkunç,” dedi Sammler.

“Yine de bazı insanlar ölümü hoş karşılarlar. Mallarını mülklerini yitirdiklerinde, eminim ölmeyi yeğlerler. Benim öğrendiğim şey şu: Ebeveynler yaşarken sizinle ölümün arasına giriyorlar. Önce onların gitmesi gerekiyor, bu yüzden kendinizi yeterince emniyette hissediyorsunuz. Ama onlar öldüğünde, sırada siz varsınız; önünüzde kimse kalmıyor artık. Aynı zamanda duygusal bakımdan yanlış eğilimlere sahip olduğumu görüyorum ve bu hatamı sonunda fena ödeyeceğimi biliyorum. Hoşlansam da hoşlanmasam da sistemin bir parçasıyım.” Sessizlik içinde, anormal düşüncelerle geçen bir süre. Bay Sammler, Wallace’ın düşüncelerinin yoğunluğunu ve zapt edilemezliğini hissediyordu. Sonra Wallace, “Acaba Dr. Cosbie spor toptoya neden bu kadar düşkün?” diye sordu.

“Sen değil misin?”

“Eskisi kadar değil. Babam ona benim profesyonel futbol konusunda bir uzman olduğumu söyledi. Üniversite futbol takımları hakkında da. Bu yüzden hep peşimde. Ama babam sanki kendisi için bir şey yapayım, böylece hepimiz yakınlaşalım, aramızda bir dostluk doğsun diye beni cerraha sunuyor gibiydi.”

“Ama sen şimdi başka bir konuya merak saldın, değil mi?”

“Evet, Feffer’la ben bir iş düşünüyoruz. Aklım fikrim hep onda.”

“Ah, Feffer. Beni Columbia’da ortada bırakıp gitti, o zamandan beri onu görmedim. Hatta acaba benim üzerimden para mı kazanmaya çalışıyor diye düşündüm.”

“O, müthiş yaratıcı bir iş adamı. Herkesi dolandırır, ama herhalde sizi dolandırmaz. Birlikte düşünüp bulduğumuz iş şu: havadan kır evlerinin fotoğraflarını çekmek. Sonra satıcılar ellerinde fotoğraflarla –basit bir ilişki değil büyütülmüş fotoğraf– geliyorlar ve size bir paket teklif sunuyorlar. Ağaçların, çalıların yerini işaretleyeceğiz ve Latince, İngilizce isimleriyle bir

güzel listesini çıkaracağız. İnsanlar arazileri üstündeki bitkiler konusunda kendilerini çok cahil hissedecekler.”

“Feffer ağaçları tanır mı?”

“Her bölgede bir botanik öğrencisi tutacağız. Dutchess idari bölgesinde, mesela, Vassar College’dan bir kız bulacağız.”

Bay Sammler gülümsemekten kendini alamadı. “Feffer onu da, ev sahibesini de ayartır.”

“Yo, hayır. Yoldan çıkmaması için ona göz kulak olacağım. Ben bu tipleri idare etmesini bilirim. O, doğuştan satıcı. Bahar, başlamak için iyi bir mevsim. Tam şu an. Yapraklar hava fotoğrafı çekilmesini engelleyecek kadar büyümeden. Yazın Montauk, Chilmark, Wellfleet ve Nantucket’i denizden çalışabiliriz. Babam bana para vermeyecektir.”

“Çok mu para lazım?”

“Bir uçak ve malzeme? Evet, hatırı sayılır bir miktar gerekiyor.”

“Bir uçak mı satın almak istiyorsun? Kiralayamaz mısın?”

“Kiralamak pek mantıklı değil. Satın alırsanız, vergiden düşüyorsunuz. İşte başarının sırrı, riski hükümete karşılatmaktır. Babamın gelir diliminde dolar başına yetmiş sent kazanıyoruz. IRS¹⁶ katildir. Babam ortak beyanname veremez, annemin ölümünden beri de aile reisi değildir. Bana toplu ödeme yapmak istemez. Babamın benim için yaptığı düzenlemeye göre adıma yatırılan paranın geliriyle yaşamak zorundayım. Elimde fırsat varken bu işe elli bin dolar yatırdım.”

“Sanırım, Las Vegas’ta kumar oynamıştın.”

“Yo, yo, Vegas’ta bir motel kompleksi idi ve aynı zamanda da bir giysi dükkânı işletiyorduk. Erkek giysisi.”

Erkek bedenini giydirme sanatında çılgın bir kostümcü olurdu Wallace.

“Artur Dayı, sizi ücret bordromuza dahil etmek istiyorum. Feffer benimle hemfikir. Feffer, biliyorsunuz, sizi sever. Eğer siz istemezseniz, Shula’ya haftada elli dolar yazmak istiyoruz.”

“Ve buna karşılık, babanla konuşmamı istiyorsun?”

“Üzerindeki etkinizi kullanın.”

“Hayır, Wallace, korkarım ki bunu yapamam. Şu olup bitenlere bir baksana. Korkunç. Dehşete kapıldım.”

“Onu rahatsız etmiş olmazsınız. Konuşsanız da, konuşmasanız da o hep aynı şeyi düşünür. Düşüncelerinin al birini vur ötekine. Yine de üzerinde kafa yorar.”

“Hayır, hayır.”

“Neticede buna karar verecek olan sizsiniz. Ama başka bir şey daha var. Bizde para var, New Rochelle’de. Evde.”

“Anlamadım?” Meraktan ve kuşkudan Sammler’in sesi yüksek çıkmıştı.

“Nakit para... gizli... büyük miktarda. Hiç beyan edilmemiş.”

“Hadi canım. Hiç öyle şey mi olur?”

“Var, ama Dayı. Şaşırdınız, değil mi? İnsanın içi dışı bir olunca. Babam hatır için yüksek mevkilerdeki insanlara arada sırada ameliyatlar yaptı. Dilatasyon ve kürtaj. Sadece çok kritik durumlarda. Yüksek sosyeteden bir kadın varis hamile kaldığında mesela. Mutlak gizlilik içinde. Sırf acıdığından. Babam büyük ailelere acıyor ve hatırı sayılır miktarda nakit hediyeler alıyordu.”

“Bak, Wallace. Eğri oturup doğru konuşalım. Elya iyi bir adam. Sona yaklaşmış durumda. Sen onun oğlusun. Kendi sağlığın için babanı reddetmen gerektiği düşüncesiyle yetiştirildin. Çalkantılı bir hayatın oldu, biliyorum. Ama artık kapitalizme ve aileye karşı bu modası geçmiş psikolojik savaştan vazgeçmelisin. Bunları sana söylüyorum, çünkü sen aslında zeki birisin. Bir sürü tuhaf şey yaptın. Ama kimse senin can sıkıcı biri olduğunu söyleyemez. Ama bunlara bir son vermezsen can sıkıcı olabilirsin. Kucağında bir yığın ilginç deneyle, artık şerefine geri çekilebilirsin. Bu kadarı yeter. Farklı bir şey denemelisin.”

“Bakın, Sammler Dayı, siz edep, görgülü bir insansınız. Bunu biliyorum. Kendi halinde birisiniz. Hayata karşı mesafenizi koruyorsunuz. Başkalarının uyanıklıklarına ve *dalavereleri*ne hoşgörü gösteriyorsunuz. Başka bir çağdan kalmış Polonyalı kibarlığınız nedeniyle. Gelgelelim, burada pratik bir sorun var. Tam anlamıyla pratik bir sorun.”

“Pratik mi?”

“Babamın evde bilmem kaç bin doları var; nereye sakladığını söylemeyecek. Bize kızgın. Kapitalizme ve aileye karşı psikolojik bir savaş veriyor içinden. Tamamen haklısınız. Bir insan neden bu tür bir nevrozun kendini yiyip bitirmesine izin versin ki? Hayatta daha büyük amaçlar var. Bunların saçmalık olduğunu düşünmüyorum. Hiçbir şekilde. Ama biliyorsunuz ya, Dayıcığım, bu uçağı alabilirsem birkaç saatlik bir uçuşla iyi bir gelir elde edebilirim. Ömrümün geri kalanını felsefe okuyarak geçirebilirim. Matematikte doktoramı verebilirim. Şunu dinleyin. İnsanlar basit tam sayılar gibidirler. Anlıyor musunuz?”

“Elbette anlamıyorum, Wallace.”

“Sayıların insanlarla doğrudan bir ilişkisi vardır. Sayı serileri insan serileri gibidir; sonsuz sayıda insan. Sayıların nitelikleri maddenin nitelikleri gibidir, yoksa matematik formülleri bize maddenin ne yapacağını ya da yapabileceğini anlatamazdı. Matematiksel eşitlikler bizi fiziksel gerçekliklere götürür. Henüz ortaya çıkaramadığımız şeylere. Isıtılan gazlardaki karmaşa gibi. Şimdi anladınız mı?”

“Eh, şöyle böyle, diyelim.”

“Eşitlikler gerçek gözlemlerden önce gelir. Demek ki ihtiyacımız olan şey insanlar için benzer işaret sistemleridir. Bu sistemde Bir nedir? İnsan tam sayısı neye benzer? Bakın şimdi, beni sizinle ciddi ciddi konuşmak zorunda bıraktınız. Ama bir-iki dakikalığına diğer konuya dönmek istiyorum. Evde para var. Sanırım kâğıt paraları tavan arasından geçen sahte boruların içine sakladı. Bir ara mafyadan bir tesisatçı getirtti. Bunu biliyorum. Bir dahaki konuşmanızda sözü borulara veya tavan arasına getirebilirsiniz. Görün nasıl tepki veriyor. Belki o zaman size anlatmaya karar verebilir. Evi yıkmak zorunda kalmak istemiyorum.”

“Hayır, kesinlikle olmaz,” dedi Sammler.

Bir nedir?

III

Yurda doğru.

Ilkbalılarda İkinci Cadde'nin kırık dökük kaldırımlarında tekerlekli patenlerin hem huzur veren hem kulak tırmalayan boğuk sesleri işitildi. Yüksek apartmanların birbiri üzerine bindiği New York'tan eskinin kahverengi kumtaşı ve ferforje New York'una döndüğünde, Sammler bir çitin büyük, siyah çemberlerinin arasından nergislerle laleleri gördü; ağızları açık çiçekler ıslıl ıslıldı; yağın yağmur sapsarı yaprakların üzerine sinen kurumu yıkamıştı. Bu kentte bir çiçek-yıkayıcı olabilirdiniz. Wallace ve Feffer için yeni bir iş imkânı sunuyordu bu durum.

Sammler, ortasındaki bir alanda kenarları çalılarla dolu tah-ta ayaklı bir Hollandalı heykeli bulunan elips biçimindeki Stuyvesant Park'ın etrafında bir tur attı. Her dört adımda bir şemsiyesinin ucundaki demiri kaldırım taşlarına vuruyordu ve kol-tuğunun altında Dr. Govinda Lal'in el yazması notlarını tutuyordu. Metroda okumak için notları yanına almıştı, ancak şapkasını geriye itip, yüzünde yoğun bir dikkat ifadesiyle sağlam gözünün önüne yaklaştırdığı sayfaları herkesin içinde ileri geri çevirerek dikkati çekmek istememişti. Bunu çok ender olarak yapardı.

Aydan aşağıya dik bir çizgi çekin. Onu bir mezarla kesiştirin. İçinde şimdiye kadar bakılmış, sıcak tutulmuş, tırnakları kesil-

miş bir adam. Şu ağır gökkuşağı renkleri geldi. Çürüme. Bay Sammler bir zamanlar ölümle çok daha içli dışlıydı. Gerilemiş, geri çekilmişti. Yeğenine, kendisinden çok farklı bir insan olan bu genç adama çok değer veriyordu. Onu takdir ediyor, seviyordu. Onunla ilgili bütün gerçeklerle başa çıkamazdı. Geçmişte kalmış olaylarla ilgili düşünceler acısını dindiriyor gibiydi; ay, ayın cansızlığı, ölümsüzlüğü. Aşınmış, beyaz bir inci. Tek bir göz tarafından görülen tek bir göz.

Sammler New York'un her zaman köpek pislikleriyle dolu halka açık yollarında dikkatli olmayı öğrenmişti. Demir parmaklıklarla çevrelenmiş çimenliklerin yeşil parıltısını hayvan dışkıları karartıyordu. Kabukları sertleşmiş, ama çok çekici, kestane rengi ve beyaz frenk incirleri yapraklanmak üzereydi. Kırmızı tuğla, Quaker Papaz Okulu ve sararmış, kaba, büyük, masif, pürtüklü taşlarıyla zarafetten yoksun Protestan kilisesi, St. George. Sammler asıl J. Pierpont Morgan'ın burada kapıcı olarak çalışmış olduğunu duymuştu. Gazetelerde Morgan hakkında yazılar okumuş olan Avusturya-Macaristan-Polonya-Krakow kolonilerinin eski sakinleri ondan büyük bir saygıyla Piepernotter-Morgan diye söz ederlerdi. Karmaşa içindeki şehirde borsa simsarlarının Tanrısı pazarları St. George'da kısa bir süre rahat bir nefes alıyordu. Düşünceler içinde, Sammler daha iyi bir düzen kuramayan Beyaz Protestan Amerika'ya sığınır oluyordu. Korkakça teslimiyet. Kuvvetli olmayan bir yönetici sınıf. Bütün azınlık ayaktakımlarının seviyesine inmeye ve onlarla haşır neşir olmaya utanç verici bir şekilde gizlice gönül indirmek ve kendi kendine sövüp saymak. Ya ruhban sınıfa ne demeli? Kılıçları dövüp saban demiri mi yapıyorlar?¹ Yo, daha çok köpek tasmalarını² g-stringe dönüştürüyorlar. Ama bunun konuyla bir ilgisi yoktu.

Gruner'ı düşünmek ya da düşünmekten kaçınmak, belki de, duyduğu büyük üzüntüye rağmen, ayla ilgili şu şaşırtıcı el yazmasından birkaç paragraf okumak için on dakika kadar bastı-

1 İncil'e gönderme. İsaiah 2:4.

2 *Dog collar* köpek tasması ve rahip yakası anlamına geliyor. Kelime oyunu yapıyor olmalı.

ğı yerlere dikkat ederek (köpekler) oturacak bir bank aradı. Bir dugon³ gibi uyuyan sarhoş bir dilenci kadın gördü; bir denizineği gibi karnı inip çıkıyordu, şiş bacakları mosmordu ve üzerinde kısa bir elbise vardı; bir mini-paçavra. Çitin bir köşesinde ayyaşın biri asık suratla gazetelerin ve kuru yaprakların üzerine işiyordu. Aynasızlar eski bir çağdan kalma bu evsiz barksızları nadiren rahatsız ediyordu. Bombay'ın dilenci çocukları gibi yalın ayak, sakalları kirden birbirine yapışmış, kıl fışkıran burun deliklerinden ağır ağır soluyan, Perulularinkini andıran pançolardan kafaları görünen doğma büyüme buralı görünüşlü daha genç insanlar da vardı burada. Bir yerin yerlileri. Masum, saldırganlıktan uzak, daha çok Boğa Ferdinand⁴ gibi her şeyin dışında kalmayı tercih eden insanlar. Onlar için *corrida*⁵ diye bir şey yok; sadece güzelim mantar ağacının altında çiçek koklamak var. H.G. Wells'in bilimkurgu romanı *Zaman Makinesi*'ndeki Eloi'ye⁶ ne kadar da benziyorlar. Yer altında yaşayan, ışık ve ateşten korkan yamyam Morlocklar tarafından sürü haline getirilmiş güzel, çocuksu insan-sığıra. Evet, bu ödünsüz, yiğit, ufak tefek, ihtiyar Wells neticede kâhince bir öngörüye sahipti. Shula, hakkında bir anı ve inceleme kitabı yazılması için kampanya başlatmakta hiç de haksız değildi. Bir inceleme kitabı yazılmalıydı. Yalnız şu ya da bu konuda, yetmiş sekiz yaşındaki Wells'in Kraliyet Cemiyeti'ne adaylığı gibi kendi başına hayli ilginç konularda rahat bir anlatı için yeterli zaman yoktu – eseri (solucanlar üzerine miydi?) kabul edilmemişti. Solucanlar değildi. “Yüksek Metazoada Bireysel Hayatın Devamlılığında Yanılsamanın Niteliği”. Adaylığına olumlu cevap vermeyeceklerdi. Ama bunu halletmek haftalar alırdı, oysa Sammler için serbest haftalar yoktu. Daha başka gereksinimler, daha öncelikli sorunlar vardı.

Hatta bu metni de okumuyor olmalıydı; Govinda Lal'in tunç

- 3 Kızıl Deniz ve Hint Okyanusu sularında yaşayan ve bitkilerle beslenen denizineği takımında 2,7 m boyunda, 250-300 kg ağırlığında bir memeli.
- 4 Munro Leaf'in (1905-1976) boğa güreşinde dövüşmek yerine çiçek koklamayı tercih eden Ferdinand adlı boğanın hikâyesini anlatan çocuk kitabı.
- 5 (İsp.) Yarış, koşu.
- 6 Wells'in romanındaki insanlık-sonrası iki ırktan biri.

rengi bir mürekkeple ve modası geçmiş bir el yazısıyla kaleme aldığı bu sayfaları. Gotik karakterler kullanmıştı. Ama Bay Sammler metnin gerçek niteliğini kavradığından çekiciliğine karşı koyacak gücü kendinde bulamıyordu. Yetmişinci sayfa da Lal, ay yüzeyinde hüküm süren şartlara muhtemelen uyum sağlayabilecek organizmalar üzerine spekülasyon yapmaya başlamıştı. Ay toprağında büyüyecek bitkiler yok muydu? Su ve karbondioksit bulunması gerekiyordu; onları aşırı sıcaktan korumak gerekecekti. Govinda likenlerin bunu belki başarabileceğini düşünüyordu. Ayrıca kaktüs familyasından bazı bitkiler de. Liken ve kaktüsün bir birleşimi olan muzaffer bitkinin insan gözüne garip görüneceği muhakkaktı. Ama hayatın olasılıkları bugün bile inanılmaz derecede çeşitlidir. Hayat ne tür imkânsızlıklarla karşılaşmamıştır ki? Denizlerin derinliklerinin bize daha neler sunacağını kim söyleyebilir? Hatta belki de her türden bir tek yaratık. Dengesini suyun yirmi mil altında bulan acayip bir birey. İnsanların bir sonraki gerçekleştirilebilecek imkâna dört elle sarılmasında ve dünyanın yüzeyinden yükselmeye can atmasında şaşılacak bir şey yok, diyordu Govinda. Hayal gücü, doğal olarak olanaksız koşulların üstesinden gelmenin yollarını arayan biyolojik bir güçtür.

Bay Sammler birinin hızla kendisine doğru geldiğini sezerek başını kaldırdı. Feffer'ı gördü. Her zaman telaşlıydı. Feffer daha iriyarıydı, kilo kaybetmiş olmalıydı. Sırt ağrısından mustarıptı ve zaman zaman esnek, ortopedik giysiler giyyordu. Pırl pırl teni, parlak kahverengi I. François sakalı ve ince burnuyla kapı gibi Feffer her zaman bedeni ve bacakları ondan koşmasını bekliyormuş gibi görünüyordu. Koşar adım sınırında bir acelecilik. Beceriksiz, pembe ellerini sanki kendisi gibi koşuşturan biriyle çarpışmaktan korkuyormuş gibi yukarı kaldırıyor-du. Kahverengi gözleri tuş biçimindeydi. Yaşlandıkça köşeleri daha gösterişli bir şekilde çentiklenecekti.

“Burada bir dakika duracağınızı *düşündüm*,” dedi Feffer. “Wallace henüz çıktığınızı söyledi, bunun üzerine koşarak geldim.”

“Sahi mi? Güneş böyle parıldarken metroya tıklamak gelmedi içimden. Konferanstan beri sizi görmedim.”

“Doğru. Telefon etmem gerekiyordu. Öyle görünüyor ki müthıştiniz. Öğrencilerin davranışını için gerçekten özür dile-
rim. İşte bizim kuşağın size davranışını! Gerçekten öğrenciler mi
sert tipler mi, bilmiyorum; bilirsiniz işte, militanlar, okuldan
terkler falan. Arıza çıkaranlar genç öğrenciler değildi. Bütün
liderler daha yaşlılar. Ama Fanny sizinle ilgilendi, değil mi?”

“Genç hanım mı?”

“Öyle ortadan kaybolmadım. Sizinle ilgilenmesi için birini
görevlendirdim.”

“Anlıyorum. Karınız olabilir mi acaba?”

“Hayır, hayır.” Feffer çabucak gülümsedi ve çabucak gidip
bankın kıyısına ilişti. Büyük inci düğmeleri olan koyu mavi,
kadife kruvaze bir ceket giymişti. Bir kolunu bankın arkalığın-
a uzattı, Sammler’in omzuna yakın bir yere koydu sevgiyle.
“Karım değil. Ara sıra yattığım ve göz kulak olduğum bir kız.”

“Anlıyorum. Her şey çok hızlı cereyan ediyor. Sizin ilişkile-
rinizin adeta elektronik bir yanı olması bana çok çarpıcı geli-
yor. Gitmemeliydiniz. Sizin konduğunuzdum. Adabı muaşeret
öğrenmeniz için, sanırım, artık çok geç. Neyse, genç hanım ba-
na karşı çok nazikti. Salonda önüme düşüp bana yol gösterdi.
Bu kadar kalabalık bir katılım beklemiyordum. Sırtımdan pa-
ra kazanmaya çalışıp çalışmadığınızı sordum kendi kendime.”

“Ben? Hayır. Asla. İnanın bana... Hayır. Dediğim gibi sadece
siyahi çocukların yararınaydı. Bana inanmalısınız, Bay Samm-
ler. Sizi enayi yerine koymuyorum, size karşı büyük bir saygım
var. Bilmiyor ya da umursamıyor olabilirsiniz, ama sizin ben-
de özel bir yeriniz var, neredeyse kutsal diyebileceğim. Haya-
tınız, tecrübeleriniz, karakteriniz, görüşleriniz ve ayrıca ruhu-
nuz. Korumak için her şeyi yapacağım ilişkiler vardır. Telefo-
na çağrılmamış olsaydım o herife haddini bildirirdim. Onun ne
halt olduğunu biliyorum. Hapiste eşcinsellik hakkında bir ki-
tap yazdı; o bir çeşit yoksulların Jean Genet’si gibi bir şey. Par-
maklıkların ardında oğlancılık. Ya da cinayet işleyip erkeklerle
aşk meşk yaşadığı için saf bir Hristiyan meleği. Nasıl oldu-
ğunu bilirsiniz.”

“Genel bir fikrim var. Ama siz beni yanılttınız, Lionel.”

“Bu, gerçekten istemeden’ oldu. Bir başka öğrenci etkinliğindeki konuşmacı son dakikada bizi atlattı ve çılgına dönen bazı arkadaşlar yakama yapıştılar. Eli yükseltmenin bir yolunu gördüm. Sağaltıcı-okuma projesi için. Sizin için fark etmeyeceğini, sizin anlayacağınızı düşündüm. Bir uzlaşmaya gittim. Onlar için en iyisini elde ettim.”

“Bu gelmeyen konuşmacının konusu neydi?”

“Sorel ve çağdaş şiddetti, sanırım.”

“Bense Orwell ve onun ne kadar akli başında biri olduğu hakkında konuştum.”

“Genç radikallerden birçoğu Orwell’i soğuk savaş döneminin antikomünist çetelerinin bir parçası olarak görüyor. Siz gerçekten Kraliyet Donanması’nı övmediniz, değil mi?”

“Size anlatılan şey bu mu?”

“Çok önemli bir telefon olmasaydı, asla sizi bırakıp gitmezdim. Bir lokomotif satın alıp alınama sorunuydu. Federal hükümet yatırımı teşvik etmek için vergi muafiyetleriyle böylesi gülünç durumlar yaratıyor. Dolarların nereye akmasını istiyorlarsa. Bir jet uçağı alıp onu havayollarına kiralayabilirsiniz. Lokomotifi Penn Central’a veya B & O’ya kiralayabilirsiniz. Büyükbaş hayvan alanındaki yatırımlar da aynı şekilde teşvik görüyor.”

“Şimdiden bu indirimlere ihtiyaç duyacak kadar kâr mı elde ettiniz?”

Sammler, Feffer’ı boş düşlere dayanan konuşmalara, abartıya, fanteziye, yalana yöneltmek istemiyordu. Zavallı genç adamın sırf onu etkilemek, konuşmayı canlandırmak için nasıl olmadık hikâyeler uydurmaya çalıştığını bilmiyordu. Feffer’ın övünmek suretiyle kendini allayıp pullamaya acayip ihtiyacı vardı. Para, avurt zavurt – Yahudi zaafı. Amerikan olanları da? Günümüzün Amerikası üzerinde yeterince bilgisi olmayan Sammler bu noktada kararsız kalıyordu. Ama onun yüksekten atıp tutmalarını dinlemesi salt nezaketten değildi. Sammler genç Feffer’ın hayata bağlılığını, capcanlı, ısıltılı yanaklarını, sesinde titreyen tutkuyu takdir ediyordu. Bu ses giderek daha bir tutkuyla çalınan, ama müzikal bakımdan umutsuz bir

enstrümana benziyordu; ima dolu alçak sesler adeta imdat diye bağıırıyordu.

Ama kimi zaman Sammler olaylara bakış açısının doğru olmayabileceğini hissediyordu. Tecrübeleri son derece özeldi ve bu özellikleri bütün hayata yayıyor olmaktan korkuyordu. Hayat muhtemelen kusursuz değildi, lakin çoğu kez hayatın kendi gördüğü gibi olmadığını ve olamayacağını düşünüyordu. Sonra, yeniden, karşı konulamaz bir şekilde, tam tersine kendisinin tuhaflıkta olayları milyon defa geçtiğini hissediyordu. Ne garip!

“Gerçekten bir lokomotif satın almayı düşünmüyorsunuz, Lionel, değil mi?”

“Tek başıma değil. Bir grupla ortaklaşa. Adam başı yüz bin dolar.”

“Peki, Wallace’la olan diğer plan? Evlerin fotoğrafını çekip ağaçları belirleme projesi?”

“Fazla duygusal görünüyorsa da aslında çok kazançlı olabilecek bir iş. Ben şahsen denemeye niyetliyim. Söylemem gerekir ki satıcı olarak olağanüstü bir yeteneğim var. Eğer iş yürürse, ülkenin her tarafında satış ekipleri örgütleyeceğim. Bölgesel bitki uzmanlarına ihtiyacımız olacak. Portland ve Oregon’daki sorunlar Miami Beach ya da Austin, Texas’takinden farklı olacaktır. ‘Bütün insanlar, doğaları gereği, bilmek isterler.’ Bu, Aristoteles’in *Metafizik*’inin ilk cümlesidir. Hiçbir zaman daha ileriye gitmedim, ama öyle sanıyorum ki geri kalanının her halükârda bugün için bir geçerliliği kalmamıştır. Öğrenmek ister de topraklarındaki çalıları adlandıramazlarsa, bu canlarını sıkır. Kendilerini sahte hissederler. Çalıları toprağa ait, ama kendileri değiller. Şeylerin isimlerini bilmenin insanlara güven verdiğine ikna oldum. Yıllarca ruh hekimlerine gittim, bir faydalarını gördüm mü? Ne gezer? Sıkıntılara sadece bilgili olduklarını gösteren etiketler koydular. Büyük bir teselli, verilen paraya değiyor. ‘Ben maniğim,’ diyorsunuz. Ya da ‘Reaktif-depresifim.’ Toplumsal bir sorun hakkında ‘Bu sömürgeciliktir,’ diyorsunuz. O zaman en anlayışsız kişilerin kafasında bir şimşek çakıyor ve kafatasından fışkıran kıvılcımları görüyorsunuz. Harika bir şey bu. Yeni bir adam olduğunuzu düşünüyorsunuz.

Neticede, zenginliğe ve güce götüren yol bu fikirden geçiyor. Yeni bir girişim için yola koyulduğunuzda olayları yeniden tanımlar ve bir yerlere ulaştığımız duygusu yaratırsınız. Eğer insanlar şeyleri adlandırmak ya da yeniden adlandırmak istiyorlarsa, taksonomist olmak suretiyle para kazanabilirsiniz. Evet, kesinlikle Wallace'ın bu fikrini denemek istiyorum.”

“Biraz zamansız gibi. Bir uçağı olması gerekiyor mu?”

“Kesinlikle gereklidir diyemem, ama pilotluğa çok düşkün gibi görünüyor. Bu onun takıntısı. Başkalarının da başka takıntıları var.”

Başkalarıyla ilgili son ifadenin önemi özellikle vurgulanmıştı. Sammler ne olup bittiğini anlıyordu. Feffer, kesinlikle sahip olmadığı bir duyarlılıkla, dilinin ucuna gelen bir bilgiyi açıklamaktan geri duruyormuş gibi yapıyordu. Sabırsızlığı yüzünden okunuyordu. Gözlerinden. Açılmaya hazır dudaklarından.

“Kime gönderme yapıyorsunuz.”

“Aslında Hintli bir bilim adamına gönderme yapıyorum. Sanırım adı Lal. Lal, bana öyle geliyor ki, Columbia Üniversitesi'nde konuk öğretim üyesi.”

“N'olmuş ona?”

“Beş-altı gün önce, konferansını tamamladığında bir kadın yaklaştı yanına. Notlarını görmek istediğini söyledi. Kadının sadece metne göz atmak istediğini düşünen Lal, el yazması notları almasına izin verdi. Çevrelerinde küçük bir kalabalık toplandı. Sanırım H.G. Wells'ten söz ediliyordu. Derken, kadın el yazmasıyla birlikte ortadan kayboldu.”

Bay Sammler şapkasını başından alıp dizine, deniz desenli kartonun üstüne koydu.

“Notları alıp gitti, öyle mi?”

“Çalışmanın biricik nüshasıyla birlikte kayboldu.”

“Ah! Ne talihsizlik! Biricik nüsha ha? Çok fena!”

“Evet. Sizin de aynı fikirde olacağınızı düşündüm. Dr. Lal kadının dalgın biri olduğunu ve notlarla birlikte geri geleceğini umuyor. Yirmi dört saat hiçbir şey söylemedi. Sonra yetkililere başvurdu. Astronomi bölümüne mi, ne? Ya da Columbia Üniversitesi'nin bir uzay programı var mıydı?”

“Nasıl oluyor da her zaman bu tür bilgilere sahip oluyorsunuz, Lionel?”

“Yaşam tarzım bu tür bilgilerden haberdar olmamı gerektiriyor. Doğal olarak güvenlikçileri –kampus polislerini– tanıyorum. Her ne olursa olsun onlar bu işle başa çıkacak donanıma sahip değiller. Dedektif talep ettiler. Pinkertonlar. İlk Pinkerton’u, biliyorsunuz, gizli servisi kurması için Abraham Lincoln seçmişti. Bunu biliyorsunuz, değil mi?”

“Bu ayrıntı bana pek önemli gibi görünmedi. Sanırım bu Pinkertonlar makaleyi nasıl ele geçireceklerini biliyorlardır. Makalenin sadece bir tek kopyasının olması aptallık değil mi? Bu Xeroxlar ve fotokopi cihazları varken; üstelik adam da bilim adamı!”

“Bilemiyorum, doğrusu. Carlyle vardı. T.E. Lawrence vardı. Parlak insanlar, değil mi? Her ikisi de başyapıtlarının tek nüshasını kaybettiler.”

“Demeyin!”

“Şimdiye kadar kampus afişlerle kaplanmıştı. Kayıp el yazması. Ve kadının eşkâli. Sık sık konferanslarda boy gösteriyor. Peruk kullanıyor, bir alışveriş çantası taşıyor ve bir şekilde H.G. Wells’le ilgili.”

“Anlıyorum.”

“Bu konuda bir şey bilmiyorsunuz, değil mi, Bay Sammler? Doğal olarak yardımcı olmak istiyorum.”

“Gelip size yapışan bilginin miktarından şaşkınlığa düşüyorum. Bana kurbağanın dilini hatırlatıyorsunuz. Ağzından dışarı çıkıyor ve üstü tatarcık dolu geri dönüyor.”

“Zarar verdiğimi düşünmedim. Söz konusu siz olduğunuzda, Bay Sammler, beni ilgilendiren tek şey sizi korumaktır. Sizi karşı bir koruma içgüdüm var. Bunun Oedipus kompleksiyle –bir kez daha isimler– ilgili olabileceğini biliyorum, ama size karşı çok büyük bir hürmet besliyorum. Siz hürmet gibi bir kelimeyi kullanacağım dünyadaki tek insansınız. Bu, söyleyeceğiniz değil, yazabileceğiniz türden bir kelime.”

“Bunu bir dereceye kadar anlıyorum, Lionel.” Bay Sammler’in terden ıslanan alnı kaşınıyordu. Ütülenmiş cep mendiliy-

le hafifçe alnına dokundu. Mendilini böyle ütülenmiş, düzgün getiren Shula'ydı.

“Bildığınız her şey üzerine, hayat tecrübeniz üzerine yoğunlaşmaya çalıştığınızı biliyorum. Bir tür vasiyetname.”

“Bunu nereden biliyorsunuz?”

“Siz anlattınız.”

“Gerçekten mi? Bunu söylediğimi hiç hatırlamıyorum. Bu çok kişisel bir şey. Farkına varmadan böyle şeyler söylüyorsam, kötüye işaret. Kesinlikle bundan söz etme niyetim yoktu.”

“Bretton Hall Oteli'nin, şu sefil moloz yığının önünde diki-liyorduk, siz şemsiyenize dayanmıştınız. Sonra diyebilirim ki” --duyguların genişlemesine dair alametler vardı-- “başkalarının gerçekten insan olup olmadığı hakkında yüreğime kuşkular düşmeye başladı; ama sizi kayıtsız seviyorum. İçinizi rahatlatmak için şunu da ilave edeyim ki, bir şey tartışmadınız; sadece hayat tecrübenizi birkaç cümleyle ifade edebilmeyi ne kadar istediğinizi söylediniz. Belki sadece bir tek cümlecik.”

“Sidney Smith.”

“Smith?”

“O demişti, ‘Kısa ve öz. Tanrı aşkına, kısa ve öz.’ Bir İngiliz din adamı.”

Shula-Slawa'nın ne yaptığını (babaya delice adanmışlıkla oynanan bu hırsızlık komedisi) öğrenmek son otuz yıldır yaratılan ve geliştirilen bazı zayıf yerlerini çok acıtacak bir seviyeye ulaşmıştı. Elya yüzünden bu yaraların hepsi açılmıştı bugün. 1939'dan önce Sammler böyle bir kasvet ve karanlık hatırlamıyordu. Böyle yaralara kabuk bağlatacak bir ilaç dünyanın neresinde vardı acaba? Bay Sammler durumun komik yanını görmeye çalışıyor; Shula'nın ayağında uzay ayakkabıları, dudağında acemice sürülmüş kan kırmızı rujla bir Hintli bilgenin hazinelerini kapıp kaçmak için *Grimm Masalları*'ndan çıkma bayağı bir şeytan kılığında geldiğini hayal ediyordu. Sammler'in kendisine de Shula tarafından bir tür Büyücü gibi davranılmıştı. Shula onun Prospero olduğunu düşünüyordu. Sammler kültürel planda güzel şeyler yapabilirdi. Çok değerli bir inceleme kitabı yazabilirdi; dünyaya uzun süre Sammler olmanın ne kadar süper

bir şey olduğunu hatırlatacak büyüleyici bir kitap. Bireysel çılgınlığın kitlesel çılgınlığa (toplu katliamlar çağında) cevabı hayranlık gösteren bir insanlığın önüne daha seçkin, daha başarılı, daha göz kamaştırıcı, parlak eserler koymaktan ibaretti. Domuzların önüne inci serpmek? Shula'nın onu çeke çeke vaazını dinlemeye götürdüğü Haham Ipsheimer'ı düşünen Sammler eski tabirde değişiklik yaptı. Bu sosyete vaizleri gerçek domuzların önüne sahte inciler serpiyorlardı.⁷ Bunu düşünmek Sammler'ı neşelendirdi. Sinirli, zarif elleri renkli camlı gözlüğünün üzerinde titrek bir köprü oluşturuyor, hiç gereği yokken burnunun üzerindeki konumunu düzeltiyordu. Doğrusu, o, Shula'nın olduğuna inandığı kişi değildi. Dahası, Feffer'in düşündüğü kişi de değildi. Bu hayal güçlerinin ihtiyaçlarını nasıl tatmin edebilirdi? Ruhunda fırtınalar kopan Feffer onu bir nirengi noktası olarak görüyordu. Bu kadar güçlü anaförlerin içinde çırpınırken insan değişmeyen fikirlere âşık olabilirdi; Sammler'sa değişmeyen fikrin tam kendisiydi. Ve Feffer onu nasıl da göklere çıkarıyordu! Sammler buna üzülmüyordu. Geniş şapkasının defteri tamamen kapatıp kapatmadığını görmek için baktı.

“Sizin için yapabileceğim bir şey var mı?” diye sordu Feffer.

“Elbette, Lionel.” Ayağa kalktı. “Metroya kadar bana eşlik edin. Union Square'e gidiyorum.”

Küçük parkı ferforje kapının yanından terk ettiler, batıya doğru yönelip Quaker kilisesini, sonra da ağaçların gerisine gizlenmiş serin kumtaşı binaları geçtiler. Belinden zincirlenmiş çöp tenekeleri. Zincirlerden birinin kılıfı bile vardı. Ve köpekler vardı; köpekler, köpekler. Bu köpek düşkünlüğünü çocuklar, belli sınıftan kadınlar ve kimi eşcinseller gösteriyordu. Biri sadece Eskimoların köpeklere insanlığın bu yerel kolu kadar önem verdiğini söylemişti. Veterinerler yatlarda seyahat ediyor olmalıydılar. Tarifeleri çok yüksekti.

Shula'yı vakit geçirmeden yakalamalıyım, diye karar verdi Sammler. Kızıyla ağız dalaşına girmekten nefret ediyordu. Dış-

7 Kadir kıymet bilmeyen birisine değerli bir şey sunmayı ifade eden ve “Eşek hoşta ne anlar?” şeklinde çevrilebilecek olan atasözünün kelimeleriyle oynuyor Sammler.

lerini gıcırdatır, avaz avaz haykırırdı. Onu çok seviyordu. Üzerine titriyordu. Gerçekte türün devamına Sammler'in tek katkısıydı o! Antonina'yla kendisinin daha iyi bir karışım yaratamamış olmaları yüreğini sıkıyor, içini acıyla dolduruyordu. Sammler çocukluğundan beri Shula'nın boynunun savunmasız inceliğinde, görünür salgı bezleriyle mavi damarlarında, büyük, mavimtırak gözkapaklarında ve çok ağır kafasında acıklı, çılgın, dayanıksız, bir mirasın varlığını görüyor; yazgısını düşünmek içini korkuyla dolduruyordu. Sonunda onu Polonyalı rahibeler kurtardı. Kızını almaya kadınlar manastırına gittiğinde Shula on dördüne basmıştı bile. Şimdiyse kırkını geçmişti ve alışveriş torbalarıyla New York'u arşınlayıp duruyordu. El yazmasını hemen geri götürmeliydi. Dr. Govinda Lal deliye dönmüş olmalıydı. Bu adamın umutsuzluğunun nasıl bir Asyalı biçime bürüneceğini kim bilirdi?

Bu arada lal rengi bir heyecan dalgası Sammler'in bilincini istila ediyordu. Muhtemelen Elya Gruner'in durumu yüzünden. Bu şey, garip biçimlere bürünüyordu; kan kırmızı, engin bir kırlıf; göğü kaplayan ve yakası siyah bir düğmeyle kapatılan ipekli bir kumaş biçimine. Sammler bunun, mistiklerin bir mandala⁸ gördüklerini ve bu telkinin Asyalı Govinda ile ilgili olduğuna inandıklarını söylediklerinde kastettikleri şey olup olmadığını kendine soruyordu. Ama kendisi de bir Yahudi olarak, ne kadar İngilizleşmiş ya da Amerikanlaşmış olursa olsun, Asyalıydı. İsrail'de bulunduğu son seferde, ki üstünden çok geçmemişti, Yahudilerin neticede ne kadar Avrupalı olduklarını merak etmişti. Orada tanık olduğu bunalım çok daha derin bir oryantalizm biçimi ortaya çıkarmıştı. Hatta Almanya ve Hollanda Yahudiliğinde bile, diye düşündü. Siyah düğmeye gelince, beyaz ayın ortadan kaybolduktan sonra zihinde kalan görüntüsü olabilir miydi?

On Beşinci Sokak boyunca ilkbahara has sıcak bir hava akımı vardı. Leylaklar ve lağım. Henüz leylaklar yoktu, ama lağım

8 Esas olarak Hinduizmde ve Budizmde meditasyona yardımcı olarak kullanılan ve evreni simgeleyen çeşitli geometrik (çoğunlukla bir kareyi çevreleyen daire) desenlerden herhangi biri. Sanskritçede *mandalam* çemberler.

gazındaki çiçek açan leylakları hatırlatan unsurlardan biri kadi-
fe gibi yumuşacık ve tatlıydı. Atmosferde, belki tozlaşmış kuru-
mun veya birçok insanın ciğerlerinden geçen veya pek çok be-
yinde metabolize edilmiş veya birçok bağırsaktan salınan hava-
nın yumuşaklığı vardı ve bu size dokunuyordu; hem de derin-
den! Ara sıra kızıl kahverengi kumtaşının, sıcaklığın soğuk kö-
şelerinin esinlediği birbiriyle alakasız değerbilir ve hayalperest
bir haz dalgası belirliyordu. Çevresindeki her şeyden mutluluk
fışkırıyordu. Sammler bir süre bu tür fiziksel izlenimlere –geçi-
ci ve tesadüfi sevimliliğin neredeyse gülünç ayartıcılığına– kar-
şı koymuştu. Çok uzun süre ille de insan olmak zorunda ol-
madığını hissetmişti. Bu süre boyunca çoğu yaratık için bunun
pek faydası yoktu. Kendine karşı çok az ilgi duyuyordu. İyileş-
me fikrine bile soğuktu. İyileştirecek ne vardı? Daha önceki ki-
şiliklerine pek saygı duymuyordu. Muhabbet de. Olumlu ya
da olumsuz hiçbir yargıda bulunmuyordu. Ama sonra, savaştan
on-on iki yıl sonra bunun da değişmekte olduğunu farkı-
na vardı. İnsan ortamında, herkesle birlikte, günlük hayatın ay-
rıntıları arasında insandı; kısacası insanın mahlûkat yanı sıra gölge
gibi içeri süzüldü yeniden. Bayağı hileleriyle, köpeksi kık kok-
lama düşkünlüğüyle. Öyle ki Sammler artık gerçekten kendini
kim sayması gerektiğini bilmiyordu. Tanrı'yla birlikte sıradan-
lığa ve sonluluğa olan bağlarından kurtulmak istiyordu. Tabi-
attan, unutulmayan izlenimlerden ve günlük hayattan bağım-
sız bir ruh. Bunun olmasını Tanrı da bekliyordu muhakkak ki.
Öldürülüp gömülmüş biri başka bir şeye ilgi duyamazdı. Bütün
ilgilerini kaybetmiş olmalıydı. Eckhardt⁹ bir laf kalabalığıyla
Tanrı'nın hiçbir şeye ilgi göstermeyen saflığı ve birliği sevdiğini
söylemişti. Tanrı'nın kendisi de ilgisiz ruhlara doğru çekiliyor-
du. Mezardan dönen bir adam ruhtan başka neyi kendine dert
edinir? Bununla birlikte Sammler'in gözlemine göre kişi yete-
rince gizemli bir tarzda, kuvvetle ve ikna edici bir şekilde in-

9 Eckhart von Hochheim (1260-1328): Daha çok Fransa'da aldığı unvanla Meister Eckhart adıyla tanınan Alman teolog, filozof ve mistik. Papa XXII. Yuhannes tarafından sapkınlıkla suçlanmıştır. Dominiken tarikatı üyesi olan Eckhart'ın görüşleri yaygın Hristiyan skolastisizmden hayli farklıydı. Yaratılışın neoplatonik (Yeni Platoncu) Bir'den çıktığını düşünüyordu.

sanlık hallerine çekiliyordu. Öyle ki birinin özündeki kusurlar insanın yöneldiği ve insana doğru yönelen yansımalarla alacalanıyordu. Sinirlerinin gölgesi her zaman çimenler üzerindeki ağaçlar gibi, kumun üzerindeki su gibi yol yol çizgiler oluştuyordu, ışığın yarattığı bir ağ. Ilgisiz ruhun mukadder biyolojik ihtiyaçlarla ikinci defa yüz yüze geliyordu bu; kalıcı yaratıkla yapılan bir rövanş maçı.

Bu yüzden BMT,¹⁰ Union Meydanı İstasyonu'na doğru yürürlerken Feffer'ın neden bir Diesel lokomotif satın almanın gerekli olduğunu açıkladığı işitiliyordu. Muhteşem bir girişim hamlesi. Çok uygun! Baharla, ölümle, Oryantal mandalayla, afyonlu leylak tatlılığıyla çeşnilendirilmiş lağım gazıyla çok uygun. Tuğlalardan, gökyüzünden doğan mutluluk! Mutluluk ve gizemli neşe!

Bay Artur Sammler, New Yorklu ayrıksı tiplerin sırdaşı, çılgın erkeklerin akıl hocası, çılgın bir kadının atası, deliliğin kayııt memuru. Bir kez tarafınızı belli ettiniz mi ve bir kez hareket noktanızı açıkladınız mı aksilikler üstünüze çullandır. Normallik lehinde görüş mü belirttiniz, sapkınlık suçlamalarıyla üstünüze gelirler. Bütün tavırlar muhaliflerince alaya alınır. Kişi ilgisizlikten sıyrılıp bir insan gibi davranmaya başladığında olan budur. Daha önceki benliği kısmen canlanır. Eski karakteri kendini gösterir; bazen huysuzca, zayıfça ve nahoş bir tarzda. Siyahi bir suçluyu görmeye aptalca can atarak Columbus Circle'da otobüsten inen eski Sammler'dı, Londralı ve Krakowlu Sammler. Şimdi bir daha karşılaşma korkusuyla otobüsten uzak durması gerekiyordu. Uyarılmıştı, kesinlikle bir daha gözüne gözükmemesi söylenmişti.

“Bir dakika,” dedi Feffer. “Bildiğim kadarıyla metrodan nefret ediyordunuz. Bu tam bir tutum değişikliği değil mi? Ben sizde kapalı yer korkusu var sanıyordum.”

Feffer son derece zekiydi. Columbia Üniversitesi'ne giriş sınavlarında işitilmemiş bir puan alarak lise diploması olmadan kabul edilmişti. Kurnaz, açıkgöz, patavatsız, aynı zamanda da diri, çekici ve enerjikti. Gözlerinde tuhaf bir şekilde alaycı bir

10 Brooklyn-Manhattan Transit Corporation.

bakış vardı; neredeyse yırtıcılık derecesinde. Sammler'in, eski Sammler'in böylesi bakışlara direnecek gücü yoktu.

"Otobüste gördüğünüz hırsız yüzünden olabilir mi acaba?"

"Kim söz etti bundan size?"

"Yeğeniniz, Bayan Arkin söyledi. Konferanstan önce buna değindim."

"Gerçekten mi? Demek size o söyledi, ha?"

"Evet, sık giyimi, Dior aksesuarları ve her şeyiyle. Ne korkunç! Neticede ondan korkuyorsunuz. Neden? Sizi fark etti mi?"

"Onun gibi bir şey."

"Sizinle konuştu mu?"

"Tek kelime etmedi."

"Burada ters giden bir şeyler var, Bay Sammler. Bana anlatsanız iyi edersiniz sanırım. Siz New York ağzını bilmezsiniz. Tehlikede olabilirsiniz. Daha genç birine açılmalısınız."

"Aklımı karıştırıyorsunuz, Feffer. Sizin etkiniz altında tamamen kendim olarak kalamadığım anlar oluyor. Çok gürültücü, çok ateşlisiniz."

"Adam size bir şey yaptı. Bundan eminim. Ne yaptı? Canınızı yakabilir. Başınız belada olabilir, bunu bizden saklamamalısınız. Akıllı bir adamsınız, ama uyanık değilsiniz; bu adam, Bay Sammler bana gerçek bir vahşiymiş gibi görünüyor. Onu iş üstünde mi gördünüz?"

"Evet."

"Ve baktığınızı gördü?"

"Evet, gördü."

"Durum ciddi. Peki otobüsten uzak durmanız için sizi nasıl korkuttu? Polise haber verdiniz mi?"

"Denedim. Haydi, Feffer, beni hiç hoşlanmadığım işlerin içine çekiyorsunuz."

"Sizi rahatsız eden, alışkanlıklarınızı değiştirmeye zorlayan şey otobüsten sökülüp atılmalı. Ondan korkuyor musunuz?"

"Doğrusu, epeyce sarsıldım. Kalbim çok hızlı çarpmaya başladı. Bu ruh çok tuhaf bir şey. Nesnel olarak bu tür tecrübelerle hiç ilgilenmem, ama başka eylemlerle ilgili eylemler, tutarlılık, biçimler, gizem ya da masallar için öyle çılgınca bir istek du-

yuyorum ki. Bende normal bir insanın duyduğu meraktan eser kalmadığına inanabilirdim, ama şaşılacak denli yanıliyordum. Bundan hoşlanmıyorum. Hiç hoşlanmıyorum.”

“Sizi gördüğünde, peşinize takıldı mı?”

“Peşimden geldi, evet. Artık bırakalım bu mevzuyu.”

Feffer bunu yapabilecek durumda değildi. Yüzü alev alev yanıyordu. Eski moda bir sakalın çevrelediği bu çehre modern bir tutkuyla parılıyordu. “Sizi takip etti, ama bir şey demedi? Ama mesajını bir şekilde iletmiş olmalı yine de. Ne yaptı? Sizi tehdit etti. Sustalı çakı mı çıkardı?”

“Hayır.”

“Tabanca? Size tabanca mı doğrulttu?”

“Yok, tabancası yoktu.” Sammler’in dengesi yerinde olsaydı Feffer’a direnebilirdi. Ama dengesi pek yerinde değildi. Metro-ya inmek onun için zor bir sınavdı. Mezar, Elya, Ölüm, defin, Mezviuski yer altı mezarlığı.

“Ama nerede yaşadığınızı öğrendi?” dedi Feffer.

“Evet, Feffer, beni takip etti. Bir süredir gözü üstümde olmalıydı. Apartman girişinde bana yanaştı.”

“Peki, ne yaptı, Bay Sammler? Tanrı aşkına söylesenize!”

“Söyleyecek ne var? Saçma sapan bir şey. Konuşmaya değmez. Tek kelimeyle manasız.”

“Manasız? Emin misiniz manasız olduğundan? Bıraksanız da bunu daha genç biri yorumlasa. Farklı bir kuşaktan. Farklı bir...”

“Belki de bu tür garip ve manasız şeylere doğuştan yatkınlığınız var. Meraktan içiniz içinizi yiyor. Kısa keseceğim. Adam kendini bana teşhir etti.”

“Demeyin! Bu çok çılgınca! Size? Olacak şey değil. Köşeye mi sıkıştırdı sizi?”

“Evet.”

“Sizin apartman girişinde şeyini çıkardı? Açıkça çıkarıp gösterdi?”

Sammler daha fazla konuşmak istemiyordu.

“Şaşırtıcı!” dedi Feffer. “Neye benziyordu, hergele?” Aynı zamanda da gülüyordu. Ne hayret verici bir serüven, ne...

ne beklenmedik bir şöhret. Eğer Sammler bir gülüşü yorumlamayı biliyorsa, Feffer'ın olayı görmek için canını vermeye hazır olduğuna kalıbını basardı. Sammler'ı korumak için, elbette. New York'un tehlikeli sokaklarında ona kılavuzluk etmek için, elbette. Görmek, burnunu sokmak, müdahale etmek; Lionel buydu. İşin içinde olması gerekiyor muydu? Sammler duruma uyan ifadenin tam da bu olduğuna inanıyordu. "Otuz bir çekti mi? Tek kelime etmedi mi? Sadece gösterdi, öyle mi? Vay be, Bay Sammler! Ne demek istiyordu? Ne büyüklükteydi? Söylemediniz. Gözümde canlandırabiliyorum. Bu hikâye sanki *Finnegans' Wake*'ten çıkma gibi. 'Herkes kendi malafatını çıkarmalı!' Demek kalabalık saatlerde Columbus Circle'la Yetmiş İkinci Cadde arasında iş tutuyor? New York gerçekten kokuşmuş bir şehir. Belediye başkanlığına aday olanların hepsinin aklına turp sıkayım. Şu Lindsay'e bir bak. Adam kampanyasını daha önceki başarılarının üzerine kurmuş. Bir haydudu tutuklamak için bir aynasız gönderemedikten sonra neyin başarısıysa? Diğerleri de aynı şekilde başarılarını sayıp döküyorlar! Bay Sammler, NBC televizyonunda bir sohbet programına çıkan birini tanıyorum. Dersiniz ki Fanny'nin¹¹ kocası. Bütün bunları tartışmak için sizi televizyona davet etmeliyiz."

"Yapma, Feffer."

"Sizi dinlemek herkese iyi gelecektir. Biliyorum, gayet iyi biliyorum, adamın dediği gibi seyircinin ruhuna değil kıcına ulaşmak gerekir. Siz derin düşüncenin muhteşem tüyleriyle seyircinin kıcını gıdıklarsınız."

"Kesinlikle."

"Bununla birlikte Bay Sammler, belli bir etki yaratabilmek için gücünüzün olması gerekir. Ya da sahtesini gerçek olanla karşılaştırmalısınız. New York'un şiddetle aleyhinde bulunmalısınız. Bir peygamber gibi konuşmalısınız, başka bir dünyadan gelmiş gibi. TV kullanılmalıdır. Bizim tarafımızdan kullanılmalıdır – yalnızlığınızdan çıkmak hoşunuza gidebilir."

11 Daha çok Fanny Cradock adıyla tanınan Phyllis Nan Sortain Pechey (1909-1994). Televizyonlarda yemek programlarına çıkan restaurant eleştirmeni ve yazar.

“Bunu dün Columbia’da yaptık, Feffer. Yalnızlığımdan çıktım. Zaten beni bir oyuncuya döndürdünüz.”

“Ben sadece bundan sağlayacağınız yararı düşünüyorum.”

“Siz reklamını yapacağınız düzenlemeleri, Fanny’nin kocasından nasıl aracılık komisyonu alacağınızı ve TV ile bu şahsın üreme organlarını ne kadar yakına getireceğinizi düşünüyorsunuz.” Bay Sammler’in yüzüne kocaman bir gülümseme yayılmıştı. Çok geçmeden, kafasındaki kaygıları bir kenara atıp kahkahalarla gülmeye başladı.

“Pekâlâ,” dedi Feffer. “Özel hayata sizin kadar saygı göstermiyorum. Ondan vazgeçmeye hazırım.”

“Buna ne şüphe!”

“Sizinle birlikte otobüste yolculuk edeceğim.”

“Hayır, teşekkürler.”

“Kimsenin sizi rahatsız etmediğinden emin olmak istiyorum.”

“Sizin istediğiniz o adamı size işaret etmem.”

“Gerçekten sizin metroyu sevmediğinizi, nefret ettiğinizi biliyorum.”

“Önemi yok.”

“Elbette merakımı kamçılıdınız, yalan yok. Biliyorum ki benden kurtulmak için sonunda ondan bahsettiniz, ama ben başınıza ekşimeye devam ediyorum. Adamın devetüyü renginde bir ceket giydiğini söylüyorsunuz?”

“Bana öyle geldi, evet.”

“Fötr şapka? Dior güneş gözlüğü?”

“Fötr şapkadan eminim. Dior bir tahmin.”

“İyi bir gözlemcisiniz, sözünüze güveniyorum. Bıyık, ayrıca, fantezi gömlekler ve büyük desenli rengarenk kravatlar. Bir tür prens ya da kendini öyle hayal ediyor.”

“Evet,” dedi Sammler. “Belli bir heybeti olmadığını söyleyemem.”

“Onun hakkında kafamda bir fikir var.”

“Rahat bırakın onu. Onunla uğraşmanızı tavsiye etmem.”

“Gerçekten onunla kapışacak değilim. Bunu asla yapmam. Orada olduğumu bilmeyecek bile. Ama kameralar her yere sokulabilir. Ana karnındaki çocukların bile resmini çekiyorlar.

Bir şekilde bedeninin içine kamera yerleştirmenin yolunu buluyorlar. Yeni bir Minox aldım geçenlerde, bir çakmaktan daha büyük değil.”

“Aptallık etme, Lionel.”

“Asla bilmeyecek. Sizi temin ederim. Ruhunu duymayacak. Bu fotoğraflar çok değerli olabilir. Bir hırsızın yakalanması... hikâyeye *Look*’a satılabilir. Polis hakkında ve başkanlık için adaylığını koyarken hiçbir şey yapmadan oturan Lindsay hakkında inceleme yazmak için yararlanılabilir. Üç misli kazanç!

Union Square’in alçak duvarı, kuru, gri patikaların ayırdığı yüksekçe çimenlik alan ve etrafında hızla akan trafik – pis, dünyayı umursamaz, kokuşmuş otomobiller. Feffer’ın, koluna girmesine ihtiyacı yoktu Sammler’ın. Kendini çekti.

“Burada iniyorum.”

“Günün bu saatinde taksi bulamazsınız. Vardiya değişim saati. Sizinle birlikte geleceğim.”

Sammler, şemsiye bileğine asılı, defteri ve şapkeyi hâlâ yan tarafında tutarak ızgara sucuk kokuları arasında, koridorların loş ışığında yoluna devam etti. Hızlı turnikeler jetonları dişli çarkları tıkırdatarak yutuyordu. Bizon-gürültülü trenler. Sammler yalnız gitmek istiyordu. Feffer gitmesine izin veremezdi. Feffer sessiz duramazdı. Daimi olarak dikkati çekmeye, yeni yeni meraklarla ışıldamaya ihtiyacı vardı. Ve elbette Sammler’a büyük saygı duyması yüzünden sondajlar yapması ya da birazcık şuraya, birazcık buraya saygısızlık imaları sokuşturması gerekiyordu; laubalilikler, senlibenlilikler, dokundurmalar, zayıf noktaları araştırmalar. Aziz dostum, neden bu kadar sert görünüyorsunuz? Her yerde yozlaşma var. Size gösterebilirim.

“Bu Fanny –size kılavuzluk eden kız– çok iyi niyetli,” dedi Feffer.

Ve devam etti. “Günümüzde kızlar böyle. Yine de biraz utanç. Yatakta o kadar harika değil. İri meme uçlarına rağmen. Evli pek tabii. Kocasını geceleri çalışıyor. Sana sözünü ettiğim sohbet programını yönetiyor...” Ve devamla: “Arkadaşlığını seviyorum. Birlikte epey vakit geçiriyoruz. Sonra sigorta eksperti geldiğinde...”

“Ne eksperi?” diye sordu Sammler.

“Havaalanında kullanılmaz hale gelen valizim için tazminat talebinde bulundum. Adam, Fanny’nin beni ziyaret ettiği gün geldi ve ona âşık oldu; pat diye. İşte böyle. Şempanze çeneli zamparanın tekiydi. Harvard İşletme Fakültesi’nden terk olduğunu söyledi. Saz gibi sapsarı benizliydi ve korkunç terliyordu. Beş bin mil önce değiştirilmesi gereken bir yağ filtresine benziyordu.”

“Gerçekten mi?”

“Onu Fanny konusunda yüreklendirdim. Talebim için iyiydi bu. Fanny’nin telefon numarasını ona verebilir miydim? Elbette verdim.”

“Fanny’nin izniyle?”

“Bunun onu rahatsız etmeyeceğini düşündüm. Sonra telefon edip ‘Ben Gus, tatlım. Buluşup bir şeyler içelim mi?’ diye sordu. Ama telefonu kocası açmıştı. Geceleri çalışıyor. Ve Gus beni görmeye geldiğinde ona dedim ki ‘Gus, oğlum, kocası çok kızgın. Uzak dur. Sert adamdır ha!’ O zaman Gus da dedi ki...”

On Sekizinci Sokak’ta bir istasyon yok muydu? Yirmi Üçüncü, Yirmi Dördüncü’de vardı. Kırk İkinci’de IRT’ye¹² aktarma yapılıyordu.

“Gus dedi ki ‘Ondan neden korkacakmışım? Bak, tabancam var.’ Çıkarıp tabancasını gösterdi. Donakaldım. Ama çok da kaliteli bir tabancaya benzemiyordu. ‘Böyle bir oyuncakla telefon rehberini bile delemezsin.’ Ben daha ne olduğunu anlamadan, telefon rehberini nota sehпасının üzerine yerleştirmiş nişan alıyordu. Çılgın orospu çocuğu. Sadece bir buçuk metre uzağındaydı, ateş etti. Hiç böyle gürültü işitmemiştim. Bütün apartman işitti. Ama ben haklıydım. Mermi sadece 5 santimetre girmişti. Manhattan telefon rehberini delip geçememişti.”

“Demek ki vasat bir silahmış.”

“Silahlar hakkında bilginiz var mı?”

“Biraz.”

12 Sonunda New York metro sisteminin bir parçası olan Interborough Rapid Transit Company.

“Bu tabancayla bir insanı ancak yaralayabilirdiniz. Muhtemelen yakın mesafeden başına ateş etmedikçe öldüremezdiniz. Etrafta ne kadar çok kaçık var.”

“Epeyce.”

“Bense sigortadan yaklaşık iki yüz papel alıyorum. Iskartaya çıkmak üzere olan valizin değerinden daha fazla.”

“Güzel bir işmiş!”

“Ertesi gün Gus gelip kendisi için bir tavsiye mektubu yazmamı istedi.”

“Kime?”

“Sigorta şirketindeki üstüne.”

Doksan Altıncı sokaktan yukarı çıkıp Broadway’in hayhuyuna daldılar birlikte. Feffer kapısına kadar Sammler’a eşlik etti.

“Yardıma ihtiyacınız olursa, Bay Sammler...”

“Sizi yukarı davet etmeyeceğim, Lionel. Kendimi çok yorgun hissediyorum.”

“Bahardandır. Sıcaklık değişikliği demek istiyorum,” dedi Feffer. “Gençler bile bundan etkileniyor.”

Bay Sammler asansörde Yale anahtarı cüzdanından çıkardı. Antreye girdi. İlkbahar şerefine Margotte altınçanağı dallarıyla cam turşu kavanozlarında düzenlemeler yapmıştı. Kavanozlardan biri hemen devrilmişti. Etrafa bakınıp yeğeninin evde olmadığını gören Sammler mutfaktan bir kâğıt havlu rulosu getirdi. Yere dökülmüş suyu emen kâğıdın renginin koyulaşmasını seyretti bir süre, sonra kanepenin akça ağaç kolluğu üzerindeki telefonun almacını kaldırdı, basma örtülerin üzerine oturdu ve Shula’nın numarasını çevirdi. Cevap yok. Belki telefonunu kapatmıştı. Sammler onu günlerdir görmüyordu. Şimdi bir hırsız olduğundan büyük bir ihtimalle saklanıyordu. Eğer Eisen gerçekten New York’a vardıysa, Shula’nın burnunu göstermemesi için bir neden daha var demekti. Sammler, bununla birlikte, Eisen’in onu gerçekten taciz etmek istediğini sanmıyordu. Adamın başını kaşıyacak vakti yoktu, kırk tarakta bezi vardı (ihtiyar Sammler böyle ifadeleri ne kadar da severdi).

Sammler ıslak ve kuru havlu kâğıtları mutfağa götürdükten sonra büyük bir bıçakla salamdan birçok dilim kesti kendine

(Margotte'un hiç küçük bıçağı yok gibiydi, soğanı bile büyük bıçakla soyuyordu). Bir sandviç hazırladı. Yeğeninin hep tercih ettiği İngiliz Colman hardalıyla. Margotte'un düşük kalorili yabanmersini suyu. Temiz bardak bulamadığından meyve suyunu bir karton maşrapadan yudumladı. Dudaklarına temas eden parafin hoş bir duygu yaratmıyordu, ama acilen dışarı çıkması gerekiyordu; yıkamaya, kurulamaya vakti yoktu. Doğrudan Broadway yoluyla Shula'nın dairesine gitti. Zili çaldı, kapıya vurdu, sesini yükseltti; "Shula, benim, baban. Aç. Shula?" Bir not yazıp kapının altından attı. "Hemen beni ara." Sonra siyah asansörle aşağı inerek (ne kadar paslı ve karaydı) Shula'nın hiç kilitlemediği posta kutusuna baktı. Kutu doluydu; Sammler postayı sınıflarına göre ayırdı. Çöp kutusunu boylayacak kâğıtlar, ilanlar, kişisel mektuplar; kayda değer bir şey yoktu. Belli ki Shula eve uğramıyordu, mektuplarını almamıştı. Belki New Rochelle trenine binmiştir. Shula'da Gruner'ın evinin bir anahtarı vardı. Sammler kızının dairesinin anahtarını almaya yanaşmamıştı. Eve girip onu bir âşığıyla yakalamak tehlikesini göze alamıyordu. Shula'nın seçeceği bir âşıktan elbette korkulmalıydı. Hiç şüphesiz zaman zaman âşıkları oluyordu. Belki cildi için, kötü olduğunda. Bir gün kadının biri söylemişti bunu. Shula duru teniyle gurur duyuyordu. İnsanların –bireylerin– gerçekte ne yaptığını nereden bilecektiniz?

Geri döndüğünde, Margotte'a sordu; "Shula'yı görmediniz, değil mi?"

"Hayır, Sammler Dayı, görmedim. Bir telefonunuz vardı, ama damadınızdan."

"Eisen mi aradı?"

"Hastanede olduğunuzu söyledim."

"Ne istiyordu, acaba?"

"Ne olacak? Aile üyelerini görmek. Ama dediğine göre, siz İsrail'de onu görmeye gitmemişsiniz; siz ve Elya. Gerçekten alınmış gibiydi"

Margotte'un kolayca uyanan bol kepçe sempatisi başkalarının kendilerini taş kalpli hissetmelerine neden oluyordu.

“Peki, Elya nasıl?” diye sordu Margotte.

“Korkarım, pek iyi değil.”

“Mutlaka gidip zavallı Elya’yı görmeliyim.”

“Belki ziyaret etmelisiniz, ama mümkün olduğunca kısa.”

“Onu yormam. Shula’ya gelince, Eisen’i görmekten korkuyor. Shula’yı onu terk etmeye zorladığınızda onu fena halde yaralamış olduğunu düşünüyor.”

“Onu asla zorlamadım. Ondan ayrıldığı için çok rahatlamıştı. Eisen de memnun gibi görünüyordu. Onunla ilgili sorular sordu mu?”

“Tek kelime etmedi. Adını bile anmadı. İşlerinden söz etti. Sanatından. Bir stüdyo peşinde.”

“Evet... Ama bu sanatçılar şehrinde bu pek kolay olmayacak. Tavan araları. Ama Stalingrad çatışmalarına katılmış biri o, kış da bir tavan arasında geçirebilir.

“Hastaneye gidip Elya’nın resmini çizmek istiyordu.”

“Her yola başvurarak engellememiz gereken bir şey.”

“Sammler Dayı, benimle birlikte pirzola yer misiniz? Şnitzel hazırlıyorum.”

“Teşekkür ederim, ben yedim.”

Sammler odasına gitti.

Titreyen, uzun, sol elinde bir büyüteç, titrek bir el yazısıyla önündeki kâğıdı doldurmaya başladı. Masa lambasından yayılan parlak ışık yazdığı kelimeleri takip ediyordu.

“Değerli Profesör Doktor,

El yazmanız güvende. Onları ödünç alan benim kızım. Zarar vermek gibi bir niyeti yoktu. Bu onun, takıntı haline getirdiği hayalî bir projede sakarca, beceriksizce bana yardım etme tarzı. Bir tür esinin etkisi altında – H.G. Wells, geleceğin bilimi. Bizim esinini paylaşacağımızı umuyor. Bazen onun eylemlerine farklı bir açıdan yaklaşmayı kafaya takarım. Psikolojik bakımdan hayli arkaik –zihninin katmanlarındaki bütün fosiller canlıdır– gelecek hakkında düş kurar. Bununla birlikte herkes kendi beceriksiz ve kaçamak tarzında nihai tatmini veya kendinden esirgenen şanı elde etmek için gücü yettiğin-

ce Yakub'un meleğiyle¹³ mücadele eder. Her halükârda, yetkililerden araştırmayı durdurmalarını istemenizi rica ediyorum sizden. Size yalvarıyorum. Kızım belli ki bu notları ona ödünç verdiğinizi düşünmüş olmalı, adını ve adresini vermemiş olması her ne kadar önceden düşünülmüş bir kallesliği akla getiriyor olsa da. Bununla birlikte *Ay'ın Geleceği*'ni size getirmekten memnuniyet duyacağım. Bilimsel bakımdan herhangi bir yeterliliğim olmasa da onu büyük bir hayranlıkla okumaktayım. Otuz yılı aşkın bir süre önce, ay hakkındaki fantezilerini –Ay sakinleri, yer altındaki Ay okyanusu vb.– mutlaka bildiğiniz H.G. Wells'le arkadaşlık etme ayrıcalığına sahip olmuştum. Doğu Avrupa dergilerinin muhabiri olarak yıllarca İngiltere'de yaşadım. Woburn Meydanı. Ah, çok güzeldi! Ama kızım adına özür dilerim. Sizde yaratmış olması gereken kaygıları gözümde canlandırabiliyorum. Kadınlarda en keskin kabahat duygusu öyle anlaşılıyor ki farklı bir yerde bulunuyor. Defter şu anda önümde; kapağı ebrulu yeşil karton, mürekkebi kahverengi, yanardöner, neredeyse tunç rengi. Yukarıdaki tarihin altında yer alan numaradan günün hangi saati olursa olsun bana telefonla ulaşabilirsiniz.

Naçiz hizmetkârınız
Artur Sammler”

“Margotte,” dedi çalışma masasından kalkarken.

Margotte yemek odasında iç açıcı desenleri olan kırmızı ve yeşil kâğıttan yapılmış Tiffany taklidi bir abajurun altında yemeğini yiyordu. Masa örtüsü Endonezya işi bir basmaydı. Bu beceriksizce döşenmiş odada her şey koyu renkliydi. Sarı kabuklu dana etinden tabağına dilimler kesen Margotte'un kendisi de burada çok esmer görünüyordu. Sammler sık sık burada onunla oturup yemeğini yedi. Çocuksuz bir dul. Sammler küçücük yüzünü ağır, siyah saç örgülerinin çevrelediği bu kadın için üzülüyordu. Bir sandalye çekti. “Baksana Margotte, Shula'yla başımız dertte.”

“Sizin için bir sofra takımı koyayım.”

13 Melekle güreşen Yakub'a gönderme. İncil, Yaratılış 32: 22-32.

“Hayır, teşekkür ederim. Hiç iştahım yok. Lütfen oturun. Korkarım ki Shula bir şey çaldı. Gerçek bir hırsızlık değil. Bu anlamsız olur. Bir şey aldı. Columbia Üniversitesi’ndeki Hintli bir bilim adamından bir el yazması. Bunu, elbette, benim için yaptı. H.G. Wells’le ilgili şu aptalca takıntı. Hintli bilim adamının bu kitabı Ay ve gezegenlerde koloniler kurulması hakkında. Shula eldeki tek nüshayı alıp gitti.”

“Ay. Ne heyecan verici, Dayı!”

“Evet, Ay’da kurulan sanayiler. Büyük imalat merkezleri. Kentlerin nasıl kurulacağı.”

“Shula’nın neden onu sizin için istediğini anlayabiliyorum.”

“Ama geri verilmesi gerekiyor. Neticede çalınmış bir mal, Margotte. Dedektifler çağrıldı. Bense Shula’yı bulamıyorum. Yaptığının yanlış olduğunu kendisi de biliyor.”

“Ah, Sammler Dayı, buna suç diyebilir misiniz? Shula suçlu olamaz. Zavallı yaratık.”

“Evet, zavallı yaratık. Zavallı yaratık demeye başlarsanız, bu tanım kime uymaz ki?”

“Bunu asla Ussher için söylemezdim. Sizin için de.”

“Gerçekten mi? Pekâlâ, pekâlâ, düzeltmeyi kabul ediyorum. Bununla birlikte bu Hintli’ye haber verilmesi gerekiyor. İşte ona yazdığım mektup.”

“Neden bir telgraf göndermediniz?”

“Faydası yok. Telgraflar artık yerine ulaştırılmıyor.”

“Ussher da böyle diyordu. Kuryelerin onları fırlatıp kanalizasyona attığını söylüyordu.”

“Postadan yararlanmaya çalışmanın manası yok. Mektubun yerine ulaşması üç gün alıyor. Bütün yerel iletişim ağı çürümüş vaziyette,” dedi Sammler. “Franz Josef zamanındaki Krakow bile günümüz Amerikan posta sisteminden daha iyi çalışıyordu. Shula polis tarafından yakalanabilir, benim korktuğum şey bu. Kapıcıyı taksiyle gönderebilir miyiz?”

“Telefonun nesi var?”

“Evet, elbette, gerçekten Doktor Lal ile konuşabileceğimden emin olsaydım. Aracısız açıklama. Bunu düşünmemiştim. Ama telefonunu nereden bulabiliriz!”

“El yazmasını siz kendiniz de götüremez miydiniz?”

“Bildiğim kadarıyla eldeki tek nüsha bende, Margotte, özellikle insanların saldırıya uğrayıp soyulduğu gece vakti onunla sokağa çıkmakta tereddüt ediyorum. Elimden kapıp aldıklarını bir düşünün?”

“Peki, ya polis?”

“Onları da pek gözüm tutmuyor. Onlardan uzak durmayı yeğlerim. Belki Columbia’nın özel güvenlikçilerini, hatta Pinkerton ajanlarını düşünebilirim, ama daha çok da Shula’ya karşı bir suçlama yapılmayacağından emin olmak için doğrudan Dr. Lal’in eline teslim etmeyi tercih ederim. Bu Hindu, mizaç itibariyle çabuk heyecanlanan biri. Bizlerden biriyle karşılaşmazsa, şahsen tanışmazsak, polisin kendisine akıl vermesine izin verebilir. Wallace’i önerme. Geçmişte Elya böyle meselelere Dr. Widick’i koşardı.”

“Pekâlâ, belki de mektubu ona elden vermek en iyisi. Telefon etmekten de iyi. Belki mektubu ona ben götürebilirim, Dayı, şahsen.”

“Ah, evet, bir kadın. Bir kadından gelmesinin yumuşatıcı bir etkisi olabilir.”

“Bir kapıcının götürmesinden daha iyi. Hava henüz tam olarak kararmış değil. Bir taksiye binebilirim.”

“Odamda biraz para var. On dolar kadar.”

Sonra, Margotte’un telefonda araştırmalar yaptığını işitti. Bu operasyonun mümkün olan en etkisiz şekilde yapıldığından kuşkulandı. Ama gerçek anlamda sorunlar çıktığında Margotte yardıma koşmakta gecikmezdi. Shula hakkında tartışmaya girişmedi – savaşın, Antonina’nın ölümünün, bir Polonya kadınlar manastırında ergenliğe ulaşmanın bir genç kızın psikolojisi üzerinde yaratabileceği etkiler. Elya haklıydı. Ussher da. Margotte iyi bir insandı. İşaret verildiğinde kendi bildiği yolda bir makine gibi devamda ısrar etmiyordu. Derhal diğerlerine ayak uyduruyordu. Onların yoluna giriyordu.

Banyodan su gürültüleri geliyordu. Margotte duş alıyordu; çıkmaya hazırlandığının alışıldık işareti. Evden gün içinde üç defa çıkması gerekse, üç defa duş alırdı. Sammler sonra kadının

çıplak ayaklarıyla hızlı hızlı yatak odasında yürüdüğünü, gü-rültüyle dolap ve çekmeceleri açıp kapattığını işitti. Yirmi da-kika sonra siyah bir elbise giymiş, başında siyah bir hasır şap-ka Sammler'in kapısında durmuş, mektubu soruyordu. Ne can bir kadındı!

"Nerede olduğunu biliyor musunuz?" diye sordu Sammler. "Onunla konuştunuz mu?"

"Şahsen değil, dışarı çıkmıştı. Ama Butler Hall'de kalıyor ve santraldeki görevliler bütün meseleyi biliyor."

Eldivenler, gecenin sıcak olmasına rağmen. Bolca parfüm. Çıplak kollar. Bruch bu kolları sevmiş olmalıydı. Bu kolların kendilerine has bir ağırlığı vardı. Margotte zaman zaman gö-züne çok güzel görünüyordu. Sammler onun bu görevi üstlen-mekten memnun olduğunu görüyordu. Bu iş onu evde boş boş geçirilecek bir geceden kurtarmıştı. Ussher gece çok geç vakit-lere kadar süren gösterilere düşküncü. Margotte televizyonu nadiren açardı. Çoğu defa bozuktur. Ussher'ın ölümünden beri ağaç kabini içinde eski moda görünüyordu. Belki ağaç değildi, koyu renkli ve damarlı bir malzemeden iyi bir taklitti.

"Dr. Lal'i görürsem – onunla Butler Hall'de bekleyeyim mi, yoksa onu alıp getireyim mi?"

"Yeniden hastaneye gitmeyi düşünüyorum," dedi Sammler. "Biliyorsunuz Elya'nın durumu kötüye gidiyor."

"Zavallı Elya. Her şey üst üste geliyor. Ama kendinizi çok yormayın. Daha yeni geldiniz."

"On beş dakika uzanacağım. Evet, Dr. Lal gelmek isterse, hayhay, gelsin."

Margotte gitmeden önce yaşlı adamı öpmek istedi. Samm-ler insanların nadiren öpülmeye uygun durumda olduğunu ve bunun çoğu kez mutluluğun hatırlatıcısı olarak alçakgönüllü-lükle yapıldığını bilmesine karşın geri çekilmedi. Ama Margot-te'un dolgun, güçlü bacaklarının şişmesine yol açacak şekilde parmak uçlarında yükselip yanağına kondurduğu bu öpücük uygun bir öpücüktü. Margotte, Sammler'in o kadar çok sev-diği ve başı darda olduğunda yardımına koştuğu Shula yerine kendisiyle yaşamayı seçtiği için ona minnet duyuyordu. Ayrıca

onun vasıtasıyla seçkin bir beyefendiyle, bir Hindu bilim adamıyla tanışacaktı. Koku sürünmüş, gözlerine makyaj yapmıştı.

Sammler, "Saat ona kadar dönmüş olurum," dedi.

"O zaman, Bay Lal oradaysa, Dayıcığım, onu buraya getiririm ve birlikte sizi bekleriz. El yazmasını geri almak için sabırsızlanacaktır."

Çok geçmeden Margotte'un sokakta yürüdüğünü gördü. Çuha perdeyi aralayıp onun solgun, gri kaldırım boyunca taksi bakınarak West End Caddesi'ne doğru yürüyüşünü seyretti. Ufak tefekti, güçlüydü ve bir tür yoğun kadınlık gururuna sahipti. Kadınların acelesi olduğunda yaptıkları gibi biraz sallanarak yürüyordu. Tuhaf bir şekilde giyinmişti, çok tuhaf. Kadınlar! Bacaklarının arasından hava akımı geçiyor olmalıydı. Bu tür gözlemler esas olarak müşfik ayrılışlarda, vedalarda, yeryüzünden ayrılacak birinin nesnelliğinde yapılıyordu.

Batmakta olan günün ışığında Hudson'un öte yakasındaki beyaz Spry tabelası gökyüzünün solgun yeşilliğine ve nehrin kararmakta olan suyuna karşı parıldamaya başlarken bakır rengi günbatımında sokağın asfalt kuşağının hafiften şekli bozuluyor, rögar kapaklarından pis bir koku yayılıyordu. Birbirine yakın seyreden arabalar her zamanki gibi sel halinde akıyordu. Mesafeleri yutması için yapılmış makineler.

Ayakkabılarını ve çoraplarını çıkaran Bay Sammler ayağını lavabonun seviyesine kaldırdı. Böylesi hareketler için fazla yaşlı değil miydi? Açıkçası, değildi. Odasının mahremiyetinde uzuvlarındaki sertlik gerçekten de azalıyordu. Ayaklarını yıkadı ve tam olarak kurulamadı, çünkü sıcak bir akşamdı. Buharlaşma yanma hissini yatıştırıyordu. Evrimleşme çok uzun bir süreç olsa da iki ayak üzerinde yürümeye başlamamızın tarihi çok eski değildir ve bunun acısını ayak tabanlarımız çeker, özellikle organların garip bir şekilde genleştiği ilkbaharda. Yorulan ve sakın sakın soluk alıp veren Sammler yatağına uzandı. Ayaklarını açıkta bırakarak serin çarşafı düz, zayıf göğsünün üstüne çekti. Lambasını çekilen perdeyi aydınlatacak şekilde döndürdü.

Kaderden korkmama lüksü – durumu böyle tanımlanabilir-

di. Dünya bir peron, bir rıhtım olduğunda, gitmek düşüncesi sizde pek fazla endişe yaratmaz. Bir başkasının korkusunu gidermeye çalışmamak (boğazında kalibre edilmiş metal işken-ce aletiyle Elya'yı düşünüyordu). Ama sıklıkla kendisini bunun dışına düşmüş gibi hissediyordu. Her şey yakında değişecekti. İnsanlar saatlerini bizimkinden başka bir güneşin altında ayar-layacaklardı. Ya da zaman yok olacaktı. Yıldız geleceğinde, hiç-bir şey sabit olmadığından, eski moda özel isimlere ihtiyacımız olmayacaktı. Başka isimlerle çağrılacaktık. Günler ve geceler müzelere ait olacak, Dünya bir anı parkı, bir atlıkarınca mezar-lığı olacaktı. Denizler kemiklerimizi kuvars gibi un ufak edip kuma dönüştürecek, bizim için huzurumuzu sonsuzlukta öğü-tecekti. Evet, bu çok iyi olacaktır; hüzünlü ve iyi.

Ah! Margotte'un gözden kaybolduğu sırada perdeyi bırak-madan önce, ayakkabılarını çıkarmak için oturmadan önce, ayaklarını yıkamak için musluğu açmadan önce, şimdi hatırlı-yordu ki, Spry levhasından çok uzakta olmayan ve bir trafik lambası gibi yusuvarlak ayı görmüştü. Bu ay imgesi, bu yuvar-lak imge hâlâ gözünün önündeydi. Şimdi astronotların çektiği resimlerden dünyanın güzelliğini, beyazlığını, maviliğini, öbek öbek yapağılarını biliyoruz; boşlukta yüzen engin parıltı. Muhteşem bir gezegen. Ama deliliği ve zehri yaymak için herkesin bilinçsiz elbirliğiyle burada yaşamı çekilmez kılmak için her şey yapılmamış mıydı? Bizi buradan sürmek için? Yanmış-kav-rulmuş bir dünya stratejisi olarak çok fazla Faustçu bir arzu de-ğil diye düşündü Sammler. Her şeyi yakıp yıkınca ölümün eli-ne ne geçecek? Berbat et, sonra da unutuşun mutluluğuna kaç. Ya da başka dünyalara tüy.

Bu düşüncelerle kendini Govinda Lal'le karşılaşmaya hazır-ladığının farkındaydı. Büyük bir olasılıkla bu konuları tartışa-caklardı. Alanı muhtemelen biyofizik olan ve çoğu uzman gi-bi birey olmadığı anlaşılan Dr. Lal hiç değilse yazılarında çok daha geniş bir düşünce dünyasının işaretlerini veriyordu. Çün-kü her dersten sonra geleceğin insanının özellikleri üzerine yorumlar yapıyordu. Örneğin Amerika'nın keşfinin günah-kâr Eski Dünya'da yeni bir Cennet umudunu kuvvetlendirdi-

ğinden haberdar gibi görünüyordu. “Paylaşılan bir bilinç, anlaşılan o ki,” diye yazmıştı Lal, “yeni Amerika’dır. Temel veri mekanizmasına erişim yeni bir Âdem yaratabilir.” Bay Sammler’in bu eski binadaki odasında uzanmış yaptığı şey, doğrusu bu ya, çok tuhaftı. Kendi ağırlıyla oturan binanın sıvası çatlamıştı ve o, bu verev çatlaklara bakarak kafasından bazı önermelerde bulunmuştu. Bunlardan birine göre, o, Bay Sammler, şahsen bütün gelişmelerden uzak duruyordu. Yaşını, rafine tavırlarını esas alan bir referans sistemine dayanarak kendini bazen *her şeyin dışında, hors d’usage*,¹⁴ zamanın gerisinde kalmış biri olarak nitelerdi. Bir tabiat kuvveti, paradoksal veya şeytani bir güç olmadığından görüntülerin maskelerini alaşağı etmek için gerekli dinamizmden yoksundu. “Ben ve Evren” değil. Hayır, onun kişisel düşüncesi diğer insanlar tarafından şartlandırılan insan düşüncesi idi ve mevcut düzenlemelerin *sub specie aeternitatis*,¹⁵ gerçek olmadığını, ancak gerçekliğe yaklaşmak isteyen kişinin yetinmesi gereken şeyler olduğunu biliyordu. Temiz bir kalple yaşamaya çalışmak. Çıkar gözetmeyen bir hayırseverlik. Gizemli bir insanlık gücü duygusuyla. İyilik numunelerine inanma eğilimiyle. Erdem arzusu tesadüfi değildi.

Yeni dünyalar? Taze başlangıçlar? Hiç de basit bir mesele değil. (Sammler, konu dışına çıkma çabasıyla.) Kaptan Nemo *Denizler Altında 20.000 Fersah*’ta ne yaptı? Denizaltı gemisinde, *Nautilus*’da oturdu ve okyanusun dibinde orgla Bach ve Handel çaldı. Güzel malzeme, ama zamanı geçmiş. Ya Wells’in Zaman Gezini kendini binlerce yıl ileride bulduğunda ne oluyordu? Güzel Eloi genç kıza delicesine âşık oluyordu. Değerli bir şeyi kendisiyle birlikte zamanın ve uzayın uçurumlarına veya sonuna götürmek ve onu muhafaza etmek; anlaşıldığı kadarıyla güdü buydu. Jules Verne okyanus dibinde Wagner değil Handel çalmakta çok haklıydı; her ne kadar sözle sesi kaynaştıran Handel, Verne’in zamanında sembolistler arasında avangart idiyse

14 (Fr.) Kullanım dışı.

15 (Lat.) Kelime çevirisi, “sonsuzluk görünümünde”. Baruch Spinoza’nın anlık gerçekliğe atıf yapmaksızın evrensel olarak ve ebediyen doğru olanı tanımlamak için kullandığı ifade.

de. Nietzsche'ye göre, Alman olmanın ağırlığı altında ezilen Almanlar Wagner'i haşhaş gibi kullanıyorlardı. Bay Sammler'in kulaklarındaysa Wagner bir pogromun fon müziği gibi geliyordu. Ay'da insanlar ne dinleyeceklerdi, elektronik besteler mi? Bay Sammler bu fikre şiddetle karşı çıkacaktı. Bilimin önünde yerlerde sürünen sanat.

Ama Sammler'in kafası neşeli olmaktan çok uzak, farklı konularla meşguldü. Onu eğlendirmek isteyen Feffer tabanca çeken sigorta eksperinin hikâyesini anlatmıştı. Hiç de eğlenceli bir hikâye değildi. Feffer o berbat silahla bir insana yakın mesafeden ve başına ateş etmeniz gerektiğini söylemişti. Kesin olarak öldürmek için. Bu, kafaya sıkılan kurşun, Sammler'in kesinlikle unutmak, zihninden silmek istediği şeydi. Olmayacak duaya amin demek. Eğlence pek bir şeye benzememişti. Kabullemeye, bazı dayanılmaz anılara göğüs germeye mecburdu. Bu anılar kontrole gelmezdi. Onlara katlanılmalıydı. Bunlar içinde bir güç haline gelmişti; kendilerine dayanıp dayanmadığını umursamayan bir güç. Başkaları için hayal ya da karabasan- dı, ama kendisi için bilinci tamamen açıkken güpegündüz ceyran eden olaylardı. Sammler elbette başka insanlara yasaklanmış tecrübeler yaşamamıştı. Başkalarının başına da benzer şeyler gelmişti. Ondan önce ve ondan sonra. Özellikle Avrupalı olmayanlar bu tür durumları daha tevekkülle karşılıyorlardı. Hiç kuşkusuz Büyük Kanyon'a düşen bir Navaho, bir Apaçi olmuştur; bunlardan sağ kalan biri yukarı tırmandığında kabilesine muhtemelen hiçbir şey söylememiştir. Neden söz etsin ki? Ne olmuşsa olmuştur. Böylece, Sammler'in fikrine göre, karısı ve o, daha başkalarıyla birlikte, pırıl pırıl bir gün çırılçıplak soyulmuşlardı. Sonra bir toplu mezarın içinde vurulmayı beklemişlerdi. (Yeni doldurulmuş böyle bir mezarın üzerinde Eichmann, kendi ifadesine göre, yürümüştü ve ayakkabılarına dolan taze kan onu hasta etmişti. Bir-iki gün yataktan çıkamamıştı). Sammler o gün bir dipçik darbesiyle zaten bir gözünü kaybetmişti. Hayatlarını almak üzere soyduklarında kendini çoktan ölü hissediyordu. Ama diğerlerinin tersine, her nedense bunu başaramadı. Olayı bazen zihninde bir telefon hattıyla karşı-

laştırıyordu: Telefon ettiğinde ölüm cevap vermek için ahizeyi kaldırmamıştı. Şimdi Broadway’de yürürken bazen kapısı açık bir dükkânda bir telefonun çaldığını işitiyor, ölümün ağzından çıkabilecek sözleri tahmin etmeye, sezinlemeye çalışıyordu. “Merhaba?” “Nihayet geldin, ha!” “Merhaba.” Sokağın havası sarıya çalan kurşuni bir buharla doluyordu. Ama New York’ta canlı cesetler, bir gün ölü cesetlerin üzerine yığıldığı gibi yanından geçiyorlarsa, orada gezinen, tembellik eden, ayak sürüy-en, hoplayıp zıplayan bir kalabalık (onun da bir üyesi olduğu bir New York kalabalığı) varsa; eğer böyle bir kalabalık varsa, her karnı doyuracak şeyler de vardı: unlu mamuller, çiğ et, fûme et, kanlı balık, tütsülenmiş balık, mangalda domuz eti ve tavuk, mühimmat gibi elmalar, açlığı bastıran portakal el bombaları. Kaldırım boyunca uzanan oluklarda, saat 03.00’te geceleri ortaya çıkan fareler tarafından kemirildiğine tanık olduğu çok miktarda yenmiş yiyecek vardı. Bir zamanlar eline geçse Tanrı’ya şükredeceği çörekler, tavuk kemikleri. O zamanlar Zamosht Ormanı’nda bir partizandı; yarı donmuş, kör gözü kafatasında bir kartopu gibi. Kendi durumuna yakın hissettiği düşmüş ince dallara imreniyordu. Ayaklarında çürümüş, donmuş at battaniyesi ve paçavralar sarılı. Bay Sammler bir silah taşıyordu. O ve açlık çeken diğer adamlar hayatta kalmak için kök ve ot çiğniyorlardı. Köprüleri uçurmak, rayların cıvatalarını sökmek, birliklerinden ayrı düşmüş Alman askerlerini öldürmek için geceleri dolaşıp duruyorlardı.

İnsanların üzerine ateş açan Sammler. İçgüdüyle ya da kendini göstermek arzusuyla telefon sehpasının üzerindeki telefon rehberine ateş eden Feffer’ın çılgın sigorta eksperisi vardı. Bu hikâyede gülünç ve fanatik bir şeyler vardı. Yan yana basılmış milyon ismin arasına bir kurşun yollamak – bir salon oyunu. Ama Sammler salondan uzağa, gerisingeri Zamosht Ormanı’na sürülmüştü. Orada çok yakın mesafeden bir adamı vurmuştu. Onu tüfeğini atmaya zorlamıştı. Yan tarafa. Karın içine, bir buçuk metre öteye. Tüfek yatay olarak düşüp kara gömülmüştü. Sammler adama paltosunu çıkarmasını emretmişti, sonra asker ceketini. Kazağını, çizmelerini. Bundan sonra, adam Sammler’a

alçak sesle “*Nicht schiessen!*”¹⁶ demişti. Canını bağışlamasını istemişti. Kırmızı saçları, bakır rengi fırça sakallı kocaman bir çenesi vardı ve zorlukla nefes alıyordu. Beyaz tenliydi, gözlerinin altı mosmordu. Sammler adamın yüzünün şimdiden toz toprak içinde olduğunu görüyordu. Derisine kazınmış mezarı görüyordu. Dudağındaki kiri, geniş burun deliklerinin iki yanından aşağı inen çamura bulanmış derin izleri görüyordu – Sammler’a göre bu adam çoktan yerin altına girmişti. Bir daha giyinip yaşayanlar arasına katılmayacaktı. O kaybetmişti. Gitmeliydi. Gitti. “Beni öldürme. Bu şeyleri al.” Sammler cevap vermemiş, ama adamın uzanamayacağı mesafede kalmıştı. “Çocuklarım var.” Sammler tetiği çekmişti. Cesedi şimdi karın üstünde yatıyordu. İkinci kurşun başına gelip paramparça etmişti. Kafatası parçalanmış, beyni etrafa dağılmıştı.

Sammler toplayabildiği kadarını toplamıştı – silah, fişek, yiyecek, bot, eldiven. Kış havasında iki el ateş, ses kilometrelerce uzağa ulaşırdı. Aceleyle uzaklaşmış, sadece bir kez dönüp geriye bakmıştı. Çalılarının arasından adamın kızıl saçlarını, koca burnunu seçebiliyordu. Ne yazık ki gömleğini alacak zamanı yoktu. Pis kokan yün çoraplarını, evet. Onları ne pahasına olursa olsun istiyordu. Ganimetini fazla uzağa taşıyamayacak kadar zayıftı. Kış havasının çatırdattığı ağaçların altına oturup Alman’ın ekmeğini yemişti. Her lokmayla birlikte ağzına kar atıyordu; çünkü tükürüğü olmadığından yutmakta büyük güçlük çekiyordu. Bir başka adam olsa hikâye tamamen başka türlü gelişebilirdi; yiyen, içen, sigara tütüren, kanı yağ, nikotin, alkol ve cinsel salgılarla dolu bir adam. Sammler’ın kanında bunların hiçbirisi yoktu. O zaman tam olarak insan değildi. Paçavra ve kâğıt, sicim sarılmış bir bohça; ip kopacak olsa bu şeyler canlarının istediği yere uçabilirdi. Çok da umursanacak bir şey değildi. Bu asgari noktaya ulaşmıştık. Bir insanın yakarmalarına, çarpılmış bir çehrenin, boğazındaki kas kırıışlarının yalvarmasına karşı duyarlı olmayı gerektirecek durumda değildi.

Bay Sammler’ın daha sonra mozoleda saklanması nede ni, Almanların değil, Polonyalıların elinden kurtulmak için-

di. Zamosht Ormanı'nda Polonyalı partizanlar Yahudi savaşçılara saldırıyordu. Savaş sona eriyor, Ruslar ilerliyor ve Yahudisiz bir Polonya kurmak için kararlar alınmış gibi görülüyordu. Dolayısıyla katliam vardı. Polonyalılar tan atanda tetiğe asılmaya başladılar. Öldürmek için gün yeterince ağardı. Sis, duman vardı. Güneş yükselmeye çalışıyordu. İnsanlar düşmeye, Sammler kaçmaya başladı. Sağ kalan iki kişi daha vardı. Birisi ölü numarası yapmıştı. Diğeri, Sammler gibi bir gedik bulup fırlamıştı. Ormanda saklanan Sammler bataklıkta, bir ağaç gövdesinin altında, balçık ve köpüklenen çamur içinde yatmıştı. Geceleyin ormandan ayrıldı. Ertesi gün Cieslakiewicz'le şansını denedi. (Sadece bir tek gün müydü? Belki daha uzundu.) O yaz haftalarını mezarlıkta geçirdi. Sonra Zamosht'da, kentte, ortaya çıktı; yabanileşmiş, bir deri bir kemik, perperişan, sakat gözü pörtlemiş – içi irin dolu bir kabcık gibi. Bütün felaketlerden sağ çıkmış ölüm mahkûmlarından biri.

Hayatta kalmak bu kadar çabaya değer miydi acaba? Çekip gitmenin daha makul ve daha yakışık alır, tutunmanın keza-zelik olduğu zamanlar vardır. Tutunmakta belirli bir noktanın ötesine gitmemek. İnsan malzemesini çok fazla esnetmemek. Daha soylu bir seçim. Böyle düşünüyordu Aristoteles.

Bay Sammler'ın kendisi de bu temel bilgelik verilerine ilave edebilirdi ki karda pusuya düşürdüğü birini öldürmek ona haz vermişti. Sadece haz mıydı? Daha fazlası vardı. Çok da neşelenmişti. Buna karanlık bir eylem diyebilir miydiniz? Tam tersine aydınlık bir eylemdi. Esas olarak aydınlık. Tetiğe bastığı anda, kendisi de neredeyse bir cesetken birden hayata dönmüştü. Zamosht Ormanı'nda donarken sık sık bir ateşin yakınında olmayı düşlemişti. Tamam, o an ateşten daha tantanalıydı. Kalbinin yumuşacık, göz alıcı bir satenle kaplandığını hissetmişti. O adamı öldürmek, onu acımaksızın öldürmek; çünkü kendini acılamakla yükümlü görmüyordu. Bir aydınlık, çok kısa süren fevkalade beyaz bir leke olmuştu. İkinci defa ateş ettiğinde, bunun nedeni pek de o mutluluğu tekrar yaşamak isteği değildi. Daha fazla alev içmek içindi. Ona bu fırsatı verdiği için Tanrı'ya

şükredebilirdi. Bir Tanrısı olsaydı. O tarihte yoktu. Çok uzun yıllardan beri zihninde kendinden başka yargıç yoktu.

Yatağının mahremiyetinde çok kısa bir süre için bu öfke anına dönmüştü (referans olsun diye yapmıştı bunu). Lüks. Ölesiye dayak yediğinde cesetleri üzerinden kaldırmak zorunda kalmıştı. Umutsuzca! Sürünerek kurtulmaya çalışmak. Kalbi çatlayacak gibi olmuştu. Alçaklık. Sonra birinin hayatına son verirken insanın ne hissettiğini kendisi de öğrenmişti. İnsanın zevkten mest olduğunu keşfetmişti.

Kalktı. Atmosfer hoştu; gece lambasının ışığı, kendi odası. Çok hoş türde bir mahremiyet yaratmıştı burada kendisine. Ama kalktı. Dinlenemiyordu; hastaneye gitmesi daha iyi olacaktı. Yeğeni Gruner'ın ona ihtiyacı vardı. O anı beyninde dönüp duruyordu. Yüzüne toprak sıçramıştı. Dikkatle bakıyordu. Az da olsa bir şeyler görmüş olmalıydın. Ayağa kalkan Sammler yatağı düzeltti, örtüsünü çekti. Yatağını düzeltmeyi asla ihmal etmezdi. Ayağına temiz çoraplar giydi. Dizine kadar çekti.

Çok yazık! Kortlarda güçlü oyuncular arasındaki top gibi bir o yana bir bu yana atılmak çok yazık. Ya da çılgınca durumlarla karşı karşıya kalmak. Acımasız! Teşekkürler, hayır, hayır! Büyük Kanyon'a düşmeyi hiçbir zaman arzulamadım! Ölmemiş olmak güzel değil mi? Düşmemiş olmak daha da güzel. İçinde bir şeyler kopmuştu. Çok fazla şey. Bazılarına göre tecrübe zenginliğin diğer adıydı. Sefaletle paha biçilemezdi. Dehşet bir servetti. Evet. Ama ben asla böyle zenginlikler istemedim ki.

Çoraplarından sonra on yıllık ayakkabılarını geçirdi ayağına. Onlara pençe vurdurmakta ısrar ediyordu. Manhattan'da dolaşmak için yeter de artardı. Eşyalarına azami dikkati gösteriyor, takım elbisesinin içine pelür kâğıdı dolduruyor, derisi eskilikten ve aşınmaktan buruşmuş, yol yol kırışmış olsa da ayakkabılarını geceleri kalıba koyuyordu. Aynı ayakkabıları Bay Sammler 1967 yazında İsrail'de de giymişti. Sadece İsrail'de değil, Lübnan'da, Sina Çölü'nde ve Altı Gün Savaşı sırasında Suriye topraklarında da. İkinci ziyareti. Tabii bir ziyaretse. Bir keşif gezisiydi. Akabe krizinin başlangıcında ansızın heycana kapılmıştı. Yerinde duramıyordu. Londra'daki eski bir ga-

zeteci arkadaşına yazmış, gitmek zorunda olduğunu, ne olursa olsun, mutlaka gitmek ve bir gazeteci olarak olayları yerinde izlemek zorunda olduğunu söylemişti. Bir Doğu Avrupa yayın birliği vardı. Sammler'ın bütün istediği bir güven mektubuydu, telgraf çekmesini sağlayacak, İsrailileri tatmin edecek bir basın kartıydı. Parayı Grunner verdi. Böylece Sammler üç cephede orduların yanında bulundu. Bu ilginç bir şeydi. Yetmiş iki yaşında, bu ayakkabılarla, çadır bezinden bir ceket ve Kresge'den alınma kirli, beyaz bir keple savaş alanlarında. Tankçılar, ceke-ti yüzünden onu Amerikalı sanıyorlar ve "Yanki!" diye sesleniyorlardı. Yanlarına gittiğinde kimiyle Lehçe, kimiyle Fransızca, İngilizce konuşuyordu. Kendini zırhlı araçların yanında bir deve gibi hissettiği zamanlar oluyordu. Bay Sammler hiçbir şekilde Siyonist olmadığı gibi yıllardan beri Yahudi meseleleriyle pek de ilgilenmemişti. Ancak kriz başladığından bu yana rahatça New York'ta oturup dünya basınına okumakla yetinemiyordu. Bunun nedeni sadece yirmi beş yıl içinde aynı halkın ikinci defa yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olmasıydı: sözümona büyük güçler için felakete doğru sürüklenmesine seyirci kalıyordu; insanlar bir toplu katliam için silahlanıyordu. Sammler Manhattan'da kalıp televizyon seyretmeyi reddetti.

Belki olup bitenlerin çığınca niteliği-ydi Sammler'ı en derinden etkileyen. Başlangıçtaki aptallığına rağmen yüzyıllarca var olmaya devam eden bazı fikirlerin ısrarla, manyakça bastırmasıydı onda en tuhaf tepkilerin doğmasına neden olan. Aptalca bir XIV. Louis despotizmi General de Gaulle'de yeniden ortaya çıktı – bir neo-Charlemagne demişti birisi. Ya da Çarların Akdeniz havzasındaki emperyal tutkuları. Akdeniz'in egemen deniz gücü olmak istediler; iki yüz yıllık aptalca bir ihtiras; ve bu hedefe Kremlin'in "devrimci" himayesi altında bugün de aynı şekilde ulaşılmaya çalışılıyor – buna çalışılıyor! Silahlı gemilerin yüzer üstünlüğünün, yakında Asurbanipal kadar eskimiş, Mısır'ın köpek başlı tanrıları kadar tuhaf olacak olması hiçbir şeyi değiştirmemiş miydi? Yo, hayır, hiçbir şeyi değiştirmemişti. Yahudilerin Polonya'da artık bulunmamalarının Polonyalıların antisemitizmlerinde yarattığı farktan daha fazla değil. Bu,

tarihsel aptallığın anlamıydı. Ve ulusça sebatlarıyla Ruslar. Onlara bir sistem verin, bir fikri kavrasınlar, en derinine dalar, sonuna kadar giderler ve bütün evreni o sert aptalca malzemeleleriyle döşerler. Her neyse, Sammler olayların cereyan ettiği sahnede bulunmak zorunda olduğunu hissetti. Oraya gidecek, raporlar gönderecek, bir şeyler yapacak, belki de katliamda can verecekti. Böylesi bir olay karşısında New York'ta oturamazdı. Şu titreyen, gürültücü, korkunç New York'ta – Feffer'ın korkunç şehrinde! Belki Sammler'ın kendisi de aşırılığa savrulmuştu, belki umutsuzluğa düşmüş; uyku hapları, zehir almayı düşünmeye başlamıştı. Sinir sistemi gerçekten allak bullak olmuştu; “spagetti-sinir”. Bunlar onun ayaklanmaya hazır eski Polonyalı sinirleriydi. Onun eski panik duygusuydu, kendi özel ıstırabı. Ertesi günkü gazetelerde Shukatryli Arapların Tel Aviv'de binlerce kişiyi öldürdüğünü okumaya razı olmaya-caktı. Bunu Gruner'e anlattı. Gruner, “Bundan o kadar etkilen-diyseniz, sanırım, gitmelisiniz,” dedi. Şimdi Sammler abarttığını düşünerek kendini suçluyor. Akli başından gitmişti. Yine de gitmeye hakkı vardı.

Bu kadar uzun bir süre, yetmiş yıl, danışacak kendinden başka kimsesi olmadığından Sammler çoğu meselede kendine has fikirler geliştirmişti. En büyük bağımsızlık bile yetmiyordu ona; hâlâ da yetmiyor. Kafasında kurumuş zihinsel ırmaklar vardı, belki de başka hiç kimseye ilgi duymuyordu – kuru dereler, hatırladığı kadarıyla böyle adlandırılıyordu böylesi şeyler, sürekli zihinsel meşgalelerinin aşındırdığı küçük sel yataklarıydı. Can almak bunlardan biriydi. Yalnızca bu. Kendi canını da neredeyse alıyorlardı. Can alınırken görmüştü. Bizzat kendisi almıştı. Bunun olağanüstü zevk veren şeylerden biri olduğunu biliyordu. Hükümdarların cezalandırılmaksızın öldürme hakkını bunca uzun süre ellerinde tutmalarında şaşılacak bir şey yok. Toplumun temelinde bir tür cezalandırılmazlık vardı, çünkü olup bitenleri kimse umursamıyordu. Bu karanlık ve kitlesel canavarlıkların arasında kanlı suçlar çoğunlukla önemsiz kabul ediliyordu. Ve en tepede de kralların ve soyluların eski cezalandırılmazlıkları. Sammler devrimlerin gerçek amacının bu olduğu-

nu düşünüyordu. Devrimde aristokrasinin ayrıcalıklarını elinden alıp yeniden dağıtıyordunuz. Eşitlik ne anlama geliyordu? Herkesin dost ve kardeş olduğu anlamına mı? Hayır, her şeyin seçkinlere ait olduğu anlamına. Öldürme eski bir ayrıcalıktı. Devrimlerin kana bulanmalarının nedeni buydu. Giyotinler? Terör? Sadece bir başlangıç – başka bir şey değil. Sonra Napolyon geldi; Avrupa'yı kana bulayan gangster. Stalin geldi; onun için gücün en büyük ödülü engellenmeksizin öldürme zevkiydi. Şu, insanların soluklarını burun deliklerinde tüketmenin, yüzlerini bir Saturnus gibi yutmanın baş döndürücü zevki. İşte gücü fethetmenin gerçekten ne anlama geldiği. Sammler ayakkabısının bağlarını bağladı; giyinmeye devam etti. Saçını taradı. Bir tür trans halindeydi. Karşısındaki aynaya yansıyan görüntüsünden birkaç adım uzaktaydı. Ve toplumun orta kesiminde bu öldürme gücüne gıpta ve tapınma vardı. Bu orta sınıf Soreller ve Maurraslar bıçağı otoriteyle kavrayan ele nasıl da tapıyorlardı. Kan dökülmesinin suçunu gözünü kırpmadan üstlenecek kadar güçlü olan adamı nasıl da seviyorlardı. Onlara göre seçkin bir insan kan dökme yeteneğiyle kendini kanıtlamalıydı. Bu insanlar için bir aziz, yüreğinin derinlerinde suça karşı yakıcı bir eğilim olan kişi olarak anlaşılmalıdır. Kendini sınamak için elinde bir baltayla yaşlı kadınların kafatasını kıran bir süpermen. Tanrı sunağında Isaac'ın boğazını kesebilecek İnanç Şövalyeleri. Şimdi de bir insanın öldürmek suretiyle kimliğini geri kazanacağı ya da inşa edebileceği, herkesle eşit, en büyüklerle eşit olabileceği fikri. İnsanlar arasındaki bir insan nasıl öldüreceğini bilir. Bir asilzade. Orta sınıf herhangi bir bağımsız şeref standardı oluşturmamıştır. Bu yüzden katillerin çekiciliğine karşı hiçbir direnç göstermemiştir. Her şeyini felaketle yüz yüze bir maddi büyümeye yatırmış olan orta sınıf kendine ait manevi bir hayat oluşturmakta başarısız kalmıştır. Ayrıca dünya büyüsünü yitirmekte; havadan kovulan ruhlar ve şeytanlar şimdi içeri alınmış. Akıl evi süpürüp süslemiştir, ancak son durum ilkinden daha kötü olabilir. Peki, şimdi insan Ay'a ne götürecekti?

Fötr şapkasını dirseği ile fırçaladı, antreye geçti, kapıyı ardından çektikten sonra kapanıp kapanmadığını kontrol etti;

asansörün düğmesine bastı ve aşağı indi. Bay Sammler, sokak lambalarının mavimsi ışığının koyu maviye bürüdüğü sokaklarda yürüyordu yeniden. Belini bükmüş hızlı hızlı yürüyordu. Sadece iki saati vardı; Seksen Altıncı Sokak'tan enlemesine İkinci Cadde'ye giden otobüsü kaçırırsa taksi tutmak zorunda kalacaktı. West End çok kasvetliydi. Dumanlı, insan kayna-yan, aptal-dolu, kıpır kıpır, pis kokulu Broadway'i bile tercih ederdi. Gözlüklerinin üzerindeki ipeksi, kırılmış, çalı gibi gür ve dolaşık kaşları olayı düşünürken yukarı kalkıyordu. Duyarlı gözlemci, turist (gezilebilecek yeterince kararlı bir ülke nerede vardı?), olayı inceleyerek Broadway'de keşfe çıkmış aylak bir filozof olmanın yararı yoktu. Olay bir şekilde kendi çıkarına bir anlama ve gözlemlenebilirliğe kavuşmuştu. Olayın kendisi bir sapkınlık görüntüsü sunduğunun farkında, umutsuzluğunun bilincindeydi. Ve korkusunun. Yarattığı dehşetin. Burada Amerika'nın tarihsel olayları kavrama, bazı olanaksızlıklarla mücadele etme, tabiatı gereği sakin olan durumlarda karıştığı şiddetle onun ruhunu görebilirdiniz. Kavranmış olanı kavramaya ve eyleme geçmeye kalkışmak. İlgi uyandırmaya çalışmak. Bu ilgi uyandırma çabası, Bay Sammler'a göre, deliliğin peşine düşmek için bir nedendi. Delilik ilgi çeker. Delilik, dev güçlerin örgütlü denetimi altında ezilen insanların özgürlük girişimidir. Aşırılığın büyüsunü aramak. Delilik dinsel hayatın temel biçimidir.

Ama dur – Sammler kendini uyarmaya koyuldu. Bu delilik bile büyük ölçüde bir icra, bir mizansen meselesi. Altında, eşit derecede güçlü bir şekilde insan hayatı için normalin ne anlama geldiği fikri yatıyor. Görevler yerine getirilir. Bağlantılar korunur. Çalışma vardır. İnsanlar iş için ortaya atılırlar. Bu olağanüstü bir şey. Otobüslerle fabrikaya gelirler. Dük-kânı açarlar, süpürürler, paket yaparlar, yıkarlar, tamir ederler, bakım yaparlar, sayarlar, bilgisayarlarına özen gösterirler. Her gün, her gece. Ama yürekleri isyan dolu, umutsuz, dehşet içinde, yorgunluktan bitap düşmüş vaziyette giderler işe. Asansörle inerler, çıkarlar, çalışma masalarına, direksiyonun gerisine otu-rurlar, makinelere bakarlar. Bu kadar değişken ve huzursuz bir

hayvan, bu kadar gergin, meraklı bir hayvan, bu kadar çok hastalıkla, kaygıyla, sıkıntıyla, karşı karşıya olan bir maymun böyle bir disipline, böyle bir talime, böyle bir kurallara dayanma gücüne, böyle bir sorumluluk duygusuna sahip olsun, böyle-sine düzene (hatta düzensizliğe) saygı gösterebilir; bu büyük bir gizem. Evet, bir gizem. Bu yüzden insan bunu tam bir delilikle karıştırmaz. Bununla birlikte önemli bir nokta; disiplinliler disiplinsizlerden öldüresiye nefret ediyorlar. Böylece çalışan sınıf, disipliniyle, büyük bir nefret deposu oluşturuyor. Böylece işçinin gerisindeki memur özgürce gidip gelenleri bağışlamakta zorlanıyor. Ve bürokrat kanunsuzlar öldürüldüğünde memnun oluyor. Hepsi öldürülmeli, hepsi.

Otobüse doğru yürürken birisinin Broadway’de görebileceği her şey. Üremiş bütün insan tipleri, barbar, Kızılderili veya Fijili, züppe, bufalo avcısı, haydut, eşcinsel, cinsî sapık, Kızılderili kadın, yazar bozuntusu kadın, prenses, şair, ressam, maden arayıcısı, ozan, Che Guevara, yeni Thomas à Becket. Taklit olmayan sadece iş adamı, asker, rahip ve hödüktü. Tek ölçüt estetikdir. Sammler’ın görüşüne göre, insanlar gerektiği kadar yere ve özgürlüğe sahiplerse ve bir de fikirle donatılmışlarsa kendilerini efsaneleştiriyorlardı. Bir mit yaratıyorlardı. Hayal gücünü kullanarak büyüyor, müşterek hayatın bayağı biçimlerinin sınırlarının üzerine yükselmeye çalışıyorlardı. Peki, “müşterek hayat”taki “müşterek” olan şey neydi? Ya dâhinin biri “müşterek hayat”la, Einstein’ın “madde”yle kurduğu gibi bir ilişki kurarsa? Onun enerji bilimini bulur, ışınlamayı açığa çıkarırsa. Ama imgelemin bugünkü ilkel seviyesinde, tedirgin ruhlar “müşterek hayat”ın baskısından kaçıyor, belki kendi türlerinin ölümünden alışılmadık bir şekilde kaçabilmek umuduyla kendilerini kendi türlerinin geri kalanlarından, kendi türlerinin hayatından ayırıyorlardı. Daha soylu eylemleri başarmak, çok özel bir şekilde hayal gücünü onurlandırmak için numara yapmak gerekli görünüyor. Bu da bir çeşit delilik. Delilik her zaman soylu bir başarıya hazırlanan uygar insanın en yeğlediği seçim olmuştur. Bu çoğu kez en basitinden yüksek ideallere uygun olma halidir. Çoğumuz yüksek amaçlara delicesine ken-

dimizi adadığımızı, elverişli olduğumuzu göstermekle yetiniriz. Bu yüksek amaçların mutlaka açıkça belirtilmesi gerekmez.

Dünyadaki işimizi –ya da en azından büyük bölümünü– sona erdirmek üzereyse, bu şeyleri özetlememiz iyi olur. Ama kısaca. Olabildiğince kısa.

Kısa ve öz. Tanrı aşkına, kısa ve öz!

Sonra: çılgın bir tür? Evet, belki. Delilik her ne kadar bir sahate tavrı, derin bir aklın projesi, bir umutsuzluğun sonucu olsa da biz kendimizi sonsuzluk ve sınırsızlık karşısındaymişız gibi hissederiz. Delilik, bazı en büyük doktorlarımızın, dâhilerimizin ve onların insandan yana hayal kırıklığına uğramış zihinlerinin tanısı ya da yargısıdır. Ah, güçlerinin geri tepmesinden şaşkınlığa düşen insan! Peki, ne yapmalı? Yapmacık tavrı konusunda, örneğin devrimlerin tarihsel kostümler içinde –Cromwellciler Eski Ahit peygamberleri gibi, Fransızlar 1789'da Romalı giysileri içinde– yapıldığında ısrar eden dünyanın en büyük altüst edicisi, öfkeli Marx'ın ne yaptığına bakın. Ama proletaryanın ilk taklit-olmayan devrimini yapacağını söylüyor, bildiriyor, ileri sürüyordu. Proletarya tarihsel anıların uyuşturuculuğuna ihtiyaç duymayacaktı. Mutlak bir cehalet içinde olması ve hiçbir model bilmiyor olması nedeniyle salt eylem yapacaktı. Özgünlük geri kalan herkes gibi onun da başını döndürüyordu. Ve sadece işçi sınıfı özgündü. Böylece tarih salt şiir olmaktan çıkacaktı. Sonra insanlığın hayatı taklitten uzaklaşmış olacaktı. Sanattan arınacaktı. Ah, yo. Yo, yo, o kadar da değil diye düşündü Sammler. Tam tersine sanat yaygınlaşacak, neredeyse bir tür kaosa dönüşecekti. Daha fazla imkân, daha fazla oyuncu, maymunlar, taklitçiler, daha fazla icat, daha fazla kurgu, yanılsama, daha fazla fantezi, daha fazla umutsuzluk. Hayatın zenginliklerini yağmalayan Sanat, kendisi olmak arzusuyla kırıp döken Sanat. Resimlerde yoğunlaşarak kendini bütün biçimlere kabul ettiren gerçeklik. Sokaklardaki şu taklit anarşisine bir bak (Sammler baktı) – Çin devrimcilerinin şu askerî ceketleri, şu oyuncak ülkesinden çıkma üniseks yumurcaklar, bu gerçeküstü savaş şefleri, Western araba sürücüleri – aralarında bazıları felsefe doktoru (Sammler onlar-

dan bazılarına rastlamış, onlarla tartışmıştı). Özgünlük peşindeydiler. Türev oldukları besbelliydi – peki, neyin türevi? Piu-telerin? Fidel Castro'nun? Yo, Hollywood figüranlarının. Ef-sane kişileri oynayan. Daha ileri bir bilince ulaşacakları umu-duyla kaosun içine dalan, gerçekliğin kıyılarına atılacak olan. Taklidin kaçınılmazlığını kabul etmek, en iyisi diye düşündü Sammler, ve sonunda iyi şeyleri taklit etmek. Eskiler sorunu iyi tartmışlardı. Örneği olmayan büyüklük? İnanılmaz. İnsan bir şeyin kendisi olamazdı. Gerçeklik. İnsan simgelerle yetinmelidir. Taklitte yüksek kaliteye ulaşma hedefini benimsemek. Do-layısıyla vasatla ve temsili olanla barış yapmak. Ama daha yük-sek nitelikte temsilleri seçmek. Yoksa kişi şimdi görmekte ol-duğu ve olacağını bildiği başarısızlığa indirgenir. Bay Sammler her şeyden dolayı üzgündü ve yüreği sızlıyordu.

Dünyayı terk etmeden, Ay'a ve daha ilerisine sıçramadan ön-ce problem üzerinde biraz düşünssek iyi ederdik. Akşamın bu saatine Central Park'ı enlemesine geçmeye gelince, otobüse binmek tamamen güvenliydi.

IV

Dr. Gruner'ın gece gündüz başında bekleyen özel hemşireleri vardı. Sammler içeri girdiğinde kadını yatağın yanında oturur buldu. Hasta uyuyordu. Sammler dikkatli bir fısıltıyla kendini tanıttı. "Dayısı... ah, evet, sizin muhtemelen geleceğinizi söylemişti," dedi hemşire. Hoş bir öngörude bulunuyor gibi çıkmamıştı sesi. Kolalı kepinin altında boyalı ve kuru saçları kabarık duruyordu. Yüzüne gelince, orta yaşlı, etli, sağlıklı, buyurgandı. Gözlerinde otoriter bir ifade vardı. Hastalar kendilerine gösterilen yolu takip etmeliydiler: ya iyileşmeli ya da ölmeliydiler.

"Gece uykusuna mı yattı, yoksa sadece kestiriyor mu?" diye sordu Sammler.

"Çok geçmeden uyanır, ancak bu bir tahmin. Bayan Gruner bekleme salonunda."

Oturması için yer gösterilmeyen Sammler "Biraz bekleyeceğim," dedi.

Birçok çiçek, meyve sepeti, çikolata kutusu, çoksatar kitap vardı. Televizyon açıktı, ama sesi çıkmıyordu. Hemşire kulaklıkla dinliyordu. Yansıyan ışık yatağın gerisindeki duvarda titreşiyordu. Elya, sanki dalınadan önce bir simetri kaygısı taşıyormuş gibi ellerini iki yanına uzatmıştı. Kıllı elleri, manikür yapılmış tırnaklarıyla temiz, güçlü ve damarlıydı. Tırnakları Gruner'ın mineral yağını yudumladığı tek atma kadehiyle

aynı parıltıya sahipti. Nujol şişesi de ordaydı, yanında da *Wall Street Journal*. Dazlak ağırbaşlılığı. Elektrikli tıraş makinesinin kordonu yukarıda prize takılıydı. Gruner her zaman sinek kaydı tıraş olurdu. Herodotus'un tarif ettiği gibi tıraş edilmiş baş ve bedenleriyle Apis Öküzü rahipleri. Greenpoint'te kabadayılar arasında büyüdüğünü söylemekten hoşlanan Elya, uyurken bir yana doğru şişmiş ağzıyla rüyasında gangsterleri ve silahlı çatışmaları görüyordu sanki. Çenesinin altındaki sargı askerî bir yaka gibiydi. Sammler kendini fena halde, hatta umutsuzca onaylanmak, desteklenmek ve teselli edilmek üzere dokunulmak ihtiyacı hisseden bir adam olarak düşündü. Gruner insanlara dokunan biriydi. Bir odadan geçerken bile dokunmak, insanların kollarını tutmak alışkanlığıydı; belki kaslarından, salgı bezlerinden, ağırlığından veya saçlarının uzamasından tıbbi bilgi elde ediyordu. Aynı zamanda da kendi fikirlerini, umutlarını onların akıllarına sokuyordu ve eğer "Pekâlâ, öyle değil mi?" diye soruyorsa, o gerçekten öyleydi. Çağdaş bir general gibi, bir Eisenhower, lojistik hazırlıklarını yapıyordu. Bu kurnazlık çok çocukçaydı. Ama rahatlıkla bağışlanabilirdi. Özellikle de böyle bir zamanda. Böyle bir zamanda nasıl uyuyabiliyordu?

Sammler kapıdan dikkatle arka arka çıkıp bekleme salonuna gitti. Orada Angela sigara içiyordu, ama her zamanki şehvetli ve hoş tavırlarıyla değil. Ağlamaktaydı, rengi atmış yüzü ateşler içindeydi. Bedeni ağırlaşmış gibiydi, sanki göğüsleri ona bir yükü; gergin ipek çoraplarının üzerinden taşan dizleri soluk bir renkteydi. Sadece babası nedeniyle mi ağlıyordu? Sammler bu gözyaşlarının nedeninin daha karmaşık olduğunu sezinliyordu. Genç kadının karşısına oturdu ve köstebek grisi Augustus John şapkasını kucağına koydu.

"Hâlâ uyuyor mu?"

"Evet," dedi Sammler.

Angela'nın kalın dudakları, sanki kendisini serinletmek istiyormuş gibi aralıktı; ağzından soluk alıp veriyordu. Sıcak basmış, sıkı dokulu yüzünün cildi gergindi. Hararet gözlerinin beyazına kadar yükseliyordu. "Babam durumu gerçekten anlıyor mu?"

“Ben de kendime bunu soruyorum. Ama o bir doktor; sanırım biliyordur.”

Angela ağlamaya koyuldu ve Sammler bu gözyaşlarının ikinci bir nedeni olduğuna daha da ikna oldu. “Ters giden başka bir şey yok,” dedi Angela. “Bunun dışında çok iyi durumda – sadece bu küçücük lanet olası şey. Ve sen onun bildiğini düşünüyorsun, öyle mi, Dayı?”

“Muhtemelen biliyor.”

“Ama normal davranıyor. Aile hakkında konuşuyor. Sizi gördüğüne çok memnun olmuştu ve bu gece tekrar geleceğinizi umuyordu. Hâlâ Wallace için kaygılanıyor.”

“Bunun nedenini görmek zor olmasa gerek.”

“Wallace tam bir baş belası oldu. Altısında, yedisinde çok güzel ve yetenekli bir çocuktü. Matematikte öyle başarılıydı ki. Yeni bir Einstein’ımız olduğunu düşündük. Babam onu MIT’ye gönderdi. Sonra bir de öğrendik ki Cambridge’te barmen olmuş ve sarhoşun birini öldüresiye dövmüş.”

“Duymuştum.”

“Şimdi de kendisine bir uçak satın alsın diye babamın başının etini yiyor. Böyle bir anda! Bir uçan daire istese daha iyi olurdu. Tabii Wallace’ın kabahatinde benim de payım var.” Sammler konuşmanın can sıkıcı bir psikiyatrik-pediyatrik yola gireceğini ve bir yığın açıklamaya katlanmak zorunda kalacağını biliyordu.

“Elbette bebeği hastaneden eve getirdiklerinde içerledim. Annemden beşiğini garaja koymasını istedim. Çocuk sanırım ta baştan reddedildiğini anladı. Onu asla sevmedim. Çok iç karartıcıydı. Normal bir çocuğun gösterdiği tepkileri göstermiyordu. Korkunç kriz nöbetleri geçiriyordu.”

“Herkesin kendine göre bir hikâyesi vardır,” dedi Sammler.

“Sanırım ergenliğe vardığımda kardeşimin eşcinsel olacağına karar verdim. Bunun benim hatam olduğunu düşündüm; benim bu kadar fingirdek oluşum yüzünden kızlardan korktu.”

“Gerçekten mi? Senin onaylandığını hatırlıyorum,” dedi Sammler. “Çok çalışkandın. İbranice çalıştığını görmekten çok etkilenmişim.”

“Sadece görünüş, Dayı. Aslında sürtüğün tekiydim.”

“Öyle mi dersin? Geriye dönüp bakınca insanlar biraz abartırlar.”

“Babam da, ben de hiçbir zaman Wallace’ı sevmedik. Onu anneme doğru ittik; böylece onu biraz da yaşamaya mahkûm etmiş gibi olduk. Sonra sıkıntı sıkıntı üstüne geldi; aşırı şişman dönemi, alkolik dönemi. Şimdi ne oldu dersiniz? Evde bir yerlerde para saklı olduğunu düşünüyor.”

“Peki, sen de inanıyor musun buna?”

“Emin değilim. Babam birkaç defa böyle bir imada bulundu. Ölmeden önce annem de. Annem, kendi ifadesiyle babamın zaman zaman çizgi dışına çıktığına inanıyordu.”

“Wallace’ın bana anlattığına göre, Dutchess County’nin büyük ailelerine yardım etmek içinmiş.”

“Söylediği şey bu mu? Hayır, Dayı. Benim duyduğuma göre babam birlikte büyüdüğü Mafyanın adamlarına yardım etmiş. Sendika’nın kodamanlarına da. Herhalde Luciano’nun adını duymamışsınızdır.”

“Şöyle böyle.”

“Luciano zaman zaman New Rochelle’de boy gösterirdi. Eğer babam isteklerini yerine getirmiş, onlar da nakit para ödemişlerse, bu sıkıntı yaratmış olabilir. Muhtemelen bu parayı ne yapacağını bilememiştir. Ama beni düşündüren şey bu değil.”

“New Rochelle’den söz etmişken, Shula’yı görmedin değil mi, Angela?”

“Görmedim. Ne iş çeviriyor?”

“Bana çok ilginç bir kitap getirdi. Ancak onu getirmek ona düşmezdi.”

“Bana kalırsa Eisen’e görünmemek için gizleniyordur. Eisen’in kendisini geri almaya geldiğini sanıyor.”

“Onur verici bir korku. Keşke Eisen böyle bir görevle gelebilecek biri olsaydı. Shula’yı dövmemiş olsaydı, bu, birçok sorununu hale yola koyabilirdi. Bu bir lütuf olurdu. Yo, onun Shula’yı istediğini hiç sanmıyorum. Shula’nın kendine Katolik süsü vermesinden hoşlanmaz. Bu onun bahanesi. Her ne kadar Castel Gandolfo’da Papa ile gayet iyi anlaştığını söylemiş ol-

sa da. Ama şimdi Eisen Papaların dostu değil, o bir sanatçı. Büyük bir ün kazanmaya can atıyor olsa da çok fazla deha sahibi olduğunu düşünmüyorum.” Ama Angela şu anda bunları dinlemek istemiyordu. Sammler’in konuyu teorik bir yöne çevirmeye; yaratıcı psikotik konusunu tartışmaya çalıştığını düşünüyordu besbelli.

“O buraya geldi.”

“Eisen’i gördün mü? Elya’yı rahatsız etti mi? İçeri girdi mi?”

“Resmini çizmek – portresini yapmak istiyor, anlayacağınız.”

“Bundan hoşlanmıyorum. Elya’yı rahatsız etmemesini istedim. Ne istiyor ki Tanrının cezası? Onu uzak tut buradan.”

“Belki de içeri girmesine izin vermemeliydim. Babamı eğlen-dirir diye düşündüm.”

Sammler cevap vermek üzereydi, ama aklından geçen bazı düşünceler olayları farklı bir şekilde görmesine neden oldu. Elbette ya. Angela’nın kendisi Dr. Gruner’le sorunlar yaşıyordu. Angela öyle çok fazla gözyaşı dökenlerden değildi; yıllık gözyaşı miktarı hayli yüksek olan Margotte’a benzemiyordu. Angela o denli bozguna uğramıştı ki her zaman çok parlak ve güçlü olan meçli saçları bile gevrek ve kuru görünüyordu; Sammler başının derisinde koyu renkli küçük küçük noktalar gördüğünü düşündü; bunun nedeni babasıyla çekişiyor olmasıydı. Stresin etkisiyle, diye düşünüyordu Sammler, bütün sarsılmış, parçalar (küçük kara noktalar, mesela) belirgin hale gelmişti. En azından onun gözlemi böyleydi. Elya ona öfkelenmiş olmalıydı, o da babasının dikkatini başka yöne çekmeye çalışı-yordu. Ziyaretçilere. Eisen’i hemen içeri almasının nedeni belli ki buydu. Ama Eisen insanı oyalayabilecek biri değildi. Şu gülümseyip duran iç karartıcı manyaklardan biriydi. Hem de çok iç karartıcı. İnsanı bunaltan cinsten. On yıl önce Hayfa’da Shula meselesini tartışmak için gidip bir kafede oturdukları zaman giydiği şık ipek takım elbiseden çok güzel bir tabut astarı olurdu. Eisen kesinlikle bakılması gereken biriydi ve İsrail’in faydalarından biri de buydu: bu arızalı tipleri bir araya toplamak. Ama Eisen bağlarını koparmıştı, Amerika’nın neşeli ve çılgın müziğini işitmiş, harekete geçmeye karar vermişti. Kestirme-

den zengin kuzenine doğru yola çıkmıştı. Zengin kuzense boğazında bir tür keman burgusuyla hastanedeydi. Ölen bir adamı taciz etmek için herkesin içgüdüyle ona gitmesi inanılmaz bir şeydi.

“Elya, hiç sanınam ki Eisen’i eğlenceli bulmuş olsun.”

Angela siyah beyaz ayakkabılarına uyan neşeli bir şapka takmıştı. Şimdi başını eğmiş olduğundan Sammler bir yelpaze gibi açılarak uzanan pililerin başlangıç noktasındaki oğlak derisinden büyük düğmeyi açıkça görebiliyordu.

“Sanırım bir süre onu eğlendirdi,” dedi Angela. “Eisen babama bakarak eskizler çizdi. Ama sonra onları babama satmaya kalkıştı. Babam resimlere doğru dürüst bakmadı bile.”

“Baksa şaşardım. Eisen Amerika’ya gelecek parayı nereden buldu acaba?”

“Bilmiyorum; belki biriktirmiştir. Size dargın, Dayı.”

“Bundan eminim.”

“İsrail’de onu görmeye gitmediğiniz için. Siz oraya savaş nedeniyle gitmiştiniz. Onu yok saymış olduğunuzu söylüyor.”

“Bu beni pek fazla ilgilendirmiyor. Ben oraya damadıma saygılarımı sunmaya ya da sosyal ziyaretler yapmaya gitmedim.”

“Babama sizden yakındı.”

“Korkunç!” dedi Sammler. “Bu aptallıklarla herkes güçlükler ve engeller çıkarmaya çalışıyor. Böyle bir anda!”

“Ama babam bu tür her şeyle ilgileniyor. Her şey birden duracak olsaydı, anormal olurdu. Tabii onu sinirlendirmek iyi olmaz. Sözelimi bana çok kızgın.”

“Elya için bu şeyi yapmanın doğru bir yolunun olduğunu sanmıyorum.”

“Bence, Widick’le konuşmaya artık bir son vermeli. Widick denen şu şişko avukatını tanıyorsunuz, değil mi?”

“Tabii. Onunla karşılaştım.”

“Günde dört-beş defa telefon ediyor. O zaman babam odadan çıkmamı istiyor. Hâlâ alıp satıyorlar, borsada oynuyorlar. Ayrıca sanırım vasiyetini de konuşuyorlar, yoksa beni odadan çıkarmazdı.”

“Bu çok açık, Angela. Bay Widick’e karşı ileri sürdüğün sav-

lara rağmen sen kendin babanı bir şekilde gücendirmişsin. Ve doğru anlıyorsam babanın neye gücendiğini sormamı istiyorsun benden.”

“Sanırım size anlatmalıydım.”

“Bana öyle geliyor ki pis bir hikâye söz konusu.”

“Doğru. Söz konusu olan şey Wharton Horricker’la Meksika’ya yaptığımız bir yolculuk.”

“Elya’nın Horricker’ı sevdiğini sanıyorum. Buna itiraz etmiş olamaz.”

“Hayır. Wharton’la benim evleneceğimizi umuyordu.”

“Evlenmeyecek misiniz?”

Angela yakıp iki parmağı arasına aldığı sigarasını yüzünün önünde tutuyordu. Normalde zarif olan hareketleri şimdi üzücü bir şekilde incelikten yoksundu. Başını sallarken gözleri doldu, yüzüne kan hücum etti. Ah, sorun Horricker’dı. Sammler bu tür bir şey olduğunu tahmin etmişti. Angela’nın neden devamlı bu kadar çok sorunu olduğunuysa pek anlayamıyordu. Belki de, diyordu kendi kendine, Angela çok fazla ayrıcalığa sahipti; daha ne istiyordu? Geçinmesi için yarım milyonluk geliri vardı: Elya’nın her fırsatta tekrarladığı gibi vergiden muaf belediye tahvilleri. Bu vücuda, bu cinsel çekiciliğe ve yeteneğe sahipti – *volupté*¹ bir kadındı. Sammler’in Krakow Üniversitesi’nde Emile Zola okuyarak öğrendiği Fransızca seks söz dağarcığını aklına getiriyordu. Sebze hali hakkındaki kitap. *Le Ventre de Paris*.² Les Halles.³ Ve oradaki seçkin bir besini de temsil eden şu iştah açıcı kadın; gerçek bir meyve bahçesi. *Volupté, seins, épaules, hanches. Sur un lit de feuilles. Cette tièdeur satinée de femme*.⁴ Mükemmel, Emile! Ve – evet! Yer sarsıntısı olduğunda armutlarının dökülmesinden ıstırap duyan meyve bahçesi; Sammler bunu da anlayışla karşılıyordu. Ama Angela her zaman alışılmadık belalara bulaşıyor, ıstırap çekiyor,

1 (Fr.) Şehvetli.

2 (Fr.) Paris’in göbeğinde.

3 Paris Hali ya da kısaca Hal.

4 (Fr.) Şehvet, göğüsler, omuzlar, kalçalar. Yapraklardan bir yatağın üzerinde. Kadının kadife gibi teninin ılıklığı.

acıasını ve sıkıntısını artıran o kadar çok sayıda görünmez engelle çatıyordu ki, Sammler bu *volupté*'nin kadın ruhuna yüklenmiş en dayanılmaz ve tuhaf yüklerden biri olup olmadığını merak ediyordu. Kadını (kendi erotik anlatımıyla) gerçekten yatak odasındaymış gibi görüyordu. Orada kadının davetiyle bulunuyordu; şaşkın seyirci. Angela, besbelli, Sammler'ın Amerika'da olup bitenleri bilmesinin gerekli olduğuna inanıyordu. Sammler'ın bu kadar çok bilgiye ihtiyacı yoktu. Ama fazla bilgi cehaletten daha iyiydi. ABD olsun, SSCB olsun Sammler'a göre ütöpik projelerdi. Orada, Doğu'da, vurgu düşük kaliteli tüketim maddeleri, ayakkabılar, kasketler, tuvalet pompalarıyla köylüler ve işçiler için metalik evyeler üzerindeydi. Burada, bazı ayrıcalıklar ve mutluluklar üzerinde. Burada cennetin sularında çıplak yürüyebilirdiniz, vs. Ama zevklerin altında her zaman bir umutsuzluk yatıyordu, sağlık kapsülünün içine yerleşmiş ölüm onu idare ediyordu ve altın ütopya güneşinden karanlık size göz kırpyordu.

“Öyleyse Wharton Horricker'la kavga ettiniz?”

“Bana kızgın.”

“Sen ona kızgın değil misin?”

“Tam olarak değil. Daha çok benim hatam olduğunu düşünüyorum.”

“O nerede şimdi?”

“Washington'da olmalı. Antibalistik füzeler üzerine istatistiksel bir şeyler yapıyor. Senatodaki bir grup için ABM'ye karşı. Anlamadığım şeyler.”

“Böyle bir anda bir de bu sıkıntının çıkması çok kötü olmuş; iki ayrı zorlukla boğuşmak zorunda kalmak.”

“Korkarım, babam hikâyeyi öğrendi.”

Angela'nın yüz ifadesinde, Wallace'inkiindeki gibi çocukluğa ya da çocukça düşlere işaret eden yumuşak bir şey vardı. Ebeveynleri gereğinden fazla bebek hasreti çekmiş ve çocuklarının gelişim çevriminde bir şeyleri engellemiş olmalıydılar. Angela'nın hıçkırmaya başlamadan önceki son bakışı Sammler'ı şaşırttı. Açık dudaklar, kırış kırış alın, tam teslimiyeti açığa vuran bir cilt; başlangıçtaki kişiliğini gösteren yüz çizgileri. Ama

bakışları yaşadığı erotik tecrübeleri ele vermekten vazgeçmiyordu.

“Hangi hikâyeyi öğrendi?”

“Acapulco’da olan bir şeyi. Çok ciddi bir şey olduğunu düşünmemiştim. Wharton da öyle. O anda bu sadece düşüncesizce bir hareketti. Demek istediğim gülünç bir şeydi. Bir başka çiftle birlikte bir parti yaptık.”

“Ne tür bir partiydi bu?”

“Şey, dördümüz için bir seks deneyimiydi.”

“Başka insanlarla? Kimdi onlar?”

“Düzgün insanlardı. Onlarla plajda karşılaştık. Karısı teklikti.”

“Bir değiş tokuş?”

“Şey, evet. Artık geçmişte kaldı, Dayı.”

“Bu kadarını biliyorum.”

“Midenizi bulandırıyorum, değil mi, Dayı?”

“Benim mi? Yo hiç de değil. Çok uzun zamandır bunu biliyordum. Benim üzüldüğüm, olaylar ne zaman aptallık derecesine ulaşsa, bunun doğru olması. Bana öyle geliyor ki bu tür şeyleri bir zamanlar geçinebilmek için yoksul profesyoneller yaparlardı; bekârlığa veda partilerinde veya Place Pigalle’de turistlere yönelik seks gösterilerinde yapılırdı, sıradan insanlar, ev kadınları, dosya memurları, öğrenciler yapardı, şimdiyse salt sosyalleşmek için yapıyorlar. Ve ben bu tavrın tam olarak neye karşılık geldiğini bilmiyorum. Belki tiksintiye fethetmek için girişilen ortak bir çaba söz konusu? Ya da tarihteki bütün itici şeylerin itici olmadığını göstermek için? Bilmiyorum. Belki insan hayatını ‘özgürleştirme’ ve insanlar arasında olan şeylerin gerçekten iğrenç olmadığını gösterme çabası? İnsanların kardeşliğini onaylama? Ah, nihayetinde...” Sammler doğruldu ve kendine hâkim oldu. Acapulco’daki olayın ayrıntılarını öğrenmek istemiyordu; diğer adamın Şikagolu bir yargıç mı, bir masör mü, bir yeminli mali müşavir mi, bir uyuşturucu satıcısı mı, parfüm ya da formaldehit imalatçısı mı olduğunu işitmek istemiyordu.

“Wharton ötekilere uydu, payına düşeni yaptı, ardından su-

rat astı. Sonra geri dönerken uçakta bana ne kadar öfkeli olduğunu söyledi.”

“Eee, aşırı titiz bir genç. Bunu gömleklerinden anlayabilirsin. Sanırım çok iyi yetiştirilmiş.”

“Geri kalanlarımızdan daha iyi bir davranış göstermedi.”

“Wharton’la evlenmeyi düşünüyorduysan, bunu yapmak kesinlikle akıllıca olmamış.”

Sammler bu sohbetin bitmesini fena halde istiyordu. Elya geleceği dert etmemesini söylemişti; geçimini sağlayacak bir şeyler ayarladığına dair bir ima. Ama bazı pratik düşünceleri de hesaba katmak gerekiyordu. O ve Shula, Angela’nın eline bakmak zorunda kalırlarsa ne olurdu? Angela her zaman cömert davranmıştı; rahat rahat para harcamıştı. Bir sanat galerisine ya da yemeğe gittiklerinde doğal olarak taksi parasını, hesabı ödemiş, bahşiş bırakmış ve daha ne gerekiyorsa yapmıştı. Ama Angela’nın hayatının derinliklerine dalmamak daha iyiydi. Gerçekler çok fena, çok sıkıcı, iğrenç, acınasıydı. Böyle bir davranış, teoride, bir dereceye kadar nesil ideolojisine dayanıyordu, liberal eğitimin bir parçasıydı ve dolayısıyla da nispeten kişilerüstüydü. Ama Angela ileride bu itiraflardan pişmanlık duyacak – pişmanlık duyacak ve Sammler’in kendisini onaylamamış olmasına içerleyecekti. Sammler, Angela’nın itiraflarını genel olarak ilgisiz bir tavırla karşıladı. Anlayışsız, duygusuz değildi; nesneldi (bunu Angela kendi kendine söylemişti), yargılamaktan kaçınıyordu. Elya’nın ölümüyle karşı karşıya olduğu şu günlerde, Sammler hiçbir şart altında ve hiçbir vesileyle, rızkını çıkarmak için dinlemek zorunda kaldığı Angela’nın sapık ilişkilerine bulaşmamaya karar verdi. İlgisizliği hiçbir zaman Angela’nın vicdanının rahatlatmasının kaynağı, hayatını donatmaya yönelik bir unsur olmayacaktı. Shula’nın geleceği için duyduğu endişe bile onu böyle bir konuma zorlayamazdı. Kirlilerin atıldığı bir sepet? Yüreği buna şiddetle isyan etti.

“Babam Wharton’la ilgili çok iğneleyici sorular soruyor.”

“Olayı duymuş mu?”

“Bu kesin, Dayı.”

“Kim ona böyle şeyler anlatmış olabilir? Bu bana çok zalimce geliyor.”

“Şu şişko avukat Widick hakkında söylediklerimi anladınız mı, bilmiyorum. Onunla Wharton uzaktan da olsa akrabalar. O adam puştun teki.”

“Bende bıraktığı izlenim tam olarak böyle değil. Belki biraz düzenbaz, ama neticede iş bu.”

“Boktan bir herif. Babam onu göklere çıkarıyor. Bu Widick babamın sigorta şirketine karşı açtığı büyük davayı kazandı. Sizde dedim ya, günde dört-beş defa telefonla konuşuyorlar. Ve Widick benden nefret ediyor.”

“Bunu nerden biliyorsun?”

“Hissediyorum. Beni şımarık bir kız olarak görüyor. Babamın etrafında her zaman beni kötü yetiştirdiğini, parasal bakımdan fazla bağımsız bırakmakla kötü bir şey yaptığını söyleyen insanlar olmuştur. Biliyorsunuz işte; bana fazla yüz vermiş ve başıboş bırakmış.”

“Bu onun olağanüstü müsamahakâr olduğunu göstermez mi?”

“Salt benim hatırıma değil, Sammler Dayı. Yaptıklarınızı sadece kendiniz için yapmazsınız, o benim vasıtamla da yaşıyordu. Bana inanabilirsiniz.”

Erkekler çoğunlukla tek başlarına günah işlerler diye düşündü Sammler, kadınlarsa günah işlerken nadiren arkadaşsızdırlar. Ama her ne kadar Angela babasının kibarlığı hakkındaki bu yorumunda ısrar etme eğiliminde olsa da, Elya’nın da şehvete eğilimi olması mümkündü. Sammler kim oluyordu ki buna hayır desin? Gidişatın karşısında insanlar genellikle çaresizdir. Elya’nın beynindeki atardamar şişkinliği muhtemelen daha önceden gölgesini düşürmüştü – sağanaktan önceki çiseleme. Sammler önsezilere inanırdı; ölüm erotik düşüncelerin güçlü bir kışkırtıcısıydı. Sammler’in (belki şimdi bile tam olarak kaybolmamış olan) kendi erotik güdüleri çok farklı olmuştur. Ama farklılıklara nasıl saygı duyulacağını biliyordu. Başkalarını kendisiyle ölçmüyordu. Shula hiç de *volupté* değildi. Onda başka bir şey vardı. O elbette zengin birinin kızı değildi; para, do-

lar cinsel çekiciliği kesinlikle müthiş artırıyordu. Her ne kadar bir dilenci veya bir saksagan olsa da Shula bile daha önce hiç gerçekten çalmamıştı. Sonra ansızın o da Zenci yankesici gibi oldu. Karanlık taraftan güçlü dalgalar herkesi ezip geçiyordu. Çocuk, Siyahi, Kızılderili – bozulmamış Seminol korkunç Beyaz Adama karşı. Milyonlarca uygar insan engin, sınırsız, ilkel, çıplak bir asaleti arzuluyor; dörtünela koşturan güdülerinden tuhaf bir şekilde kurtuluşu yaşıyor ve herkes için cinsel zenciliği hedef olarak benimsiyordu. İnsanlık eski sabrını yitirmişti. Hızlandırılmış heyecanlar arıyor, destan, tragedya, komedi veya filmlerdeki gibi yüklü anlamlar içermeyen anları kabul etmiyordu. Sammler 18. yüzyıldan beri hapishanelerin anlamına ilişkin özel gelişmelerin baskılara dayanma gücündeki bu gerilemeyle bir ilişkisi olduğunu düşünüyordu. Ceza, zamanın ruhuna uygun hale getirilmeli, ruhun ihtiyaçlarını karşılayacak tarzda biçimlendirilmelidir. En çok özgürlük vaat edilen yerlerde en büyük, en kötü hapishaneler bulunuyordu. Sonra bir soru daha: Elya mafyadaki eski dostlarına yardım etmek için kurtaj mı yapmıştı? Bu hususta Sammler'ın hiçbir fikri yoktu. Hiçbir şey söyleyemezdi. Elya asla hekim olmak istememişti. Hekimlikten nefret ediyordu. Ama üstüne düşeni yapmıştı. Doktorlar bile şimdiki zamanda hastalarıyla cinsel yakınlık kuruyorlardı. Kadınların ellerini tutup edep yerlerine koyuyorlardı. Sammler böylesi şeyler duymuştu. Yeminini inkâr eden, Çağ'la bütünleşen hekimler. Shula da, hırsızlık yapan Shula da çağdaştı – kanunsuzdu. Çağ'ı yaşıyordu. Bunu yaparken babasını da beraberinde sürüklüyordu. Boğazında vidayla Elya da muhtemelen geride kalmak istememişti ve Angela'yı kendisi adına Çağ'ı yaşaması için temsilci atamıştı.

Her neyse, hayat bir defasında onun için neredeyse sona eriyordu. İleride birisi, elinde fener, tökezlemiş, sendelemişti ve Bay Sammler her şeyin bittiğini düşünmüştü. Ama yaşıyordu işte. Atlatmış sayılmazdı, çünkü atlatmanın yan anlamı başarılı olmaktı, oysa başarılan çok şey yoktu. Krakow'dan Londra'ya, Londra'dan Zamosht Ormanı'na ve nihayet New York'a yönlendirilmişti. Böyle bir geçmişin bir sonucu da anlatım üslubun-

da yoğunlaşma alışkanlığı oldu. Kısa ifadelerde uzmanlaşmıştı. Kısa ifadesiyle, Angela ölmekte olan babasını gücendirmişti. Babası kızgındı ve o Sammler'in kendisi için araya girmesini istiyordu. Belki Elya onu mirasından çıkarır ve parasını bir hayır kurumuna bırakırdı. Weizmann Enstitüsü'ne yüklü bağışlar yapmıştı. Rehovoth'da Beyin-Takımı dedikleri şu kuruma. Ya da diye kaygıyla düşündü Angela, belki de Elya'ya bu kadar yakın olan Sammler'in yani kendisinin Gruner'in (Elya'nın) mirasçısı olmasından korkuyordu.

"Babamla konuşacak mısınız, Dayı."

"Şu... şu hikâye hakkında mı? Bu ona bağlı. Ben konuyu açmam. Hayat tarzın hakkında babanın yeni bilgi sahibi olduğunu sanmıyorum. Bundan ne sonuç çıkardığını, önerdiğin gibi vekaleten, bilmiyorum. Ama aptal değil; senin gibi genç bir kadına New York'ta yaşaması için yarım milyon dolar sermaye verdikten sonra, biraz eğlenmeyeceğini düşünmesi için buda-la olması gerekir."

Büyük şehirler fahişedir. Herkes bilmiyor mu? Babil bir fahişeydi. *Ô La Reine aux fesses cascadantes*.⁵ Penisilin New York'un temiz görünmesini sağlıyor. Hiçbir yüzü frengi kemirmiyor, eski zamanlardaki gibi burun delikleri açılmıyor.

"Babam size büyük saygı duyuyor."

"Ne işime yarar bu saygı?"

"En eski, en derin, en kötü cinsel önyargıların hepsi bana karşı harekete geçmiş."

"Aklında ne var, bir Tanrı bilir," dedi Sammler. "Belki bu birçok acı içinde sadece bir acıdır."

"Bana çok acımasız sözler söyledi."

"Bu Meksika olayı ilk değil," dedi Sammler. "Muhakkak ki baban her şeyi biliyordu. Horricker'la evleneceğini ve bu cinsel saçmalıklara son vereceğini umuyordu."

"Gidip bakacağım uyanmış mı," diyerek Angela kalktı. Yumuşak ve ağır bedenine kostümlerinden birini giymişti. Uyulğunun son çeyreğine kadar açık olan bacakları gerçekten güçlü ve neredeyse çirkindi. Yüzü, küçük deri şapkası altında bu

5 (Fr.) Ey kalçaları çağlayanları akla getiren Kraliçe.

anda bir çocuğunki kadar solgun ve yumuşaktı. Bu hayli sıcak gecede plastik koltuktan kalkarken bir koku yayıldı ortalığa. Hem bayağı gülünç hem hayli ciddi. Tanrıça ve bandonun önünde yürüyen kız. Büyük günahkâr! Zavallı Elya için ne büyük can sıkıntısı. Ne aşırı değer biçme. Ne dayanılmaz bir duygu karışımı. Angela, Sammler'dan hoşnut kalmamıştı. Yürüyüp uzaklaştı.

O uzaklaşırken Sammler onunki gibi şapkaları nerede gördüğünü hatırladı. İsrail'de görmüştü; Altı Gün Savaşı'nda.

Görmüştü.

Seyre neredeyse katılmıştı; diğer seyircilerle birlikte. Bir tank savaşının sürdüğü Hermon Dağı'nın önünde bir noktaya hızlı arabalarla varıp aşağıda, düz ovada cereyan eden savaş bir vistavizyondan seyreder gibi izleyen bir grup gazeteciden biriydi. Bulundukları yerde Bay Sammler ve diğerleri; İsrailli basın sözcüleri ve gazeteciler yeterince güvendeydiler. Muharebe üç-dört kilometre uzaklarındaydı. Tanklar toz içinde manevra yapıyordu. Uçakların attığı bombalar uzaktan birer böcek gibi görünüyordu. Işıktaki dönüş yaptıklarında kanatlarını görüyor, sonra patlama seslerini işitiyordunuz ve kısa duman buketleri fışkırıyordu. Uzaktan uzağa makine homurtuları ve tankların palet sesleri geliyordu. Savaşın bağirtisi çağirtisi hafif de olsa size kadar ulaşıyordu. Sonra havayı yaran homurtularla iki araba daha gelip gruba katıldı; kameramanlar arabalardan aşağı atladılar. Birisinin açıklamasına göre İtalyanlardı, *paparaz-ziler*; beraberlerinde şık giysiler içinde üç de kız getirmişlerdi. Kızlar çizmeleri, mini etekleri ve takma kirpikleriyle Carnaby Street'ten ya da King's Road'dan gelmiş olabilirlerdi. Elbette İngilizdiler; Bay Sammler onları konuşurken işitmişti ve içlerinden biri tıpkı Angela'nınki gibi kazayağı desenli küçük deri bir şapka takıyordu. Genç hanımların nerede oldukları, ne olup bittiği hakkında hiçbir fikirleri yoktu ve –muharebenin fotoğrafını çekmek için sırtlarında pır pır eden gömlekleriyle– şimdi yolda karın üstü yatmakta olan âşıklarıyla kavga ediyorlardı. Kızlar öfkeliydi. Uçağın onları nereye götürdüğünü muhtemelen doğru dürüst anlamadan Via Veneto'dan buraya taşın-

mışlardı. Sonra göğsü fotoğraf makineleriyle dolu, kısa, kıvrık, sarı sakallı, beline kadar çıplak, kısa boylu, ama kaslı İsveçli bir muhabir, İsrailli yüzbaşıya bu kızların cephede bulunmalarının yakışık almadığı hususunda şikâyetle başladı. Sammler bu protestonun küçük ve sağlıksız dişler arasından çıktığını işitti. Üzerinde durdukları yer daha önce bombalanmıştı. Bunun nedenini anlamak mümkün değildi. Görünürde bu bombardımanın makul hiçbir askerî nedeni yoktu. Ama toprak yakın zamanda düşmüş bombaların isinden hâlâ kapkara, kocaman deliklerle doluydu.

“Onları hiç değilse bu deliklere yerleştirin,” diye İsveçli ısrar etti.

“Ne?”

“Sipere, sipere. Başka bir bomba daha düşebilir. Onları böyle yolun üstünde salınmaya bırakamazsınız. Bunu yapamazsınız, anlamıyor musunuz?” Çekilmez, ufak tefek biriydi. Sahne kıyafeti içindeki bu aptal kızlar onun savaşını sabote ediyorlardı. İsrailli subay pes etti. Kızları yanık deliklere indirdi. Kızların sadece başlarıyla omuzları görünüyordu. Duydukları öfke yüzünden yeterince korkmuş değillerdi, ama korkmaya başlıyorlardı. Şimdi biraz sersemlemişlerdi; biri duyduğu âşıkane tutkunun etkisiyle hıçkırıyor, bir diğeri yüzündeki kırmızılık büyürken burnundan soluyordu. Orta yaşlı bir temizlikçi kadına dönüşüyordu. Kızların başının üzerinde kapkara parıldayan saçaklar yükseliyordu: dumansız baruta bulanmış otlar.

Daha başka tuhaf şeyler de oluyordu. Cizvit muhabir, Peder Newell oradaydı. Vietnam ormanlarında giyilen askeri üniformalar vardı üzerinde; sarı, siyah, yeşil leke ve çizgileri olan kamuflaj giysileri. Tulsa, Oklahoma’da bir gazeteyi temsil ediyordu; yoksa Lincoln, Nebraska’da mıydı? Sammler hâlâ ona on dolar borçluydu; Suriye sınırına gitmek için Tel Aviv’de tuttukları taksiden payına düşen miktar. Ama Peder Newell’in adresini almamıştı. Bulmak için belki daha çok gayret göstermeliydi. Bu Cizvit rahip Güneydoğu Asya’dan Amerika’ya dönüş yolunda turist olarak Atina’da Akropolis’i gezerken çarpışmaların başladığını duymuş ve derhal cepheye koşmuştu. Uzun orman

botları kar ayakkabısı kadar büyüktü. Peder Newell yeşil askerî üniforması içinde terliyordu. Saçlarını denizcilerinki gibi kestirmişti, gözleri de yeşildi ve yanakları nefis bir biftek kırmızılığındaydı. Aşağıda tanklar birbirini kovalıyor ve havaya doğru sarı dumanlar yükseliyordu. Arada bir de sesler işitiliyordu.

Bay Sammler bekleme salonunda, oturduğu yerde biraz kıpırdandıktan sonra ayağa kalktı. Koridorun parlak aydınlığından loş bekleme salonuna giren Wallace onunla konuşmaya başlamıştı bile. “Angela babamın uyuduğunu söylüyor. Sanırım tavan arası konusunda onunla konuşmaya fırsat bulamadınız?”

“Hayır, bulamadım.”

Wallace yalnız değildi. Ardından Eisen girdi.

Wallace’la Eisen birbirlerini tanıyorlardı. Ne kadar? Tuhaf bir soru. Ama her halükârda epeyce uzun zamandan beri. Wallace Orta Asya’yı atla dolaşma girişimi sırasında Rusya’da tutuklandıktan sonra İsrail’e gidip kuzen Eisen’la kaldığında karşılaşmışlardı. Wallace o zaman (hemen çalışmaya başlayarak) İsrail’in Orta Doğu’ya getirdiği modernleşmenin Araplar için çok hızlı olduğunu ileri süren bir denemede kullanmak amacıyla bir dizi not hazırlamıştı. Çekinceli. Wallace, elbette, El-ya’nın Siyonizmine karşı çıkmak zorundaydı. Ama Wallace’ın Arap kültürüne karşı ansızın duyduğu (ve çabucak sönen) tutkuyu asla anlamayan ve farkına varmayan Eisen, çalışırken yatağına kahve getirmişti. Çünkü Wallace bir Sovyet hapishanesinden Gruner ve Senatör Javits sayesinde henüz çıkmıştı ve Eisen Rusların elinde olmanın ne demek olduğunu biliyordu. Wallace’ı dinlendirmiş, ona bakmıştı. Sakat ayağı üzerinde hızla hareket etmeyi öğrenmişti. Becerikli bir adaptasyon. Parmaksız ayaklarını sürüyerek Hayfa’da yürümesi Sammler’in sinirine dokunmuştu. Yakışıklı, kıvrıcık ve gülümseyen Eisen’le iki saat süreyle baş başa oturmaya dayanamazdı. Ama iri gözleri, uzun kirpikleriyle yattığı yataktan başını kaldırıp bakmaksızın çöp gibi ve kıllı kolunu uzatarak titreyen parmaklarla kahveyi kabul eden Wallace Sovyet Ermenistanı’nın zindanlarından sonra on gün boyunca bir dediğini iki etmeyen Eisen’e kendini ağırlatmıştı. Ruslar onu Türkiye’ye göndermişlerdi.

Türkiye'den Atina'ya gitmiş oradan Cizvit Newell gibi İsrail'e uçmuştu. Eisen ona şefkatle, kendini adayarak bakmıştı.

“Ah, kayınpederim de buradaymış.”

Onu gördüğü için mi Eisen'in yüzüne geniş bir gülümseme yayılmıştı, yoksa durum mu (Eisen ilk defa New York'ta bulunuyordu) olağanüstüydü? Kolları ve bacakları dar gelen yeni Amerikan giysileri içinde neşeli, ama biraz gergindi. Wallace onu Barney's gibi berbat erkek moda dükkânlarından birine götürmüş olmalıydı. Belki üniseks mağazalardan birine. Bu çılgın adam morumsu kırmızı bir gömlek giymiş, Trabzon hurması rengi sıgırdili kalınlığında bir kravat bağlamıştı. Bitmez tükenmez kahkahalarının iç karartıcılığı, ne Stalingrad kuşatmasının zarar verdiği ne de Karpatlar'da ve Alpler'de topallayarak dolaştığı sırada çektiği açlıktan etkilenmiş olan mükemmel dişlerinin parıltısı. Bunun gibi dişler daha sağlıklı bir kafayı hak ediyordu.

Eisen Rusça, “Sizi burada bulmak ne kadar güzel,” dedi Sammler'a.

Samler Lehçe, “Nasılsın, Eisen?” diye sordu.

“Ülkemde tenezzül edip beni görmeye gelmediniz, bu yüzden ben sizi ziyaret etmeye geldim ülkenize.”

Geleneksel ve alışılmış bir giriş cümlesi olan bu sitemde en azından normalliğin izi vardı. Bir sonraki cümle için aynısını söylenemezdi. “Amerika'ya yeni bir kariyer edinmeye geldim.” Kullandığı kelime *Karyera* idi. Hareketlerini kısıtlayan daracık gri-kot pantolonuyla, kendisine kakalanan, belli ki Ivy League⁶ döneminden kalma, mora çalan kırmızı, hurma ve domates rengi giysileriyle (ayak bileğine kadar çıkan kırmızı Chelsea botlarıyla), başıyla omuzlarını birleştiren ve boynunu vahşice yok eden berber yüzü görmemiş kıvrıkcık sakallarıyla kendine yeni bir imaj edinmiş, benlik algısını değiştirmişti. Hitler ve Stalin'in bir kurbanı olmaktan kurtulduğunda, deri-

6 Sarmaşık Ligi: Aralarında Harvard, Princeton ve Yale'in de bulunduğu, ABD'nin kuzeydoğusundaki sekiz vakıf üniversitesinin oluşturduğu birlik. Aslında bir spor ligi olarak kurulmuş, ancak zamanla daha geniş bir anlama kavuşmuştur. Günümüzde Ivy League, akademik mükemmellik, zor öğrenci alma ve elitizm ile bağdaştırılmıştır.

si kemiklerine yapışmış bir vaziyette İsrail çölüne bırakılmıştı; sahip olduğu şeylerin tamamı bitler, delilik ve yüksek ateşten ibaretti; Kıbrıs'taki bir enterne kampından çıkmıştı; bir dil ve meslek öğrenmiş olarak. Ama toparlanmanın hangi noktada durduğunu söylemek zordu. Bir sanatçı olmayı kafaya koymuştu. Önemsiz, feda edilebilir bir durumdan, kesici bir aletle katledilmeyi (Eisen Nazi işgali altındaki bölgeden Rus bölgesine kaçarken kurşun harcamaya değmeyecek insanların kafalarının kürek darbeleriyle koparıldığını gördüğünü söylemişti) bekleyen bir şey olma durumundan yükselmek; dünya ustalığının zirvelerine kadar yükselmek, yükselmek. Sanatın kutsallığıyla. Esinle insanlığa hitap etmek. Evrensel dilin boya dolu işaretlerini kullanmak. Hurra, zirveden zirveye uçan Eisen! Her ne kadar onun renkleri arduazdan daha gri, kömürden daha kara, hastalıktan daha kırmızı ve nüleri ölüden daha ölü olsa da onu Kennedy Havaalanı'ndan getiren otobüs bir limuzindi; otoban onu muzaffer bir astronot gibi selamladı ve o *Karyera*'sına en umutsuz vecit içinde otuz iki dişini göstererek bakıyordu. (Rusça *Karyera* ile eşleştirmek için seçeceğiniz kelime *Extass*⁷ olurdu.)

O ve Wallace beraber çalışmaya başlamışlardı bile. Eisen ağaçlar ve çalılar için etiketler tasarlıyordu. Sammler'a örnek kartları gösterdiler: BEYAZ MEŞE ve KARAAĞAÇ; mürekkep dağıtmış, kalın, siyah Gotik harflerle yazılmış. Eisen'in *Gymnasium*'da öğrendiği yabancı, akıcı el yazısıyla yazdığı diğer etiketler daha temizdi. Zavallı Eisen savaş patladığında bir okul çocuğuydu ve eğitimi orada sona erdi. Eisen'in kâğıt üstüne çiziktirdiği her şey kendisine tiksinti verse de Sammler elinden geldiğince uygun ve suya sabuna dokunmayan bir şeyler söylemeye çalıştı.

“Buranın ve şuranın düzeltilmesi gerekiyor,” dedi Wallace. “Ama fikir şaşılacak denli doğru. Tecrübesiz biri için yani, anlarsınız ya.”

“Bu iş gerçekten girişecek misin?”

Wallace kesin bir ses tonuyla, hatta (yanağında bir gamze

7 Vecit, kendinden geçme.

oluşturan) hafif bir alayla cevap verdi ihtiyara. “Kesinlikle, hiç tereddütsüz, Dayı. Hatta yarın Westchester’da bazı uçaklarla test uçuşu yapacağım. Bu akşam geceyi geçirmek için eski eve dönüyorum.”

“Pilotluk lisansın hâlâ geçerli mi?”

“Elbette, geçerli.”

“Hoş ve heyecanlı bir duygu olmalı; arkadaşlarla ve akrabalarla yeni bir iş kurmak. Oranda ne var, Eisen?”

Eisen’in bileğine sarılı bir kordonun ucunda yeşil çuhadan ağır bir torba sarkıyordu. “Burada mı? Farklı bir alanda yaptığım çalışmaları getirdim,” dedi. Eisen yükünü metalik bir tıkrıtıyla cam masa üstüne koydu; torbanın ağzı aralandı.

“Kâğıt ağırlığı mı yaptın?”

“Kâğıt ağırlığı değil, bu amaçla da kullanabilirsiniz, babacığım, ama onlar madalya.” Başarılarından böyle zevk aldığı için Eisen’e gücenemezsiniz. Sanki hoş bir kokuyu içine çekiyormuş gibi gözlerini yummaya, eşsiz kemiklerini, dişlerini göstermeye ve her iki eliyle kulaklarının üzerindeki kıvrır kıvrır saçları düzeltmeye başladı. “Dökümde yeni bir usul icat ettim,” dedi. Teknik Rusçayla açıklamaya başladı, ama Sammler, “Seni takip edemiyorum, Eisen. Teknik kelime dağarcığım pek iyi değil,” diyerek sözünü kesti.

Metalin kaba bir görüntüsü vardı, kısmen bronz, ama aynı zamanda da piriti andıran ayva sarısı bir renge sahipti. Eisen alışılmış Davut Yıldızlarını, yedi kollu şamdanı, kâğıt tomarlarını ve koç boynuzlarını işlemiş ya da İbranice ateşli sözler kazımişti: *Nahamu!* “Huzur ver!” Veya Tanrı’nın Yeşu’ya emrini: *Hazak!* Sammler önüne konan bu kaba saba ve aptalca işlenmiş parçaları belli bir ilgiyle inceledi. Ustası, parçaların hak ettiği tepkiyi vermesini bekleyerek dikkatle yüzünü incelerken Sammler her birinden sonra bir süre bekledi. Bu demirli piritler Ölü Deniz’in dibine ait olmalıydı.

“Peki, bu nedir, Eisen, bir tank mı, yanılmıyorsam bir Sherman tankı?”

“Tank için bir metafor. Benim eserlerimde hiçbir şey düz anlamlı değildir.”

“Kimse artık sanrılanmıyor,” dedi Sammler Lehçe. Yorum fark edilmedi.

“Şunlar buldozer mi?” diye sordu Wallace. “Peki, şu kelime nedir?”

“*Hazak, hazak*,” dedi Sammler. “Tanrı’nın Eriha önlerinde Yeşu’ya verdiği emir. ‘Gücünü topla.’”

“*Hazak, v’ematz*,”⁸ dedi Eisen.

“Çok güzel de... Tanrı neden böyle gülünç bir dille konuşuyor?” dedi Wallace.

“Bu madalyaları Kuzen Elya’ya göstermek için getirdim.”

“Saçma,” dedi Sammler. “Elya hasta, bu kadar ağır metal parçalarını elinde evirip çeviremez.”

“Hayır, hayır, onları ben birer birer tutup ona göstereceğim. Ne yaptığımı görmesini istiyorum. Yirmi beş yıl önce Eretz’e⁹ yıkılmış bir adam olarak geldim. Ama ölmek istemiyordum. Gözlerimi kapatamazdım... insan gibi bir şey yapmadan, önemli bir şey, güzel bir şey yapmadan.”

Sammler bir yorumda bulunmaya cesaret edemedi. Neticede kalbi duygulanmayacak kadar nasır bağlamış değildi. Ayrıca eski moda kibarlık kurallarıyla yetiştirilmişti. Neredeyse kadınların bir zamanlar iffetli olmak üzere yetiştirildiği gibi. Shula’nın atık sepetlerinden topladığı çerçöp hakkında mırıldanmaya alışkın olduğundan gerekli sesleri çıkarıp el hareketlerini yaptı, sonra yeniden Elya’nın çok hasta olduğunu söyledi. Madalyalar onu yorabilirdi.

“Aynı fikirde değilim,” dedi Eisen. “Tam tersine. Sanat nasıl zarar verebilir ki?” Birbirine değdikçe tıngırdayan metal parçaları çuha torbaya yerleştirmeye başladı.

Wallace, Sammler’in ardındaki birine hitaben, “Evet, burada...” dedi. Özel hemşire içeri girdi.

“Kim burada?”

“Siz, Dayı. Bay Sammler burada.”

“Elya beni mi çağırıyor?”

“Telefona çağırılıyorsunuz. Siz Sammler Dayı mısınız?”

⁸ Gücünü topla, cesur ol.

⁹ Eretz Yisrael: Kutsal toprak. İsrail.

“Bayan? Ben Artur Sammler’ım.”

“Bayan Arkin diye biri. Eve telefon etmenizi istiyor.”

“Ah, Margotte. Elya’nın odasına mı telefon etti? İnşallah onu uyandırmamıştır.”

“Kattaki telefondan aradılar, odadakinden değil.”

“Teşekkür ederim. Ankesörlü telefon nerede?”

“Bozuk paraya ihtiyacınız var mı, Dayı?” Sammler, Wallace’in avucundan ılık iki metal para aldı. Wallace parasını elinde sıkıyordu.

Margotte meramını anlatabilmek için olağanüstü çaba harcıyordu. “Dayı? Dinleyin. Dr. Lal’in el yazmalarını nereye koymuştunuz?”

“Masamın üzerinde bırakmıştım.”

“Emin misiniz?”

“Elbette eminim. Çalışma masamın üzerinde.”

“Başka bir yere bırakmış olamaz mısınız? Unutkan olmadığınızı biliyorum, ama bu alışılmamış gerilim altında...”

“Masanın üstünde yok mu? Dr. Lal yanında mı?”

“Onu salona oturttum.”

Çiçek saksıları arasında bu Lal ne hissediyordur acaba?

“Peki, el yazmalarının kaybolduğunu biliyor mu?”

“Ona yalan söylemeyi pek beceremedim. Söylemek zorunda kaldım. Burada sizi beklemek istedi. Butler Hall’den koştura koştura döndük elbette. Doktor çok endişeliydi.”

“Şimdi, Margotte, soğukkanlılığımızı korumamız gerekiyor.”

“Adamın dünyası kararmış. Gerçekten, Dayı, kimsenin bir insanı böyle bir duruma düşürmeye hakkı yoktur.”

“Özrümü ilet Dr. Lal’e. Anlatamayacağım kadar üzgünüm... Ne kadar üzölmüş olduğunu anlayabiliyorum. Ama Margotte, dünyada sadece bir tek kişi bu defteri almış olabilir. Asansör görevlisini bulmalısın. Sor bakalım, Shula oraya gelmiş mi?”

“Rodriguez her zaman bir aile üyesi olarak onun içeri girmesine izin verir. O, aileden biri.”

Rodriguez’in büyük bir anahtar halkası vardı, nerdeyse kocaman bir çember. Gerektiğinde gidip mahzenin tuğla duvarındaki bir çividen onu alıp gelirdi.

“Doğrusu Shula çok aptal. Her şeyin bir sınırı var. Ona karşı çok yumuşak davrandım. Beni çok zor bir duruma soktu. Bu bahtsız Hintli’yi pusuya düşüren çılgın bir kadının babası olmak. Rodriguez’le konuştun mu?”

“Shula’ymış.”

“Ah.”

“Dr. Lal bugün öğle vakti Shula’nın ziyaretine giden dedektiften bir rapor almış. Sanırım adam onu tehdit etmiş.”

“Tam da korktuğum gibi.”

“El yazmasını yarın sabah saat ona kadar geri götürmesini, aksi takdirde mahkeme kararıyla geleceğini söylemiş.”

“Arama mı, tutuklama mı?”

“Bilmiyorum. Dr. Lal de bilmiyor. Ama Shula çok heyecanlanmış. Papaza gideceğini söylemiş. Peder Robles’a gidecek ve Kilise’ye şikâyet edecekmiş.”

“Margotte, gidip bu papazı bulsan iyi olacak. O daire için bir arama emri mi? Shula orayı on iki yıldır çerçöple dolduruyor. Polisin biri şapkasını çıkarıp herhangi bir yere bıraksa, bir daha asla bulamaz. Ama bana kalırsa Shula New Rochelle’e gitmiştir.”

“Öyle mi düşünüyorsunuz?”

“Peder Robles’la beraber değilse, gideceği yer orasıdır.” Sammler onu, Eskimoların ayıbalığını tanıdığı kadar tanıyordu. Onun hava alma deliklerini. “O şimdi beni koruyor, çünkü çalıntı mal benim ellerimde. Dedektiften ödö kopmuş olmalı, zavallı şey, sonra ikimiz de dışarı çıkıncaya kadar beklemiş olmalı.” Siyahi adam gibi kapımı gözetlemiş olmalı. Babasının en ciddi kaygıları arasında yer almadığını hissederek. Yeniden önceliği ele geçirme kararlılığıyla. “Bu H.G. Wells saçmalığında çok ileri gitmesine izin verdim. Ve şimdi biri incindi.”

Dünyadan usanmış olması gereken bu bahtsız Lal, başlangıç olarak, Ay’a bel bağlamıştı.

Ve kısmen haklıydı, çünkü insanlık aynı maskaralıkları boyuna tekrarlayıp duruyordu. Eski trajikomik zırvalar. Tutkulu ilişkiler. Gerçekleşmesi olanaksız arzular. Bıkıp usanmadan bazı çılgınlıkların ve bazı tutkuların içini gösterme ve boşaltma

çabaları. Nasıl bir olumlu denge mümkündü? Tutku dolu bu mücadele tümünden yararsız mıydı? Bu, aynı zamanda da soylu amaçların enerji bankasıydı. Havlama, tıslama, çene çalma ve tükürme. Ama Aşk'ın hayatın büyük mimarı olarak görüldüğü zamanlar da vardı. Var mıydı? Aptallığın bile büyük eylemlerin altın arka planını şekillendirdiği zamanlar olabilirdi. Olamaz mıydı? Ama bu zaafaların ve direngen hastalıkların gerçek çaresi var mıydı? Bazen çare fikrinin kendisi Sammler'a tehlikeli görünürdü. Neyin çaresi bulunabilirdi? Bu düzensizlikleri yeniden yapılandırabilir, yeniden düzenleyebilirdiniz. Ama çare bulmak? Saçma. Günahı hastalığa dönüştürmek, kelime değişimi (Feffer haklıydı) ve sonra bilgili doktorlar hastalığın kökünü kazıyacaktı. Evet, ya! Sonra da bunu giderek daha net bir şekilde anlayan düşünürler, bilim adamları, parlak aydınlar bütün bu insanlık durumlarından boşanmak için talepte bulunmak zorunda kalırlar. Sonra uçan eklem bacaklı hırdavatlarını dış dünyalara doğru, Ay'a doğru fırlatırlar. "Wallace'la birlikte New Rochelle'e gitmeliyim," dedi Sammler. "Shula mutlaka oradadır. Emin olmak için Peder Robles'a uğrarız. Shula'nın nerede olduğunu biliyor mu diye... Tekrar ararım."

Bir Amerikalı olmadığı için Margotte'a karşı belirli bir dayanışma hissediyordu. Tuhaf bir şekilde küçük düşmüş olduğunu ondan gizlemesi gerekmiyordu. Margotte, Elya'nın odasındaki telefonu çaldırmamak inceliğini göstermişti.

"Dr. Lal konusunda ne yapayım?"

"Özür dile," dedi Sammler. "Onu temin et. Rahatlat. El yazmalarının güvende olduğundan emin olduğumu söyle. Shula'nın yazılı kelimelere karşı nasıl saygı duyduğunu anlat. Ve lütfen dedektifleri bu işten uzak tutmasını iste ondan."

"Bir dakika. Kendisi burada. Sizinle birkaç kelime konuşmak istiyor."

Telin ucundan hayli inişli çıkışlı Doğulu bir ses işitildi.

"Bay Sammler'la mı konuşuyorum?"

"Evet, benim."

"Ben, Doktor Lal. Bu ikinci soyuluşum. Daha fazlasını kaldıramam. Bayan Arkin sabretmemi istediği için biraz daha bekle-

yeceğim. Ama çok kısa bir süre. Sonra kızınızı polise tutuklat-
tırmak zorunda kalacağım.”

“Onu demir parmaklıkların arkasına atmak bir işe yaraya-
caksa! İnanın, anlatamayacağım kadar üzgünüm. Ama el yaz-
malarının tamamen emniyette olduğundan eminim. Elinizde
başka bir kopyası olmadığını anlıyorum.”

“Yazılması üç yıl aldı.”

“Çok yazık. Daha çok altı ay falan tahmin ederdim. Ama ne
kadar dikkatli bir hazırlık gerektirdiğini görebiliyorum.” Nor-
mal olarak Sammler yaltaklanmaktan kaçınırdı, ama şimdi baş-
ka şansı yoktu. Telefonun kulağına değen yeri üzerinde nem
oluşmuş ve yanağının üzeri kızarmıştı. “Çok parlak bir çalış-
ma,” dedi.

“Öyle düşünmenize memnun oldum. Bütün bunların beni
nasıl etkilediğini varın siz düşünün.”

Düşünebilirim. Herkes herkese tutunabilir ve onu alaşa-
ğı edebilir. En aşağılıklar en soyluları dans etmeye zorlayabi-
lir. Bilgeler aptallarla birlikte dönmek zorunda bırakılabilir.
“Çok endişelenmemeye çalışın, efendim. El yazmalarınızı ye-
niden ele geçirebilirim, hem de bu gece. Bazen otoritemi yete-
rince kullanamıyorum. İnanın bana, kızımı kontrol edebilirim
ve edeceğim.”

“Ay’a ilk inişten önce yayımlatmış olmayı umuyordum,” de-
di Lal. “Bu vesileyle yayımlanacak saçma sapan kitapları tasav-
vur edebilirsiniz. Halkın kafasını karıştıran cinsten. Baştan so-
na yalan dolan.”

“Elbette.” Sammler, muhtemel ki çok hırslı olan ve duygu-
larını bastırmaya çalışan Hintli’nin yaşlı bir adamın kırılğan-
lığını ve durumun gerginliğini hesaba katarak neticede nezih
davrandığını hissediyordu. Adamın bir centilmen olduğunu
düşündü. Başını benekli yalıtım kumaşıyla kaplı ses geçirmez
metal mahfazanın içine sokarak Doğulu bir üslupla: “Güneş
yüzünüzü aydınlatsın. Kalabalıklar arasında (Hinduların her
zaman denizdeki uskumrular gibi sürüler halinde olduğunu
düşünerek) yıllarca biricik olabilirsiniz.” Sammler, Shula’nın ken-
dinden, yani babasından başka kimseyi incitmesine izin ver-

memekte kararlıydı. O buna katlanabilirdi, başkasının katlanması gerekmezdi.

“Denememle ilgili fikrinizi öğrenmekten memnun olurum.”

“Elbette bu konuda uzun uzun konuşuruz,” dedi Sammler, “Lütfen teması kaybetmeyelim. Yeni bir haber alır almaz size telefon ederim. Bana karşı gösterdiğiniz sabır için teşekkür ederim.”

İki taraf da ahizeyi yerine koydu.

“Wallace,” dedi Sammler, “sanırım sen New Rochelle’e giderken arabada ben de olacağım.”

“Gerçekten mi? Öyleyse babam tavan arası hakkında bir şeyler söyledi?”

“Bunun tavan arasıyla ilgisi yok.”

“Neden öyleyse? Shula’yla ilgili bir şey mi? Öyle olmalı.”

“Evet, Shula’yla ilgili. Hemen gidebilir miyiz?”

“Emil aşağıda, Rolls’un yanında. Onu da kullanabiliriz. Shula ne işler karıştırıyor. Beni aradı.”

“Ne zaman?”

“Çok olmadı. Babamın duvar kasasına bir şey koymak istedi. Şifreyi biliyor muymuşum? Tabii şifreyi bildiğimi söyleyemedim. Bilmemem gerekiyor.”

“Nereden telefon ediyordu?”

“Sormadım. Shula’yı bahçede çiçeklere bir şeyler fısıldarken görmüşsünüzdür herhalde,” dedi Wallace. Wallace pek saygılı değildi ve başkalarının ne yaptığına pek dikkat etmezdi. Ama tam da bu nedenle farkına vardığı ayrıntılara çok değer biçerdi. Farkına vardığı şeylere değer verirdi. Shula’ya karşı her zaman kibar ve sıcak davranmıştı. “Onlarla hangi dilde konuşuyordu, Lehçe mi?”

Çok büyük bir ihtimalle şizofreninin diliyle.

“Ben ona *Alice Harikalar Diyarında*’yı okurdum. Şu konuşan çiçekler. Canlı çiçek bahçeleri.”

Sammler hastanın kapısını açtı ve onu yatağında oturur vaziyette gördü; yalnız. Dr. Gruner gözünde büyük siyah gözlükleri bir anlaşılmayı veya yasal belgeyi inceliyor ya da incelemeye çalışıyordu. Bazen doktor değil de bir avukat olmalıymışım

derdi. Tıbbiyeye gitmek onun değil, annesinin seçimiydi. Kendi özgür iradesiyle muhtemelen çok az şey yapardı. Karısını düşünmek yeterdi.

“Gir içeri, Dayı. Kapıyı kapat. Babalar, baş başa oturalım. Bugün çocukları görmek istemiyorum.”

“Bu duyguyu anlıyorum. Ben de sık sık bu duyguya kapılıyorum.”

“Shula’ya çok yazık, zavallı kadın. Ama o sadece biraz üşütük. Benim kızımsa pis bir orospu.”

“Farklı bir kuşak, farklı bir kuşak.”

“Oğluma gelince, ileri zekâlı bir aptal.”

“Kendi yolunu bulacaktır, Elya.”

“Buna bir tek dakika bile inanıyor olamazsın, Dayı. Son dakikada depar mı atacak? Onca yılımı neye hasrettim diye soruyorum kendi kendime. Amerika’nın bana anlattığı şeylere inanmış olmalıyım. Var olanının en iyisine sahip olmak için ödeme yaptım. En iyisini almadığımdan hiçbir zaman kuşkulanmadım.”

Elya heyecan içinde konuşmuş olsaydı, Sammler onu sakinleştirmeye çalışırdı. Ama son derece gerçekçi bir şekilde ve sakin sakin konuşuyordu. Koruyucu gözlüklerle gayet akli başında görünüyordu. Yüzünün bir tek kası bile oynamadan rezil bir tanıklığı dinleyen senato komisyonu başkanı gibi.

“Angela nerede?”

“Tuvalete gitmiş, ağlamak için, sanırım. Bir hizmetliyle oral seks ya da bir yerlerde grup seks yapmıyorsa. Köşeyi döndüğünde ne yapacağını asla bilemezsin.”

“Ah, çok kötü. Maraza çıkarman gerekmez.”

“Maraza çıkarmıyorum. Olup biteni adıyla sanıyla söylüyorum. Şu Horricker’ın onunla evleneceğini düşünüyordum. Ama artık asla böyle bir şey yapmaz.”

“Kesin mi bu?”

“Mexico’da ne olduğunu sana söyledi mi?”

“Ayrıntılı değil.”

“Ayrıntılarını bilmemen daha iyi. Yeşillik ve sıcak bir yerle ilgili olarak cehennemdeki bilardo masası şakasını yaptığında taşı gediğine koymuştun.”

“Angela’yı kastederek söylememiştim.”

“Elbette vergisiz yirmi beş bin dolar geliriyle kızımın sefa süreceğini biliyordum. Bunu bekliyordum, olgun ve akli başında davrandığı sürece buna bir itirazım yoktu. Bütün bunlar kuramsal olarak güzel. Sen kendin de ‘olgun’ ve ‘akli başında’ kelimelerini kullanıyorsun, bunlar seni tatmin ediyor. Ama sonra yakından bakıyorsun ve yakından bakınca da başka bir şey görüyorsun. Onu birçok erkekle, birçok şekilde yapmış bir kadın görüyorsun. Geldiği noktada muhtemelen bacaklarının arasındaki erkeğin adını bilmiyordur. Ya bakışları... Gözleri; bir fahişenin gözlerine sahip.”

“Üzgünüm.”

Elya’nın ifadesinde çok tuhaf bir şeyler vardı. Gözyaşları aktı akacaktı, ama özsaygısı buna izin vermiyordu. Belki de özsaygısı değil ciddiyetiydi buna sebep. Her neyse, gözyaşları akmadı. Yön değiştirdi, sistem içinde absorbe edildi. Bastırıldı, sesindeki iniş çıkışlara dönüştü. Gözyaşları sesinde, derisinde, gözlerinin ışığındaydılar.

“Gitmem gerekiyor, Elya. Wallace’ı da birlikte götürüyorum. Yarın yine gelirim.”

Emil, Rolls Royce'da, belki de gıpta edilen bir hayat sürüyordu. Gümüş rengi limuzin onun için bir musluk gibiydi. Anah-tarı döndürüyor bütün o gücü harekete geçiriyordu. Bundan başka sıradan araba sürücülerinin sefil, kaygılı, rekabet, hınç, nefret ve mücadelelerinin dışındaydı. İkinci sıraya park ettiğinde polis tarafından rahatsız edilmiyordu. Gösterişli makinenin yanında dururken, golf pantolonuna doğrusal bir çıkıntı yaptıran kalçaları yere çoğu insanınkinden daha yakındı. Ayrıca sakin, ciddi bir görünüşü vardı; yüzünde derin kırışıklıklar, asla dişlerini göstermeyen içe kıvrık dudaklar, bir kukuleta gibi kulaklarına kadar inen, ortadan ayrılmış saçlar, Savonarola'nınkini andıran çıkıntılı bir burun. Rolls'un plakasının yanında hâlâ M.D.¹ harfleri duruyordu.

"Emil, Costello'nun, Lucky Luciano'nun² şoförüydü," dedi Wallace gülümseyerek.

Kapitone kumaş kaplı arabanın içinde, tavan lambasının ışığında Wallace'ın çenesindeki sakal nokta nokta çizgili görünüyordu. Kocaman göz çukurları içindeki iri, kara gözlerinde tatlı dilli ve eğlendirici olma kaygısı okunuyordu. Wallace'ın kafası-

1 Medical Department: Sağlık Servisi.

2 Lou Costello (1906-59): Amerikalı aktör ve komedyen. Şanslı Luciano (Salvatore Luciano) (1897-1962) Sicilya kökenli Amerikalı mafya babası.

nın işiyle, karakter sorunlarıyla, ölümle ne kadar meşgul olduğunu düşündüğünüzde, bunun ne kadar cömertçe ve ne kadar zor olduğunu – ne kadar zor, sarsıcı, heyecan verici olduğunu, ne büyük çaba gerektirdiğini anlardınız. Yaşlı dayısı için yüzüne kibar bir gülümseme yerleştirerek:

“Luciano? Elya’nın dostu? Evet. Ünlü mafya babası. Angela ondan söz etmişti.”

“Çok eskilerde kalmış bir ilişki.”

Hudson Nehri boyunca West Side otoyolundan ilerlediler. Su vardı – güzel, kirli, sinsi! Sonra suyun kıyısında çalılar ve ağaçlar vardı; cinsel suçları, bıçaklı soygunları, tembellikleri ve cinayetleri örtmek için. Suda köprünün ve ayın ışığı hoş ve yumuşak yansımalarla parılıyordu. Peki, ne zaman bütün bunlardan koptuk ve insan hayatını uzaklara taşıdık? Bay Sammler bu son derece sıkıntılı zamanda bu sürgünün tür üzerinde ayıltıcı bir etkisi olabileceğini düşünmeye hazır. Şiddet azalabilir, soylu düşünceler önem kazanabilirdi. Yeter ki dünyasal koşullardan kurtulalım.

Rolls’da şirin bir bar vardı; ayna kaplı gömme dolabı küçük bir lamba aydınlatıyordu. Wallace ihtiyar adama içki ya da soda teklif etti, ama o bir şey istemedi. Şemsiyesini dizleri arasında sıkıştırmış bazı gerçekleri kafasında evirip çeviriyordu. Uzmanların elbirliği, uzay seyahatlerinin önünü açmıştı. Dünyaya duyarlı bir cehalet hâlâ tek tek bireylerin bir “bütün” oluşturduğu rüyasını görürken? “Bütün”? “Bütün” neydi? Çocukça bir kavram. Bu kavram bütün bu çılgınlıklara, çılgın dinlere, LSD’ye, intihara, suça yol açıyordu.

Sammler gözlerini yumdu. Soluğunu bırakırken ruhunun derinliklerinden biraz kötülük saldı dışarıya, soluk alırken biraz iyilik çekti içine. Hayır, teşekkürler Wallace, viski istemiyorum. Wallace kendisi için bir bardağa bir miktar viski doldurdu.

Uzman olmayan cahil, nasıl olur da kendisini bir tür anlayışı kıt Kongo vahşisine döndüren bu teknik mucizelerle başa çıkacak kadar güçlü olur? Sezgiyle mi, yazının icadından önceki toplumların kadim iç saflığıyla mı, doğal kuvvetlerle mi, soylu

bütünlükle mi? Çocuklar kütüphaneleri ateşe veriyordu. Şalvar pantolon giyiyor, favori bırakıyorlardı. Bu onların sembolik bütünlüğüydü. Bu otomobilden bile sonsuz derecede karmaşık büyük makineleri çalıştıran bir teknisyen ve mühendis oligarşisi gelecekte bohem hayatı yaşayan, uyuşturulmuş, çiçeklerle süslenmiş ve “bütün” kenar mahalleleri yönetecekti. Bay Sammler’in kendisi bile, anladığı kadarıyla, bir parçadan başka bir şey değildi. Ve böyle olduğu için şanslıydı. Bütünlük, kendi elleriyle parça parça bir Rolls Royce yapmak kadar gücünün dışındaydı. Bu yüzden belki, aydaki koloniler belki buradaki ateşi ve kaynaşmayı azaltır, sınırsızlığa ve tamlığa duyulan tutku daha esaslı bir şekilde yatışabilir. Dehşet sarhoşu insanlık sakinleşebilir, ayıkabilir.

Dehşet sarhoşu mu? Evet, parçalar (Bay Sammler gibi bir parça) anlıyordu: bu dünya bir mezardı: hayatımız ona elementler tarafından ödünç verilmişti ve ona geri dönmek zorundaydı: her hücrenin her elementi “Yeter!” dediğinde, basit elementlerin karmaşık hayat biçimlerinden çıkmayı arzular görüldüğü bir zaman geliyordu. Bu gezegen bizim anamız ve mezarımızdı. İnsan ruhunun çekip gitmek istemesinde şaşılacak bir şey yok. Bu doğurgan karnı terk etmek istemesinde. Aynı zamanda da bu mezardan ayrılmak istemesinde. Dehşetin, *timor mortis*’in³ neden olduğu sonsuzluk tutkusu. *Timor mortis conturbat me. Dies irae. Quid sum miser tunc dicturus.*⁴

Ay bu gece o kadar parlaktı ki arkada, döşemenin ve halıların sınırsız lüksünde içmekte olan Wallace’ın gözünü aldı. Ayaklarını çaprazlamış ve geriye kaykılmış vaziyette parmağını Emil’in ilerisinde, George Washington köprüsünün kuzeyindeki ağaçlıklı yolun üstünde yükselen Ay’a doğru uzattı.

“Ay ne kadar büyük! Etrafında vızıldayıp duruyorlar,” dedi.
“Kim?”

“Uzay araçları. Modüller.”

“Ah, evet. Gazetelerde okudum. Oraya gider miydin?”

3 (Lat.) Ölüm korkusu.

4 (Lat.) Ölüm korkusu huzurumu kaçırıyor. Gazap günü. Benim gibi bir sefil ne diyecek?

“Gider miydim! Hemen,” dedi Wallace. “Yukarı... yukarı? Gideceğime bahse girebilirsiniz. Hemen giderim. Aslında Pan Am’la çoktan anlaşma imzaladım.”

“Kimle?”

“Hava yolları. Yer ayırttırmak için telefon eden sanırım beş yüz on ikinci kişiydim.”

“Ay yolculukları için şimdiden yer ayırmaya mı başladılar?”

“Elbette, yüz binlerce insan oraya gitmek istiyor. Ve oradan sıçrayarak Mars’a ve Venüs’e.”

“Ne kadar tuhaf.”

“Tuhaf olan ne? Gitmek mi? Dedğim gibi bu hiç tuhaf değil; havayolu şirketleri istemediğiniz kadar başvuru alıyor. Peki, siz Dayı, siz de yolculuk yapacak mısınız?”

“Hayır.”

“Yaşınız yüzünden mi?”

“Muhtemelen yaşım yüzünden. Hayır, benim için yolculuklar bitti.”

“Ama Ay, Dayı!” Elbette fiziksel olarak bunu yapamayabilirsiniz, ama sizin gibi bir adam? Böyle bir insanın gitmeye can atmasına inanamıyorum.”

“Ay’a mı? Ama ben Avrupa’ya bile gitmek istemiyorum,” dedi Bay Sammler. “Ayrıca seçme şansım olsaydı, okyanus dibini tercih ederdim. Dr. Piccard’ın batisferiyle. Öyle görünüyor ki, ben yükseklik adamı olmaktan çok derinlik adamıyım. Hudutsuz olanla şahsen ilgilenmiyorum. Okyanus ne kadar derin olsa da, bir yüzeyi, bir dibi var, oysaki gökyüzünün bir tavanı yok. Sanırım ben bir Doğuluyum, Wallace. Yahudiler Doğuludurlar neticede. Burada, West Side’da oturup başka dünyalara yapılan bu muhteşem Faustvari yolculukları izlemek ve takdir etmekle yetiniyorum. Şahsen ben çok yüksek de olsa bir tavana ihtiyaç duyuyorum. Evet, tavanları seviyorum ve yüksek tavanları alçak olanlara tercih ediyorum. Edebiyatta, sanırım alçak tavanlı başyapıtlar var; Suç ve Ceza mesela; ve yüksek tavanlı başyapıtlar: *Kayıp Zamanın İzinde*.”

Kapalı yer korkusu? Ölüm bir yere kapatılmaktır.

Wallace gülümsemeye devam ediyordu, tatlı bir şekilde, ama

kesinlikle farklı düşünüyordu, yine de Sammler Dayısının görüşlerine karşı incelikli bir ilgi gösteriyordu. “Elbette,” dedi, “dünya size farklı görünüyor. Kelimenin tam manasıyla. Gözleriniz yüzünden. Ne kadar görüyorsunuz?”

“Şöyle böyle. Haklısın.”

“Ama yine de şu Zenci adamı ve şeyini tarif ediyorsunuz.”

“Feffer demek sana anlattı. Senin şu ortağın. Ağzında bakla islanmayacağını bilmeliydim. Umarım otobüste resimlerini çekmekten söz ederken ciddi değildi.”

“Minox’uyla çekebileceğini düşünüyor. Bir tahtası noksan. Sanıyorum insanlar genç ve heyecanlıyken, ‘Gençlik heyecanı, işte,’ diyorsunuz, ama yaş ilerleyince aynı davranış için, ‘Ne çatlak,’ diyorsunuz. Başınıza gelen şeyler onu çok heyecanlandırmış. Adam gerçekte ne yaptı, Dayı? Kendini mi teşhir etti? Pantolonunu indirdi mi?”

“Hayır.”

“Pantolonunun önünü açtı ve aletini çıkardı. Neye benziyordu? Merak ediyorum... Gözlerinizin yeterince güçlü olmadığı aklına gelmiş midir?”

“Aklına ne geldiğini bilmiyorum. Söylemedi.”

“Bana şeyinden söz etsenize. Gerçekten kara değildi, değil mi? Mora çalan çikolata rengi olmalı ya da avuç içinin rengine?”

Wallace’ın bilimsel nesnelliği.

“Gerçekten bu konuda konuşmak istemiyorum.”

“Ah, Dayıcığım, varsayalım ki ben canlı bir deniz canavarı görmemiş bir zoologum, ama siz Moby Dick’i⁵ balina gemisinden görmekle hakkında ne bilebilirsiniz ki? Kırk santim, kırk beş santim?”

“Bunu söyleyemem.”

“Ağırlığını tahmin edebilir misiniz? Bir kilo, bir buçuk kilo, iki?

“Bunu tahmin etmem mümkün değil. Sen de bir zoolog değilsin. Ama tam bu dakika zoolog oldun.”

“Sünnetsiz miydi?”

5 Melville’in roman kahramanı: büyük beyaz balina. Ayrıca “dick” argoda erkeklik organı.

“Evet, bana öyle geldi.”

“Kadınların gerçekten bu tür bir şeyi tercih edip etmediklerini merak ediyorum.”

“İlgilendikleri daha başka şeyler de olduğunu düşünüyorum.”

“Dedikleri bu. Ama çok iyi biliyorsunuz ki onlara güvenilemez. Onlar hayvan, değil mi?”

“Geçici olarak havyansallık öne çıkarılır.”

“Nazik-narin-hanım hanımcık cinsilâtif masalına benim karım tok. Kadınlar şehvet doludur. Bana kalırsa erkeklerden daha teşhircidirler. Bütün hayat tecrübenize ve bilginize büyük saygı duymakla beraber, Sammler Dayı, bu konuda sözlerinize kuşkuyla yaklaşıyorum. Angela her zaman diyecektir ki bir erkeğin kalın bir malafatı varsa... affedersiniz, Dayı.”

“Angela belki bir istisnadır, özel bir durumdur.”

“Siz onun olağanın dışında olduğunu düşünmeyi tercih ediyorsunuz. Peki, ya değilse?”

“Konuyu kapatsak, Wallace?”

“Yo, bu gerçekten çok ilginç. Ve tamamen nesnel, açık saçık bir muhabbet değil. Angela’nın Wharton Horricker’la ilgili anlattıklarına bir bakalım. Uzun boylu, güçlü kuvvetli bir adam gibi görünüyor. Angela’nın dediğine göre çok idman yapıyor-muş ve çok kaslıymış. Çelik kablo gibi kolları ve ağırlık kaldırmaktan gelişmiş, güçlü bir göğsü olan bir adamdan müşfik duygular pek beklenemez. Demir adam. Angela bunun müşfik duygu akışını engellediğini söylüyor.”

“Bu konuda hiç düşünmedim.”

“Müşfik duygudan o ne anlar ki? Bacaklarının arasında bir herif olsun yeter. Herkesle, –yo, kiminle olursa olsun– yatar. Yo, her önüne gelenle değil. Böyle vücut yapan heriflerin –‘Ben kırk kiloluk bir nanemollaydım’– narsisist nonoşlar olduğunu söylüyorlar. Ben kimseyi yargılamam. Eşcinsel olmuşlarsa ne olmuş? Bu bir şey demek değil. Eşcinselliği basitçe insan olmanın farklı şekillerinden biri olarak düşünmüyorum, aslında bunun bir hastalık olduğu kanaatindeyim. Eşcinsellerin neden bu kadar yaygara kopardıklarını ve normal olduklarını ile-

ri sürdürdüklerini anlamıyorum. Mükemmel beyefendiler. Elbette bize o kadar da harika olmadığımızı işaret ediyorlar. Nonoşların sayısındaki bu aşırı artışa modern savaşın neden olduğuna inanıyorum. 1914'ün, siperlerdeki o kırımın bir sonucu. Erkeklerin köküne kibrit suyu ekiliyordu. Erkek olmaktansa kadın olmak belli ki daha az dokuncalıydı. Bir çocuk olmaksada ha da iyiydi. En iyisiyse çocuk, kadın ve dervishi birleştiren bir sanatçı olmaktı – derviş mi dedim? Bir Şaman? Yo, muhtemelen bir ruh çağıran, demek istediğim. Ve de milyoner. Birçok milyoner bir sanatçı, bir çocuk veya kadın ve bir ruh çağırıcı olmanın rüyasını görüyor. Neden söz ediyordum? Ah, Horricker. Diyordum ki bu kadar kültürfiziğe ve ağırlık kaldırmaya rağmen bir eşcinsel değildi. Ama olağanüstü bir erkek gücü imajına sahipti. Kendi üzerinde sistemli bir çaba harcayan biri. Angela'nın çabaları öyle görünüyor ki onu biraz küçük düşürdü. Angela bugün onun için ağlamaklı, ama domuzun tekidir, yarın onu unuttur. Kız kardeşimin bir domuz olduğunu düşünüyorum. Horricker çok fazla kaslıysa, o da çok fazla yağlı. Şimdi bu yağlı göğüs müşfik duyguların akışını engellemeyecek mi? Ne dersiniz?"

"Tek kelime etmeyeceğim."

"Bazen geceleri, uykuya daldıktan hemen önce bir dolu insanı aklımdan geçirir ve hepsinin de pislik olduğunu düşünürüm. Bunun harika bir terapi olduğu kanaatindeyim. Gece için zihnimi boşaltıyorum. Odamda olsaydınız, benim sadece 'Pislik, pislik, pislik!' dediğimi iştirdiniz. İsim değil. İsimleri aklımdan geçiririm. Angela'nın yarın onu unutacağında hemfikir değilsiniz?"

"Sanırım, unutulabilir. Ama bana öyle geliyor ki o kadar da ne yapacağını bilmez durumda değil."

"O dişi-güç türünden, *femme fatale*. Her mitin kendi doğal düşmanları vardır. Seçkin-erkek mitinin düşmanı *femme fatale*'dir. O uylukların arasında erkeğin kendisiyle ilgili algısı, suikasta uğradığı şeklindedir. Erkek o kadar özel olduğunu düşünüyorsa kadın bunu ona gösterecektir. Hiç kimse o kadar özel değildir. Angela her zaman ırkın gerçekçiliğini temsil eder; er-

kekteki aklın, güzelliğin, haşmetin, cesaretin boş bir övünmeden başka bir şey olmadığına işaret eden gerçekçiliğini ve onun işi erkeğin kendi hakkında yarattığı miti yerle bir etmektir. Bu yüzden onunla Horriker arasındaki ilişkisi sona erdi; bu yüzden Meksiko'daki âlemde onca rezilliği –başka hangi kızlara asıldığını bilen– Wharton'un önünde yaptı. Katılım ruhuyla.”

“Horriker'ın kendisi hakkında böyle cüretli bir imaj çizdiğini bilmiyordum.”

“Şu diğer meseleye gelelim. Adam başka ne yaptı, şeyi sana doğru salladı mı?”

“Kesinlikle hayır. Ama konu giderek tatsızlaşıyor. Soyduğu zavallı yaşlı adamı korumamam için beni uyarıyordu. Polisi haber vermemem için. Onları harekete geçirmeye zaten çalışmıştım.”

“Siz doğal olarak adamın soyduğu bu insanlara acıyorsunuz.”

“O kadar yumuşak kalpli değilim, ama bu çok çirkin.”

“Bu tür şeyleri herhalde çok görmüşsünüzdür. Eichmann'ın yargılanması sırasında tanıklık etmeye çağırıldınız mı?”

“Tanıklık edecek gibi oldum. Ama bunu yapacak kadar güçlü hissetmedim kendimi.”

“Lodz'daki kaçık karakter –Kral Rumkowski– hakkındaki şu makaleyi siz yazdınız, değil mi?”

“Evet.”

“Sık sık bir erkeğin edep yerlerinin bir anlamı olduğunu düşünürüm. Kadınlarıninkinin de. Onların o kılların arasından bir şey söylemek üzere olduklarını düşünürüm.”

Sammler bir şey söylemedi. Wallace viskisinden bir çocuğun Coca-Colasından alacağı gibi bir yudum aldı.

“Elbette, siyahiler başka bir dil konuşuyorlar,” dedi Wallace. “Küçük bir oğlan çocuğu hayatının bağışlanması için yalvarıyordu...”

“Ne çocuğu?”

“Gazetelerde vardı. On dört yaşlarında siyahilerden oluşan bir çetenin etrafını sardığı bir çocuk. Çocuk kendisini vurmaları için yalvarmış, ama diğerleri söylediklerini anlamamış-

lar. Kelimenin tam anlamıyla aynı dil değil. Aynı duygular söz konusu değil. Anlamak diye bir şey yok. Ortak kavram yok. Erişmek mümkün değil.”

Ben de yalvarmıştım. Ancak Sammler bunu söylemedi.

“Çocuk ölmüş mü?”

“Oğlan çocuğu? Günler sonra, aldığı yaralar yüzünden ölmüş. Ama diğerleri onun ne dediğini bilmiyorlardı bile.”

“*Savaş ve Barış*’ta zaman zaman düşündüğüm bir sahne var,” dedi Sammler. “Çok zalim bir insan olan ve sanırım bir adamın favorilerini kökünden yolduğu söylenen Fransız General Davout, Rusları Moskova’da idam mangasına göndermektedir, ama Piyer Bezuhov önüne geldiğinde birbirlerinin gözlerinin içine bakarlar. İnsani bir bakış alışverişi olur ve Piyer ölümden kurtulur. Tolstoy der ki gözlerinin içine böyle baktığınız birini öldüremezsiniz.”

“Ooo, müthişmiş! Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?”

“Böyle bir şeye inanma arzusuna sempati duyuyorum.”

“Sadece sempati mi?”

“Yo, derin bir sempati duyuyorum. Hüzünlü bir sempati duyuyorum. Deha sahibi insanlar insanlığı düşündüğünde, neredeyse bu psişik birlik biçimine inanmaya zorlanırlar. Keşke öyle olsaydı.”

“Çünkü kendilerinin tamamen istisnai olduklarını düşünmeyi reddediyorlar. Bunu anlıyorum. Ama siz bu bakışmanın yürümeyeceğini mi düşünüyorsunuz? Olamaz mı?”

“Muhtemelen zaman zaman oluyordur. Aslında Piyer şanslıydı. O elbette bir roman kahramanı. Ve elbette hayat birey için bir tür şanstır. Çok edebi bir kavram. Ama Piyer celladının bakışlarını yakaladığı için olağanüstü şanslıydı. Bildiğim kadarıyla böyle bir durum hiç olmadı. Yo, ben böyle bir şeye hiç tanık olmadım. Bu, dua edilmeyi hak eden bir olasılık. Ve bir dayanağı var; rastgele bir fikir değil. Her insanın kalbinde aynı hakikatin ya da Tanrı’nın ruhundan bir parçanın bulunduğu ve bunun ortaklaşa sahip olduğumuz en değerli şey olduğu inancına dayanıyor. Bir noktaya kadar bu fikre katılabilirim. Ama rastgele bir fikir olmasa da ona çok güvenmem.”

“Sizin bir zamanlar bir mezarda bulunduğunuzu söylüyorlar.”

“Böyle mi diyorlar?”

“Nasıldı?”

“Nasıldı mı? Konuyu değiştirelim. Cross County otoyoluna gelmişiz bile. Emil çok hızlı.”

“Gecenin bu vaktinde trafik yok. Bir defasında hayatımı kurtardılar. New Rochelle’den önceydi. Okulu asmış parkta dolaşıyordum. Göl donmuştu, ama buzu kırarak suya düştüm. Japon tipi küçük bir köprü vardı, altındaki kirişlere tırmanıyordum, aşağı yuvarlandım. Aylardan kasımdı, buz gri, kar beyazdı. Suysa kapkara. Buzun kıyısına tutunmuştum, korkudan altıma ediyordum; ruhum bir bilye gibi yuvarlana yuvarlana benden uzaklaşıyordu. Benden daha büyük bir çocuk geldi ve beni kurtardı. O da bir okul kaçağıydı; elinde bir dal parçasıyla buzun üzerinde bana doğru süründü. Dalı yakaladım, beni yukarı çekti. Sonra kayıkhanedeki erkekler tuvaletine gittik, soyundum. O, gocuğuyla vücudumu ovdu. Elbisemi radyatörün üzerine serdim, ama kurumuyorlardı. Çocuk, ‘Oğlum, azarı yiyeceksin,’ dedi. Sahiden de anneciğim kıyameti kopardı. Giysilerim ıslak olduğu için kulaklarımı çekti.”

“Çok güzel. Bunu daha sık yapmalıymış.”

“Bir şey mi biliyorsunuz? Kabul ediyorum, haklısınız. Bellek değerli bir şeydir. Çikolatalı kekten çok daha lezzetli ve çok daha zengin. Ama Sammler Dayı, ertesi gün okulda çocuğu gördüğümde harçlığımı, ki on sentti, ona vermeye karar verdim.”

“Aldı mı?”

“Elbette aldı.”

“Böyle hikâyeler, severim. Ne dedi?”

“Tek kelime söylemedi. Sadece başını salladı ve onluğu aldı. Parayı cebine atıp daha büyük çocukların yanına gitti. Bence bu parayı buz üzerinde kazandığını düşünüyordu. Bu adil bir karşılıktı.”

“Görüyorum ki anılarını koruyorsun.”

“Eee, ihtiyacım var onlara. Herkesin anılara ihtiyacı vardır. Değersizlik belasını savuşturur.”

Ve bütün bunlar devam edecek. Böylece devam edecek. Gü-

neş patlamadan önce altı milyar yıl daha. İnsan hayatının altı milyar yılı! Böyle bir rakamın karşısında insanın kalbi tekler. Altı milyar yıl! Bize ne olacak? Diğer türlere ve, evet, bize? Nasıl başaracağız? Dünyayı terk etmek ve başka bir sisteme gitmek üzere Güneş sisteminden çıkmak zorunda kaldığımız zaman, nasıl bir taşınma-günü olacak! Ama o zamana kadar insanlık çok değişmiş olacak. Evrim devam ediyor. Olaf Stapledon⁶ gelecek çağlarda her bireyin binlerce yıl yaşayacağını tahmin ediyor. Geleceğin insanı, evrimleşen eli olağanüstü bir aygıt, sağlam bir gerece dönüşmüş, baş ve işaret parmağıyla yüzlerce kilogramlık basınç uygulayabilen, güzel yeşil renkli, dağ gibi bir varlık. Büyük bir bütünün parçası olan matematik ve fizik problemleri üzerine düşünen müthiş analitik bir kolektifin parçası zihinler. Yarı ölümsüz devler ırkı, bizim yeşil torunlarımız, sevgili akraba ve kardeşlerimiz ister istemez ruh gücümüz kadar kimi sevimsiz özelliklerimize de sahip olacaklar. Bilimsel devrim olalı şunun şurasında üç yüz yıl oldu. Ona bir milyon yıl daha verin, bir milyar yıl daha. Aman Tanrım? Bu güçlü zihinsel kardeşlikten gizli saklı bir şey kalacak mı, ulaşamayacakları bir şey?

Rolls Royce şimdi iki yanı ağaçlı, dar yollarda ilerliyordu. Gümüş rengi araba geçerken taze bahar yapraklarının hareketlenip arabaya sürtünmesinden çıkan sesi işitebilirdiniz. Bunca yıldan sonra bile Sammler hâlâ büyük banliyö ormanları içinden Elya'nın evine giden yolu bilmiyordu; dar yollar o kadar dolambaçlıydı ki. Ama işte eve gelmişlerdi bile; yarısı ahşap, Tudor tarzı bir ev. Saygıdeğer cerrah ve ev kadını eşi burada iki çocuk dünyaya getirmiş ve bu güzel çimenlerin üzerinde badminton oynamışlardı. 1947'de Sammler bir mülteci olarak onların bu gülüp oynayan hallerine şaşırmıştı; ellerinde raketler ve tüylü toplar olan ergin insanlar. Ay ışığının aydınlatığı çimenler Sammler'a yeni biçilmiş gibi göründü; tekerleklerin ezdiği ince, beyaz çakıllardan hoş sesler geliyordu. Karaağaçlar kalın ve yaşlıydı; bütün Grunerlerin toplam yaşından da-

6 William Olaf Stapledon (1886-1950): En önemli eserleri *Star Maker* (Yıldız Yapıcı) ve *The Flames* (Alevler) olarak kabul edilen İngiliz bilimkurgu yazarı.

ha yaşı. Farların veya patikanın kenarına eğik bir şekilde dizilmiş reflektörlerin ışığında hayvan gözleri belirdi: fare, köstebek, dağsıçanı, kedi veya ot ve çalılarında gizlenmiş cam kırıkları. Pencerelerin hiçbirinde ışık yoktu. Emil uzunlarını ön kapıya çevirdi. Wallace çıkmak için acele ederken viskisini halıya döktü. Sammler el yordamıyla bardağı bulup Emil'e uzatırken "Bu düştü," diye açıkladı. Sonra hışırdayan çakılların üzerinde Wallace'ı takip etti.

Sammler eve girer girmez Emil arabayı garaja götürmek için geri vites taktı. Odaları aydınlatan ay ışığından başka bir şey kalmadı. Sammler'a her zaman yanlış yorumlanmış amaçların evi olarak görülen bu evde mekanik aletler dışında hiçbir şey doğru dürüst çalışmıyordu. Ama Gruner bununla her zaman bilinçli bir şekilde ilgilenmişti, özellikle de karısının ölümünden sonra onun anısına bir tür saygı göstermek için. Tıpkı Margotte'un Usher Arkin için yaptığı gibi. Araba yoluna taze çakıl döşenmişti. Kış sona erer ermez Gruner çakıl serilmesini emretmişti. Ay perdeleri yıkıyor, beyaz, kalın halıların havında peroksit gibi köpürüyordu.

"Wallace?" Sammler, çıkardığı gürültüden onun mahzende olduğunu düşündü. Işığı yakmadıysa, ne yaptığını Sammler'ın görmesini istemiyor olmalıydı. Zavallı çocuk kafayı bozmuştu. Hayatın, kaderin, neyin dersiniz deyin, dayatmasıyla yansız olmaya, zekâsı yettiğince büyük evrensel sorunlar üzerinde düşünmeye zorlanmış olan Bay Sammler, babasının evinde Wallace'a nezaret etmeye tenezzül edecek, para –gizlice yapılmış gerçek veya hayalî kürtajlardan gelen dolarlar– bulmak umuduyla kazı yapmasını engelleyecek değildi.

Mutfağı inceleyen Sammler orada son zamanlarda birinin bulunduğuna dair hiçbir kanıt bulamadı. Dolaplar kapalıydı, paslanmaz çelik evye ve mutfak tezgâhı kuruydu. Sergilenen bir örnek mutfak gibi. Kaplar çengellerinde asılıydı, içlerinde eksik olanı yoktu. Ama çöp kovasının dibinde ambalaj kâğıdıyla sarılı boş bir ton balığı kutusu vardı; Geisha marka ve hâlâ taze balık kokusu yayan. Sammler kutuyu burnuna götürdü. Aha! Birisi burada yemek yemişti? Şoför Emil, belki? Ya da

Wallace'ın kendisi, doğrudan kutudan, sirkesiz, sossuz? Wallace tezgâhta ekmek kırıntıları bırakırdı ve kirli bir çatal; dağınık yeme alışkanlığının işaretleri. Sammler yuvarlak teneke kutuyu elinden bıraktı ve ayağını çöp kovasının pedalından çekip salona gitti. Ocak siperinin metalik ızgarasını elledi, çünkü Shula ateş yakmayı severdi. Izgara soğuktu. Ama akşam ılıktı. Bu hiçbir şeyi kanıtlamazdı.

Sonra Sammler otuz beş yıl önce Londra'da Shula'yla nasıl saklambaç oynadıklarını hatırlayarak ikinci kata gitti. Bu oyunda çok iyiydi; yüksek sesle kendi kendine; "Shula bu süpürge dolabında mı? Bakalım. Nerede olabilir? Süpürge dolabında yok. Bu, çok tuhaf! Yatağın altında mı? Hayır. Aman, ne zeki bir kız bu böyle! Ne güzel saklanıyor? Adeta ortadan yok oluyor." Sadece beş yaşında olan küçük kız oyunun heyecanıyla tir tir titreyerek ve bembeyaz bir suratla, Sammler'ın onu görmüyormuş gibi yaptığı, pirinç kömür kovasının ardında küçük kırmızı kurdeleli kıvrıkcık saçlı kocaman kafasıyla neredeyse oturur gibi çömeliyor olurdu. Bütün bir hayat boyu orada. Hüzün dolu. Savaş çıkmamış olsaydı bile.

Her şeye rağmen, hırsızlık ciddi bir şeydi. Fikrî mülkiyetin çalınmasıysa daha da kötüydü. Karanlıkta Sammler kendini biraz ileri yaşının yol açtığı zafiyete bıraktı. Bunun için çok yaşlıydı, uzun tüylü, yorucu halılar üzerinde tırabzan boyunca bin bir çabayla yürüyemeyecek kadar. Onun yeri hastaneydi. Bekleme salonundaki yaşlı bir akraba. Bu çok daha uygundu. İkinci kattaki yatak odaları. Karanlıkta dikkatle hareket ediyordu. Evin kapalı havasında eski sabun ve kolonya kokuları vardı. Son zamanlarda kimse evi havalandırmamıştı.

Bir su sesi kulağına çalındı; dolu bir küvette hafif bir hareket. Bir şıpırtı. Kolunu uzattı, bileğini bükte, elektrik düğmesini buluncaya kadar elini duvarın fayansları üzerinde kaydırdı. Işıktaki Shula'nın bir lifle göğüslerini kapatmaya çalıştığını gördü. Kısa gövdesi kocaman küvetin ancak yarısını kaplıyordu. Beyaz ayaklarının tabanını gördü Sammler, kara dişi üçgeni ve morumsu kahverengi halkaları olan beyaz şişkinlikleri. Damarlı. Evet, evet o da kulübün bir üyesiydi Cinsiyet ku-

lübünün. Şu bir dişiydi, şu bir erkek. Bu Sammler için önemli bir fark yaratıyordu.

“Baba, lütfen, ışığı kapat.”

“Saçma. Yatak odasında bekleyeceğim. Örtün, elini de çabuk tut.”

Sammler, Angela’nın eski odasında oturdu. Genç bir kız olduğu zamanlarki odasında. Ya da acemi bir orospu. Eh ne yapalım, insanlar sahip oldukları silahları kuşanıp savaşa gidiyorlar ve sonunda cepheye doğru ilerliyorlardı.

Sammler şeftali renkli kreton kaplı bir sandalyeye oturdu. Banyodan hiç ses duymayınca, “Bekliyorum,” diye seslendi ve Shula suyu çalkalandırarak küvetten çıktı. Sammler onun çabuk çabuk ve yere sağlam basan adımlarının sesini duydu. Yürürken vücudu her zaman bir şeylere çarpardı. Hiçbir zaman sadece yürümezdi. Bir şeylere değerci ve onları hak olarak talep ederdi. Mülkiyet olarak. Sonra hızlı adımlarla odaya girdi; üzerinde yün bir erkek robdöşambırı vardı, başında da bir havlu; babası tarafından banyoda görölmüş olmanın şokuyla hızlı hızlı nefes alıp veriyordu.

“Pekâlâ, o nerede?”

“Baba!”

“Yo. Şoke olan benim, sen değilsin. İki defa çaldığın doküman nerede?”

“Bir hırsızlık değildi bu.”

“Başkalari seninle hemfikir olduğunda yeni kurallar koyabilirler, ama ben onlardan olmayacağım ve sen beni bu duruma düşürmeyeceksin. El yazmasını Dr. Lal’e geri vermek üzereydim ki masamın üzerinden alındılar. Tıpkı onun elinden alındığı gibi. Aynı yöntemle.”

“Meseleye böyle bakmamak gerekir. Ama çok heyecanlanmamalısın, baba.”

“Bütün bunlardan sonra kalbimi korumaya ya da inme geçirip yere yığılacak yaşlı bir adam olduğumu ima etmeye kalkışma. Böyle bir yere varamazsın. Şimdi, nerede bu şey?”

“Tam anlamıyla emniyette.” Lehçe konuşmaya başlamıştı. Bu dili konuşmasına izin vermeyi şiddetle reddediyordu

Sammler. Shula saklı yaşamak zorunda kaldığı korkunç zamanları hatırlatmaya çalışıyordu; kadınlar manastırında, hastanede, Alman devriyesi kurumu araştırmaya geldiğinde bulaşıcı hastalıklar koğuşunda.

“Yo, rica ediyorum, bana İngilizce cevap ver. Onları buraya mı getirdin?”

“Bir kopyasını çıkarttırdım. Baba, Widdick’in bürosuna gittim...”

Sammler kendini tutmakta zorlanıyordu. Lehçe konuşmasına izin vermediğinden bir başka çareye başvuruyordu; çocukluğa. Küçük bir kız tatlılığıyla, orta yaşlılığın bütün izlerini taşıyan olgun kadın yüzünü eğdi. Şimdi Sammler’in bakışlarını bir çocuğunki gibi kocaman açılmış gözleri ve mahcup bir şekilde yün robdöşambra gömdüğü çenesiyle yandan karşılıyordu.

“Peki, Widick’in bürosunda ne yaptın?”

“Orada şu fotokopi makinelerinden bir tane var. Kuzin Elya için onu kullanmıştım. Bay Widick asla eve gitmez. Evden nefret ediyor olmalı. Her zaman bürosundadır; uğrayıp makineyi kullanıp kullanamayacağımı sordum, ‘Elbette,’ dedi. Ben de el yazmasının tümünün fotokopisini çektim.”

“Benim için?”

“Daha çok Dr. Lal için.”

“Benim orijinal nüshayı elimde tutmak istediğimi mi düşündün?”

“Sende kalması daha münasip.”

“Şimdi, ne yaptın bu el yazmalarını?”

“Onları Grand Central garında iki dolaba kilitledim.”

“Grand Central’de. Tanrım. Anahtarları sende mi, yoksa kayıp mı ettin?”

“Bende, Baba.”

“Neredeler?”

Shula soruya hazırlıklıydı. Damgalı ve ağzı kapatılmış iki zarf çıkardı. Birinin üzerinde Sammler’ın, diğerinin üzerinde Dr. Lal’in, Butler Hall adresi yazılıydı.

“Bunları postayla mı gönderecektin? Dolaplar sadece yirmi dört saatliğine kiralanıyor. Bunların adreslerine ulaşmasıysa

bir hafta alır. Ya sonra? Kilitli dolapların numaralarını yazdın mı? Hayır. Peki, mektuplar kaybolursa nasıl bulunacak bu dolaplar? Sahibi olduğunu, yazarı olduğunu kanıtlamak için dava açmak gerekecek. Bir insanı çıldırtmak için bu kadar uğraşılır mı?”

“Beni bu kadar haşlama, Baba. Her şeyi senin için yaptım. Evinde çalıntı bir şey vardı. Dedektif onun çalıntı bir mülk olduğunu ve onu elinde bulunduran kişinin de yataklık yapmış olacağını söyledi.”

“Bundan böyle bana bunun gibi iyilikler yapma. Bu konuları seninle tartışmam bile. Meseleyi hiç mi hiç anlamış gibi görünmüyorsun.”

“Hatıralarına ne kadar bağlı olduğumu göstermek için onu sana getirdim. Bunun ne kadar önemli olduğunu sana hatırlatmak istedim. Bazen sen kendin unutuyorsun. Sanki H.G. Wells çok özel değilmiş gibi. Belki senin için olmayabilir, ama H.G. Wells çoğu insan için hâlâ önemli ve çok özel. Bekledim ki çalışmanı bitiresin ve gazetelerde hakkında makaleler çıksın. Bütün o önemsiz ve aptalca kitapların üzerindeki aptal suratlar yerine kitapçılarda babamın resimlerinin yer aldığını görmek istedim.”

Zarfların içindeki kirli kiralık dolap anahtarları. Bay Sammler anahtarlara baktı. Shula sinir bozucu ve rahatsız edici olduğu kadar hüznün verici bir şekilde eğlenceliydi de. Dolaplarda dosyalar içinde kâğıt tomarları değil de el yazmaları varsa. Hayır, diye düşündü. Shula sadece biraz kaçıktı o kadar. Zavallı çocuğu. Dünyaya gelmesine neden olduğu ve şekilsiz, sınırsız bir dünyanın akıntısına bıraktığı bir yaratık. Nasıl bu hale gelmişti? Belki manevi, mahrem, değerli hayat –ilk günlerden beri hazırlanan bu durum– ölümle ilk karşılaştığında zıvanadan çıkıyordur. Burada sihirli güçlerin yardım etmesi, yatıştırması, teselli etmesi gerekir ve bir kadın için bu harika güçler çoğunlukla bir erkeğin güçleridir. Tıpkı Antonius ölürken Kleopatra’nın “Senin yokluğunda bu domuz ahırından başka bir şey olmayan” bu sıkıcı dünyada yaşayamayacağını haykırması gibi. Ya sonra? Bir domuz ahır, ya sonra? Sonra bu geceye gayet

uygun olan sonu hatırladı. “Doğan ayın altında görölmeye değer bir şey yok.”

Bu kadife gibi yumuşak ve parlak koltuk kılıfı üzerinde oturan ve altındaki kocaman kırmızı çiçek desenli şeftali renkli dokunun ılıkliğini hisseden kendisinin bu görölmeye değer şey olması gerekiyordu. Ruhu bunaltması, ona eziyet etmek için yapılmış böyle bir nesne şu anda bile amacına ulaşıyordu. Bay Sammler son derece önemsiz ayrıntıların bile incitebildiği, yalayabildiği bir adam olarak kalmıştı. Ama birinci dereceden önem taşıyan mesajlar da alıyordu. Temel, acil mesaj şuydu: Bu kadın kadınca cinselliğiyle, (özellikle bir âşığın nefesini kesecek şeyi sakladığı bel altından) sıkı sıkıya sarındığı robdüşambırında, bu olgun kadın şimdi babasından ay altındaki şeyleri görünür kılmasını istememeliydi. Her şeyden önce o ordulara, donanmalara hükmeden, dünyaya nizam veren biri değildi. O sadece üzerine saldırdıkları, kurşunladıkları, ancak vurdukları herkesi öldürürken nasılsa öldürmeyi başaramadıkları yaşlı bir Yahudiydi. Kendine has dönüşümüyle askerî giysisi, kasklı bir örnek bir kütleye dönüşen bir halk oğlanları, kızları, erkekleri, kadınları öldürmek, oluk oluk kan akıtmak, ölüleri gömmek ve sonunda çürümüş cesetleri mezarlarından çıkarıp yakmak amaçlı makineleriyle gelmişti. İnsan bir katildir. İnsanın ahlâki bir niteliği vardır. Bu gariplik ancak delilikle, bilinç yarılgılarını idari yapıların desteklediği çılgınca taşkınlık durumlarında, örgütlü bir sistem tarafından korunan çılgın düşlerle çözülebilir. Onu bir “hükümet işi” yapmakla. Bütün bunlar! Ama bu dünyada, bugün o, yüce Tanrım! dengesiz, git-gel akıllı kızına yüksek amaçlar esinlemek zorundaydı. Ve elbette Shula’ya göre, babası dünyevi hayata ayak uyduramayacak denli kırılğanlaşmıştı, kimsenin paylaşmadığı evrensel sorunlarla doluydu kafası, onu, yani kızını dışta bırakan sorunlarla. Ve bu saçmalıklarla, soytarılıklarla, aşırılan kitaplarla, alışveriş torbaları aptalca işlerle, çöp sepeti nevrozlarıyla, mide yanmasına yol açan egzotik mutfakıyla babasını işe karıştırmak, onu geri getirmek, bu dünyaya bağlamak ve yanı başında tutmak istiyordu. Biraz dünya! Biraz o! Yükselişleri ortak yükseliş olacaktı. O

babasını destekleyecek ve babası kültür dünyasında büyük işler başaracaktı. Çünkü o *kulturmaya*⁷ idi. Shula çok *kulturmaya* idi. Onun için bu yabansı Rusça kelimedenden daha uygunu yoktu. *Kulturny*. Dizleri üzerine çöküp bir Hristiyan gibi dua edebilirdi; babasına oyun oynayabilirdi; karanlık günah çıkarma kabinine süzülebilir; Peder Robles'a koşup babasının Yahudi öfkesine karşı Hristiyan koruma talep edebilirdi; ama kültüre üşütük adanmışlığıyla daha fazla Yahudi olamazdı.

“Pekâlâ, kitapçılarda benim fotoğraflarım. Güzel bir fikir. Mükemmel. Ama çalmak...?”

“Gerçekten çalma değildi.”

“Güzel, sen hangi kelimeyi tercih edersin? Ve ne fark eder? Şu eski şakadaki gibi: Latincesinin *equus* olduğunu bilirsem at hakkında fazladan ne öğrenmiş olurum?”

“Ama ben hırsız değilim.”

“Çok güzel. Kafanda hırsız değilsin. Sadece gerçekte.”

“H.G. Wells hakkında gerçekten, gerçekten ciddiysen, Ay ya da Mars hakkındaki öngörülerinin doğru olup olmadığını bilmen gerekir ve en son, en güncel bilimsel bilgilere sahip olmak için her fiyatı ödersin diye düşündüm. Gerçekten yaratıcı olan birini hiçbir şey durdurmamalı. Yaratıcılar için suç diye bir şey yoktur. Sen de yaratıcı bir insan değil misin?”

Sammler'a öyle geliyordu ki içinde (*faute de mieux*,⁸ aklında) birbirine karşıt amaçlı çok sayıda avcının kuş olduğu varsayılan bir baba görüntüsüne ateş ettiği bir alan vardı. Shula onu sınavdan geçirmek istemişti. Olağanüstü bir varlık mı, değil mi? Yaratıcı mı, bir tabiat kuvveti mi, gerçekten orijinal mi, değil mi? Evet bir uygunluk testiydi bu ve bu Shula'nın çok Amerikanca bir davranışydı. Ahlâken didaktik olmayan bir tek Amerikalı var mıdır? “Daha büyük iyilik” için kurbanı cezalandırmayan herhangi bir suç işlenmiş midir? Bir günahkâr var mıdır ki *Sin pro bono publico*⁹ günah işlememiş olsun? Yardımseverlik bu kadar kötü, liberalizm adına açıklama bu kadar mü-

7 (Rus.) Çok-kültürlü.

8 (Fr.) Daha iyisi bulunmadığından.

9 (Lat.) Kamu yararına olmayan.

kemmeldi. Birleşik Devletler’de öğretimin psikopatolojisi. Pe-
ki, o zaman, Babacık gerçek, yaratıcı bir uzlaşmaz mıydı – anı-
lar hatırına gözü pek hırsızlık yapabilecek biri? H.G. için her
şeyi riske atar mıydı?

“Samimiyetle söyler misin, yavrucuğum, Wells’in hiçbir ki-
tabını okudun mu?”

“Evet, okudum.”

“Doğru söyle; aramızda kalacak.”

“Bir kitabını okudum, Baba.”

“Bir? Wells’ten bir tek kitap okumak bir tek dalgada yıkan-
maya çalışmak gibidir. Hangi kitabıydı?”

“Tanrı hakkındaydı.”

“Görünmez Kral, Tanrı?”

“Evet, o.”

“Sonuna kadar okudun mu?”

“Hayır.”

“Ben de okumadım.”

“Ah, Baba, sen de mi?”

“Okuyamadım. İnsanın Tanrı’yla birlikte üstün bir zekâ ola-
rak evrimi. Çok geçmeden meseleyi kavradım, sonrası sıkıcı,
ağız kalabalığı.”

“Ama *o kadar* zekiceydi ki birkaç sayfa okuyunca büyük bir
heyecan duydum. Kitabın tamamını okuyamamış olsam da
onun büyük bir adam olduğunu biliyordum. Biliyorsun, bir ki-
tabı baştan sona okuyamam. Ben çok tez canlıyım. Ama sen di-
ğer bütün kitaplarını okumuştun.”

“Kimse hepsini okuyamaz. Birçoğunu okudum. Belki çok
fazlasını.”

Gülümseyen Sammler zarfları boşaltı ve buruşturup top ya-
parak Angela’nın yaldızlı Floransa derisinden çöp sepetine at-
tı. Bir yolculukta annesi tarafından satın alınan. Cebinin kapa-
ğını kaldırmak için koltuğunda bir yana kaykılarak anahtarla-
rı cebine attı.

Robdöşambrının önü açılmasın diye göğsünün üzerine çap-
razlamasına koyduğu kolunun bileğini diğer elinin parmak-
larıyla tutan ve sessizce babasını izleyen Shula da gülümse-

di. Sammler, Shula'nın lifle örtmeye çalışmasına rağmen damarları belirgin göğüslerini ve kahverengi-mor uçlarını görmüştü. Yapacağı kötülüğü yapmış olan Shula'nın ağzının köşesinde şimdi görevi tamamlamış olmanın verdiği tatminden kaynaklanan iffetli bir kıvrılış vardı. Kara ve kıvrıcık saçlarını başına türban gibi sardığı havlu örtüyor, sadece kulaklarının önünden koşer¹⁰ bukleleri sarkıyordu. Bir tabak dolusu yasaklanmış kutsal çorbadan içmiş gibi gülümsüyordu, şimdi mesele onun sindirilmesi idi. Arkadan bakınca, beyaz ense-sinden bir güç izlenimi yayılıyordu. Biyolojik bir güç. Boynunun altında olgun bir sırt kavsi başlıyordu. Yetişkin bir kadın. Ama kol ve bacakları orantısızdı. Babasının tek evladı. Sammler onun uzak bir geçmişten, tanımadığı atalarından kaynaklanan eylemlerde bulunduğundan hiç kuşku duymadı. Bunun ne kadar doğru olduğunu kendinden biliyordu. Özellikle dinsel meselelerde. Shula dua eden bir anguttu, ama kendisi, kendisi de sık sık duaya duruyor, Tanrı'ya yakarıyordu. Tam şu anda, yağlı ciltli, ağzı boyalı, kafasında havludan bir türban bulunan bu kuş beyinli kadını neden bu kadar çok sevdiğini anlamayı diledi.

“Shula, biliyorum bunu benim için yaptın...”

“Sen o adamdan çok daha önemlisin, Baba. Senin bu metne ihtiyacın vardı.”

“Ama bundan böyle mazeret olarak beni kullanma. Yaptığın işler için...”

“İsrail'de az daha seni kaybediyorduk, şu savaşta. Hayatının işini bitiremeyeceğinden korktum.”

“Saçma, Shula. Hayatının işi neymiş? Ne öldürülmesi? Orada? Hayal edebileceğim en iyi ölüm olurdu. Ayrıca hiçbir tehlike yoktu. Gülünç.”

Shula ayağa kalktı. “Tekerlek sesi duyuyorum,” dedi. “Biri geldi.”

10 Aşkenaz Yahudilerinin koşer, Sefarad Yahudilerinin kaşer diye telaffuz ettiği bu kelime Yahudiliğe göre yenmesinde ve kullanılmasında sakınca olmayan ürün anlamına gelir. Bunları belirleyen kurallara ise kaşerut veya kaşrut kural-ları denir.

Sammler işitmemişti. Shula'nın duyuları daha keskindi. Aptal, temiz kalpli hayvan; tilki gibi kulakları vardı. Aniden ayağa fırladı, kıpırdamadan durup dinledi, bir kraliçe edasıyla, beyinsiz, tetikte. Ve ayaklarının beyazlığı. Modaya uygun ayakkabılar ayaklarının şeklini bozmamıştı.

“Herhalde Emil’dir.”

“Hayır, Emil değil. Giyinmeliyim.”

Koşar adım odadan çıktı.

Sammler kendi kendine Wallace'ın nerede olabileceğini sorarak aşağı indi. Kapı zili çalmaya başlamıştı ve çalmaya devam ediyordu. Margotte kapı zili nasıl çalınır bilmiyordu, düğmeye bir kere bastı mı, bir daha parmağını çekmiyordu. Sammler, kapının dar, uzun camından hasır şapkasıyla onu görebiliyordu; Profesör V. Govinda Lal de yanındaydı.

“Hertz'den bir araba kiraladık,” dedi Margotte. “Profesör beklemeye dayanamadı. Peder Robles’la telefonda görüştük. Shula’yı günlerdir görmemiş.”

“Profesör Lal. Imperial College. Biyofizik.”

“Ben Shula'nın babasıyım.”

Karşılıklı olarak hafifçe başlarını eğdiler ve el sıkıştılar.

“Salonda oturabiliriz. Kahve yapayım mı? Shula burada mı?” dedi Margotte.

“Ve benim el yazmam?” dedi Lal. “Ay'ın Geleceği?”

“Güvende,” dedi Sammler. “Evde değil, ama güvenli bir yerde kilit altında. Anahtarları da bende. Profesör Lal, lütfen özürlerimi kabul edin. Kızım çok kötü davrandı. Size acı çekti.”

Sammler antrenin ışığında Lal'in sarsılmış ve hayal kırıklığına uğramış yüzünü görüyordu; esmer yanaklar, siyah saçlar, düzgün, canlı, zarafetle ortadan ayrılmış ve dağınık, kocaman bir sakal. Kelimelerin yetersizliği – ruhun bütün parçalarına, özellikle de zayıf iletişimin serbest bıraktığı ve öfkeyle kendi başlarına faaliyette bulunan parçalarına hep birden hitap etmek için aynı anda birçok dile duyulan ihtiyaç. Daha çok, insanın aynı anda on sigara içerken viski içmesi; aynı anda üç veya dört kişiyle cinsel ilişkiler kurması; birçok orkestrayı birden dinlerken bilimsel kavramları kayda geçirmesi gi-

bi – böylece sınırsızlığa, modern beklentilerin baskısına *engagé*¹¹ olması gibi.

Lal bağırdı, “Tanrım! Bu dayanılmaz! Dayanılmaz! Neden bu cezaya çarptırıldım!”

“Dr. Lal’e bir konyak doldursana, Margotte.”

“İçmiyorum, içmiyorum.”

Gür sakalının gerisinde dişlerini sıkıyordu. Sonra sesinin ne kadar yüksek çıkmış olduğunun farkına vararak daha uygun bir tonda, “Normal olarak ben içki içmem,” dedi.

“Ama Dr. Lal siz kendiniz Ay’da bira öneriyordunuz. Gel-gelelim... söylediğim şeyde mantık yok. Devam et, devam et, Margotte, ama böyle endişeli bakma. Git, konyak getir. O içmese de ben biraz içerim. İçkilerin nerde olduğunu biliyorsun. İki bardak getir. Şimdi, Profesör, kaygılar çok geçmeden son bulacak.”

Salon, “batık” dedikleri türdendi. İnineniz gerekiyordu. Bir kuyu, bir havuz, halı döşeli bir tank. Profesyonel uzmanlarca döşenmiş ya da dekore edilmiş, bütün ayrıntılar özenle ele alınmıştı. Bu mükemmellik, karşı konulmazsa, insana acı veriyordu. Sammler müteveffa Bayan Gruner’ın dekoratörünü tanıyordu. Onu rezil eden dekoratörünü. Croze. Croze ufak tefek biriydi, ama güçlü bir sanatsal kişiliği vardı. Bir ardıc kuşu gibi horozlanarak duruyordu ayakta. Küçük göbeği ileri doğru çıkıntı yapıyor ve pantolonunun bileklerinin üzerine çıkmasına neden oluyordu. Yüzünün hoş bir rengi vardı, saçları küçük başına uygun bir şekilde kesilmişti, gül goncası gibi bir ağzı vardı ve Croze ile el sıkıştıktan sonra sizin kendi eliniz bütün gün koku yayardı. Yaratıcıydı. Muhtemelen suç işleyebilecek nitelikte biriydi de. Bütün bunlar onun yaratıcılığının sonucuydu. Burada, özellikle aile yemeklerinden sonra çok sıkıcı saatler geçirilmişti. Bütün bu mobilyayı Mısırlılar gibi ölen kişiyle birlikte mezara göndermek hiç de fena bir âdet olmayabilirdi. Ama hepsi buradaydı işte, bu çerçöp, bu ipek, deri, cam ve antik ahşap. Sammler çok kıllı Dr. Lal’i, bu ufak tefek, koyu tenli adamı buraya götürdü. Lal koyu tenliydi, ama siyahı değildi;

11 (Fr.) Bağımlı, güdümlü.

sivri burunlu, Dravid tipli, dolikosefal, ama yuvarlak hatlıydı. Büyük bir ihtimalle Pencaplıydı. El ve ayak bilekleri, bacakları ince ve kıllıydı. Bir çıtkırlıdımdı. Bir düdük makarnası (Samm-ler Krakow'da 18. yüzyıl kitaplarında bulmaktan büyük bir keyif aldığı eski kelimelerden vazgeçemiyordu). Evet, Govinda Lal bir gösteriş düşkünüydü. Ayrıca duyarlı, zeki, asabi, ince, yakışıklı, zarif, baştan çıkarıcı ve rafineydi. Arkadan kürek kemikleri keten spor ceketine yapışuyordu. Hafif kamburu vardı.

“Kızınızın nerede olduğunu sorabilir miyim?”

“Aşağı geliyor. Margotte'tan gidip onu getirmesini isteyeceğim. Dedektifiniz onu çok korkutmuş.”

“Onu bulmuş olması ustacaydı. Becerikli bir adam. İşini yaptı.”

“Hiç kuşkusuz, lakin Pinkerton yöntemleri benim kızıma sökmez. Polonya yüzünden, anlarsınız ya, bir de savaş polisi. Gizleniyordu. Bu yüzden panikledi. Bu kadar acı çekmek zorunda kalmanız çok üzücü. Ama elden ne gelir eğer o biraz...?”

“Psikopatsa?”

“Bu biraz ağır oldu. Gerçekle bağını o kadar koparmış değil. El yazmalarınızın bir kopyasını çıkarmış ve Grand Central garında iki dolap kiralamış, aslı ve kopyası için. İşte anahtarları.”

Lal'in ince uzun eli uzanıp anahtarları aldı.

“Kitabımın gerçekten orada olduğundan nasıl emin olabiliyim?” dedi.

“Dr. Lal, kızımı tanıyorum. Bundan eminim. Ateşe dayanıklı çelik dolaplarda tamamen emniyetteler. Aslında kitabı trenle gelirken getirmediğine memnunum. Onları kaybedebilirdi; oturduğu yerde unutulabilirdi. Grand Central iyi ışıklandırılan, kontrol altında tutulan bir yer; dolaplardan birini hırsız açacak olsa bile, diğeri kalır. Daha fazla endişelenmeniz gerekmez. Sabrınızın sonuna geldiğinizi görüyorum. Bu nahoş maceranın sona erdiğini düşünebilirsiniz. El yazması güvende.”

“Umarım, efendim.”

“Bir yudum konyak içelim. Çok sıkıntılı günler geçirdik.”

“Kahredici. Amerika'da beklediğim türden bir dehşet. İlk ziyaretim. İçime doğmuştu.”

“Bütün Amerika gözünüze aynı mı görünüyor?”

“Tamamen değil, ama neredeyse.”

Mutfaktan gürültüler geliyordu; Margotte konserve kutularını açıyor, kadehleri indiriyor, buzdolabının kapısını çarparak kapatıyor, tabakları çınlatıyordu. Margotte’un ev işlerine her zaman gürültüler eşlik ederdi.

“New York trenine binebilirdim,” dedi Lal.

“Margotte araba süremez. Kiralık arabayı ne yapacaksınız?”

“Hay, lanet olsun! Araba! Kahrolası makineler!”

“Ne yazık ki ben de araba süremem,” dedi Sammler. “Araba sürmek, bana söylendiği gibi, en son züppelik olduğundan değil. Bu konuda masumum. Gözlerim yüzünden.”

“Bayan Arkin için geri dönmeliyim.”

“Arabayı New Rochelle’deki Hertz acentesine teslim edebildiniz, ama korkarım ki gecenin bu saatinde açık değildir. Bir Penn Central tarifi olmalı. Ama vakit gece yarısına geliyor. Tüüp geri dönmemiş olsaydı Wallace’tan sizi trene götürmesini isteyebilirdik,” dedi Sammler. “Wallace Gruner,” diye ilave etti. “Burası Gruner’ın evi. Akrabam; yarı kız kardeş tarafından yeğenim. Ama ilk önce Margotte’un hazırladığı yemeği yiyelim. Daha önce söylediğiniz şey ilgimi çekti; Birleşik Devletler hakkındaki sezgileriniz? Yirmi iki yıl önce geldiğimde ben büyük bir rahatlama hissetmiştim.”

“Tabii bütün dünya şimdi bir anlamda Birleşik Devletler. Kaçınılmaz,” dedi Govinda Lal. “Amerika geleceğimizi yuvadan kapıp kaçırın büyük bir karga gibi ve biz, geri kalanlar, yemlenmeye çalışarak onu takip eden küçük serçeleriz. Ancak Apollo uçuşları Amerikan. Ben NASA’da çalıştım. Başka bir araştırmada. Ama fikirlerimin dikkate alınacağı yer burası, bir işe yarıyorlarsa... Söylediklerim kulağınıza tuhaf geliyorsa, beni bağışlayın. Ne söyleyeceğimi bilecek durumda değilim.”

“Nedensiz sayılmaz. Kızım size cidden büyük zarar verdi.”

“Kendimi daha iyi hissetmeye başlıyorum. İçimde bir kızgınlık kalacağını sanmıyorum.”

Sammler konyak kokusunu içine çekerken, kendisine bazı bakımlardan Ussher Arkin’i hatırlatan Dr. Govinda Lal’i renk-

li gözlük camlarının arkasından şimdilik onaylıyordu. Çok sık, hatta farkına vardığından da sık ve çok canlı bir şekilde şu ya da bu konumda, şu ya da bu renk ve fiziksel durumda toprağın altında gömülü olan Ussher'ı düşünüyordu. Antonina'yı, karısını düşündüğü gibi. Bildiği kadarıyla şimdiye kadar o toplu mezara hiç dokunulmamıştı. Toprağı kazıyarak, cesetleri itekleyerek, her tarafı kana bulanmış vaziyette dışına çıkıp karnı üzerinde sürünerek uzaklaştığı mezara. Bunları çok canlı bir şekilde boyuna hatırlaması çok doğaldı.

Şimdi Margotte bir kaba soğan doğruyordu. Yiyecek bir şeyler. Hayat en küçük hücrelerinde kendi yasalarına göre hükümünü sürdürmeye devam ediyordu. Cincinnati Havaalanı'ndaki o uçakta bulunan zavallı Ussher. Sammler onu özlüyordu ve Margotte'un dairesine taşınmış olmasını Ussher'la ilişkisine borçlu olduğunu kabul ediyordu.

Ama aynı niteliklerden bazılarının, Arkin'in niteliklerinin, bu çok farklı, daha esmer, daha ufak tefek, daha kıllı ve el bilekleri bir cetvelden daha kalın olmayan Lal'de de bulunduğunu fark etti.

O sırada Shula-Slawa merdivenlerden inerek ortaya çıktı. Onu ilk gören Lal'in yüz ifadesi Sammler'ın hemen dönüp arkasına bakmasına neden oldu. Shula bir sari ya da ona benzer bir şey giymişti; bir çekmecedeki bir Hint kumaşı bulmuştu. Doğru bir şekilde sarınmış olamazdı. Başını da örtmüştü. Özellikle göğüs kısmındaki hata barizdi. (bu bölgeyle ilgili hassasiyeti ve kaygıları bu akşam artan Sammler, görünümüne ya da incinmesi tehlikesi varmışçasına bunu kendi organlarında hissetti.) Kızının iç çamaşırı giydiğinden kuşkusu vardı. Yo, *Büstenhalter*¹² yoktu. Son derece beyazdı –limoni kalın cilt, kaymak rengi yanaklar– ve her zamankinden daha dolgun ve yumuşak görünen dudakları tuhaf bir turuncuya boyanmıştı. Sammler'ın botanik bahçelerinde görüp çok beğendiği Napoli siklamenleri gibi. Ayrıca takma kirpikleri vardı. Alnında rujla yapılmış bir Hindu beneği bulunuyordu. Tam olarak, paskalyadan önceki büyük perhiz süresinin son çarşambasında sürülen is lekesinin

12 (Alm.) Sutyen.

olduğu yerde. Genel fikir Lal'e çekici görünmek ve öfkesini ya-
tıştırmaktı. Hiç kimseye bakmadan hızla odanın ortasına doğ-
ru ilerlerken gözleri alev alev yanıyordu; Sammler'in aklından
geçirdiği sözlerle, aptalca açılan gözlerinden şehvet akıyordu.
Söyleyecek çok fazla şeyi olan Shula, kadınca da olsa çok fazla
el kol hareketi yaparak, çılgınca, fazlasıyla tez canlı bir tavırla
çok fazla ortaya yürüdü.

"Profesör Lal!"

"Kızım."

"Evet, ben de öyle düşünmüştüm."

"Üzgünüm, son derece üzgünüm, Dr. Lal. Bir yanlış anlaşıl-
ma oldu. Etrafınızı insanlar sarmıştı. El yazmasını sadece bir
göz atmam için bana verdiğinizizi düşünmüş olmalısınız. Ama
ben, eve, babama götürmeme izin verdiğinizizi düşündüm. Dedi-
ğim gibi, hatırladınız mı? Babamın H.G. Wells hakkında bir ki-
tap yazdığını söylemiştim?"

"Wells? Hayır. Ama benim izlenimim onun fazlasıyla demo-
de olduğu."

"Yine de bilim hatırına, edebiyat ve tarih hatırına, çünkü ba-
bam bu önemli tarihi yazıyor, ve gördüğünüz gibi bu entelekt-
tüel kültürel çalışmada ona yardım ediyorum. Bunu yapacak
başka kimse yok. Asla rahatsızlık vermek istemedim."

Yo. Rahatsızlık değil. Sadece bir çukur kazıyorsun, üzeri-
ni çalı çırpıyla örtüyorsun, içine bir adam düştü mü de çuku-
run kenarına karın üstü yatıp onunla âşıkane konuşuyorsun.
Sammler şimdi onun sırf bu fırsatı yaratmak, bu buluşmayı sağ-
lamak için Ay'ın Geleceği'ni alıp kaçtığından şüpheleniyordu.
Öyleyse o ve Wells gerçekte ikinci sırada mı geliyorlardı? Bū-
tün bunlar ilgi çekmek için mi yapılmıştı? Bu bilindik bir stra-
teji değil miydi? Sammler hatırlıyordu da kadınlar bazen dik-
katini çekmek için ona saygısızca davranmış, kendilerini çok
ilginç kıldığını düşündükleri incitici şeyler söylemişlerdi. Shu-
la'nın kitabı almasının nedeni bu muydu? Sırf kadınca baştan
çıkarıcılık? Tek tür; ama cinsiyetler iki farklı vahşi kabile gibi.
Savaş boyalarını sürünmüş. Çalılık arazide birbirlerine baskın
verip şaşırtan. Bu Govinda, bu hafif, çevik, favorili, esmer, kı-

rılğan adam, bu bir tür uçan adam – bir entelektüel. Shula entelektüellere deli olurdu. Onlar doğan Ay'ın altında bu dünyayı görölmeye değer kırlardı. Onun rahmini tutuştururlardı. Eisen bile, belki de yeniden onun saygısını kazanmak için (daha başka nedenler yanında) dökümcülüğü bırakmış, bir sanatçıya dönüşmüştü. Muhtemelen babası gibi bir kültür adamı olduğunu ona göstermek için ilk hareket noktasını unutmuştu. Artık o bir ressamdı. Zavallı Eisen.

Ama Shula divanda Lal'e çok yakın oturuyordu, neredeyse Lal'in ellerini, kollarını tutuyordu; sanki uzuvlarını ellemek için üzerine eğilmiş gibiydi. El yazmasının kopyasını büyük bir dikkatle çıkartmış olduğu hususunda onu temin ediyordu. Xerox'un mürekkebinin biteceğinden ve silik, boş sayfalar çıkacağından korkmuştu. Birinci sayfanın kopyasını heyecandan ölecek halde almıştı. "Öyle özel bir mürekkep kullanıyorsunuz ki, eğer kötü bir reaksiyon olsaydı n'olurdu diye insan kendi kendine soruyor. Ölürdüm!" Ama her şey yolunda gitmişti. Bay Widick, kopyanın mükemmel olduğunu söylemişti. Şimdi iki ayrı dolaptaydılar. Kopya uygun bir şekilde ciltlenmişti. Bay Widick, Grand Central'de fide parası bile ödeyebilirsiniz demişti. Tamamen güvendeydiler. Shula istiyordu ki Govinda Lal gözlerinin arasındaki turuncu çemberin aysal bir önemi olduğunu anlasın. Alnını ona doğru uzatarak üzerine eğilmiş vaziyette durmakta inat ediyordu.

"Şimdi Shula, sevgili kızım," dedi Sammler, "Margotte'un mutfakta yardıma ihtiyacı var. Git de ona yardım et."

"Ah, Baba!"

Kendi kendine Lehçe konuşarak babasına kalmak istediğini anlatmaya çalışıyordu.

"Shula! Hemen gidiyorsun."

Shula babasının sözüne itaat etmek için ayağa kalktığı anda yanakları alev alev yanıyor ve gözlerinde gücenmişlik okunuyordu. Lal'in önünde bir evlada yakışır uysallığını göstermek istiyordu, ama giderken arkadan alınganlığı belli oluyordu.

"Onu asla tanıyamaz, asla teşhis edemezdim," dedi Lal.

"Öyle mi? Peruksuz. Çoğu kez bir peruk takar."

Sammler sustu. Govinda düşünüyordu. Herhalde bir dola-ba kilitlenmiş olan kitabını geri alma konusunu. Evet. Anah-tarların orada olduğundan emin olmak için spor ceketinin ce-bini aşağıdan yokladı.

“Polonyalı mısınız?” diye sordu.

“Polonyalıydım.”

“Artur?”

“Evet. Annemin okuduğu Schopenhauer gibi. O dönem-de, pek Yahudice olmayan Arthur, çocuğunuza verebileceğiniz en uluslararası, en kültürlülere yaraşır bir isimdi. Bütün diller-de böyleydi. Ama Schopenhauer'ın Yahudilerle ilgilendiği yok-tu. Onları pespaye iyimserler olarak niteliyordu. İyimser? Ve-züv kraterinin yakınında yaşıyorsanız, iyimser olmak iyi bir şey-dir. On altıncı yaş günümde annem bana *İrade ve Tasarım Ola-rak Dünya'yı* verdi. Bu kadar ciddi ve derin olabileceğimin düşü-nülmesi, doğaldır ki, hoş bir iltifattı. Büyük Arthur gibi. Böylece sistemi inceledim; hâlâ hatırlarım. İrade'ye sadece Fikir'lerin bo-yun eğmediğini öğrendim; her şeyi harekete geçiren kozmik güç, İrade. Kör bir güç. Dünyanın yaratıcı iç öfkesi. Gördüğümüz şey-ler bir tezahürden ibaret. Hindu felsefesi Maya gibi; bütün in-sanlık deneyimini maskeleyen görüntülerin peçesi. Evet, aklıma gelmişken, Schopenhauer'a göre İrade'nin insandaki merkezi...”

“Neresiymiş?”

“Cinsel organlar İrade'nin merkezidir.”

Apartman girişindeki hırsız da aynı düşüncedeydi. İrade ale-tini çekip çıkarmıştı. Maya peçesinin kendisini kenara çekme-miş, pantolonunun fermuarını açıp metafizik yetki belgesini Sammler'a göstermişti.

“Siz ünlü H.G. Wells'in dostuymuşsunuz, öyle mi? Bu kada-rı doğrudur, değil mi?”

“Ne inkâr edebilecek ne doğrulayabilecek bir adamın dos-tu olduğumu ileri sürmekten hoşlanmam, ancak bir zamanlar, yetmişlerindeyken onu sık sık görürdüm.”

“Öyleyse, Londra'da yaşamış olmalısınız.”

“Evet, British Museum yakınlarındaki Wobum Square'da. Yaşlı adamla yürüyüşler yapardık. O günlerde benim kendi fi-

kirlerim pek matah şeyler değildi, bu yüzden onunkileri dinlerdim. Bilimsel hümanizm; özgür geleceğe, aktif iyilikseverliğe, akla, uygarlığa inanç. O zamanlar pek revaçta olmayan fikirler. Elbette bir uygarlığımız vardı, ama öyle nefret ediliyordu ki. Sanırım, ne demek istediğimi anlıyorsunuzdur, Dr. Lal.”

“Anladığımı sanıyorum, evet.”

“Yine de, bilmelisiniz ki Schopenhauer Wells’i pespaye iyimser diye nitelemezdi. Wells’in birçok karanlık düşüncesi vardı. *Dünyalar Savaşı*’nı alın mesela. Bu kitapta Marshlar insanlıktan kurtulmaya geliyorlar. Bizim türümüze Amerikalıların bizonlara ve diğer hayvanlara ya da Kızılderililere davrandıkları gibi davranıyorlar. Kökünü kazıyorlar.”

“Ah, kökünü kazımak. Sanırım bu olguyla şahsen tanışmışlığınız var.”

“Bir miktar, evet.”

“Sahi mi?” dedi Lal. “Ben de biraz karşı karşıya kaldım. Bir Pencaplı olarak.”

“Siz Pencaplı mısınız?”

“Evet. 1947’de Kalküta Üniversitesi’nde öğrenciyken o korkunç ayaklanmalara katıldım. O zamandan beri Kalküta katliamı olarak bilinen, Hindularla Müslümanlar arasındaki kavgaya. Korkarım ki insan öldürmeye meyilli manyaklar gördüm.”

“Ah.”

“Evet, kurşun doldurulmuş sopalarla, keskin demir çubuklarla katliam. Ve cesetler. Tecavüz, kundaklama, yağma.”

“Anlıyorum.”

Sammler ona baktı. Anlamlı bir yüz ifadesi olan zeki ve duyarlı bir adamdı. Elbette böyle bir yüz ifadesi bazen öznellik ve derin düşünme alışkanlığının işaretiydi. Aşkın bir hayal gücünün değil. Bununla birlikte bu Lal’in tıpkı Ussher Arkin gibi konuşabileceği bir adam olduğunu düşünmeye başlıyordu. “Öyleyse bu sizin için teorik bir mesele değil. Benim için de değil. Ama mükemmel, yüce gönüllü beyefendiler, Bay Arnold Bennett, Bay H.G. Wells, Savoy’da yemek yiyen... alt sınıf kökenli Olimpos tanrıları. Bu kadar sevimli. Bu kadar ciddi. Bu kadar İngiliz, Bay Wells. Monologlarını dinlemek üzere seçil-

miş olmak her zaman gururumu okşamıştır. Ayrıca onu çok se-
verdim. Elbette Polonya'dan itibaren, 1939'dan, yargılarım çok
farklı. Değişti. Görme gücüm gibi. Bu renkli gözlüklerin arka-
sında ne olduğunu görmeye çalıştığınızı görüyorum. Yo, yo,
bu çok normal. Gözlerimden biri işlevini yerine getiriyor. Kör-
ler Ülkesi'nde tek gözlü adam kral olur diyen eski deyişteki gi-
bi. Wells bu tema üzerine bir hikâye yazdı. İyi bir hikâye değil.
Her neyse, ben Körler Ülkesi'nde değilim, ama tek gözlüyüm.
Wells'e gelince... o bir yazar. Yazdı, yazdı, yazdı."

Sammler, Govinda'nın konuşmak üzere olduğunu hissetti.
Sustuğunda, sözsüz sorular içeren birçok sessizlik dalgası geldi
geçti. Siz? Hayır, siz, efendim. Siz konuşuyorsunuz. Lal dinli-
yordu. Kılı yaratığınduyarlılığı; gözlerinin hayvansı kahveren-
giliği, dikkatli davranışına tanıklık eden mükemmel eğitimi.

"Wells hakkında daha fazla konuşmamı ister miydiniz, bü-
tün bunların gerisinde bir şekilde Wells olduğuna göre?"

"Çok iyi olur, lütfen," dedi Lal. "Wells'in yazılarının değeri
hakkında kuşkularınız mı var?"

"Evet, elbette kuşkularım var. Hem de ciddi kuşkular. Yay-
gın eğitim ve kitap basım maliyetinin düşüklüğü sayesinde
yoksul çocuklar zengin ve güçlü oldular. Dickens zengin. Shaw
da. Karl Marx'ı okumanın kendisini adam ettiğini söyleyerek
övündü. Ben bu konuyu fazla bilmiyorum, ama geniş kitlele-
re uyarlanmış Marksizm onu milyoner yaptı. Eğer Proust gibi,
seçkinler için yazarsanız zengin olamazsınız, ama temanız top-
lumsal adaletse ve fikirleriniz radikalse servet, ün ve etkili ol-
makla ödüllendirilirsiniz."

"Çok ilginç."

"Gerçekten ilginç mi buluyorsunuz? Bağışlayın beni; bu ak-
şam çok kederliyim. Kederli ve geveze. Ne zaman sevdiğim bi-
riyle karşılaşsam, başta çenem düşer."

"Yo, yo, lütfen açıklamaya devam edin."

"Açıklama? Uzun açıklamalara itirazım var. Açıklanacak çok
şey var. Bu, insanlığın zihinsel hayatını yönetilmez hale getirir.
Ama Wells konusunda düşündüm – Shaw meselesi üzerinde ve
Marx, Jean-Jacques Rousseau, Marat, Saint-Just gibi insanlar,

güçlü hatipler, yazarlar, beyinlerinden başka sermayeleri olmadan işe başlayıp muazzam bir etki gücüne ulaşanlar üzerinde. Ve bütün geri kalanlar üzerinde; küçük avukatlar, okurlar, blöfçüler, broşür yazarları, amatör bilimciler, bohemler, opera metni yazarları, falcılar, şarlatanlar, lümpenler, soytarılar. Halk adına kralın kellesini isteyen ve elde eden kafadan çatlak bir taşra avukatı. Ya da Marx, dünyayı istila edecek kitaplar yazan bir araştırmacı, bir üniversiteli. Gerçekten mükemmel bir gazeteci ve siyaset yazarıydı. Ben de bir gazeteci olduğumdan onun bu konudaki yeteneği üzerine hüküm verebiliyorum. Birçok gazeteci gibi diğer gazetelerdeki haberlerden, Avrupa basınından yeni metinler yazıyordu, ama çok güzel yazıyordu; gerçekte hakkında hiçbir şey bilmediği Hindistan ve Amerikan İç Savaşı gibi konularda yazılar. Ama hayret edilecek denli zekiymiş, dâhilere yaraşır bir sezgi yeteneği vardı; güçlü bir polemikçi ve söz söyleme ustasıydı. İdeolojik afyonu çok tesirliydi. Her neyse, ne demek istediğimi anlıyorsunuz – insanlar otoriterleşiyor ve deha sahibi plebler, önce soylular sınıfına yükseliyor, sonra evrensel bir ün kazanıyorlar; bütün bunların nedeni onların bütün yoksul çocukların okuryazarlıktan; ABC, sözlük, gramer kitapları, klasiklerden elde ettiği şeye sahip olmalarıdır. Gece-kondularından veya minnacık küçük burjuva salonlarından yukarılara yükselinceye kadar bütün dünyada milyonlarca insana hitap ederler. Bunlar şartları belirleyen, tartışmayı yönlendiren insanlardır; sonra tarih onların sözlerini takip eder. Üzerinde çiziktirip durduğumuz savaşları ve devrimleri düşünün.”

“Hint basınının bu ayaklanmalarda kesinlikle büyük sorumluluğu vardı,” dedi Lal.

“Wells’in lehine olan bir nokta varsa, o da kişisel hayal kırıklıkları yüzünden hiç değilse uygarlığın feda edilmesini talep etmemesidir. Bir idol, eşsiz bir şahsiyet, büyük bir sanat kahramanı veya eylemci lider olmadı. Kelimelerle yerin dibine geçirildiğini hissetmedi. Çoğu insan bunu hissetti ve hissetmeye devam ediyor.”

“Ne demek oluyor bu, efendim?”

“Anlayacağınız, efendim”, dedi Sammler, “büyük burjuva

döneminde yazarlar aristokrat oldu. Kelimeleri kullanmaktaki ustalıkları sayesinde aristokratlaştıktan sonra kendilerini eyleme geçmek zorunda hissettiler. Açıkçası kelimelerin eylemlerin yerini alması gerçek soyluluk için bir utançtı. Bunu Mösyö Malraux veya Mösyö Sartre'ın kariyerinde görebilirsiniz. Çok daha eskilerde, 'Kalbimi kahpeler gibi lafla ortaya seriyorum,' dediğinde Hamlet'te bu aşağılanmayı görebilirsiniz, Dr. Lal."

"Sonra sövüp saymaya başlıyorum; bir sokak kadını, bir sür-tük gibi."¹³

"Evet, tam alıntı böyle. Ya da Polonius'a 'Laf, laf, laf.' Laf yaşlı insanlar ya da kalben yaşlı gençler içindir. Elbette bu, babası öldürülmüş bir prensin durumudur. Ama insanlar iktidarsızlıktan ve çarpık konuşmalardan duydukları iğrenmeyle kendilerini soylu eylemlere adadıklarında ne yaptıklarını biliyorlar mı? Kan dökülmesi için çağrıda bulunduklarında, terörü savunduklarında ve büyük tarihsel bir omlet yapmak için yumurta kırma seferberliği ilan ettiklerinde neyin çağrısını yaptıklarını biliyorlar mı? Onarmak amacıyla çekici aynaya indirdiklerinde parçaları yeniden bir araya getirebilirler mi? Bu incelemenin, Dr. Lal, ya da bu suçlamanın bir işe yarayacağından emin değilim. Sanki insan denen yaratığın ne kadar karmaşık olursa olsun kontrol edilebileceğinden emin değilmişim gibi. İnsanlığın yönetilebileceğine yemin edemezdim. Ama Wells yönetilebileceğine inanmaya eğilimliydi. Çoğu zaman, bir azınlığa ait uygarlığının kitlelere aktarılabilirliğini ve makul şartlardan hareketle bu aktarımın mümkün olacağını düşünüyordu. Elverişli şartlar, İngiliz üslubu, Viktoryan-Edwaryan üslup, aforoz edilmemiş, çılgınca olmayan, makbul şartlar. Ama İkinci Dünya Savaşı'nda umutsuzluğa düştü. İnsanlığı bir çuvala doldurulmuş, çılgınca birbirleriyle dövüşüp ısırarak farelere benzetti. Ashında bu savaş bir yanıla bir çuvala doldurulmuş fareleri akla getiriyordu. Gerçekten de öyleydi. Ama bugün Wells'e duyduğum ilgi sona ermiş bulunuyor. Umarım sizinki de, Dr. Lal."

"Oh, adamı çok iyi tanımışsınız," dedi Lal. "Ve meseleleri ne kadar açık seçik ortaya koyuyorsunuz. Fikirleri yoğun bir şe-

¹³ Shakespeare, *Hamlet*, II. Perde, II. Sahne, çev. Bülent Bozkurt.

kilde ifade etmede üstünüze yok. Sizin bu yeteneğinize sahip olmayı isterdim. Kitabımı yazarken bunun eksikliğini fena halde hissettim.”

“Kitabınız, okuma fırsatı bulduğum kadarıyla, çok anlaşılır bir dille yazılmış.”

“İnşallah tamamını okursunuz. Bağışlayın, Bay Sammler, aklım karıştı. Bayan Arkin’in beni nereye getirdiğini ya da nerede olduğumu tam olarak bilmiyorum. Açıkladınız, ama ben açıklamamanızı takip edemedim.”

“Burası Westchester County, New Rochelle’den pek uzak değil ve ev yeğenim Dr. Arnold Elya Gruner’ın. Kendisi şu anda hastanede yatıyor.”

“Anlıyorum. Hastalığı çok ciddi mi?”

“Beyinden bir kan sızıntısı var.”

“Bir anevrizma. Ameliyatla sorunu gideremiyorlar mı?”

“Hayır, mümkün olmuyor.”

“Aman Tanrım! Dolayısıyla fevkalade altüst oldunuz.”

“Bir-iki gün içinde ölür. Ölüm döşeginde. İyi bir insan. Bizi, Shula’yla beni bir DP kampından¹⁴ buraya getirdi ve yirmi iki yıldır büyük bir sevecenlikle bize bakıyor. Yirmi iki yıldır bir tek gün ihmal etmeden, bir tek öfkeli söz etmeden.”

“Bir beyefendi.”

“Evet, bir beyefendi. Görebileceğiniz gibi kızımın da benim de bir uzmanlığımız yok. On beş yıl öncesine kadar biraz gazetecilik yaptım. Ahım şahım bir gazeteci olduğum söylenemez. Son zamanlarda Polonya için İsrail savaşı üzerine bir röportaj kaleme aldım. Ama yolculuk masraflarımı Dr. Gruner ödedi.”

“Bir tür filozof olmanızın yolunu açmış aslında?”

“Eğer dediğiniz şeysem. Olgularla ilgili birçok açıklamaya aşinayım. Gerçeği söylemek gerekirse çoğundan bıktım.”

“Ah, öyleyse, eskatolojik¹⁵ bir bakış açısına sahipsiniz. Ne ilginç.”

14 Displaced Persons Camp: Yerinden yurdundan edilmişler kampı. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Nazi Toplama Kampları’ndan çıkan insanların geçici olarak kalmaları için Almanya, Avusturya ve İtalya’da kurulmuş kamplar.

15 Dünyanın sonu ile ilgilenen tanrıbilim dalı.

“Eskatalogik” kelimesiyle pek ilgilenmeyen Sammler omuz silkti. “Uzaya gitmemiz gerektiğini düşünüyor musunuz, Dr. Lal?”

“Yeğeniniz için çok üzülüyorsunuz. Belki konuşmamayı tercih edersiniz.”

“Bir kere konuşmaya başladınız mı, bir kere zihin bu yönde çalışmaya başladı mı, yoluna devam eder ve her şeyi kalburdan geçirir. Belki de zihnin çalışmasına izin vermek sorunları birazcık daha tahammül edilebilir kılar. Gerçekten korkunç bir dönemdeyiz. Ama elden ne gelir? Düşünceler devinmeye devam ediyor.”

“Bir dönme dolap gibi,” dedi, kara sakallı, çıtkırıldım Govinda Lal. “Connecticut’ta Worldwide Technics’ta çalışmış olduğumu söylemeliyim. Hayli karmaşık ve teorik olan işim biyolojik sistemlerdeki düzenle, onların ne kadar karmaşık mekanizmalar ürettiğiyle ilgiliydi. Size çok anlamlı gelmeyebilir, ama itici güçlerin aynı anda ateşlenmesiyle, atomik hücre iletkenliği kuramıyla ilgili bang-bang hipotezine katkıda bulundum. Biraz önce sözünü ettiğiniz Rousseau’nun dediği gibi insan özgür doğmuş olabilir de, olmayabilir de, ama ben atomik zincirleri olmaksızın var olamayacağını güvenle söyleyebilirim. Umarım şakalarından hoşlanırsınız. Ben sizin nüktelerinizden hoşlandım. Karşılıklı olmazsa çok yazık olur. Hücrenin zincir yapısından söz ediyorum. Bunlar bir düzen, bir diziliş sorunudur, Bay Sammler. Ancak size tam bir plan sunacak durumda değilim. Henüz şu dünya çapında dâhi değilim. Ha, ha! Ama biyoloji cidden olağanüstü bir gelişme gösteriyor. Bu öyle hoş, öyle güzel ki! Ona katkıda bulunmak bir ayrıcalık. Hayatın esası olan bu kimyasal düzen çok güzel. Evet, çok, çok güzel. Ve ne büyük bir ayrıcalık! Siz başka bir konudan söz ederken aklıma geldi; düzen olmaksızın yaşamak arzusu biyolojiyi yöneten temel ilkeyi, sadece bizi özgürleştirmek için var olduğu kabul edilen ilkeyi, itici güç platformunu reddetmeye eşdeğerdir. Deli miyiz, ne? İnsan mutlak özgürlüğünü veya itici gücün açıklanamazlığını ifade etmek için düzenden, yönetici ilkeden kendini koparabilir. Biyolojik esaslar köylülük gibidir, kendisini

bir prens gibi gören sağlıklı birey. O *Cigale* ve *fourmi*'dir.¹⁶ Eskiden karıncaydı kahraman, şimdiyse sahnede öne çıkan ağustosböceği. Babam bana matematik ve Fransızca öğretti. Babamın hayattaki en büyük endişesi *Encyclopedia Britannica*'nın sayfalarını öğrencilerinin evde incelemek üzere jiletle kesip götürmeleri idi. Babam yalın bir insandı. Onun sayesinde Fransız edebiyatını sevdim. Bilimsel ilgilerim olgunlaşınca kadar önce Kalküta'da sonra Manchester'da Fransız edebiyatı okudum. Ama uzay hakkındaki sorunuza gelince, bu yolculuklara, elbette, fazlasıyla itiraz var. Okulların gelişmesine, gecekondu-
ların ıslahına vs. harcanacak paraların burada çarçur edileceği suçlamaları elbette. Pentagon'un bütün parasının toplumsal ilerlemelerden esirgenen paralar olduğu gibi. Ne saçmalık! Bu toplumsal bilimler bürokrasisi tarafından ortaya atılan bir propaganda. Onlar fonları acımasızca yağmalarlardı. Ayrıca, para tek başına mutlaka fark yaratmaz, öyle değil mi? Sanırım yaratmaz. Amerikalılar her zaman paralarını saçıp savurmuşlardır. Kötü olduğuna şüphe yok, ama verimli *gaspillage*¹⁷ diye de bir şey var. İsraf, eğer icada, özgünlüğe ve serüvene izin veriyorsa haklı görülebilir. Ama ne yazık ki sonuçlar genelde zimmet, haksız kazanç, zevkusefa ve gerici servetlerin oluşturulması oluyor. Washington söz konusu olduğunda Ay'a yolculuk harika bir halkla ilişkiler oluşturuyor. Bu bir *show-business*. Argom güncel olmayabilir."

Zengin tınılı ve Doğulu sesi çok hoştu.

"Ben pek otorite sayılmam."

"Yine de aklımda ne var biliyorsunuz. Sirkler. Göz kamaştırma. ABD en büyük bilimkurgu hikâyeleri dağıtıcısı oluyor. Organizatörler ve mühendisler için bu büyük bir fırsat, ama büyük bir teorik değeri yok. Yine de içinde çok önemli bir şey oluşuyor. Ruh mutlaka bu başarının büyüklüğünü hissediyor. İnsanın gidebileceği bir yere gitmemesi gelişmeyi engelleyebilir. Sanırım, ruh bunu hissediyor; bu yüzden bu bir zorunluluk. Ayılmamıza neden olabilir. Doğal olarak teknoloji zihinleri ki-

16 (Fr.) Ağustosböceği ve karınca.

17 (Fr.) Savurganlık.

şiliklerden daha fazla etkiliyor. Astronotlar insanlara çok kahraman görünmeyebilir. Daha çok süper şempanzeler gibi. Özellikle de onlar kendilerini çok güzel ifade edemezlerse. Ama neticede bu şairlere düşen bir görev. Bir görevleri varsa? Ama benim tahminime göre teknisyenlerin bile yüceltilmesi gerekiyor. Ama, siz efendim, siz uzaya gidilmesi gerektiği konusunda hemfikir misiniz?”

“Şey, neden olmasın? Bir noktaya kadar, evet. Her ne kadar mantığa uygun olarak gerekçelendirilemeyecek olsa da.”

“Neden olmasın? Ben birçok gerekçe bulabilirim. Ben bunu mantığa uygun bir gereklilik olarak görüyorum. Kitabımı bitirmeliydiniz.”

“O zaman karşı çıkılamaz bir kanıt mı bulurdum?” Sammler renkli gözlük camlarının gerisinden gülümsedi ve görmeyen gözü bu gülümsemeye katılmaya çalıştı. Eski, siyah, sade takım elbisesi içinde katı ve zayıf bedeni dimdik duruyor ve gerilimin etkisiyle titreyen parmakları hafifçe dizlerini kavırıyordu. Beceriksiz ve kıllı parmak boğumları arasında bir sigara (günde üç-dört adet içerdi) yanıyordu.

“Kısmen ABD tarihi üzerine kurduğum savları öğrenmiş olurdunuz demek istedim sadece. 1776’dan itibaren genişleyen bir kıta söz konusu ve bu uzay bütün hataları absorbe ederdi. Ben bir tarihçi değilim. Ama insan cesur tahminlerde bulunamazsa, uzmanlar karşısında boyun eğmek zorunda kalır. Avrupa’nın 1789’dan sonra hataları için yeri yoktu. Sonuç: savaş ve devrimler; devrimlerse delilerin elinde son buldu.”

“De Maistre bunu söyledi.”

“O mu söyledi? Hakkında çok fazla şey bilmiyorum.”

“Onun da aynı fikirde olduğunu bilmek yeterli olabilir. Devrimler hep delilerin ellerinde son buluyor. Elbette her amaç için her zaman yeterince deli vardır. Ayrıca güç yeterince büyükse, kendi sıkıştırmasıyla kendi delilerini yaratabilir. Güç mutlaka yozlaştırır, ama bu cümle insanca eksiktir. Bu çok fazla soyut değil mi? Buna ilave edilmesi gereken gerçek şudur; güç sahibi olmak güçlü olanın akıl sağlığını berhava eder. Onların saçmalıklarını düşler âleminden çıkararak gerçek dünya-

ya buyur eder. Ama orada... bağışlayın beni. Psikolog değilim. Ama sizin de dediğiniz gibi insanın cesur tahminlerde bulunmasına izin verilmelidir.”

“Belki bir Kızılderilinin insanlık fazlasına aşırı duyarlı olması doğaldır. Kalküta insan kaynıyor ve öylesine ateşliler ki. Bir Çinli de aynı şekilde duyarlı olabilir. Çok kalabalık olan her ulus. Bu dünyayı tıklım tıklım, hıncahınç doldurmuşuz ve şimdi insanlar bir çıkış yolu olduğunu, bu yolu kendi türünün entelektüel güç ve ustalığının açtığını görüyorlar. Yolculuğa davet, kaçıp gitmek –insan durumundan çıkmak– için duyulan Baudelaire arzusu ya da bir sarhoş gemi olma özlemi ya da kapalı bir evreni patlatma arzusu hâlâ gerçek olan bir ruh olmak; ancak bu arzu hayattan duyulan bezginliğe veya hayatın beyhudeliğine verilmemeli ve bu kesinlikle bir ölüm yolculuğu olmamalıdır. Sorun şu ki sadece eğitimli uzmanlar bu yolculuğa çıkabilir. Özlem içindeki ruh, sırf hudutsuzluğa ihtiyaç duyduğu, bunu aklına koyduğu ya da ıstırap çeken bir güç olduğu için ani bir istekle çekip gidemez. Mühendislik bilgileri edinmesi, özel kıyafetler giymesi ve kişisel, organik rahatsızlıklarla başa çıkması gerekir. Belki radyasyon sorunlarının başa çıkılmaz olduğu ortaya çıkar ya da başka dünyalarda, bilinmeyen hastalıklara yakalanabilirsiniz. Yine de içine akabileceğimiz bir evren var. Bir tek gezegenle yetinemeyeceğimiz çok açık. Ne de yeni tip bir tecrübenin önümüze koyduğu meydan okumayı geri çevirebiliriz. İnsan doğasındaki aşırııcılığı ve fanatizmi tanımalıyız. Ortaya çıkan fırsatları tepmek bu Dünya’yı giderek daha çok bir hapishaneye çevirecektir. Bu dünyadan uzaklaşabileceksen uzaklaşmazsak kendimizi mahkûm etmiş olacağız. Hayata her zamankinden fazla isyan edeceğiz. Bu durumda tür kendini yer bitirir. Şimdi Öteki Dünya tam üzerimizde duruyor ve nihai patlamanın parçalarını ağırlamak için bekliyor. Ay daha iyi olurdu.”

Sammler bu ihtimalin kaçınılmaz olduğuna inanmıyordu.

“Türün yaşamak istemediğini mi düşünüyorsunuz?” diye sordu.

“Birçok insan buna bir son vermeyi arzuluyor,” dedi Lal.

“Eğer dediğiniz gibi yapabileceği şeyi yapmak zorunda bırakılan yaratık türüne aitsek, bundan kendimizi yok etmemiz gerektiği sonucu çıkar. Ama bu türe bağlı değil midir? Bu noktada politikanın biyolojiden başka bir şey olmadığını söyleyebilir miyiz? Rusya’da, Çin’de ve burada çok sıradan insanlar hayata topyekün son verecek kapasitededirler. Bu temsilciler – en iyilerin değil, Calibanların¹⁸ temsilcileri ya da gündelik dile, ciğeri beş para etmezler– bizim yaşayıp yaşamayacağımıza karar verirler. İnsan bugün evrensel ölüm dramasını oynuyor. Bütün insanların, insanı yazgısına doğru iten tutkuyu serbestçe ifade ederek, hep birden ölmesi gerekmez mi? Çoğu insan buna bir son vermek istediğini söylüyor. Elbette bu salt bir söylem olabilir.”

“Bay Sammler,” dedi Lal, “Sanırım yaşama azminde örtük bir ahlâk olduğunu ve iş başında olan bu bayağılıkların türe karşı görevini yerine getireceğini ima ediyorsunuz. Ben emin değilim. Biyolojide görev diye bir şey yok. Soya karşı mutlak bir mecburiyet bulunmamaktadır. Üremede biyolojik yazgı gerçekleştiğinde arzu çoğunlukla ölür. Biyolojiden görevler çıkararak kendi kendimizi eğlendiririz. Ama görev ıstıraptır. Görev nefret edilesi bir şeydir; acı verici ve baskıcıdır.”

“Evet?” dedi Sammler kuşkuyla. “Acının ne demek olduğunu öğrendiğinizde, dünyaya gelmemenin daha iyi olduğu fikrine katılırsınız. Ama bir kere dünyaya geldiniz mi yaratılışın güçlerine saygı duyar, Tanrı’nın iradesine –gerçekler hangi çinkeleri dayatırsa dayatsın– boyun eğersiniz. Göreve gelince... yanılıyorsunuz. Görevle bağlantılı acı insanın dik durmasını sağlar ve bu dik duruş hiç de önemsiz bir şey değildir. Hayır, ilk söylediğim şeyin arkasında duruyorum. Ayrıca Yukarı’ya sıçramak insanda bir içgüdüdür.”

Dekor, böyle bir konuşma için, çok ilginçti; yeşil halılar, büyük saksılar, müteveffa Linda Gruner’in salonunun ipek perdeleri. Ufak tefek, kambur, koyu esmer Govinda Lal donuk altın rengi cildi, geniş yüzü ve sakalıyla burada oryantal bir süs veya resim gibi duruyordu. Sammler’in kendisi de bu etkiye ka-

18 Shakespeare’in “Fırtına” adlı oyunundaki kötü karakter, cadı Sycorax’ın oğlu.

pılmıştı, pişmiş kil renginde bir silüet; kırmızı yanaklar, ensede dağılan beyaz saçlar, gözlüklerinin çemberi ve başının üzerindeki sigara dumanı. Wallace'a bİR Doğulu olduğunu söylemişti ve şimdi onlardan birine benzediğini hissediyordu.

“Bugün gelinen noktada,” dedi Govinda, “kişisel hoşnutsuzluğun –çok büyük olduğu görülüyor– kaderin insanlık için gizlice hazırladığı en büyük işe, dünyadan ayrılışa enerji sağlayabileceğini görüyorum. Bu belki de yeni bir genişlemeyi öncelleyen sıkıştırmadır. Kendinizi Ay’a doğru fırlatmak için eşit büyüklükte ve ters yönde bir atalet kuvvetine ihtiyacınız vardır. En azından dört yüz bin kilometre derinlikte bir atalete. Ya da daha fazlasına. Üstelik buna sahibiz gibi görünüyor. Bu şeylerin nasıl çalıştığını kim bilir? Ünlü Oblomov’u bilirsiniz? Yatağından çıkamıyordu. Bu atalet ya da kötürüm hayaleti. Ters çığınca eylemcilik; bombalama, iç savaş ve şiddete tapınma? Bundan söz etmiştiniz. Biz her zaman, her zaman sefalet noktasında mı bir şey yaparız? Tükeninceye kadar ayak mı dire-riz? Belki. Mesela benim yaradılışımı alın. Size itiraf ediyorum ki, Bay Sammler (kızınızın tuhaflıklarının bizi bir araya getirmiş olmasından dolayı öyle memnunum ki... sanırım dost olacağız)... itiraf ediyorum ki ben aslında –anlıyorsunuz ya, aslında– melankolik, bunalımlı biriyim. Çocukken annemden ayrı kalmaya dayanamazdım. Ayrıca, babamdan da, dediğim gibi Fransızca ve matematik öğretmeni olan babamdan. Ya da evden, oyun arkadaşlarından. Ziyaretçiler gideceği zaman çingar çıkarırdım. Sıklıkla hüngür hüngür ağlayan küçük bir çocuk-tum. Bütün ayrılışlar benim için öyle duygusal bir şok olurdu ki hastalanırdım. Ayrılışı ta moleküllerimde, titreşen milyarlarca nöronda hissediyor olmalıydım. Abartıyor muyum? Belki, sevgili Bay Sammler. Ama biyofizikte vasküler yatak üzerine yaptığım ilk çalışmadan beri (ayrıntılarla canınızı sıkmayacağım) doğanın bir mühendisten çok bir sanatçı olduğuna inanıyorum. İnsan davranışı şiirdir, metaforik düzendir, metafiziktir. Beyin, kortikotalamik ağda, en kaba ekolojik olgulara saniyenin on binde biri kadar sürede yüksek frekanstan cevap verir; bunların hepsi gizemli bir kodla görkemli bir metafor ha-

linde kaydedilir. Kendi çocukluk tutkularından söz ediyorum; insan bedeni, elektronik bakımdan tropik bir yağmur ormanındaki canlı organizmalardan daha yoğundur. Ve bütün bu varlıklar, çoğu defa şiir olduklarını düşündürür. Bu evrensel şiir izleniminin üstesinden gelmeye çalıştığım yok. Ama benim kendi kişiliğim sorununa geri dönersek, bugün görüyorum ki insanların en fazla bağlandığı konularla arama bir mesafe koymayı kendime görev edinmişim. Böylece, Bay Sammler, tam tersi yönde uzaklaşıyordum; uzay bunlardan biri; benim için duygusal bir kutup. İnsan anasının bacakları arasından doğar, sonra ısrarla ileri doğru gitmeyi sürdürür. Yıldız takımadalarını görmek bir şeydir, ama günün ve gecenin olmadığı bir evrene dalmak, sizin de kabul edeceğiniz gibi okyanusların derinliğini gülünçleştirir, devasa deniz canavarını bir kurbağa yavrusu boyutuna indirger...”

Margotte salona döndü –kısa, kalın, hızlı, etkili bacaklar; ellerini aptalca önlüğünde ve eteğinde kurularak– “Hepimiz bir şeyler yersek kendimizi daha iyi hissederiz,” dedi. “Sizin için, Dayı, ıstakoz salatası, biraz Cross and Blackwell soğan çorbası, köy ekmeği, tereyağı ve kahve var. Dr. Lal, sanırım siz etyemezsiniz. Çökelek peyniri sever misiniz?”

“Lütfen; balık istemem.”

“Peki de, Wallace nereye kayboldu?” dedi Sammler.

“Elinde aletlerle bir şeyler tamir etmek için tavan arasına çıktı.” Mutfağa geri dönerken Margotte gülümsemeye devam etti, özellikle Govinda Lal’e gülümsemişti.

Lal, “Bayan Arkin’den çok etkilendim,” dedi.

Sammler düşündü. Margotte görünmeden hoşla gitsin istiyordu. Onunla mutlu olmanın yolları üzerine size önerilerde bulunabilirim. Belki barınağımı kaybederim, ama bu iş ciddiye ondan vazgeçebilirim. Uzayın derinliklerine açılan bir perspektifle acil ihtiyaçlar ve bencillik hafifleyebilir ve evlilik hoş bir birliktelik olabilir; *sub specie aeternitatis*.¹⁹ Ayrıca Govinda

19 (Lat.) Sonsuzluğun bakış açısından. Baruch Spinoza’nın gerçekliğin geçici kısımlarına atıf yapmadan evrensel ve ebedi gerçekliği tanımlamak için kullandığı ifade. *Ethics*, V. Bölüm, 23. Önerme.

ufak tefek de olsa bazı bakımlardan Ussher Arkin'e benziyordu. Kadınlar çok fazla değişiklikten hoşlanmazlar.

"Margotte mükemmel biridir," dedi Sammler.

"Benim izlenimim bu. Ve son derece çekici. Kocasını öleli çok oluyor mu?"

"Üç yıl, zavallı adam."

"Zavallı, gerçekten de; bu kadar cazip bir eşi varken genç yaşta ölmek!"

"Gelin, ben acıktım," dedi Sammler. Hâlâ Shula'yı bu işin içinden nasıl çıkaracağını düşünüyordu. Shula bu Hintli'ye vurulmuştu. Arzuları vardı. İhtiyaçları. Bir kadındı neticede. Bir kadın için ne yapılabilirdi? Az, çok az şey. Ya da başının içinde kabarcıklanan sızıntıyla Elya için? Korkunç. Elya'nın yüzü garip bir şekilde ve sürekli olarak gözlerinin önünde belirdi; yüzü bir yörüngedeymiş gibi etrafında dönüyordu; sanki bir uyuymuş gibi.

Ne olursa olsun hafif bir akşam yemeği yemek üzere Elya'nın mutfağında oturdular ve sohbet devam etti.

Şimdi de Sammler, Govinda'nın çekimine kapılmıştı ve onunla Ussher Arkin arasında bir benzerlik buluyor ya da hayal ediyor ve ona muhabbet duyuyordu; ruhsal durumuna uygun olarak onu bir başka bakış açısından görüyordu; Doğulu bir garabet olarak, bir bardak içindeki atsineği gibi sınırlarının dışına zihinsel olarak sıçrayan, gezegenin uğultusuyla çevrili Doğulu küçük bir şeytan. Adamın biraz şarlatan olup olmadığını merak ediyordu. Yo, yo, değildi. İnsanın gülünç ve değersiz gözlemler yapmaya vakti olmazdı; insan kararlı olmalı ve içgüdülerine güvenmeliydi. Lal sahtelikten uzak bir adamdı. Sohbeti gerçek sohbetti, rol yapmıyordu. Şarlatan değil, sadece garip biriydi. Mükemmeldi, güvenilirli. Derhal göze çarpan bir zayıflığı referanslarının bilinmesini istiyor olmasıydı. İsimler ve unvanlar sayıyordu; Imperial College, yakın dostu Profesör Waddington, Profesör Hoyle'un danışmanı olarak pozisyonu, NASA'dan Dr. Felstein'la bağlantısı ve teorik biyoloji üzerine Bellagio konferansına katılmış olması. Ufak tefek bir yabancıda bu kadarı bağışlanabilirdi. Geriye kalan her şey düzgündü.

Kendisinin ve Lal'in bu kadar farklı İngilizceler konuşuyor olmaları elbette Sammler'ı eğlendiriyordu; birinin uzun diğerinin kısa olması da eğlenceliydi. Ona göre boy uzunluğu hipofiz bezinin aşırı çalışmasının sonucuydu ve hayati güçlerin israf edilmesi olabilirdi. Fazla iriyarı insanların zekâları bazen biraz kıtmış gibi görünüyordu, sanki boy atmak beynin zararına oluyordu. En tuhaf olanı da hayatının sekizinci on yılında ansızın doğan bu dostluk duygusuydu. Bu yaşta? Bu, genç olduğunuz zamanlara göreydi; hâlâ aşk rüyası gördüğünüz; kalp ağrılarınızı dindirecek, ruhunuzu huzura kavuşturacak, sizin de onun için aynısını yapacağınız karşı cinsten biriyle karşılaşma hayalleri kurduğunuz yaşlara uygundu. Şimdi Lal, Margotte ve Shula'da gördüğünüz aniden bağlanma eğilimi bundan ileri geliyordu. Ama kendisi için, bu ileri yaşından ve öte dünyadan geri gelmiş olmasından dolayı böyle hızlı bağlanmalar söz konusu olamazdı. Kendi ilk duygusal yakınlıkları çoktan tükenmişti. Bir zamanlar insani, bir zamanlar değerli olan hayatından geriye küllerden başka bir şey kalmamıştı. Yanmış topraktan hâlâ yeşil filizler yükseliyorsa, bunun nedeni sadece doğanın direngenliği, Hayat'ın yeniden başlamaya çalışması olabilirdi.

Bununla birlikte, mutfakta (Margotte'un beceriksizce cömertlikle kurduğu sofrada) bu hafif akşam yemeği sürerken üzgün, yaşlı adam çok büyük bir keyif de yaşadı. Ona, diğerleri de aynı duygular içindeymiş gibi geldi. Shula-Slaws yanlış dolanmış sarisiyle, başını avuç içine dayamış vaziyette, gözlerini konuşanlardan alamadan, yumuşak, turuncu boyalı dudaklarıyla her kelimeyi tekrar ederek sohbeti takip ediyordu; Margotte da durumdan hoşnuttu pek tabii; bu ufak tefek Hintliyi çok çekici buluyordu. Bu onun az rastladığı entelektüel bir fırsattı, dahası herkesi doyuruyordu. Hayatta bundan daha güzel bir an olabilir miydi? Sammler için bu kadınca tuhaflıklar sevimliydi.

Dr. Lal beynimizden çok fazla bir şey elde edemediğimizi söylüyordu; elektronik olarak milyarlarca anlık bağlantıdan ibaret olan beynimizden. "Bir insanın başının içinde neler olup bittiği," diyordu, "algılarımızın çok ötesindedir elbette. Tıpkı bir kertenkelenin, bir farenin ya da bir kuşun bir organizma ol-

duğunu anlayamayışı gibi. Ama bir insan, az da olsa bir kavrayış sahibi olduğundan kendisinin bir tapınakta yaşayan bir fare olduğunu anlayabilir. Dış gelişmesinde, bir şey, bir yaratık olarak beynin elektronik planında kişisel insani çabalara uygun olmadığını anlamasını sağlayan bir uyarlanma yeteneğinden, bir uygunluktan yararlanır. Dolayısıyla, en kötüsü, tapınaktaki bir fare. En iyisi, bayağılıklarda kullanılan iç örgütlenmenin incelikleri hakkında yavaş yavaş doğmakta olan bir bilince sahip beceriksiz bir şey.”

“Evet,” dedi Sammler, “meseleyi gayet güzel ortaya koydunuz, ama ben varoluşun bu hafif yükünü kavrayabileceğinden daha fazla hissedebilecek yeterince ince ruhlu çok sayıda insan olduğundan kuşkuluyum.”

“Bu konudaki görüşünüzü öğrenmeyi çok isterdim,” dedi Lal.

“Benim görüşümü?”

“Ah, evet, Baba.”

“Evet, sevgili Sammler Dayı.”

“Benim görüşüm.”

Tuhaf bir şey oldu. Sammler aklında ne varsa söylemek üzere olduğunu hissetti. Yüksek sesle! Olayın en dikkat çekici yönü buydu. Yaşlı ve tuhaf birinin her zamanki kendi kendine sohbeti değil. Düşündüklerini söylemek üzereydi, *viva voce*.²⁰

“Shula konferansa düşkündür, ben sevmem,” dedi Sammler. “Ben açıklamalara, akılcı uygulamalara karşı son derece şüpheciyimdir. Modern boş kategoriler dininden ve biliyormuş gibi hareket eden insanlardan nefret ederim.”

“Bunu bir konferanstan daha çok bir resital olarak düşünün,” dedi Lal. “Meseleyi müzik bakış açısından görün.”

“Bir resital vermesi gereken Dr. Lal’dır; çok müzikal bir sesi var. Bir resital, bu çok daha çekici,” dedi Sammler fincanının masaya koyarken. “Resital daha çok eğitilmiş sahne insanlarına göredir. Ben sahneye hazır değilim. Ama çok fazla vakit yok. Bu yüzden hazır olsam da olmasam da... Çoğu defa fikirlerimi kendime saklıyorum, şimdiyse şeytan diyor ki kimi görüşleri-

20 (Lat.) Sözlü olarak.

ni açıkla. Ya da izlenimlerini. Tabii, yaşlılar her zaman farkına varmadan çürümüş olmaktan korkarlar. Çürümediğimi nereden bilebilirim? Babasının güçlü bir büyücü olduğunu düşünen Shula ve fikir tartışmalarını bu kadar seven Margotte bunu kabul etmeyecektir.”

“Elbette,” dedi Margotte. “Çünkü bu doğru değil.”

“Bunun başkalarının başına geldiğini görüyorum. Neden benim de başıma gelmesin? İnsan gerçekliğin bütün kombinasyonlarıyla yaşamalıdır. Bunamış biriyle ilgili bir anekdot hatırlıyorum: Birisi, ‘Sen bir paranoyaksın, azizim,’ diyor. O da şöyle cevap veriyor: ‘Belki, ama bu durum insanların bana kumpas kurmalarını engellemez.’ Bu, karanlık bir kaynaktan çıkan önemli bir ışık demeti. Zekâmda bir azalma olduğunu hissettiğimi söylemiyorum, ama olabilir de. Bereket versin, görüşlerim uzun uzadıya anlatılmayı gerektirmiyor. Sanırım, Dr. Lal, siz haklısınız. Biyolojik ve kimyasal planda yarattığın zekâsı anlama kabiliyetinin çok ötesindedir. Belli belirsiz bir şeyler sezinleriz ve karşılaştırma yoluyla iç durumumuzun ne kadar katotik olduğunu, bir *odi et amo*²¹ türüsü olduğunu hissederiz. Protoplazmamızın deniz suyu gibi olduğunu söylüyorlar. Kanımız Akdeniz temelli. Ama şimdi toplumsal ve insansal bir denizde yaşıyoruz. İcatlar ve fikirler, bazen dalgaların kendisine getirdiği her şeyi sünger gibi yakalıyor olması gereken ve zihinsel protozoayı sindiren beynimizi yıkıyor. Kısmen gülünç olan böyle bir edilgenliğin alternatifi yoktur demiyorum, ama öyle anlar ve durumlar vardır ki birikerek artan korkunç bir bilinç tarafından yere serilmiş olduğumuzu hisseder, dünyanın ağırlığı altında eziliriz. Hiç komik değil. Dünya kesinlikle dehşet verici ve insanlık devrimci dönemde, dediğimiz gibi, giderek modernleşiyor; giderek daha beyinsel oluyor; doğa krallığı, öteden beri söylenegeldiği gibi, bir parka, bir hayvanat bahçesine, bir botanik bahçesine, bir dünya fuarına ve Kızılderililere ayrılmış bir bölgeye dönüşüyor. Ve sonra tarih öncesini, vahşeti ve hayvan kökenlerimizi unutmayalım diye her zaman eski vahşetin, aşiretçiliğin, yırtıcıların ilkel yırtıcılığının temsilciliğini üstle-

21 (Lat.) Nefret ediyorum ve seviyorum. Romalı şair Catullus’tan.

nen veya yorumlayan insanlar var olmuştur. Hatta şurada burada denmiştir ki uygarlığın gerçek amacı hepimize ilkel halklar gibi yaşama ve otomatikleşmiş bir toplumun bağrında cila-
lı taş devrine yaraşır bir hayat sürdürme imkânı vermektir. Bu tuhaf bir bakış açısı. Ama size konferans vermek niyetinde değilim. İnsan odasında yaşıyorsa, benim gibi, her ne kadar Shula ve Margotte bana fevkalade bakıyor olsalar da, tutsak dinleyicilere hitap etme fantezileri kuruyor. Yakın bir zamanda Columbia’da bir konuşma yapmaya kalkıştım. İyi gitmedi. Sanırım kendimi gülünç duruma düşürdüm.”

“Lütfen devam edin,” dedi Dr. Lal. “Hepimiz dikkatle dinliyoruz sizi.”

“Bir bireyin görüşü ya kaçınılmaz ya da yersiz niteliktedir,” dedi Sammler. “Yersiz düşünceler beni çileden çıkarır. Ben son derece sabırsız bir kişiyim. Sabırsızlığım bazen öfke sınırlarına dayanır. Klinik bir durumdur.”

“Hayır, hayır, Baba.”

“Bununla birlikte herkesin bildiği bir şeyi bazen tekrarlamak gerekiyor. Bütün haritacılar Mississippi’yi aynı yere yerleştirmeli ve özgün olmaktan kaçınmalıdırlar. Can sıkıcı olabilir, ama insan nerede olduğunu bilmelidir. Değişiklik olsun diye Mississippi’yi Kayalık Dağlara doğru akıtamayız. Şimdi, herkesin bildiği gibi, ancak son iki yüzyıldır uygar ülkelerdeki insanların çoğunluğu birey olma ayrıcalığı iddiasında bulunmuştur. Daha önce köle, köylü, işçi, hatta zanaatkârdılar, ama birey değildiler. Adalet adına birçok bakımdan bir zafer olan bu devrimin –köleler özgür olmalı, öldüresiye çalıştırma son bulmalı, ruh özgürleşmeli– yeni türde acılar ve sefalet getirdiği ve şu ana kadar, büyük ölçekte, hiç de başarılı olmadığı açıktır. Çağdaş devrimin en çok engellendiği komünist ülkelerin sözünü bile etmiyorum. Bizim için sonuçlar çok korkunç. Dünyanın sadece bizim bulduğumuz kısmını düşünelim. Büyük bir çirkinliğe gömüldük. Bu yeni bireylerin yeni boş zamanları ve özgürlükleriyle ne kadar acı çektiklerini görmek şaşırtıcı. Her ne kadar bazen kendimi bedenden ayrılmış bir ruh gibi hissetsem de çok az hınç ve bolca sempati duyuyorum. Sık sık bir şeyler yap-

mak istiyorum, ama çok sayıda insan için çok şey yapabileceğini düşünmek tehlikeli bir yanılsamadır.”

“İnsanın ne yapması gerekiyor?” diye sordu Lal.

“Belki en iyisi insanın içinde bir düzen olması. Çoğunun aşk dediği şeyden daha iyi. Belki bu *aştır*.”

“Lütfen, aşk hakkında bir şey söyleyin,” dedi Margotte.

“Ama istemiyorum. Diyordum ki... görüyorsunuz, yaşıyorum. Diyordum ki bu bireysellik iddiasıyla özgürleşme büyük bir başarı olmadı. Bir tarihçi için çok ilginç, ama çekilen acıların bilincinde olan biri için korkunç. Gerçek bir ücret almayan kalpler, beslenmeyen ruhlar. Sahtekârlık, sınırsız. Arzu, sınırsız. Olanak, sınırsız. Karmaşık gerçeklikler üzerine olanaksız istekler, sınırsız. Eski dinsel fikirlerin, çocukça ve bayağı bir şekilde canlandırılışı; son derece bilinçsizce gizemler elbette çok şaşırtıcı. Orfizim, Mitraizm, Manihaizm, Gnostisizm. Gözüm iyi durumdayken bazen Hastings’in *Encyclopedia of Religion and Ethics*’ini okurdum. Birçok büyüleyici benzerlik ortaya çıkıyor. Ama insanın dikkatini en çok garip bir rol-yapma, kişinin ayrıntılı ve bazen son derece sanatsal tarzda kendisini bir birey olarak sunuşu ve özgünlük, farklılık, ilgi –*evet, ilgi!*– için duyulan acayip arzu çekiyor. Modellerin reddiyle birlikte dramatik bir şekilde bu modellerden türeme. Antikite modelleri kabul ediyordu, Ortaçağlar... gözlerinizin önünde bir tarih kitabına dönüşmek istemiyorum. Ama modern insan, belki kolektifleşmek yüzünden özgünlük hummasına yakalandı. Ruhun tekliği fikri. Mükemmel bir fikir. Gerçek bir fikir. Ama bu biçimlerle mi? Bu zavallı biçimlerle? Tanrım! Kıllarla, giysilerle, ilaçlar ve kozmetiklerle, cinsel organlarla, kötülük, gaddarlık ve seks partileri arasında gidip-gelmelerle, hatta müstehcenlikler yoluyla yaklaşılan Tanrı’yla? Ruh bu coşku içinde nasıl da dehşete düşmüş, bu sadist uygulamalarda kendisi için değerli ne kadar az şey bulmuştur. Ve bu noktada bile, Marquis de Sade sapkın tarzıyla bir Aydınlanma filozofuydu. Amiacı esas olarak küfürdü. Ama onun tavsiye ettiği pratikleri (bilinçsizce) takip edenler için amaç artık küfür olmayıp daha çok hijyen, yine sonu hijyene varan zevk ve çekiciliklerle dolu *ilginç*

bir hayattı. İlginç bir hayat aptalların en fazla el üstünde tuttukları kavramdır.

Belki sağlıklı düşünemiyorum. Bugün çok üzgündüm ve acı çektim. Bundan başka, başımdan geçenlerin anormal olduğunun farkındayım. Bazen burada, diğer insanların arasında yerimin olup olmadığını merak ediyorum. Kendimi sizlerden biri sayıyorum. Ama aynı zamanda da değilim. Bu dünyada bah-tıma ölçüsüz şeyler düştüğünden kendi yargılarımdan kuşkuya kapılıyorum. Çalışkan bir gençtim, eylemle falan ilgim yoktu. Ansızın her şey eyleme dönüştü: kan, silahlar, mezarlar, açlık. Acımasız bir cerrahi. Böyle bir sınavdan kimse temiz çıkamazdı. Çok uzun süre her şeye garip bir acımasızlıkla baktım. Neredeyse bir suçlu gibi; sudan, sıradan anlaşmaları ve mazeretleri bir kenara iten ve her şeyi vahşice basitleştiren biri gibi. Tam olarak Bay Brecht'in dediği gibi değil: *Erst kommt das Fressen, und dann kommt die Moral.*²² Bu tafra atmaktır. Aristoteles böyle bir şey söylemiş, ama ne tafra atmış ne dayılanmıştı. Her neyse, şartların zorlamasıyla kendime 'Onu öldürecek miyim? O beni öldürecek mi? Uyursam, bir daha uyanır mıyım? Gerçekten hayatta mıyım, yoksa geriye yaşama yanılısamasından başka bir şey kalmadı mı?' gibi basit sorular sormak zorundaydım. Ve şimdi biliyorum ki insanlık bazı insanların ölümünü peşinen karara bağlamıştır. Bir kapı onların yüzüne kapanır. Shula ve ben bu kayıttan-düşülmüşler kategorisindeniz. Yine de yaşama şansınız olursa, marazi aşırı hassasiyetlerinizle ortada kalırsınız. Almanlar beni öldürmeye çalıştılar. Sonra Polonyalılar üzerime ateş ettiler. Bay Cieslakiewicz olmasaydı, ölmüş olur-dum. Üstümü çizmeyen tek insan o oldu. Bana mezarı açarak yaşamamı sağladı. Bu tür tecrübeler insan ruhunu sakatlıyor. Bu sakatlık için affınızı dilerim."

"Ama siz sakat değilsiniz."

"Elbette sakatım. Ve takıntılı. Gördüğünüz gibi boyuna rol-yapmadan, özgünlükten, dramatik bireysellikten, insanlardaki aşırı abartılı davranışlardan, ruhsal mücadelenin aldığı biçimlerden dem vuruyorum. Bütün bunlar kafamın içinde dönüp

22 (Alın.) Önce işkembe gelir, sonra ahlak.

duruyor. Mesela Lodz'un deli Yahudi Kralı Rumkowski'yi ne kadar sık düşündüğümü anlatamam."

"Kimden söz ediyorsunuz?" diye sordu Lal.

"Büyük tekstil kenti Lodz'da birdenbire ön plana çıkan bir adam. Almanlar geldiğinde bu şahsı kentin en borusu öten insanı yaptılar. Adam hâlâ mülteci çevrelerinde tartışılıyor. Adı Rumkowski'ydi. Başarısız bir iş adamıydı. Yaşlıca. Gürültücü bir adam, rüşvetçi, bir yetimhanenin müdürü, yardım parası toplayan biri, kötü bir aktör, Yahudi cemaatinde nefret edilen ve dalga geçilen biri. Birçok modern birey gibi oynayacak oyunu olan biri. Ondan söz edildiğini hiç duydunuz mu?"

Lal ondan söz edildiğini hiç duymamıştı.

"Öyleyse, şimdi biraz duyacaksınız. Naziler onu *Judenältester* yaptılar. Kent çitle çevrilince getto bir çalışma kampına dönüştü. Çocuklar yakalanıp imha kamplarına gönderildiler. Kıt-lık başladı. Ölüler kaldırım kenarına uzatılıyor ve ceset vagonu gelinceye kadar orada kalıyordu. Rumkowski bütün bunların arasında kraldı. Kendi sarayı vardı. Üzerinde kendi resmi olan para ve posta pulu bastırdı. Geçit törenleri düzenletiyor, şerefine oyunlar sahneye koyduruyordu. Kraliyet giysileri giydiği törenler yapılıyor, yaşlı, beyaz bir beygirin çektiği, geçen yüzyıldan kalma çok süslü, yaldızlı, kırık dökük bir arabaya biniyordu. Bir gün cesaretini toplayıp tutuklama ve sürgünlere, daha açık söyleyecek olursak kendi meclis üyelerinin öldürülmesine karşı çıktı. Bunun için dövülüp sokağa atıldı. Ama Lodz Yahudileri üzerinde dehşet estiriyordu. Bir diktatördü. Yahudi Kralı'ydı. Bir kral müsveddesi; yarım milyon insanın ölümüne başkanlık eden deli Yahudi Kral. Belki kafasından geçen şey, geriye kalan bir avuç insanı kurtarmaktı. Belki zirzoplukları Almanları eğlendirmek veya avutmak içindi. Arızalı insanların bu soytarılıkları, büyük adam ya da diktatör saçmalıkları; her delikten ve her köşeden mücadele eden adamlar, korkunç palyaçolar ortaya çıkaran insan bilincinin evrimine karşı bu tuhaf hınç. Evet, bu, bu insanlara çekici gelmiş olmalıydı. Cina-yet programlarında mizahın eksikliği nadiren görülüyordu. Beceriksizce hak iddialarına karşı, hepimizin hissettiği kişilikle il-

gili kötü şakalara karşı hırçınlık. Böceklerin hayalî büyüklüğü. Ayrıca kapı bu Yahudilerin yüzüne kapanmıştır; onlar üzeri çizilenler kategorisine dahildirler. Kral Rumkowski'nın bu aşırı abartılı davranışları açıktı ki Almanların hoşuna gidiyordu. Sahte bir krala sahip olmak kadar hiçbir şey Yahudileri küçük düşüremezdi. Naziler bunu seviyorlardı. *Kral Übü* gibi cinayet güldürülerini yeğliyorlardı. Patafizik²³ oynuyorlardı. Bu, dehşeti hafifletiyor veya ortadan kaldırıyordu. Burada en azından, özgür aklın eylemleri için biçim sorununu ve katilin başarısızlıktan ve aşağılanmadan aldığı haz ve kana susamış nefret net bir şekilde görülebilir.”

“Bağışlayın, ama bağlantı kurmayı beceremedim,” dedi Lal.

“Evet, eminim daha anlaşılır olabilirdim. Bu benim kendi kendimle konuşma takıntımın bir parçası. Ama Eyüp'ün Kitabı'nda Tanrı'nın daha fazlasını istediği yolunda bir şikâyet vardır. Eyüp dayanılmaz bir şekilde büyütülmesine karşı çıkar. ‘İnsan nedir ki onu büyütesin? Üzerinde kafa yorasın? Her sabah onu yoklayasın ve her an onu sınavasın? Gözünü üzerimden hiç ayırmayacak mısın ve tükürüğümü yutacak kadar bile beni rahat bırakmayacak mısın?’²⁴ Ve şunlar: ‘Sonsuza dek yaşamayacağım.’ ‘Yakında toprağa gireceğim.’²⁵ İnsan aklından ve kapasitesinden bu kadar çok şey talep edilmesi onun sabrını aşırı zorlamıştır. Sadece ahlâki talepten söz etmiyor, uygun bir boyda bir insan figürü oluşturacak hayal gücünden yapılan talepten de söz ediyorum. İnsanın gerçek boyu nedir? Bir parodi –paçavraların ve pisliğin kralı Rumkowski, cesetlerin yöneticisi Rumkowski– olarak katilin aşağılanmadan aldığı haz derken, Dr. Lal, kastettiğim buydu. Rumkowski hikâyesinin teatral yönünde kafamı en çok meşgul eden bu. Elbette aktörün sonu kötü oldu. Diğer birçok aktörse, daha az acı çekiyor olsa da kendini uçurumun kıyısında hissediyordu. Diğerlerine, büyük mahkûm kitleye gelince, açlıktan ölüyor oldukları için, duyuy-

23 *Kral Übü*'nün yazarı Alfred Jarry (1873-1907) tarafından uydurulan bir kavram; metafiziğin gerisinde yatanları araştırmaya adanmış felsefe.

24 Eyüp'ün Kitabı, 7: 17-18-19.

25 Eyüp'ün Kitabı, 7: 16 ve 7: 21.

larının körleştğini sanıyorum. Açlıktan ölmekte olan anneler bile çocuklarının kendilerinden koparılıp alındığını bir-iki gün hissetmiyorlardı. Açlık acısı hüznü boğuyordu. Gördüğünüz gibi, *Erst kommt das Fressen*.

Belki bağlantı kurma duyum kusurludur. Eğer bu düşünce-deyseniz, lütfen söyleyin. Amacım şunun görülmesini sağlamak... adam belki baştan beri kafadan çatlaktı, belki şok, akıl sağlığını biraz geri getirdi; her neyse, sonunda, Auschwitz'e giden trene gönüllü olarak bindi... Amacım, günümüzde insanlığın sahip olduğu dış biçimlerin zayıflığının ve onlara duyulan güvenin acınası eksikliğinin görülmesini sağlamak. Modern bireyselliğin erken sonuçları fazlasıyla alınmaya başlandı bile. Böyle bir kişilikte durumların en kötüsüyle karşı karşıyayız. Abartmanın en korkunç biçimi. En berbat ego kavramının parçalanışına tanık oluyoruz. Şiir, tarih, biyografi, sinema, gazetecilik ve reklamcılıktan alınan bir ego kavramı. Marx'ın işaret ettiği gibi..." Ama Marx'ın neye işaret ettiğini söylemedi. Düşünceye daldı; diğerleri de konuşmadı. Tabağına dokunmamıştı. "Anlıyorum ki ihtiyar adam çok şehvet düşkünüydü," dedi. "Genç kızları elliyordu. Yetimlerini belki. Hepsinin öleceğini biliyordu. Sonra her şey 'kişiliğinin' çiçeklenmesi, serpilmesi gibi ortaya çıktı. Belki insanlar bu kadar çaresizce güçsüz olduklarında bu kişilik enstrümanını daha yüksek sesle ve daha çılgınca çalışıyorlardı. Bunu sık sık görmüşüm gibi geliyor bana. Hangisi olduğunu hatırlamıyorum, ama bir kitapta okumuştum; insanlar kendileri için bir isim bulduklarında, bir İnsan ismi, uzun süre İnsan Davranışı sergiliyorlar, gülüyorlar, ağlıyorlar, başkalarını güldürüp ağlatıyor, fırsat kolluyorlar, kışkırtıyorlar, ellerini ovuşturmaktan, gözyaşı dökmekten ve bulutlu, kirli, muğlak, çalkantılı insan duyguları ortamında yüzmekten ve kürek çekmekten büyük bir keyif alıyorlar; tutkunun sularında debeleniyor, yazgılarına karşı sayıp sövüyorlardı. Bu davranışlar kitapta mahkûm ediliyordu; özellikle de orijinallikten yoksun olmaları nedeniyle. Yazar entelektüel sertliği tercih ediyor, duygulardan nefret ediyor, taşkın gözyaşlarını talep ediyordu; en âlicenap kabuller-

den kaynaklanan, çok fazla direndikten sonra en sonunda dökülen gözyaşlarını.

Ama varsayın ki bütün bu ruh tiyatrosundan nefret ediliyor olsun. Ben de onunla bu kadar sık ve bu kadar tanıdık biçimlerde karşılaşmak zorunda kalmaktan bıkip usandım. Bu konuda çok sayıda nahoş hikâye okudum. Yüzyılların döküntüsü olarak, tarihsel çerçöp, ayak bağı olarak, burjuva özelliği olarak, kalıtsal bir bozukluk olarak tanımlandığını gördüm. Kişi zevkle boyanmış, neşeli, yeni bir süs takındığını düşünebilir, ama dışarıdan biz onun bir yük olduğunu görürüz. Ya da sahibinin o kadar övündüğü kişiliği, ne alırsan bilmem kaç kuruşluk bir mağazadan alınma ucuz, teneke veya plastik bir ruh olarak görürüz. Meseleyi bu açıdan gören biri, insan olmak için çabalamaya değmeyeceğini düşünebilir. İnsanın kabul edebileceği bu benlik nerededir? *Dov'è sia*, opera şarkısında sorulduğu gibi? Belli olmaz. Kısmen, değip değmeyeceğini görmek için soru soran kişinin iradesine bağlıdır. Yeteneğine ve önyargısızlığına bağlıdır. Yapmacık kişilikten, kötü öykünmeden, bayağılıktan ve geri kalanlarından hoşlanmamamız gerektiği doğrudur. Bu tiksindirici bir şeydir. Ama bireysellik, gerçekliğe ulaşmayı sağlamıyorsa hiç de ilginç değildir. Kişisel bir üstünlük, yükselme, ün benim için ilginç olmaktan uzaktır. Bunu sadece gerçekliğe ulaşmanın bir aleti olarak önemserim,” dedi Sammler. “Ama bunu şimdilik bir kenara bırakalım; düşüncelerimi sanırım aşağıdaki terimlerle özetleyebiliriz: çok sayıda insan çok uzun çağlar boyunca karanlıklar içinde isimsiz kaldıktan sonra, bir isim (bugün insanların sahip olduğu gibi), bir saygınlık ve geçmişte sadece seçkinlerin, soyluların, kraliyet hanedanının ya da mitolojideki tanrıların yaşadığı bir hayatı talep etmek üzere modern tarihte ön plana çıkmıştır. Ve bu gelişme bütün büyük hareketler gibi sefalet ve umutsuzluk getirmiş, başarıları açıkça görülmemiş, ama çok sayıda insana hesapsız acı vermiş, birçok insan itibar kaybetmiş ve garip bir şekilde var olmamayı arzulamıştır. Etik bir hayat olmadığı ve her şey o kadar zalimce ve pervasızca kişisel hareketlere döküldüğü için bu duruma katlanmak gerekir. Ve belli bir var olmama arzusu açıkça kendini gösteriyor. Belki in-

sanların bütün diğer dağınık bilinç durumlarına girmek istediklerini, verili herhangi bir şey olmak yerine bütün bu bilinç durumlarını kapsamak ve canlarının istediği gibi bu durumlara girip çıkmayı arzuladıklarını söylemek çok daha doğru olacaktır. Neden insan olsunlar ki? Sunulan formların çoğunda, birey için büyük, zengin ve cömert tabiat güçlerine pek yer yoktur. İş alanında, serbest mesleklerde, emekte, halkın bir üyesi olarak, kentlerin –bu tuhaf çukurların– bir sakini olarak, zorunluluklara, manipölasyonlara maruz kalan biri olarak, sıkıntılara katlanan biri olarak, baba olarak, koca olarak toplumun kendine yüklediği rolü oynayan birey bu güçleri giderek daha az hissediyor gibidir. Bu yüzden bana öyle geliyor ki birey, kesinlikle bildiği bütün bilinç durumlarıyla bağını koparmak istemektedir.

Birey, kurtulmak istediği Hıristiyanlıkla suçlanmıştır. Bu suçlamayı yapanlar onu yetersiz insanlığını aşmaya zorladılar. Ama üstünlük aynı düzensizlik değil midir? İnsan olmaktan vazgeçmenin bir başka şekli değil midir? Belki insan kendinden kurtulmalıdır. Elbette. Elinden gelirse. Ama içinde, devam ettirmesinin önemli olduğunu düşündüğü bir şey saklamaktadır. Sürdürülmeyi hak eden bir şey. Devam etmek zorunda olan bir şey; bunun ne olduğunu hepimiz biliyoruz. Ruh aldatıldığını, hakarete uğradığını, kirletildiğini, yozlaştığını, parçalandığını, yaralandığını hisseder. Yine de bildiği şeyi bilir ve bilgiden kurtulunulamaz. Ruh, onun gelişmesinin varoluşun gerçek amacı olduğunu bilir. En azından bana böyle görünüyor. Ayrıca insanlık başka bir şey olamaz. Genel bir kendini yok etme eylemi olmaksızın kendinden kurtulamaz. Ama bu bizim evet ya da hayır diye oylayacağımız bir şey değildir. Ben savlarımı ortaya sürmedim, çünkü bir savım yok. Düşüncelerimi dile getirdim. Düşüncelerim soruldu, ben de onları ifade etmek istedim. En iyisinin önyargısız olmak olduğunu keşfettim. Yargılamak yoluyla değil de yargılamaktan uzak durarak kendini başkalarından ayıran mizantropolar gibi değil. Tanrı'nın irade kullanması gibi irade kullanarak.

Savaş sırasında hiçbir inancım yoktu ve Ortodoks düşünme biçiminden her zaman nefret etmiştim. Tanrı'nın ölümler-

den etkilenmediğini gördüm. Cehennem Tanrı'nın umurunda değildi. Ama açıklayamamak inançsızlık için bir temel oluşturmaz. Tanrı duygusu devam ettiği sürece olmaz. Devam etmemesini isterdim. Çelişkiler sancılıdır. Ne adalet kaygısı? Ne merhamet? Tanrı sadece canlıların dedikodusu mudur? O zaman bu canlıların kuşlar gibi bir suyun yüzeyinde büyük bir hızla uçtuklarını görürüz, sonra içlerinden biri suya batar veya dalar, ama bir daha yüzeye çıkmaz, onu artık gören olmaz. Ve bizim sıramız geldiğinde, yüzeyin altına battığımızda, bizi de artık gören olmayacak. Ama o zaman bu yüzeyin altında bir derinlik olduğuna dair elimizde bir kanıt olmaz. Ölüm hakkındaki bilgimizin sığ olduğunu bile söyleyemeyiz. Elimizde hiç bilgi yok. Arzu, ıstırap, yas var. Bunlar ihtiyaçtan, sevgiden ve aşktan doğar; canlı yaratığın ihtiyaçlarından, çünkü o canlı bir yaratıktır. Ayrıca ima edilen yabancılık var. Ayrıca önsezi var. Diğer durumlar sezilir. Her şey açıkça bilinebilir değildir. Bu önsezi olmaksızın herhangi bir araştırma olmazdı, onsuz herhangi bir bilgiye ulaşamazdı. Ama ben bir hayat müfettişi ya da eksper değilim ve ileri sürececek bir savım yok. İnsan, kuşkusuz, elinden gelse teselli verirdi. Ama benim amacım bu değil. Teselli verenler her zaman doğrucu olamazlar. Ama çok sık, neredeyse her gün güçlü bir sonsuzluk izlenimine kapılıyorum. Bunun nedeni yaşadığım tuhaf tecrübeler veya ileri yaşımla olabilir. Ancak söylemeliyim ki bu bana kendimi yaşlı hissettirmiyor. Ölümden sonra bir şey yoksa, buna da aldırışım yok. Eğer doğumdan önceki gibiyse insanın kaygı duyması için bir neden var mı? Orada insan daha fazla bilgi edinmeyecek. İnsanın maymun gibi yerinde duramayışı sona erecek. Sanırım en çok gündelik biçimiyle Tanrı önsezilerimi özleyeceğim. Evet, en çok bunun özlemini duyacağım. Bu yüzden, Dr. Lal, eğer Ay bizim için metafizik açıdan avantajlıysa, kayıtsız şartsız taraftarı olduğumu söyleyebilirim. Bir mühendislik projesi olarak, uzayın kolonileştirilmesi, ilginçliği dışında, olayın gerektirdiği zekâ ve beceri dışında çok fazla ilgimi çekmiyor. Elbette bu bilimsel geziyi planlamanın arkasında yatan güdü, irade – anlayabileceğimizi düşündüğümüz– hayatı oluşturan şu man-

tiksiz ihtiyaçlardan biri olmalıdır. Bu yüzden sanırım bu sıçramayı yapmalıyız, çünkü bunu yapmak insanın kaderi. Eğer rasyonel bir mesele olsaydı, evvela bu gezegende adaleti gerçekleştirmek rasyonel olurdu. Sonra bir kere bir azizler dünyası yarattık mı, kalplerimiz Ay'a doğru yöneldi mi, makinelerimize atlayıp uzaya çıkardık...”

“Ama bu yerdeki de ne?” dedi Shula. Dördü de bakmak için masadan kalktı. Arka merdivenden su Pompei mozaïği tarzındaki beyaz, plastik yüzeyin üzerine akıyordu. “Birden ayaklarım ıslandı.”

“Taşan bir banyo mu?” diye sordu Lal.

“Shula, banyonun musluğunu kapatmış mıydın?”

“Kapatmışımdan eminim.”

“Sanırım su banyodan olamayacak kadar hızlı,” dedi Lal. “Bir boru patlamış olmalı.” Kulak verip dinlediklerinde, yukarıdan gelen bir fışkıрма ve ona eşlik eden sürekli, hızlı bir akış, basamaktan basamağa dökülme sesi işittiler. “Açık bir boru. Sel gibi akıyor.” Masadan kalktı, ince, kıllı yumrukları göğsünde, başını ince omuzlarının arasına gömmüş vaziyette koşarak mutfağı boydan boya kat etti.

“Ah, Sammler Dayı, bu nedir?”

Kadınlar Dr. Lal'in peşinden gittiler; pek tabii daha yavaş. Sammler da merdiveni tırmandı.

Wallace'ın tavan arasında içi yasal olmayan yollardan kazanılmış paralarla dolu sahte su boruları bulunduğuna dair teorisindenemişti. Sammler'ın tahmini böyleydi; çünkü Wallace'ın kafası çok matematikseldi; denklemleri seviyor, geceler boyu kumar oyunlarında ihtimal hesapları yapıyordu; kendini lokma anahtarlarıyla donatmadan önce su tesisatının ayrıntılı bir planını çıkarmıştı.

Kuru yerlere basarak dikkatle ilerleme, ikinci katta anlamını yitirdi. Halı kaplı koridor suya boğulmuş bir çimenliğe benziyordu ve Sammler'ın ayakları tabanı çatlak ayakkabıları nedeniyle sırlıklam oldu. Tavan arasının kapısı kapalıydı, ama altından su geliyordu.

“Margotte,” dedi Sammler, “çabuk aşağı in, tesisatçıya ve it-

faiyeye haber ver. Önce itfaiyeyi ara ve onlara tesisatçıya telefon edeceğini söyle. Durma, çabuk ol.” Kolundan tutup Margotte’u kapıya doğru döndürdü.

Wallace elbette gömleğini borudaki deliğe tıkamaya çalışmıştı. Hesapları yatınca Wallace’ın kolu kanadı kırılmıştı. Gömleği ayaklarının altında sürünüyordu ve Lal’le Wallace borunun açık uçlarını bir araya getirmeye çalışıyorlardı.

“Manşonda bir hata olmalı. Dış sıyırmış olmalıyım,” dedi Wallace. İçinden su gelen borunun üzerine ata biner gibi oturmuştu. Boruları uç uca getirmeye çalışan Dr. Lal’in sakalı ve göğsü su içinde kalmıştı. Shula onun hemen yanı başında duruyordu. Ah, kocaman açılmış gözlerin mekanik bir yardımı dokunabilseydi, gözlerini kırpmadan bakmak ve yakın durmak boruları birleştirebilseydi!

“Suyu kesecek bir şey yok mu? Bir vana?” diye sordu Sammler, “Shula ıslanma. Biraz geri dur, canım, geçişi engelliyorsun.”

“Bu şekilde bir sonuç elde edebileceğimizden şüpheliyim,” dedi Lal. Su gürültüyle fışkırıyordu.

“Yapamayız mı, diyorsunuz?” dedi Wallace.

Her ikisi de çok nezaketle konuşuyordu.

“Doğrusu, sanmıyorum. Her şeyden önce suyun kuvveti çok fazla. Ve gördünüz gibi bu manşonu ilerletmek mümkün olmuyor,” dedi Lal. Borunun ucunu bırakıp kenara çekildi. Gri pantolonunun ıslanan bel kısmı siyah görünüyordu. “Buranın su sistemini biliyor musunuz?”

“Ne anlamda biliyor muyum?”

“Demek istediğim su şehir şebekesinden mi geliyor, yoksa özel bir kaynağınız mı var? Şebeke suyuysa yetkililere haber verilmelidir. Ama su kuyudan çekiliyorsa sorunun çözümü mahzende bulunabilir. Bir kuyu söz konusuysa, bir pompa vardır.”

“Tuhaf olanı şu ki, bu konuda hiçbir zaman bilgim olmadı.”

“Ya atık su sistemi? Belediyeye mi ait?”

“Maalesef bunu da söyleyecek durumda değilim.”

“Bir kuyu ve orada bir pompa varsa bir de düğmesi vardır. Aşağı iniyorum. Bir el feneri var mı?”

“Ben evi biliyorum,” dedi Shula. “Sizinle gelirim.” Merdiven-

lerden aşığı koşan Lal'in ardı sıra gevşek sarılmış sarisiyle ve sabırsız ayaklarından düşen sandaletleriyle seğırtti.

Sammler, Wallace'a, "Kova yok muydu? Tavan çökecek," dedi.

"Sigortası var. Tavani merak etmeyin."

"Yine de..."

Sammler merdivenden aşığı inmeye koyuldu.

Mutfaktaki evyenin altında ve süpürge dolabında sarı plastik kovalar buldu ve yeniden yukarı çıktı. Sammler yoksul akrabalara has kaygılar taşıdığını fark etti. Bu evden aslında her zaman nefret etmişti. Velinimetinin ekmeğini yerken burada doğıal davranmakta zorlanmıştı. Bundan başka, bütün bu yoğun konfor ve tablolarla, çeşit çeşit bibloyla tikiş tikiş dolu odalar hiçlik temeli üzerinde duruyordu. Gül goncası ağız, geniş burun delikleri, Oscar Wilde tarzı saçları, hoş, küçük göbeğı ve parfümlü parmaklarıyla Bay Croze'un eseri; Elya'nın acı bir ifadeyle bir defasında söylediğı gibi hayatında gördüğü en kinik iş durumu. Elya evin özenle, uygun bir şekilde döşenmiş olduğunu teslim ediyordu, ama başarılı gecekondulular için varoşlarda kurulan dükalıklarda ödüller almakla meşgul olan Bay Croze tarafından terfi ettirilmekten hoşlanmıyordu. Yine de... Bir sel! Sammler buna dayanamıyordu. Üstelik bu tipik bir Wallace işiydi; tıpkı limuzini Croton baraj gölüne gömmesi, at sırtında Sovyet Ermenistanı'nda kutsal yolculuğa çıkması, bulmaca çözmek için hukuk bürosu döşemesi; babasının "değersiz" başarılarına karşı giriştiğı protestolar gibi. Bunda bir yenilik yoktu. Zengin aileler bugüne kadar düzenli olarak, kuşaklar boyu anarşist evlatlar yetiştirmiştir: özgürlük dâhileri, kundakçılar, hapishaneleri, sarayları havaya uçuran, mülkiyet düşmanı küçük Bakuninler. Bakunin ateşi çok seviyordu. Wallace başka bir gereçle çalışıyordu: suyla. Bu öğleden sonra Wallace babasından söz ederken anevrizmanın onu bir balık gibi kancayla yakalayıp evrenin yanlış tarafına fırlatarak havada boğduğunu söylemesi (Sammler yaprak ya da tüy kadar sarı ve hafif iki kovayla sular akan merdiveni çıkarken düşünme fırsatını bulmuştu) çok ilginçti.

“İki kova getirmişsiniz. Bakalım borunun altına yerleştirebilecek miyiz. Pek işe yaramayacaktır.”

“Yarayabilir. Pencereyi açıp suyu çatı oluğuna boşaltabilirsin.”

“Oluk ağzına. Tamam. Ama kovayla boşaltma işini ne kadar devam ettirebiliriz ki?”

“İtfaiye gelinceye kadar.”

“İtfaiyeye haber verdiniz mi?”

“Elbette. Margotte’a telefon ettirdim.”

“Onlar rapor tutarlar. Sigortacılar da bu rapora göre işlem yaparlar. Şu aletleri ortadan kaldırırsam iyi olacak. Demek istediğim, bu bir kaza gibi görünmeli.”

“Bu boruların durduk yere birbirinden ayrıldığına inanacaklar öyle mi? Kendi kendine açıldığına? Saçma, Wallace, borular sadece kışın patlar.”

“Evet, sanırım haklısınız.”

“Demek boruların bin dolarlık banknotlarla dolu olduğunu düşünüyordun. Ah, Wallace!”

“Beni azarlama, Dayı. Saklı para buralarda bir yerde. Burada olduğuna yemin ederim. Babamı tanıyorum. Bir şeyleri saklamayı sever. Bu para şimdi onun ne işine yarayacak? Beyanda bile bulunamaz, hatta...”

“Hatta yaşasa bile mi?”

“Doğru. Babam şimdi bizden yüz çeviriyor gibi. Ne yiyor ne yediriyor.”

“Bunun uygun bir düşünce şekli olduğuna inanıyor musun?”

“Sizin için uygun olmayabilir, ama ben söylediğimde pek fark etmiyor. Ben farklı bir kuşaktanım. Her şeyden önce ben asla ağırbaşlı olmadım. Tamamen farklı verilerden hareket ediyorum. Doğal bir saygı anlayışım yok. Bu boruların anasını bellediğim inkâr edilemez.”

Sammler, Wallace’la Shula’nın uygunsuz davranışlarıyla ne kadar birbirlerine benzediklerini düşünüyordu. Durmanız, geri dönmeniz ve onlara el etmeniz gerekiyordu. Görmezden gelinemezlerdi. Sammler ikinci kovayı akan suyun altına yerleştirdi. İlk kovayı çatı penceresinden boşaltmaya gitmiş olan Wallace elleri ıslak ve kirli, belden yukarısı çıplak, kısa, siyah

saçları bir rahip giysisi gibi simetrik bir şekilde ortadan ikiye ayrılmış, geri döndü. Kolları uzun, omuzları beyaz ve faydasızca kaslıydı. Yüzüne kendi kendine gülümsüyormuş havası veren ağzının kenarındaki küçük bir kıvrım, Sammler'in aklına bir zamanlar annesinin önündeki koca kafalı, ince boyunlu, düzgün kaşlı ve küçük ince burunlu çocuğun zarafetini getiriyordu. Ama bazı eski resimlerdeki gibi, bu portrenin üzerinde başka bir dünya vardı ve insan Wallace'ın başının üzerinde karmaşanın sembollerinin bulunduğunu hayal edebilirdi: Duman, ateş, uçan kara şeyler. Keyfî yönetim. Bozulmaz bir hüküm.

"Mangizin yerini söyleyecek olsa, hiç değilse suyun verdiği zararı karşılardım. Ama söylemeyecek ve siz de ona sormayacaksınız."

"Hayır. Karışmak istemiyorum."

"Kendi mangırımı kazanmam gerektiğini düşünüyorsunuz."

"Evet. Ağaçları ve çalıları etiketle. Kendi paranı kazan."

"Yapacağımız şey de bu. Aslında ihtiyardan bütün istediğim donanım için bir destek çıkması. Bana güvenini göstermek için bu onun son şansı. Bana başarı dilemek için. Beni onaylamak için. Beni sevmiş olduğunu sanıyor musunuz?"

"Elbette seni sevdi."

"Bir çocuk olarak. Ama beni yetişkin bir erkek olarak sevdi mi?"

"Sevmiş olmalıdır."

"Onun istediği gibi biri olsaydım, demek istiyorsunuz, değil mi?"

Sammler, her zaman, kör bakışlarından birine başvurarak düşüncelerini ifade edebilirdi. Ya da sen onu sevmiş olsaydın, Wallace. Bunlar çok geçici durumlar. İnsan atik olmalıdır.

"Gecenin bu saatinde kovalarla su boşaltmak zorunda kaldığınız için üzgünüm. Yorulmuş olmalısınız."

"Sanırım, yoruludum. Kuru, yaşlı insanlar uzun süre dayanabilirler. Ben yorulmaya başladığımı hissediyorum."

"Ben de kendimi çok iyi hissetmiyorum. Aşağıda durum nasıl? Kötü mü? Her taraf su içinde, değil mi?"

Yorum yok.

“Her zaman böyle oluyor. Bu benim bilinçsiz benliğimden dünyaya bir mesaj mı?”

“Neden böyle mesajlar gönderesin ki? Bilinçaltını katıksız olarak hapse at.”

“Yo, ben ölümcülüm. Bunu bastıramazsınız. Ortaya çıkmak zorundadır. Bundan ben de nefret ediyorum.”

Su hızla akarken çelimsiz Bay Sammler hafif kovayı dikkatle borunun altında tutuyordu.

“Babamın burada sahte boru bağlantıları yaptırdığını biliyorum.”

“Ben, çok para söz konusuysa, sahte boru kalın olmalıdır diye düşünüyordum.”

“Hayır, babam bu kadar aşikâr bir şey yapmaz. Onun hakkında yanlış bir imaja sahipsiniz. Yeterince bilimsel soğukkanlılığa sahiptir. Bu boru tam da onun döşeteceği türden borudur. Paraları küçük, sıkı bir rulo halinde içine sokmuş olabilir. O bir cerrah. Hem yetenekli hem de sabırlıdır.”

Ansızın suyun akışı kesildi.

“Bakın! Kapattı. Artık sadece damlıyor. Bravo!” dedi Wallace.

“Dr. Lal!”

“Ne büyük rahatlama. Adam kapatma vanasını buldu. Kim bu adam?”

“Profesör, Govinda Lal.”

“Ne profesörü?”

“Uzmanlık alanı, sanırım, biyofizik.”

“Adam gerçekten kafasını kullanıyor. Suyumuzun nereden geldiğini öğrenmek hiç aklıma gelmemiştii. Bir kuyu olmalı. Düşünebiliyor musunuz? On yaşımdan beri buradayım. 8 Haziran 1949. İkizler burcundanım, doğum çiçeğim inciçiçeği. İn-ciçiçeğinin çok zehirli olduğunu biliyor musunuz? Doğum günümde taşındık. Bir doğum günü partisi olmadı. Taşınma günü kamyon kapı sövelerinin arasına sıkıştı. Demek ki şebeke suyu değilmiş; çok şaşırdım.” Her zamanki hafifliğiyle genellemeler yapmaya başladı. “Öyle görünüyor ki kitle insanının ayırt edici özelliklerinden biri tabiatla insan düzenlemeleri arasındaki far-

kı bilmemek. O sanır ki ucuz mallar –su, elektrik, metro, sosis– hava, gün ışığı, ağaç üzerindeki yapraklar gibidir.”

“Bu kadar basit?”

“Ortega y Gasset böyle düşünüyor. Neyse, ben gidip ne kadar zarar oluştuğuna bir bakayım ve temizlikçi kadını çağırayım.”

“Paspasla temizleyebilirsin. Birikintilerin bütün gece kalmasına izin vermemelisin.”

“Paspasla temizlik yapmak konusunda hiçbir şey bilmiyorum. Ömrümde elime paspas aldığımı sanmıyorum. Ama gazeteleri serebilirim. Mahzende eski *Times* dergileri var. Ama sizden bir şey istiyorum, Dayı.”

“Neymiş bu?”

“Bu nedenle benden nefret etmeyin.”

“Etmiyorum.”

“Bana tepeden bakmayın; beni hor görmeyin.”

“Hadi, ama Wallace...”

“Biliyorum ki tersi elinizden gelmez. Size yalvarıyorum. Hakkımda kötü düşünmeyin.”

“İşler ters gittiğinde, böyle bunalıma mı giriyorsun, Wallace?”

“Gittikçe azalarak.”

“Yani ilerleme gösteriyorsun,” dedi Sammler.

“Anlıyorsunuz ya, ev Angela’ya miras kalacak olursa, parayı bulma şansım ortadan kalkar. Evli olmadığı için evi satışa çıkarır. Eski aile yuvasına karşı herhangi bir duygu beslediği yok. Kökler. Ama buna gelirsek, doğrusu benim de yok. Aslında babamın kendisi de sevmez burayı. Suyun verdiği hasar için karalar bağlayacak değilim. Her şey yerine konabilir. Fahiş fiyatlarla. Mülkün satışı, gerçek bir alavere dalavere olacak faturayı karşılayacaktır. Ve sigorta var. Mülkiyete bağlanan duygular bir geçiş aşamasında. Buna gerçekten inanıyorum.” Wallace ansızın ciddileşebilirdi, ama ciddiyeti ağırlıktan yoksundu. Ciddiyet muhtemelen Wallace’ın idealiydi, gerçek ihtiyacı, ama genç adam kişiliğinin özünü keşfedebilme kapasitesinden yoksundu. “Korktuğum şeyi söyleyeyim, Dayı,” dedi. “Eğer bir fondan gelecek sabit bir gelirle yaşayacaksam, bu benim sonum olur. O zaman kendimi asla bulamam. Çürüyüp gitmemi ister

misiniz? Babamın benim için hazırladığı gelecekte kaçmam gerekiyor. Yoksa her şey olasılık dahilinde olmaya devam eder ve bütün bu olasılıklar benim ölümüm olur. Benim kendi ihtiyaçlarımdan kendisini bana dayatması gerekiyor, bunun iziniyse hiçbir yerde göremiyorum. Bütün görebildiğim yılda on bin dolarla babamınki gibi bir hayatı yaşamaya mahkûm edilmiş olduğum. O henüz yaşarken bundan kaçmalıyım. O öldüğünde öyle yıkılacağım ki parmağımı bile kıpırdatamayacağım.”

“Islak yerleri bir şeyle kurulasak mı?” diye sordu Sammler. “*Times*’ları etrafa sersek mi?”

“Ne acelesi var? Canı cehenneme. Nasıl olsa tamirciler bizi kazıklayacak. Siz de biliyorsunuz ya, Dayı, sanırım bu tür işleri yürütebilecek kadar zeki değilim, her zaman yarı yolda kalırım.”

“Öyleyse bu evle hiçbir bağın yok, köklerine karşı herhangi bir arzu duymuyorsun, öyle mi Wallace.”

“Hem de hiç. Kökler mi? Kökler çağdaş bir kavram değil. Bu bir köylü kavramı; toprak ve kökler. Köylülük yok olup gidecek. Modern devrimin gerçek anlamı burada yatıyor; dünyanın kırsal kesimlerini yeni bir varoluş biçimine hazırlamak. Ama ben bile demodeyim. Sahip olduğum şey bir yığın eski tel ve o teller de eski teknolojiye ait. Gerçek olan şey telemetri. Sibernetik. Kararımı neredeyse verdim, Sammler Dayı, eğer bu iş Feffer’la başarıya ulaşmazsa, Küba’ya gideceğim.”

“Küba’ya mı? Gerçekten mi? Ama sen komünist değilsin, Wallace?”

“Değilim, elbette. Yine de Castro’yu takdir ediyorum. Müt-hiş bir üslubu var; bohem bir devrimci ve tek başına Washington’un süper gücüne kafa tutuyor. O ve kabine üyeleri ciplerle dolaşıyor, şeker kamışı tarlalarında buluşuyorlar.”

“Ona ne anlatmak istiyorsun?”

“Bu önemli olabilirdi; benimle alay etmeyin, Sammler Dayı. Devrimle ilgili fikirlerim var. Ruslar devrimlerini yaptığında herkes, ‘Tarihin yeni bir aşaması için ileri doğru yapılmış bir sıçrama,’ dedi. Hiç de değil. Rus Devrimi bir geciktirme eylemiydi – ah, Tanrım, bu ne patırtı. İtfaiye kamyonları. Ben kaç-

sam iyi olacak. En azından kapıyı çalabilirlerdi. Bu adamlar bal-talarıyla cümbüş yapıyorlar. Sigorta için burada olmadığımı is-pat etmem gerekiyor.”

Koşarak uzaklaştı.

Avluda döner ışıldakların koyu kırmızı ışıkları çimenleri, duvarları ve pencereleri süpürüyordu. Çan deli gibi çalıyor, or-talığı ayağa kaldırıyordu; yoldan çok uzak olmayan bir mesa-feden yutkunma sesleri, harareti haykırışlar geliyor, ölümcül sesli sirenler yaklaşıyordu. Daha başka itfaiye arabaları geliyor-du. Sammler tavan arası penceresinden kolları havada koşan ve lastik çizmeleriyle itfaiye arabalarından aşağı atlayan kasklı adamları açıklamalara boğan Wallace'ı seyrediyordu.

Su getirmişlerdi.

Bay Sammler o gece uykusuz saatler geçirdi. Elya'nın duru-muna üzülmünün öngörülebilir bir sonucu. Ve evi su basması-nın. Ayrıca Dr. Lal'le yaptığı ve görüşlerini –tarihsel, gezegen-le ilgili ve evrensel– açıklamak zorunda kaldığı konuşma. Bu sıra muhtemelen ters çevrilmeliydi: ilkin görüşler vardı, geze-genle ilgili ve evrensel; sonra saklanmış dolarlar, su boruları, itfaiyeciler. Sammler dışarı çıkıp evin gerisindeki bahçede ge-zindi, araba yolunda yukarı aşağı yürüdü. Kendinden hiç hoş-nut değildi. Açıklamalar yapmış, görüşler ileri sürmüş, kastet-mediği şeyler söylemiş, söylemediği şeyler kastetmişti. İçeri-de faaliyetler, tartışmalar, açıklamalar, düzenlemeler, yeniden düzenlemeler vardı. Ölmekte olan bir adamın evinde. İnsan-ların her zaman büyötmeye, abartmaya, her şeyin merkezine koymaya çalıştığı kimi önemsiz şeyler yeniden ön plana çıkı-yordu: ilişkiler, ev dekorasyonu, aile içi çekişmeler, otobüs-lerdeki hırsızların Minox fotoğrafları, Bronx Express'teki Por-to Rikolu hanımların kolları, *odi-et-amo*, arzu-ve-ret, duygu-sal kendini incelemeler, Acapulco'daki erotik meseleler, ca-na yakın yabancılarla oral seks. Bayağı meseleler. Istisnasız hepsi! Platon gibi yüce gönüllüler (şimdi sadece ders vermi-yor, kendi kendine de öğretiyordu) bu tür şeylerden –hırlaş-malar, hukuk davaları, isteriler, bütün bu gizli ve aşağılık iş-lerden– kurtulmak istiyorlardı. Sağlam akıl yürütebilen daha

başkaları bunun yapılabileceğini yadsıyorlardı. Onlar (Freud gibi) en güçlü içgüdülerin tam da bu tür şeylere bağlı olduğunu ileri sürüyorlardı; tüm kaderini hastalığa adanmış bir yaratıkta en ufak bir hastalık belirtisi derin bir hastalığa işaret ederdi. Bu tür sorunları nasıl çözmeliydi? Biçim olarak saçma olsa da muhtemelen gerçek? Ya da muhtemelen gerçek değil? Bundan kurtulmak zorunlu olmuştu. Akabe krizi sırasında Bay Sammler'ın Orta Doğu'ya gitmek zorunda kalmasının nedeni de buydu.

Bu anda, itfaiye arabalarının kara lastiklerinin yol yol çizdiği Elya Gruner'ın beyaz çakıl taşları üzerinde ay ışığında yürürken güdülerini tanıdı ve yeniden tanımladı. 1939'a geri gitmişti. Yeniden Zamosht Ormanı'na, daha temel insan özelliklerine başvurmak istedi. Şeyler ne zaman ona gerçek, doğru görünmüştü? Polonya'da kör olduğunda, Zamosht Ormanı'nda donarken, mezarda açlıktan ölürken. Bu yüzden gitmek için kendisine izin vermeye, kendisini göndermeye Elya'yı ikna etmiş ve bazı gerçeklerle tanışıklığını yenilemişti. Daha yaşlı ve daha kırılgan olduğu için bacaklarını daha fazla titreten, titremesini engellemeye çalıştıkça daha çok yalpalamasına yol açan gerçeklerle. Ne durumda olduğuna dair dışarıya pek bir şey belli etmemeyi başarmıştı. Ama fazla yaşlı değil miydi? Bir savaşa tanıklık etmek üzere uçağa binmek onun işi miydi?

Atina'da uçağın daha ileri uçmayacağı anons edilmişti, çünkü İsrail'de savaş başlamıştı. Uçak tekrar havalanmayacaktı. İnnesi gerekiyordu. Havaalanında Grek ateşi onu sersemletti. Halk için yayımlanan müzik Bay Sammler'ın inatçı kafasının içinde dönüyordu. Şekerli kahve, yapış yapış içecekler de onun için bir tür işkenceydi. Belirsizlik, gecikme dayanılmaz bir biçimde içini kemiriyordu. Şehre gitti ve hava yolları bürolarını dolaştı, yardım istemek için Elya'nın petrol ya da benzin işinde çalışan bir arkadaşını aradı; İsrail konsolosluğunu ziyaret etti ve ilk El-Al uçuşu için bir koltuk temin etti. Havaalanında yeniden sabahın dördüne kadar gazeteciler ve hippiler arasında bekledi. Bu genç insanlar –Hollandalı, Alman, İskandinav,

Kanadalı, Amerikan– Kızıl Deniz kıyısında Eilat'taki bir kampa yerleşmişlerdi. Arabistan'dan Mısır'a giden eski yol üzerinde Bedeviler onlara haşhaş satmışlardı. Şimdi gitarlarıyla geri dönmek istiyorlardı. Temel bir olaya tepki vererek. Ama hiçbir hükümeti tanımaksızın.

Jet tıklım tıklım doluydu. İnsan kıpırdayamıyordu. Zayıf, yaşlı adam soluk alıp vermekte zorlanıyordu. Yanındaki televizyoncu adam Sammler'a viski şişesinden bir yudum sundu. "Teşekkürler," diyerek Sammler teklifi kabul etti. Bell's Scotch'tan kocaman bir yudum aldı. Tam o sırada güneş denizden kırmızı bir tilki gibi çıktı. Yuvarlak değil uzundu, uzak değil, yakındı. İçerisinden buz gibi bir havanın uğultuyla çıktığı –karanlığa ışık, aydınlığa karanlık kusan– motorların metal mahfazaları Sammler'ın penceresinin yanındaki kanatların altında asılıydı. Şişeden yudumlanan viski –kendi kendine gülümsedi– onu gerçek bir savaş muhabiri yapmıştı. Bu savaşa koşup geldiğine göre, şu heybetli sakallı Taş Devri bohemleri kadar olmasa bile tuhaf biri olmalıydı. Bir krizde çok yararlı olacak gibi görünmeyen daha başkaları da vardı. Sammler, karışık Polonya halkının okuması için Londra'daki Bay Jerzy Zhelonski'ye eski moda telgraflar yollayacaktı.

Başında beyaz şapka, sırtında çizgili çadır bezi bir ceket basın otobüsüne binip tankların ardı sıra Gazze'ye, El-Ariş'e ve daha ötelere gitmek bu yaşta Bay Sammler'ın işi olamazdı. Ama tek başına işin içinden çıkmayı bildi. Bu noktada rastlantısal hiçbir şey yoktu. Bu Amerikan giysileriyle onu belki de daha genç biri olarak görmüşlerdi. Amerikalılar ve İngilizler her zaman biraz daha genç görünürler. Neyse, oradaydı işte. Gazetecilerden biriydi. Fethedilen Gazze'de dolaşıyordu. Kırık camları süpürüyorlardı. Meydanda zırhlılar ve silahlar. Mezarlık duvarlarının hemen ötesinde beyaz mezar kubbeleri. Toz içinde, kurumuş, ekşimiş yiyecek artıkları, ısınan çöp ve idrar kokuları. Radyo, bağırsaklarınızı dizanteri gibi buran Doğu caz müziği kusuyordu. Son derece gülünesi bir müzik. Kadınlar, sadece yaşlı kadınlar alışveriş yapıyorlardı ya da satın alınacak fazla bir şeyin olamayacağı pazarın yolunu tutmuşlardı. Kara peçeler

saydamdı. Altında, iri kemikli erkeksi yüzleri seçiyordunuz; iri burunlar, taşı andıran dişler üzerinde çıkıntı yapan sert dudaklar. Gazze’de uzun süre kalmanızı gerektirecek hiçbir şey yoktu. Otobüs Sammler için durdu ve genç Peder Newell, Vietnam savaş giysileriyle onu selamladı.

Modern savaşları bilen biri olarak Peder, sulanan son toprakları geçip Sina Çölü’ne girerlerken Sammler’in kaçırabileceği şeylere işaret edebilirdi. Sonra gömülmeden bırakılmış Arapların cesetlerini görmeye başladılar. Peder Newell ona ilk cesedi gösterdi. Sammler asla fark etmez, cesedi bir kamyonun beyaz kumların üzerine düşürülmüş tıka basa dolu yeşilimsi bir çuval sanırdı. Yol kıyısında kumlara gömülmüş, kum tepelerine bindirmiş, çoğu yanmış bütün bu araçlar, personel taşıyıcılar, tanklar, kamyonlar, yamyassı olmuş, tekerlekleri sökülmüş, şuraya buraya saçılmış hafif araçların etrafında yığınla ölü yatıyordu. Mevziler, tabyalar, siperler vardı ve buralarda yüzlerce ceset yatıyordu. Cesetlerden etrafa çürümüş karton kolları yayılıyordu. Ölülerin giysileri, yeşilimsi-kahverengi kazakları, asker ceketleri, gömlekleri çürüme sonucu çıkan gazlarla geriliyordu. Şişmiş devasa kollar, bacaklar güneşte kavru-luyordu. Köpekler çürümüş insan eti yiyordu. Siperlerde cesetler siperin ön duvarına yaslanmış vaziyette yatıyordu. Köpekler kuyruklarını sallayarak, korkuyla, karınları yere değecek şekilde geliyordu. Şurada burada kamplardan kaçmış insanlar görüyordunuz; alçak çadırlar, Bedevi usulü, ama gemilerden atılan sandıkların plastik ambalajlarından, strafor parçalarından, devasa böcekkabuklarını andıran selüloz levhalarından yapılmış. Zavallı insanlar! Ah, zavallı yaratıklar!

“İyi iş çıkardılar, değil mi?” dedi Peder Newell. “Düşmanın kaybı ne kadar, dersiniz?”

“Hiçbir fikrim yok.”

“Bence bu küçük bir Rus deneyiydi,” dedi Peder Newell. “Onlara günlerini gösterdiler.”

Güneşte yüzler yumuşayıp, kararıp, eriyip akıyordu. Et kafatasına yapışıyor, burun kıkırdağı çarpılıyor, dudaklar çekiliyor, gözler eriyor, vücut sıvıları çukurları dolduruyor ve cilt üzerine

parlıyordu. Tuhaf bir insan yağı kokusu. Islak kâğıt hamurunun kokusunu andıran. Bay Sammler mide bulantısını bastırmaya çalıştı. Peder Newell'le birlikte yürürlerken mayınlar nedeniyle yolun dışına adım atmamaları için uyarıldılar. Sammler yeşil tanklar ve kamyonlar üzerine şablonla yazılmış Rusça harfleri rahip için yüksek sesle okuyordu: çoğunda GORKISKII AUTOZAVOD yazıyordu. Peder Newell silah kalibreleri, menzilleri, zırh kalınlıkları hakkında çok şey biliyor gibiydi. Napalm kullandıklarını inkâr eden İsraillilere duyduğu saygıdan alçak sesle napalın belirtilerini gösterdi. "Bütün şu kırmızısı, şu leylak rengi izleri görüyor musunuz?" Döküntüler üzerindeki yeşile çalan, somon pembesi renk yanılığa yer bırakmayan bir işaretti. Kesin napalmdı. Bu gerçek bir savaştı. Sert adamlardı bu Yahudiler vesselam. Sammler'la bir başka Amerikalıya hitap eden bir Amerikalı gibi konuşuyordu. Mavi çadır bezi kumaşın uzun çizgileri, Kresge'den alınma kirli, beyaz kasketi, Polonya'da yayımlanacak makalesi için not aldığı spiralli defteri bu davranışı açıklıyordu. Bu gerçek bir savaştı. Herkes öldürmeye saygı duyuyordu. Papaz neden duymayacaktı? Ayaklarında kocaman Amerikan postallarıyla hiç de papaz değilmiş gibi yürüyordu. O bir din görevlisi değildi. O bir gazeteci-ydi. Varsayıldığı kişi değildi. Sammler da değildi. Sammler'ın ne olduğunu açıkça formüle edemezdi. Hafif değişmiş anlamda, insan. Tam da insan olmaktan kurtulmaya çalıştığı noktada insan. Mutfakta Dr. Lal'e ve kadınlara bütün insanlık durumlarından kurtulmaktan söz ederken varmak istediği yer burası değil miydi? Tanrı'nın ilgisinden uzak kalmak için yapılan bir talep? Günlerim beyhude. Sonsuza kadar yaşayacak değilim. Beni rahat bırakın. Her sabah Tanrı tarafından ziyaret edilmek, büyütölmek. Beni rahat bırakın.

Dar yolda Peder Newell'la beraber yürürken ilginç nesneler, fişek kovanları, sargılar, Arapça mizah dergileri ve mektuplar topluyor, tepeleme ekmek yüklü, makasları ağırlıktan düzleşmiş, kasaların arkadan taşıdığı kamyonlara yol vermek için kenara çekiliyorlardı. Ama temel mesele hep aynı kalıyordu, ölüm meselesi. Haki ve bej rengi yünlüleri dolduran ve bo-

ğucu ıslak mukavva kokuları yayan. Aşırı sıcakta, göz kamaştıran ışık altında, havanın camda kırılmış gibi titreştiği çölde bu şişmiş şekiller görülecek tek şeydi. İnsanın ciddiye alacağı tek şey bunlardı. Belki de bu içgüdüsünün Sammler'a yaptırdığı şeydi. Kennedy Havaalanı'na gitmek, bir jet uçağına binmek, Tel Aviv'de inmek, şipşak resimler çektmirmek, bir basın kartı edinmek, Gazze'ye giden bir otobüs bulmak, ilk temasını kurmak üzere Mısırlı cesetlerin ve makinelerin içerisine gömüldüğü beyaz çöldeki büyük güneş kursunu ziyaret etmek. Açıklayamadığı kimi arzuları böylece karşılanmış oldu. Bu savaş, insanlığın bugün varmış olduğı aşama itibarıyla, önemsiz bir işti. Günümüzdeki deneyler karşısında pek bir şey değildi. Hem de hiçbir şey. Ve ona karışan insanlar; askerler çarpışmalardan sonra El-Arişte futbol oynadılar. Bir arazi parçasını temizlediler, şut çektiler, kafa attılar, hoplayıp zıpladılar, kumda koşturdular. Ya da hangarların gölgesinde kitaplarını çıkardılar, belki sınavlara hazırlanmak için biyoloji, kimya, felsefe okudular. Sonra o ve Peder Newell bir kamyonun kasasındaki el ve ayakları, gözleri bağlanmış tutsak keskin nişancılara bakmaları için çağrıldılar. Bu göz bağlarının gerisindeki yüzler, sanki hiç de çok önemsiz bir olay söz konusu değilmışçesine umutsuzdu. Görülecek bu adamlar vardı, sonra başka şeyler, sonra daha başka şeyler. Açıktı ki Bay Sammler'ın bunları görmeye kendi ihtiyacı vardı; bu yüzden tutsak keskin nişancıların sargılı yüzlerini gördüğünde bacaklarının titremesini ve içinden gelen ağlama isteğini bastırdı. Birileri tarafından denize götürüldü. Adamlar serinlemek, kendilerine gelmek için suya girdiler. Sammler da denize girip birkaç adım yürüdü ve kıpırdamadan durdu. Sahilde kilometrelerce uzaklara kadar, köpükler geniş bir şeritte titreşen kızgın havayla karışıyor, maviliğın sonsuzluğuyla beyaz kumlar arasında değışen derinliklerde bir çiçek zinciri oluştıuruyordu. Kısa bir süre için, suda, çürümekte olan etin kokusunu alamadı, ama çok geçmeden yüzüne bir mendil bağlamak zorunda kaldı. Mendil çabucak kokuyu emdi. Koku giysilerine sindi. Tükürüğünün tadına karıştı.

Londra yoluyla, on gün sonra, Sammler uçakla Amerika'ya dönüyordu. Sanki bir tür görevi tamamlamış geri dönüyordu: kendi kendini atadığı gerçeği bulma görevini. Günümüz Londra'sının fazlasıyla şen şakrak olduğunu gözlemledi. Woburn Square'daki eski dairesini ziyaret etti. Trafiğin çok yoğun olduğunu fark etti. Caddelerdeki sarhoşların sayısının arttığını, Britanya sanayi sektörü reklamcılığının çıplak kadın vücudunu keşfettiğini ve metrodaki yürüyen merdivenler boyunca asılı afişlerin çoğunda iç çamaşırıyla kadınların yer aldığını gördü. Eşini dostunu kendisi kadar yaşlanmış buldu. Sonra BOAC onu yeniden Kennedy Havaalanı'na getirdi ve bundan kısa bir süre sonra Kırk İkinci Sokak kütüphanesinde, her zaman olduğu gibi Meister Eckhardt okuyordu.

“Ruhça yoksul olanlar kutsanmışlardır. Yoksul, hiçbir şeyi olmayandır. Ruhça yoksul olan bütün ruhu algılayabilir. Oysa Tanrı ruhların ruhudur. Ruhun meyvesi aşk, neşe ve huzurdur. Bütün yaratıklardan, bütün yaratıkların tesellisinden yoksun olmaya bak. Hiç şüphe yok ki yaratıklar rahatlattığı ve seni rahatlatılabildiği sürece asla gerçek rahatı bulamayacaksın. Ama Tanrı'dan başka hiçbir şey seni rahatlatamıyorsa, aslında Tanrı seni teselli edecektir.”

Bay Sammler okuduğu şeye kelimesi kelimesine inandığını söyleyemezdi. Buna karşılık bundan başka bir şey okumayı umursamadığını söyleyebilirdi.

Yarı ahşap evin önündeki çayırda toprak nemli, çimler hoş kokuluydu. Yoksa toprağın kendisi mi bu kadar taze kokuyordu? Ay ışığının arındırdığı, temiz havada Shula'nın kendisini aramaya geldiğini gördü.

“Neden yatakta değilsin?”

“Gidiyorum.”

Shula, babasına örtünmesi için Elya'nın el örgüsü battaniyesini verdi ve Sammler gidip yatağına uzandı.

Gezegenlerini bu derece organize etmiş olan ne tuhaf bir türe ait olduğunu kendi kendine soruyordu. Bu mahir yaratıklar kütlesinden yaklaşık yarısı başını yastığa koymuş, çarşaflara uzanmış, yorganlara sarınmış vaziyette uyku aşamasına geç-

mişti. Uyanık olanlar, bir ekibin üyeleri gibi, dünyanın makinelerini çalıştırıyor, yukarı aşağı yürüyor, milyarda bir hassasiyetinde hesaplara gömülüyorlardı; sökülen değiştirilen motorların kabukları, tasarlanan milyonlarca kilometrelik yörüngeler. Bu üstün yeteneklerle uyanıklar. Uyuyanlar, ilkeller, fantezi kuranlar, düşçüler. Sonra onlar uyanıyor ve diğer yarısı yatıyordu.

Parlak zekâlı insanlık işte böyle döndürüyordu bu küreyi. Sammler diğer uyuyanlara katıldı bir süreliğine.

Çalışma odasının yanındaki tuvaletin lavabosu koyu renkli, damarlı akiktendi, boru bağlantıları altın sarısı, musluklar yunus, sabunluk deniztarağı şeklindeydi ve havlu bir vizon kürk gibi kalındı. Dört duvardaki aynalar Bay Sammler'a kendini istediğinden daha çok açıdan gösteriyordu. Sandal ağacından bir sabunluktaki kokulu sabun sperm gibi kokuyordu. Jilet kördü, porselene sürterek bilenmesi gerekiyordu. Çok büyük bir olasılıkla hanımlar bu jiletle bacaklarını tıraş etmiş olmalıydılar. Sammler başka bir jilet aramak için yukarı çıkmak istemedi. Ana yatak odası sudan çok ciddi bir şekilde zarar görmüştü. Hanımlar karyolalar üzerindeki ikiz yatakları kuru bir köşeye çekmişlerdi. Dr. Lal misafir odasında uyumuştur. Wallace? Belki de yoga yapan biri gibi geceyi başının üzerinde geçirmişti.

Sammler ansızın tıraş olmaya bir süre ara verip aynada kendisine baktı; aynada renk hücum ettiğini gördüğü kuru, küçük, "tedavi görmüş" yüzüne. Sütümsü bir rengi olan şiş, donuk sol gözü bile hafiften renk değiştiriyordu. Herkes nereye kaybolmuştu? Kapıyı açtı, dinledi. Hiç ses yoktu. Bahçeye indi. Dr. Lal'in arabası gitmişti. Garaja baktı, garaj boştu. Gitmiş, uçmuştu!

Shula'yı mutfakta buldu. "Herkes gitti mi?" diye sordu. "Ben şimdi New York'a nasıl gideceğim?"

Shula çekilmiş kahveyi Fransız usulü kaynattıktan sonra konik filtreye döküyordu.

“Çıktılar,” dedi. “Dr. Lal bekleyecek durumda değildi. Bana yer yoktu. İki koltuklu bir araba kiraladı. Gösterişli küçük bir Austin Healy. Hiç Austin Healy gördün mü?”

“Peki, Emil? O nerede?”

“Onun Wallace’ı havaalanına götürmesi gerekti. Wallace’ın uçuşması gerekiyormuş; deney uçuşu. İşi için; ne demek istediğini anlıyorsun. Fotoğraf çekeceklermiş, falan.”

“Burada mahsur kaldım. Bir tren tarifi var mı? New York’a dönmem gerekiyor.”

“Şu anda saat ona geliyor ve çok fazla tren de yok. Telefon edeceğim. Hem zaten, Emil’in birazdan dönmesi gerekiyor, o seni götürebilir. Sen uyuyordun. Dr. Lal seni rahatsız etmek istemedi.”

“Son derece yersiz. Sen de, Margotte da biliyordunuz ki New York’a dönmem gerekiyordu.”

“Küçük araba çok şirindi. Margotte içine hiç yakışmadı.”

“Canım sıkıldı.”

“Margotte’un kalın bacakları var, Baba. Sen herhalde hiç fark etmemişsindir. Arabada görünmüyor. Dr. Lal gün içerisinde arayacak. Onu yakında yeniden göreceksin.”

“Kimi, Lal’i mi? Neden? Belge orada, değil mi?”

“Orada?”

“Soruları tekrar ederek beni kızdırma. Zaten kızgınım. Neden beni uyandırmadın? Belge dolapta, değil mi?”

“Bir çeyreklikle beraber ellerimle kilitleyip anahtarı aldım. Yo, Margotte’un onun peşinde olması nedeniyle onu göreceksin. Belki bunu da fark etmemişsindir. Seninle bu konuda konuşmaya gerçekten ihtiyacım var, Baba.”

“Evet, eminim, vardır. Doğruyu söylemek gerekirse fark ettim. Nihayetinde, o dul bir kadın ve yeterince yas tuttu; böyle birine ihtiyacı var. Biz ona pek fazla teselli sağlamıyoruz. Onun bu çalı gibi kıllı, kara, küçük adamda ne bulduğunu bilmiyorum. Sanırım salt yalnızlıktan.”

“Ne bulduğunu gayet iyi görüyorum. Dr. Lal çok seçkin biri.

Bunu biliyorsun. Mutfakta öyle konuştuğundan sonra bilmiyormuş gibi yapma. Çok güzel bir konuşmaydı.”

“Pekâlâ, pekâlâ. Peki, ben ne yapacağım? Elya’nın durumu çok ciddi, biliyorsun.”

“Çok mu ciddi?”

“En kötüsünden. Geri dönüşümün bazı problemler yaratacağını bilmeliydim.”

“Baba, sen bunu bana bırak. Tıraşını tamamlamamışsın. Hadi git devam et. Sana bir fincan kahve getireyim.”

Sammler, işin içinden nasıl sıyrıldığını düşünerek uzaklaştı. Hasımlarından daha iyi manevra yapmıştı. Sezar’ın yanındaki Pompeius veya Labienus gibi. Şehirden ayrılmamalıydı. Üsünden ayrı düşmüştü. Bugün kendisine ihtiyaç duyan Elya’ya nasıl ulaşacaktı şimdi? Hastaneye telefon etmek üzere çalışma odasındaki telefonu kaldırdığında, Penn Central’i arayan Shula’dan gelen meşgul sinyalinin işitti. Sabretmek, beklemek gerekiyordu; Sammler’in hiç de yetenekli olmadığı şeyler. Ama çalışmış, kendini eğitmişti. İşe dış görünüşten başlamak gerekiyordu. Böylece kanepeye ve altında uyuduğu Elya’nın yeşil, lüks, el örgüsü yün battaniyesine bakarak bir pufa oturup bekledi. Çok güzel bir sabahı. Shula’nın getirdiği kahveyi yudumlarken oda gün ışığına boğuldu. Kesiti yarım daire şeklinde olan pirinç ayaklı cam masalardan Şark halıları üzerine ışıklar saçılıyor, renkler ve figürler açığa çıkıyordu.

“Hatlar meşgul değil.” dedi Shula.

“Evet, biliyorum.”

“Bütün New York’ta telefon arızası var. Uzmanlar üzerinde çalışıyor.”

Shula bahçeye indi ve Sammler yeniden hastanenin numarasını çevirmeyi denedi. Bu iç karartıcı yerde bütün hatlar meşguldü; dıt dıt öten telefonu kapattı. Bütün bu konuşmaların, hasbıhallerin muazzam sayısını düşünüyordu. Evrenin bu görünmez güçlerinin kullanımını. Dışarıda, bahçede, Shula da bir başka sohbete koyulmuştu. Hava sıcaktı. Laleler, nergisler, fulyalar; bir koku cenneti. Açıkta ki Shula çiçeklere bugün nasıl olduklarını soruyordu. Bir cevap gerekmiyordu. Işıltılı ör-

nekler yeterliydi. Onun kendisi de organik olarak tuhaf bir şeyin ısıltılı bir örneği idi. Shula'nın bir bütün olarak önceki gece gözüne görüldüğü hal, şimdi çimlerin üzerinde yürürken, onun özgül ağırlığını hissetmesini sağlıyordu. Dişi beden tepeden tırnağa uyanmıştı, cildin beyazlığı, uyluklar, göğüs, hatta ayaklar, organlarıyla birlikte karın ve eşarptan taşan kıvrıkcık saçlar. Hepsi görünür ve neredeyse elle dokunulacak kadar somut. Peki, bitkiler hakkında tam gerçeği kim biliyor? Televizyondaki bir eğitim programında o ve Margotte çiçeklere bir poligraf makinesi –bir yalan dedektörü– bağlayıp güllerin anlayışlı ve sert uyarılara verdiği tepkileri kaydetmiş tuhaf bir botanikçiye seyretmişlerdi. Botanikçi tiz sesin gülleri büzüştürdüğünü söyledi. Önlerine atılan bir köpek leşi tiksintmelerine yol açmıştı. Bir sopranonun söylediği ninnilerin etkisi bunun tersi olmuştu. Sammler sinsi bakışları, yabanıl, sert zabıta burnuyla araştırmacının kendisinin gülleri, Afrika menekşelerini rahatsız edeceğini düşündü. Sinirleri olmasa bile bu organizmalar algılayabiliyordu. Biz alıcı organ fazlalığımızla sinirsel bir kaos durumuna batmıştık. Dalgalanan ağaç gölgeleri, sabit pencere kasası gölgeleri ve yarı kararlı pirinç, cam yansımaları arasında Sammler ayakkabılarını Shula'nın kahve fincanının yanına koyduğu kâğıt havluyla sildi. Ayakkabılar hâlâ nemliydi. Fena halde suya batmıştı. Margotte'un da bitkileri vardı ve Wallace bir bitki işi kurmak üzereydi. İlk bitkilerle temasları tamamen kaçıklarla kurulacaksa çok yazık olacaktı. Belki onlarla bizzat konuşsam iyi olacak. Bay Sammler'in yüreği sıkıştı ve aklını başka konulara vermeye çalıştı. Ama bu iç sıkıntısı kolay kolay kaybolacak gibi değildi.

Asıl konuya geldi. Öncelikle Wallace'ın tavan arasında sele yol açması çok yerindeydi. Bu Elya'nın durumu için bir metafordu. Bu durumla bağlantılı olarak daha başka görüntüler de belirdi gözünün önünde; beyinde bir kabarcık, beyinde büyüyen diğer bitki üzerindeki köpük ya da kırmızımsı kir tabakası. Çit sarmaşığı gibi bir şey. Yo, tomurcuklanan bir karnabahar. Atardamar üzerindeki vida kan basıncını düşüremeyecekti ve damar genişlediği ya da bir örümcek ağından daha zayıf ol-

duğu yerde açılacaktı. Korkunç bir sel! Yatıştırıcı bir şeyler düşünmeye çalışılabilirdi: Mesela... Hayat! Ona sahip olan herkes onu kaybedecektir. Yoksa bu, Elya için, en iyi niteliklerini çağırıldığı hakikat anı mıydı? Ölüm bakışlarını kurbanının üzerine çevirinceye kadar her şey güzel gidiyordu. Sonra bütün bu fikirlerin hükmü kalmıyordu. Önemli olan şimdi Sammler'ın hastanede olmasıydı; yapılacak olanın yapılması, söylenebilecek olanın ve söylenmesi gerekenin söylenmesiydi. Tam olarak ne söylenebileceğini ya da söylenmesi gerektiğini Sammler bilmiyordu. Doğru formülü bulamıyordu. Onun yaşadığı gibi, kendini özlü bir şekilde ifade etmeye çalışarak, kaygılarıyla boğuşarak böyle içe dönük yaşayınca insan çekingenleşiyordu. Önceki akşam öğrendiği gibi düşüncelerini açıklamak, açım-lamak onu yoruyor ve sinirlendiriyordu. Ama Elya'ya içini aç-maktan nefret etmiyordu. Tam tersine mümkün olan her şeyi söylemek istiyordu. Hastaneye gitmek ve bir şey söylemek istiyordu. Yeğenini seviyordu ve onun ihtiyaç duyduğu bir şeyi verebilirdi. Onun önem verdiği herkes orada bulunmalıydı. Elya'nın döşəğinin yanındaki ilk yer Wallace'a veya Angela'ya aitti, ama onlar bu yeri almayı düşünmüyorlardı.

Elya bir hekim ve iş adamıydı. Kendi ailesinin üyeleri karşısında –bundan dolayı övülebilirdi– hiç de bir iş adamı gibi davranmıyordu. Ama iş adamı görünümüne sahipti. Ve iş, Amerika'daki haliyle, ruhlar için bir eğitim sistemiydi de. İşini bilmiyor görünmek korkusu çok büyüktü. Ölmek üzereyken Elya muhtemelen gücünü hâlâ iş yapıyor olmaktan alıyordu. Aslında iş de yapıyordu. Widick'le tartışmaya devam ediyordu. Oysa Sammler'ın işle alakalı ona sunabileceği hiçbir şey yoktu. Doğrusu yolun sonuna gelmişken işin ona sağlayacağı bir şey yoktu. Kimileri, hatta çoğu insan, son nefesine kadar iş yapmaya devam eder, ama Elya farklıydı, bu kadar sınırlı değildi. Neticede hayatını yöneten iş dünyasının kuralları değildi. Bu böcek durumuna, bu mekanik aşamaya ulaşmamıştı; böyle bir teslimiyete, insanlar için böyle bir böcek hastalığına. Elya şimdi bile (hatta şimdi her zamankinden daha fazla) ulaşılabilirdi. Gerçekte Sammler bunu zamanında görmemişti. Elya ön-

ceki gün Wallace'tan söz etmeye başladığında, Angela'nın davranışını kınadığında, Sammler onun yanında kalmalıydı. Sınırsız bir samimiyet mümkün olabilirdi. Dile getirilen bir cümlede, bir gerçeklik anında. Çoğu sohbet bir yalanlar toplamından ibaretti pek tabii ki. Ama Elya'nınki sızdırmaz, içine nüfuz edilemez sistemlerden biri değildi; o sizin devasa kristallerinizden ya da buz saçaklarınızdan biri değildi. El örgüsü battaniyesinin uzun yeşil ipliklerini elleyerek, okşayarak Sammler kendi kendine, Antonina'nın ve kendisinin bir yandan daha derin bir sezginin sancılılarıyla tepinmelerinin, bir yandan ayaklarının altındaki mezarın çamurlu ve sürekli çağrısının anlamsızlığının gösterilmesinin bir parçası olarak kader tarafından seçilmiş olmaları nedeniyle diyordu, işte bu nedenle o, Arthur Sammler inatçı bir direnme göstermişti. Elya da çok az insanın açıkça savunduğu, gözden düşmüş olduğu görülen bir davranış sürdürme fikrini benimsemişti. Üstü çizilen belli bir davranış biçimi değildi. Üstü çizilen şey eski kelimelerdi. Biçimler ve işaretler kaybolmuştu. Onur değil onur kelimesi. Erdemli uyarı etkisi değil, anlamsızlığa indirgenmiş terimler. Merhamet değil, merhameti dillendiren şey? Merhametin dillendirilmesiye ahlâki bir ihtiyaçtı. Dile getirme değil, umut ve arzu sesleri, hüznün nidaları. Bu tür şeyler, sanki gayrimeşruymuş gibi, bastırılmıştı. Bazen şifreler, yıkılmaya hükümlü binaların (hastanenin karşısındaki boş terzi dükkânı) pencerelerine karalanmış belli belirsiz rakamlar şeklinde yeniden ortaya çıkıyorlardı. Geline bu noktada müthiş bir dilsizlik söz konusuydu. Temel sorunlarda neredeyse hiçbir şey söylenemezdi. Yine de bütün işaretler yapılabilirdi, yapılmalıydı, yapılmalıdır. Şöyle bir şey söylenmelidir: "Ben size, siz de bana ne kadar gerçek görünüyorsak görünelim, *o kadar da gerçek değiliz*. Ölmeye yargılıyız. Bununla birlikte bir bağ var, evet bir bağ var." Bay Sammler, bunun, bu kadar açıkça söylenmediyse bile, üstü kapalı olarak söylenmesi gerektiğine inanıyordu. Aslında türlü çeşitli kılıklar altında sürekli ileri sürülmüştü. Her neyse, neyin ne olduğunu biliyoruz. Ama bu anda Elya'nın özel bir işarete ihtiyacı vardı ve o, Sammler, bu ihtiyacı karşılamak için orada olmalıydı.

Yeniden hastaneye telefon etti. Büyük bir şaşkınlıkla kendini Gruner'le konuşur buldu. Özel hemşireyi aramıştı. Böylece doğrudan ona ulaşabilmişti. Elya gelen telefonlardan hayli rahatsız olmuş olmalıydı. Kafasında şu ölümcül şişkinlikle hâlâ oyundaydı, hâlâ iş yapıyordu.

“Nasılsın?”

“Siz nasılsınız, Dayı?”

Bunun gerçek anlamı “Neredesiniz?” olmalıydı.

“Kendini nasıl hissediyorsun?”

“Bir değişiklik yok. Görüşeceğimizi sanıyordum.”

“Geliyorum. Özür dilerim. Ne zaman önemli bir şey olsa mutlaka gecikir. Bu hiç sekmez, Elya.”

“Dün siz ayrıldığınızda sanki bir meseleyi sonuca bağlayamamıştık. Angela ve anlamsız soruları bizi başka konulara çekti. Sormak istediğim bir şey vardı. Krakow'la ilgili. Eski günlerle. Bu arada, buradaki Polonyalı bir doktora sizden övünerek bahsettim. Sizin Altı Gün Savaşı üzerine yazdığınız Lehçe makaleleri mutlaka okumak istedi. Sizde kopyaları var mı?”

“Elbette, evde istemediğiniz kadar var.”

“Şu anda evde değil misiniz?”

“Doğruyu söylemek gerekirse, değilim.”

“Acaba gazete kupürlerini getirebilir miydiniz? Geçerken uğrayıp evden alabilir misiniz onları?”

“Elbette alabilirim. Ama vakit kaybetmek istemiyorum.”

“Analizler için aşağı inmem gerekebilir.” (Elya'nın sesinde tanımlanamaz bir tını vardı. Sammler'ın yorumlama yeteneği yetersizdi. Kendini rahat hissetmiyordu.) “Neden vakit olmasın?” dedi Elya. “Her şey için yeterince vakit vardır.” Bu son cümlelerin alışılmadık bir tınısı ve tuhaf bir vurgusu vardı.

“Öyle mi diyorsunuz?”

“Elbette. Aramanız iyi oldu. Bir süre önce ben size telefon etmeye çalıştım. Cevap veren olmadı. Erken mi çıktınız?”

Duyduğu rahatsızlığın etkisiyle Sammler nefes alıp vermede biraz zorlanıyordu. Sessizliğini koruyarak telefon elinde beklerken yüz ifadesinde beliren endişenin farkındaydı. Elya, “Angela buraya gelmek üzere yolda,” dedi.

“Ben de geliyorum.”

“Güzel.” En kısa kelimeler bile Elya’nın ağzından güçlkle dökölüyordu. “Öyleyse, Dayı?”

“Görüşmek üzere.”

“Görüşmek üzere, Sammler Dayı.”

Sammler camı tıklatarak Shula’nın dikkatini çekmeye çalıştı. Sallanan çiçeklerin arasında Shula dikkati çekecek kadar beyazdı. Sammler’in Primeverası. Başında koyu kırmızı bir eşarp vardı. Azlığı her zaman içine dert olan saçlarını örtüyordu. Çiçeklerde belki de doğal bolluğu, coşkuyu, gürlüğü, büyüme gücünü takdir ediyordu. Onu rüzgârın ileri geri salladığı, sarı ağızlarını kocaman açmış nergislerin arasında gören babası âşık olduğuna inandı. Omuzlarının sarkışında, tuncuya boyalı dudaklarının kıvrılışında Sammler onun karşılıksız bir sevdayı kabul etmeye hazır olduğunu gördü. Dr. Lal ona göre değildi, asla onun başını göğsüne bastıramayacak, sakallarını göğsünün arasında tutamayacaktı. İnsanların yalnızca mümkün olanı arzulamaları ender görülen bir şeydi; işin vahameti buradaydı. Fransız pencereyi açıp “Tren tarifesi nerede?” diye sordu.

“Bulamıyorum. Dr. Gruner treni kullanmıyor. Hem zaten New York’a Emil’le daha çabuk ulaşırsın. Hastaneye gidecek.”

“Emil sanırım havaalanında Wallace’ı beklemez. Bugün olmaz.”

“Neden Dr. Lal’in kıllı, kara, ufak tefek biri olduğunu söyledin?”

“Umarım onunla şahsen ilgilenmiyorsundur.”

“Neden olmasın?”

“Sana uygun biri değil. Buna asla razı olmam.”

“Olmaz mısın?”

“Hayır. Hiçbir şekilde ondan sana koca olmaz.”

“Asyalı olduğu için mi? Bu kadar önyargılı olamazsın. Sen önyargılı biri değilsin, Baba.”

“Bir Asyalıya en ufak bir itirazım yok. Egzotik evlilikler lehine söylenecek çok şey var. Eğer kocan can sıkıcı biriyse, bunu keşfetmek yıllar alabilir. Ama bilim adamlarından kötü ko-

ca olur. Günde on altı saat laboratuvarda, kafası araştırmalarla meşgul. İhmal edilirsin. İncinirsin. Buna izin veremem.”

“Onu sevmiş olsam bile mi?”

“Eisen’i de sevmiř olduęunu dūřūnmūřtūn.”

“O beni sevmedi. Katolik geçmişimi affedecek kadar sevemedi. Ve onunla hiçbir řeyi tartişamadım. Ayrıca cinsel olarak çok kaba biriydi. Bunlar sana anlatmak isteyeceğim tūrden şeyler değil, Baba. Ama o son derece bayağı ve rezil biri. şimdi New York’a gelmiş. Bana yaklaşacak olursa onu bıaklarım.”

“Beni şaşırtıyorsun, Shula. Gerçekten Eisen’i bir bıçakla yalayacak mısın?”

“Ya da bir çatalla. Çoğu defa Hayfa’da beni dōvmesine izin verdiğim ve buna karşılık ona bir şey yapmadığım için bōyōk bir pişmanlık duyuyorum. Bana çok sert vuruyordu; kendimi savunmalıydım.”

“Bundan ōnemlisi gelecekteki hatalardan kaınman. Őngōrebildięim yanlışlardan seni korumalıyım. Bir babanın yapması gereken şeyleri yapmalıyım.”

“Peki, ama ya onu sevmişsem? Hem onu ilk gōren benim.”

“Rekabet... zayıf bir gūdū. Shula, birbirimize gōz kulak olmalıyız. H.G. Wells konusunda senin benimle ilgilenmen gibi ben de senin mutluluęunu dūřūnmeliyim. Margotte senden daha az duyarlı bir kiři. Dr. Lal gibi biri zihinsel olarak haftalarca uzaklarda olsa bile, o bunu asla fark edemez. Ussher’in ondan nasıl sōz ettięini hatırlıyor musun?”

“enesini kapatmasını sōyledi.”

“Doğru.”

“Kocam bana ōyle davranmış olsaydı, ben dayanamazdım.”

“Kesinlikle. Wells de bilimsel arařtırmacılarından kōtū koca olduęunu dūřūnūyordu.”

“Bōyle dūřūnmūyordu.”

“Bōyle dediğini hatırlıyor gibiyim. Wallace gerçekten hava fotoğrafı konusunda tek kelime biliyor mu?”

“Birçok řey biliyor. Onun iř dūřūncesi hakkında ne dūřūnuyorsun?”

“Onun fikri yoktur; yanılığları, sanrıları vardır. Ancak para

kazanmayı manyakça kafaya takan ilk kişi olmayacak. Planı çekici; bitki isimleriyle uğraşmak... Bazı bitkilerin de çok güzel isimleri var. Mesela *Gazania Pavonia*.”

“*Gazania Pavonia* ok hoş. Dışarı, güneşe gel de havanın keyfini çıkar. Benimle ilgilendiğinde kendimi daha iyi hissediyorum. O Ay şeysini senin için aldığımı anlamış olmandan memnunum. Projeden vazgemeyeceksin, değil mi? Günah olur bu. Wells hakkındaki bu kitabı yazmak için yaratılmışsın sen; bu kitap bir başyapıt olacak. Yazmazsan korkunç bir şey olur. Kötü şans. İçimde hissediyorum.”

“Tekrar deneyebilirim.”

“Denemelisin.”

“Meşgalelerim arasında bu çalışma için bir yer bulmak.”

“Başka bir meşgalen olmamalı. Sadece yaratıcı işler.”

Sandal ağacı yağından sabun kokusunu alan Bay Sammler Emil’i beklemek için bahçede oturmaya karar verdi. Belki sabun kokusu güneşe uçup giderdi. Ellerini yıkamak için yeniden akik banyoya gitmek içinden gelmiyordu. Orası çok havasızdı.

“Kahveni dışarı getireceğim.”

“İyi olur, Shula.” Fincanını Shula’ya uzatıp çimenlere adım attı. “Ayakkabılarım dn gecedenden ıslak.”

Kara sıvı, beyaz ışık, yeşil zemin, yeni çimlenmiş, sıcak, yumuşak toprak. imenlerde otların saplarına asılmış çok sayıda beyaz parıltı ve bu iyde, özellikle güneş ışınlarının ulaştığı yerlerde bir tayfın bütün renkleri geceleyin uçaktan görülen şehirler gibi ya da milyonlarca yıldıızın kaynaştığı bir galaksi gibi ışıldıyordu.

“İşte. Otur. şu şeyleri çıkar. Uşteceksin. Onları fırında kurutacağım.” Diz çöküp babasının ayakkabılarını çıkardı. “Bunlar giyilir mi? Zatrreeye mi yakalanmak istiyorsun?”

“Emil doğrudan buraya mı geliyor, yoksa şu kaığı mı bekleyecek?”

“Bilmiyorum. Neden ona kaık deyip duruyorsun? Wallae kaık mı?”

Bir kaığa kaığı nasıl anlatırsın? Peki, kendisi akıl sağlığının mkemmел bir rneği miydi? Kesinlikle değildi. Bu insanlar

onun akrabalarıydı; o onların Sammler'ıydı. Aynı temel prensipleri paylaşıyorlardı.

“Evi su altında bıraktığı için mi?” diye sordu Shula.

“Evi su altında bıraktığı için. Şu anda kamerasıyla uçuyor olduğu için.”

“Para arıyordu. Bu deliliğe işaret etmez, değil mi?”

“Bu parayı nereden biliyorsun?”

“Bana kendisi anlattı. Burada bir servet olduğunu söylüyor. Sen ne düşünüyorsun?”

“Hiç fikrim yok. Ama Wallace'ın böyle fantezileri var; Ali Baba, Kaptan Kid veya Tom Sawyer hazinesi türünden fanteziler.”

“Ama o diyor ki –şaka değil– bu evde bir para hazinesi varmış. Onu buluncaya kadar rahat etmeyecek. Kuzen Elya'nın ki biraz huysuzluk olmuyor mu?”

“Paranın nerede olduğunu söylemeden ölmek mi?”

“Evet.” Demek istediği şeyin bu kadar açıkça belli olmasından dolayı Shula biraz utanmıştı.

“Ona kalmış. Elya canının istediğini yapar. Sanırım Wallace zulanın yerini bulmak için senden yardım istemiş.”

“Evet.”

“Ne yaptı? Sana bir ödül mü vaat etti?”

“Evet, aynen öyle yaptı.”

“Bu işe karışmanı istemiyorum, Shula. Uzak dur.”

“Sana bir tost getireyim mi, Baba?”

Sammler cevap vermedi. Shula babasının ıslak ayakkabılarını alarak uzaklaştı.

New Rochelle'in üzerinde yedi-sekiz küçük uçak homurdanarak, vızıldayarak uçuyordu. Büyük bir ihtimalle onlardan birini Wallace kullanıyordu. Kendisine göre uğuldayan bir merkez. Bize göre öfkeli bir böcek, mavi enginliklerde ilerleyen bir sivrisinek. Sammler sandalyesini gölgeye çekti. Güneşin altında, kocaman bir çam kütlesi olarak görünen şey şimdi tek tek ağaçlara ve iğne yapraklara ayrılmıştı. Derken gümüş grisi Rols yüksek çalı çitin köşesini döndü. Radyatörünün geometrik, ağır oturaklı, monogramlı krom çubukları güneşte balkıdı. Evin üzerinden sarı bir uçak geçti.

“Bu, kesin Wallace’tır. Bir Cessna’yla uçacağını söylemişti.”

“Sanırım Wallace bu.”

“Araç gerecini bildiği bir yörede denemek istiyordu.”

“Emil, gara gitmek için bekliyordum.”

“Elbette, Bay Sammler. Ama şu anda çok fazla tren yoktur. Dr. Gruner nasıl, biliyor musunuz?”

“Onunla konuştum,” dedi Sammler. “Bir değişiklik yok.”

“Sizi şehre götürmekten mutlu olurum.”

“Ne zaman?”

“Az sonra.”

“Bu bana vakit kazandırır. Eve uğramam gerekiyor. Wallace’i almak için havaalanına dönmeyecek misin?”

“Newark’ta yere inecek ve oradan otobüsle gelecek.”

“Onun ne yaptığını bildiğini düşünüyor musun, Emil?”

“Ehliyetsiz, uçmasına izin vermezler.”

“Demek istediğim bu değil.”

“Her şeyi kendi bildiğince yapan gençlerden o.”

“Hiç sanmıyorum ki bu konuda bir şey biliyor olsun...”

“Kervan yolda dizilir. O bunun Aksiyon ressamlarının yaptığı şey olduğunu söylüyor.”

“Ben yönleme daha fazla güvenirdim. Bence bugün uçması gerekmiyordu. Duyguları, her neyse bunlar –babasıyla rekabet, keder, her neyse– onu heyecanlandırıyor.”

“Benim babam olsaydı, şu anda hastanede başında olurdum. Günümüzde her şey farklı. Biz ihtiyarlar herhalde aynı fikirdeyizdir.”

Emil, gölgesi gözlerinin üzerine düşen kasketini kaldırdı, hızla uzaklaşan Cessna’nın arkasından uzun uzun dikkatle baktı. Havaya dikilen uzun, etli, Lombard burnu iyice belirginleşti. Yırtıcı bir Kuzey İtalyan görünüşüne sahipti. Cildi gergindi. Belki Wallace’ın ısrarla söylediği gibi bu ufak tefek Emilio mafyanın hizmetinde gözü pek bir şofördü. Şimdi, bir zamanlar sağlam yapılı olan birinin zayıf düşmeye başladığının işaretlerini vermeye başladığı yaşa gelmişti. Bu, omuzlarında ve derin kırışıklıkların yol yol kestiği ensesinde görülüyordu. Bu güzel, teknoloji harikası kara aracına ayrılmaz bağ-

larla bağılıydı. Hava araçlarıyla rekabet ettiği yoktu. Kollarını kavuşturmuş, giysisinin hiçbir düğmesinin arabanın cilasını çizmemesine özen göstererek tampona yaslanmıştı. Saçlarının kokusu sinmiş kasketini elinde tutuyor diğer eliyle kafatasını yokluyordu. Eliyle hafif hafif alnındaki kat kat buruşukluklara vuruyordu.

“Sanırım her yükseklikten resim çekmek istiyor. Bayağı alçaktan uçuyor.”

“Eve çarpmazsa çok mutlu olacağım.”

“Evi suya boğduğunda iyi bir puan topladı. İnsan merak ediyor, acaba büyük ödülü kazanmaya mı çalışıyor diye.”

Bay Sammler gözlüğünü çıkarmadan önce gözlük camının altına sokmak üzere katlanmış mendilini cebinden çıkardı; gözünün çirkinliğini Emil’e göstermek istemiyordu. Uzun süre havaya bakamıyordu, gözleri yanıyordu.

“Nerden bileceksiniz?” dedi Sammler. “Dün, dedi ki yanlış boruyu açan onun bilinçaltıymış.”

“Evet, bana da bu tür şeyler söylüyor. Ama on sekiz yıldır Grunerlerin yanıdayım ve onu iyi tanıyorum, doktordan yana çok, çok dertli.”

“Sanırım öyle. Aynı fikirdeyim. Ama şu küçük makine... Yumurta çırpıcılı bir ütü tahtası gibi. Bir ailen var mı Emil? Çocukların?

“İki. Yetişkinler, okullarını bitirdiler.”

“Seni seviyorlar mı?”

“O izlenimi veriyorlar.”

“Bu da az bir şey değil.”

Sammler vaktinde New York’ta olamayacaklarını düşünmeye başlıyordu. Elya’nın gazete kupürleri konusundaki ricası bile onu çok fazla geciktirebilirdi. Ama... bir seferde bir şey. Sonra Wallace’ın motorunun homurtusu daha kuvvetle işitildi. Gürültü insanın beyninde zonkluyordu. Sammler’in başını ağrıttı. Sakat gözü sancıdı. Hava iki parçaya bölündü. Bir tarafta bela, diğer tarafta eşsiz bir hava akımı, fırsat kollayan bir bahar aydınlığı.

Kükreyen, parlayan, parlak sarı, bir kuş gagası renginde

Cessna bu defa evin üzerinden daha alçaktan geçti. Ağaçlar rüzgârının etkisiyle eğildi.

“Çarpacak. Gelecek sefere çatıya çarpacak.”

“Resim çekerken daha alçaktan uçabileceğini sanmıyorum,” dedi Emil.

“İzin verilen sınırın altında olduğu muhakkak.”

Yükselen, yan yatan uçak giderek küçüldü; sesi şimdi neredeyse işitilmiyordu.

“Bacaya çarpacak gibi değil miydi?”

“Yakın görünüyordu; ama bizim açımızdan,” dedi Emil.

“Uçmasına izin vermemeliydiler.”

“Neyse, gitti. Belki hepsi bu kadardır.”

“Yola çıksak mı?” diye sordu Sammler.

“Saat on birde temizlikçi kadını alınam gerekiyor; sanırım telefon çalıyor.”

“Temizlikçi kadın? Shula evde. Cevap verir.”

“Hayır,” dedi Emil. “Gelirken yolda ona rastladım; elinde çantası gidiyordu.”

“Nereye gidiyordu?”

“Bilmiyorum. Belki alışverişe. Ben telefona bakayım.”

Telefon Sammler’aydı. Arayan Margotte’tu.

“Alo, Margotte. Ne oldu?”

“Dolapları açtık.”

“Ne buldunuz, Shula’nın dediği şeyi mi?”

“Tam olarak değil, Dayı. İlk dolapta Shula’nın alışveriş torbalarından biri vardı; içinde de her zamanki öteberi. *Christian Science Monitors*’un eski sayıları, gazete kupürleri, birkaç eski *Life* dergisi. Ayrıca çok sayıda öğrenci isyanı literatürü. SDS. Dr. Lal şoke oldu. Çok üzüldü.”

“Ya ikinci dolapta?”

“Tanrı’ya şükür! El yazmasını orada bulduk.”

“Eksiksiz mi?”

“Sanırım. Dr. Lal şimdi ona bakıyor.” Margotte telefonda uzak durarak konuşuyordu. “Yırtılmış sayfalar mı? Yo, Dayı, Dr. Lal olmadığını düşünüyor.”

“İşte buna çok sevindim. Onun için ve kendim için. Hatta

Shula için. Ama Widick'in makinesinde çektiği fotokopiler nerede? Ya yanlış yere koydu ya da kaybetti. Neticede Dr. Lal sevinmiş olmalı.”

“Evet, çok sevindi. Şimdi beklemek için büfeye gitti. Burada öyle bir curcuna hüküm sürüyor ki, sormayın.”

“Keşke kapımı tıklatmış olsaydınız. Biliyorsun, şehre dönmem gerekiyordu.”

“Dayıcım, bunu düşünmedik değil, ama arabada yer yoktu. Ben mi yanıliyorum, yoksa sahiden kızdınız mı? Sesiniz sıkıntılı geliyor. Sizi gara bırakabilirdik.” Sammler'in dilinin ucuna kendisinin ve Dr. Lal'in onu, Margotte'u, garda bırakabileceğini söylemek geldi, ama kendini tuttu. Canı sıkılmış mıydı! Kafasının çatlayacak gibi olduğu, gözlerinin sızladığı şu anda bile ona sert davranmak istemiyordu. Doyurulması gereken kendi kadınca temel ihtiyaçları vardı onun. Başkalarının temel ihtiyaçlarının bir anlamı yoktu. Sammler'in tansiyonu yükseliyordu. “Govinda bir an önce gitmeye can atıyordu. Israr etti. Ama trenler hızlıdır. Ayrıca hastaneye telefon ettim, Angela'yla konuştum. Elya'nın durumu aynıymış.”

“Biliyorum, kendisiyle konuştum.”

“Görüyorsunuz ya? Bazı analizler yapılması gerekiyormuş, bu yüzden orada olsaydınız bile sadece bekleyecektiniz. Şimdi Dr. Lal'i öğle yemeği için eve götürüyorum. Yemediği o kadar çok şey var ki, bu Grand Central tam bir deliler evi. Her taraf sosis kokuyor. Onun yüzünden ilk defa fark ediyorum bunu.”

“Elbette. Ev çok daha iyi. Her bakımdan.”

“Angela benimle çok makul bir şekilde konuştu. Üzgün, ama çok sakindi, çok da bilinçli.” Margotte'un insanlar hakkındaki hoşgörülü ve anlayışlı yargıları Sammler'in fena halde sabrını zorluyordu. “Elya'nın sizi sorduğunu söyledi. Sizi görmeyi çok istiyormuş.”

“Şimdi orada olabilirdim...”

“Şimdi onu analizler için aşağıya indirmiş durumdalar,” dedi. “Bu yüzden acele etmeyin. Bizimle öğle yemeği yemeye gelin.”

“Eve uğramam gerekiyor. Ama yemek söz konusu değil.”

“Kalabalık etmezsiniz. Govinda sizi çok seviyor. Sizi takdir ediyor. Hem sonra siz benim ailemsiniz. Sizi bir baba gibi seviyoruz. Hepimiz. Sizin için çekilmez biri olduğumu biliyorum. Ussher için de öyleydim. Yine de birbirimizi sevdik.”

“Tamam, tamam, Margotte. Mesele yok. Şimdi telefonu kapatalım mı?”

“Gitmek istediğinizi biliyorum. Uzun telefon konuşmalarını sevmezsiniz. Ama Dayı, entelektüel düzeyde Dr. Lal gibi birinin ilgisini çekebileceğimden emin değilim.”

“Saçmalık, Margotte, aptallık etme. Bu entelektüel düzeye hiç girme. Ona çekici geliyorsun. Seni egzotik buluyor. Uzun tartışmalara girme. Bırak o konuşsun.”

Ama Margotte konuşmaya devam ediyordu. Kutuya bozuk para atıyordu boyuna. Tık sesini çınlamalar takip ediyordu. Sammler ne telefonu kapattı ne de dinledi.

Elya için daha başka analizleri doktorların bir taktiği olarak görüyordu. Gerçekten bir şey yapıyor görünerek prestijlerini koruyorlardı. Ama Elya'nın kendisi de doktordu. Böyle olaylar başından geçmişti; bu yüzden şimdi hiç şikâyet etmeden kendini onların eline teslim etmişti. Bundan emindi. Şimdi Elya'nın yarım kalan işi ne olacaktı? Kan damarının duvarı pes etmeden önce Krakow hakkında konuşmaya devam etmek mi istiyordu gerçekten? Mısır unu öğüten ve melon şapkayla süslü bir yelek giyen Hessid Dayı hakkında konuşmak? Sammler böyle birini hatırlamıyordu. Hayır. Tatmin edemediği güçlü aile duygularıyla dolu olan Elya, ince, zayıf bedeni, bir tarafında derin izler oluşmuş küçük, kırmızı yüzüyle Sammler'in orada aileyi temsil etmesini istiyordu. Bu, çağın, çocukları (“yüksek IQ'lu geri zekâlı, ayvayı yemiş gözler”) aracılığıyla alaya alıp yerle bir ettiği akrabalığa saygıdan daha fazlasıydı. Ve Gruner, Sammler'da Polonyalı-Oxfordlu bir jargonla hırlayan tek gözlü, yaşlı bir dayıdan çok daha fazlasını görüyordu. Onda insanlar arasındaki bağları olumlayan bazı alışılmadık, belki de sihirli güçler olduğuna inanmış olmalıydı. Bu inancı yaratacak ne yapmıştı Sammler? Bu fikri nasıl telkin etmişti? Muhtemelen ölümler arasından çıkıp gelerek.

Margotte'un söyleyecek çok şeyi vardı, onun suskunluğunu fark etmedi.

Ölümler arasından çıkıp gelerek, sorun ettiği konularda –ölmekte olanlar, can çekişmenin gizemi, ölüm durumu– kaygı duyarak. Aynı zamanda ölümün içine sızdığı için. Eline bir kürek verilip kazması istendiği için. Kendisi de kazmakta olan karısının yanında kazmış olduğu için. Zayıflık gösterdiğinde karısına yardım etmeye çalıştığı için. Kazarken konuşmadan, ona gücünden biraz aktardığı, onu desteklediği için. Ama neticede kendisi aynı yazgıyı paylaşmadan onu ölüme hazırlamıştı. O öldürülmüştü, kendisi öldürülmemişti. O dersi geçmişti, kendisi geçememişti. Çukur derinleşmiş, Polonya'nın, doğdukları ülkenin kumlu, taşlı kili onlar için açılmıştı. Gözü kör edilmişti, afallamış bir suratı vardı ve soyunup da üzerindeki kanı görünceye kadar kanın kendisinden geldiğinin farkında değildi. Anadan doğma çıplak kaldıklarında ve çukurun yeterince derin olduğuna kanaat getirildiğinde silahlar ölüm kusmaya başladı ve sonra başka bir toprak sesi işitildi. Düşen toprağın tok sesi. Çukura atılan toprak; bir ton, iki ton. Metal küreğin toprağa daldırmasından çıkan ses. Son derece istisnai koşulların bir araya gelmesiyle Bay Sammler yüzeye çıkmanın bir yolunu bulmuştu. Çok nadiren bunu bir başarı olarak görüyordu. Başarı bunun neresindeydi? Tırnaklarıyla kazıyarak kendine yol açmıştı. En altta olsaydı boğulurdu. Bir otuz santim kadar daha toprak atılsaydı da. Muhtemelen başkaları bu hendekte diri diri gömülmüştü. Bir marifet, bir büyücülük söz konusu değildi. Sadece boğulmaktan kurtulmaya çalışmıştı. Ve savaş bir iki ay daha sürseydi, o da diğerleri gibi ölmüş olurdu. Bir tek Yahudi ölümün elinden kurtulamazdı. Böylece, bugün hâlâ akli başındaydı, dünya işleriyle uğraşıyor, günlük faaliyetlere katılıyordu; kalkıyor, etrafını saran havayı soluyor, kahvesini içiyor, payına 'düşen tüketim maddelerinden yararlanıyor, Zabar'dan alınmış çöreklerini yiyor, birtakım havalar takınıyor –bütün insanlar birtakım havalar takınır– sanki bir işi varmış gibi otobüse binip Kırk İkinci Sokağa gidiyor, bir zenciye suçüstü yakalıyordu. Kısacası, yaşayan bir insan. Ya da bir şeyler Beklemek

üzere yeniden kuyruğun sonuna gönderilen adam. Bazı şeyleri aydınlatmakla, kısaca ifade edilecek olursa, bazı tecrübelerin esasını özetlemekle görevliydi ve bu yüzden ona bir miktar büyücülük yakıştırılıyordu. Aslında bitirilmemiş bir iş vardı. Ama bu iş nasıl bitirilebilirdi? Tam ortasında işe dâhil olmuş ve bir şekilde onu sonlandırmamız gerektiğine ikna olmuştuk. Nasıl? Mademki korkunç bir baş ağrısıyla hayatını sürdürüyordu –hayatta kalmıştı– kelime oyunu yapmayacaktı; üstü kapalı olarak ondan istenen bir görev var mıydı? Bir şey yapması bekleniyor muydu?

“Lal’in asla canını sıkmak istemiyorum,” dedi Margotte. “O çok kibar ve ufak tefek. Bu arada, temizlikçi kadın orada mı?”

“Kim? Gündelikçi?”

“Siz temizlikçi kadın diyorsunuz. Bu, temizlikçi mi? Elektrikli süpürgenin çalıştığını işitiyorum.”

“Hayır canım, işittiğin şey akrabamız Wallace’ın uçağı. Bana daha fazlasını sorma. Görüşürüz.”

Islak ayakkabılarını mutfakta kavrulurken buldu. Shula onları elektrikli bir fırının açık kapağının üzerine bırakmıştı ve topuklarından duman çıkıyordu. Bir bu eksikti! Onları soğutduğunda giymek için bir yemek kaşığının sapıyla hayli uğraşması gerekti. El yazmasının geri alınması Shula’ya sabır göstermesine yardımcı oldu. Aslında Shula’nın tam olarak çizmeyi aşmış olduğu söylenemezdi. Ayakkabılar ömrünü tamamlamak üzereydi. Çöp kutusunu boylamaları yakındı. Shula bile onları oradan almaya yanaşmazdı. Acil sorun ayakkabılar değildi; New York’a ayakkabısız da gidebilirdi. Emil temizlikçi kadını getirmeye gitmişti. Taksiler telefon rehberinin sarı sayfalarında yer alıyordu, ama Sammler ne hangi şirketi arayacağını biliyordu ne de New York’a kadar ne tutacağını. Sadece dört doları vardı cebinde. Grunerleri utandırmamak için en az elli sent bahşiş vermek gerekirdi. Bir de şehre kadar yol parası vardı. Ağzı uzamış, sessiz, yanaklarında veremli gibi bir kırmızılık, kuruş hesabı yapmaya çalışıyordu. Parası sekiz sent eksik çıktığı için bir yerlerde polisi dilenci olmadığına ikna etmeye çalışırken görüyordu kendini. Beklese daha iyi olacaktı. Belki Emil

yolda Shula'yı görür, temizlikçiyle birlikte onu da eve getirirdi. Shula'nın genellikle parası olurdu.

Ama Emil Hırvat kadınla yalnız döndü ve ona suyun yarattığı tahribatı gösterdikten sonra kasketini giydi ve Sammler'a yoksul bir akrabaya davranır gibi değil, bir şoför olarak davranıp arabanın gümüş rengi kapısını açtı.

"Klimayı açmamı ister miydiniz, Bay Sammler?"

"Teşekkürler, Emil."

Emil gökyüzünü inceledikten sonra, "Sanki Wallace bütün resimlerini çekmiş gibi görünüyor. Şimdi Newark'a dönüyor olmalıdır."

"Evet, Tanrı'ya şükür gitmiş."

"Doktorun sizi görmek istediğini biliyorum." Sammler yerine oturmuştu. "Ayakkabılarınıza ne oldu?"

"Ayağıma geçirmekte zorlandım. Şimdi de bağcıklarını bağlayamıyorum. Evde bir çift daha var. Eve uğrayabilir miyiz?"

"Doktor her zaman sizden söz ediyor?"

"Öyle mi?"

"O, sevgi dolu bir insan. Bayan Gruner hakkında kötü konuşmak istemem, ama nasıl biri olduğunu biliyorsunuz."

"Duygularını açığa vurmazdı."

Emil arabanın kapısını kapattı ve doğru bir şekilde arabanın arkasından dolanarak sürücü koltuğuna geçti. "Şey, çok tertipliydi," dedi. "Evin hanımı olarak birinci sınıf. Bir cetvelle çizilmiş gibi. İhtiyatlı. Hakkaniyetli. İyi. Evi bir bilgisayar gibi yönetiyordu; bahçıvanı, çamaşırcı kadını, aşçıyı, beni. Kötü bir mahallede büyümüş biri olarak Doktor ona minnettardı. Bayan Gruner ondan gerçek bir beyefendi yarattı." Emil araba yolundan çıkmak için gümüşü, yüksek karoserli arabayı, zavallı Elya'nın arabasını yavaşça geri geri sürdü. Sammler'a sohbet ya da kendi köşesine çekilme arasında seçim imkânı veriyordu. Sammler kendi köşesine çekilmeyi seçti ve camlı pano-yu çekip kapattı.

Bay Sammler'ın temel duygusu (isterseniz önyargısı diyebilirsiniz) çok sıksa bacaklı kadınların müşfik bir eş ya da tutkulu bir metres olamayacağıydı. Hele de böyle bacakların üzeri-

ne, bir de kabarık saçları varsa. Hilda hoş bir insandı; neşeli, sevimli, tiz sesli, şen şakrak olduğu zamanlarda bile. Ama son derece dürüst. Sık sık Doktor onu gösterişli bir şekilde kucaklar ve “Dünyadaki en iyi eş. Seni seviyorum, Hil!” derdi. Onu belinden tutar ve yanağını öperdi. Buna izin vardı. Duyguların sıcaklığının ve düşünmeden hareket etmenin yüksek değerini kabul eden yeni bir muafiyet sistemi buna cevaz veriyordu. Hiç şüphesiz Elya’nın duyguları Hilda’nınkinin aksine güçlüydü. Ama düşünmeden mi yapıyordu? Onun bu tavrında bir propaganda unsuru vardı. Belki bu ona bir bütün olarak Amerikan sisteminden gelmişti ve teslimiyetçiliğini gösteriyordu. Herkes herkese bir şekilde iyilik yönünde propaganda yapıyordu. Demokrasinin üslubu propagandacıydı. Sohbet çoğunlukla liberal ilkelerin tekrarından başka bir şey değildi. Ama Elya’nın karısı yüzünden hayal kırıklığına uğramış olduğu muhakkaktı. Sammler onun aşk ilişkileri olduğunu umuyordu. Belki bir hemşireyle? Ya da metresi olan hastalarından biriyle? Sammler bunu herkese tavsiye etmezdi, ama Elya’nın durumunda yararlı olabilirdi. Ama hayır, muhtemelen doktor temizdi. O sevgiye çok önem veren talihsiz bir adamdı.

Yakında bahar tam anlamıyla gelmiş olacaktı. Cross County, Saw Mill River, Henry Hudson Parkı yeşil çimenlerle ve karahindibalarla halı gibi kaplanacak, güneş fırını yine yeşil hayatı kavuracaktı. Bu döngü, bu hoyratlık ve tatlılık insanı aynı zamanda hem bunalıyor hem de güçlendiriyordu. Sonra –Bay Sammler’in dirseği gri yastığın üzerinde dinlenir ve bir elinin tersini diğerinin ayası içinde tutarken– gri, sarı, yeknesak, ot-yolları; mühendislik bakış açısından çok etkileyici, ahlâki, estetik, politik bakış açılarındansa başka bir şey. El çabukluğuyla yok edilen muazzam miktarlar. Birisinin söylediği gibi devlet adamları Gadarene¹ domuzunun önde gideniydiler. Bunu söyleyen kimdi? Hatırlamıyordu. Yine de bu sorunlar karşısında kinik değildi. Ne uygarlığa karşıydı ne siyasete, kurumlara ne

1 Incil’e gönderme: İsa gölün karşı yakasında Gadaralıların memleketine vardı. Orada O’nun mezarlık mağaralarından çıkan cine tutsak iki kişi karşıladı. Bunlar öyle tehlikeliydi ki kimse o yoldan geçemiyordu. Matta 8: 28.

de düzene. Mezar kazıldığında kurumlar ve geri kalanlar onun için var olmaktan çıkacaktı. Antonina lehine ne siyaset, ne düzen müdahalede bulunmuştu. Ama ona göre insanın her genel sorunda kendine hücum etmesinin; Auschwitz'de ne olup bittiğini bilmelerine rağmen (bildikleri kesindi) orayı bombalamadıkları için Churchill'i, Roosvelt'i suçlamanın gereği yoktu. Peki, ama Auschwitz'i neden bombalamamışlardı? Bombalamamışlardı işte. Bombalamamışlardı o kadar. Asla bombalayamazlardı. Haklı çıkmanın yarattığı heyecanlar, suçlama yaparken hissedilen üstünlük Sammler'a çekici gelmiyordu. Birey hiçbir şeyin nihai yargıcı değildir. Şeyleri kendi kendine keşfetmek zorunda olduğundan ancak ara yargılarda bulunabilirdi. Asla nihai değil. Varoluşun ona verecek bir hesabı yoktu. Bu elbette söz konusu değildi. Aynı şekilde, mutlak bir formül içinde asla inorganik, organik, doğal, hayvani, insani ve insanüstü olanı bir araya getirmeyecekti, ama dehası ne kadar şaşırtıcı ve özgün olsa da, sadece duruma has, kararsız, çoğunlukla dekoratif veya ustalıkla bir proje tasarlayabilirdi. Elbette bu gezegenden bir başkasına atılma anında bir şeyler sona ermiş, muhasebe çıkarmak, bir sonuca varmak kaçınılmaz hale gelmiş olacaktır. Herkes bu ihtiyacı hissediyor gibiydi. İstisnasız herkes, her biri kendi tarzında, bilinen dünyanın sonunun tadına bakıyordu. Özet olarak, belki, her biri onu başkalarından farklı kılan kendi öznel üslubunu ve alışkanlıklarını öne çıkarıyordu. Böylece Wallace babasının kader gününde, kükreyen, uğuldayan Cessna ile dolaşıp fotoğraflar çekiyordu. Böylece, Shula babasından gizli olarak, hiç şüphesiz hazineyi, gizli kurtajlardan kazanılan sözde dolarları aramaya gidiyordu. Böylece Angela her şeyi kendi kadın sınırlarına bulayarak şehvet ve seks bilimi alanında deneyler yapmaya devam ediyordu. Böylece Eisen sanatıyla, zenci penisiyle. Ve sonuncusu olmasa da aynı silsilede, kendisi yoğunlaşmış fikirleriyle. Füzuli olanları eleyerek. Gereкли olanları belirleyerek.

Bay Sammler yirmi bin dolardan fazla eden bir otomobilde, debdebeyle geçerken pencereden bakarak bilinen dünyanın sonuyla birlikte yeni başlangıçlara duyulan arzunun her şeye rağ-

men hâlâ çok güçlü olduğunu gördü. Margotte için evlilik, Eisen için Amerika, Wallace için iş, Govinda için aşk. Ölümün ağırlığı altında ezilen bu kokuşmuş, bu yozlaşmış, kirlenmiş, sinir bozucu, günah dolu bu dünyadan uzaklara kaçma ve kafasında şehir planlarıyla Ay'a ve Mars'a doğru bakarak. Ve kendisine gelince...

Cam bölmeyi bir metal parayla tıklattı. Ücretli geçiş gişesi yaklaşıyordu.

“Tamamdır, Bay Sammler.”

Sammler ısrar etti, “İşte Emil, al şunu. Şunu al.”

Saatin ibreleriyle ölçüldüğünde yolculuk kısıydı. Mesai saatleri dışında trafik teknoloji harikası gri-sarı yollarda hızla akıyordu. Emil mükemmel araba kullanıyordu. Kusursuz arabanın kusursuz şoförüydü. Şehre Yüz Yirmi Beşinci Sokak'tan, et toptan satıcıları bölgesinden geçen demiryolu köprüsünün altındaki köprünün altından girdi. Sammler bu karmaşık yapıyı köprüye ve toprağa düşen gölgeler ağına belli bir muhabbet besliyordu. Et kamyonlarının parlak metal kasalarının yansımaları. İnce tüle sarılmış, kan damlayan sığır ve domuz yarım gövdeleri. Yenebilir şeyler aklıktan neredeyse ölecek hale gelmiş birinde her zaman saygı uyandırır. İşçiler de; beyaz önlüklü, enli, ağır, tıknaz bir personel; kasaplar. Nehirden gelen kokunun niteliği çok açık değildi. Havadaki bu yakıcı kokunun gelgit suyundan mı, kandan mı geldiğini söylemenin imkânı yoktu. Sammler bir defasında burada porsuk köpeği sandığı bir fare görmüştü. Elektrik ışıklarının aydınlatığı bu köşede esen yel et tozu kokularıyla doluydu. Bu tozlar donmuş yağa gömülen, kırmızı damarlı mermere, buz gibi somakiye dalan ve kemik içinde vızıldayan şerit testerelerden geliyordu. Bu sokakta dolaşmaya kalkışın da görün. Kaldırımların yüzü yağla kaplanmıştı.

Sonra sağa sapıp Broadway'e girdiler. Metro toprağın derinliklerine dalarken sokak yükseliyordu. Yukarıda duvarların kahverengi taş işçiliği, aşağıda karanlık gölgeler ve çelik raylar. Sonra gecekondu, Puerto Rico sefaleti. Sonra Üniversite; sefaletin bir başka türüsü. Şehirde hava şimdiden çok sıcak-

tı. Bahar, kış esintilerini yitirmiş, yazın harareti ortalığa hâkim olmuştu. Sammler Yüz Altınıncı Sokak'ta sütunlar arasından büyük tuğla bina bloklarına doğru bakıyordu. Neredeyse Feffer'ın ya da geleceğini söylediği blucin giyen sakallının geçişini görmeyi bekliyordu. Otların boy atmış olduğunu gördü. Ama şehirdeki yeşillik huzurlu bir sığınak olma özelliğini yitirmişti. Parkların –insanı yalnızlık içinde derin düşüncelere sevk eden modası geçmiş koyu gölgelerin– eski şiirselliği sona ermişti. Gerçek şimdi daha iğrençti ve yapraklarla örtülü düşler sahnesinde çerçöpü gerektiriyordu. Geçmişe ait bir şey.

Özel durumlar dışında (Feffer'ın konferansı, yirmi dört saat mi önceydi, kırk sekiz saat mi?) Sammler artık asla bu taraflara gelmiyordu. Egzersiz yapmak için çıktığı yürüyüşlerde hiç bu kadar uzağa gelmeyi göze alamamıştı. Şimdi Elya'nın Rolls Royce'undan sosyal haklardan yoksunların alt kültürünü (terminolojiyi yakınlarda *New York Times* sayesinde edinmişti), onun Karayipler meyvelerini, gevşek boyunlu, mavi gözkapaklı, tüyleri yolunmuş tavuklarını, dalga dalga yükselen Diesel ve sıcak içyağı dumanlarını inceliyordu. Sonra Doksan Altıncı Sokak, dört köşesinden eğimli, büfeler ve sinemalar, telle bağlanmış gazete paketlerinin oluşturduğu tabyalar ve korkunun havada dalgalanan renkleri. Broadway, acil bir durum ortaya çıktığında, Elya'yı belki de son defa görmek için acele etmek gerektiğinde bile her zaman Sammler'in gözünü korkutuyordu. Hiçbir zaman onunla başa çıkabilecek biri değildi. Hem neden çekişmek zorunda olsundu? Ama her seferinde böyle oluyordu. Çünkü burada bir şey belirtiliyordu. Bütün zihinlerin ve bütün hareketlerin bileşimiyle, bu kalabalığın iletir gibi görüldüğü şey şuydu: Gerçeklik korkunç bir şeydi, insanlık hakkındaki nihai gerçekse kahredici ve eziciydi. Sammler'in bütün kalbiyle reddettiği bu bayağı, korkakça sonuç dolaylı olarak yörenin tutuculuğuna işaret ediyordu; metafizik görüşlere yatkın olan yöre halkı gerçekliği böyle yorumluyor, gerçeği böyle görüyordu. Sammler izlenimlerinin kesin doğru olduğuna yemin edemezdi, ama Doksan Altıncı Sokak'ta Broadway onda böyle duygular uyandırıyor. Durum böyle olunca, hayat da,

en entelektüelinden en cahiline kadar bütün sorular-ve-cevaplar da benzersiz bir sefaletten ibaret kalıyordu. Her şey sorular-ve-cevaplar olduğunda bir çekiciliği kalmıyordu. Hayat, bir çekiciliği kalmadığında tamamen soru-ve-cevaba indirgeniyordu. Önerme iki yönlü çalışıyordu. Ayrıca sorular berbattı. Ayrıca cevaplar korkunçtu. Bu ruh yoksulluğunu, bu soyut durumu caddedeki yüzlerde okuyabilirdiniz. Kendisi de aynı hastalıktan mustarıptı; neyin ne ve kimin kim olduğunu açıklayan tek başına bireyin hastalığı. Sonuçlar önceden bilinebilir, önceden bildirilebilirdi. Böylece, lüks arabayla Broadway'e getirilen Sammler, kendi (Wallace nasıl diyordu?) *kendi çayırılığını* ziyaret etmiş oluyordu. Bir turist olarak. Sonra Emil, Riverside Drive üzerinden dolaşarak yolcusunu getirdi Margotte'la birlikte oturdukları büyük, kirlenmiş konforlu apartmanın önünde indirdi. Saat on iki otuz olmuştu.

“Çok vakit almaz. Elya bazı belgeleri istedi.”

Kalbinin sıkıştığını hissediyordu. Çaresi daha derin soluk almaktı, ama göğsünü daha fazla şişirip indiremiyordu. Bir şeyler göğsünü kilitlemişti. Margotte'la Govinda dönmemişlerdi. Aplik salonda divanın üzerinde, akağaç dirsekliği ve bandana örtüsüyle gereksiz yere yanıyordu. Evde belli bir huzur havası vardı. Ya da oturacak zamanı olmadığı için ona öyle geliyordu? Ayakkabılarını değiştirdi, kavanozundan birkaç dolar aldı, gazete kupürlerini cüzdanına koydu. Çalışma masasında bir şişe votka vardı. Shula bunu Elya'nın kendisine ödediği ücretlerden almıştı. Mükemmel bir votkaydı; Sovyetlerden ithal edilmiş Stolichnaya. Sammler yaklaşık olarak ayda bir defa biraz içiyordu. Şimdi de şişenin mantarını çıkardı ve bir bardak içti. Votka boğazını yakarak indi midesine, Sammler yüzünü ekşitti. Yaşlılar için ilk yardım. Sonra arka merdivenlere açılan kapıyı açtı; bu arada kuvvetli bir hava cereyanı kapıyı arkasından kapatarak kendisini dışarıda bırakmasın diye sürgüsünü çekti. Eski ayakkabılarını çöp fırınının oluğuna bıraktı. Shula'nın ayakkabılarını elektrikli fırına koyarak onlara zarar vermemiş olduğunu iddia etmesini istemiyordu. Ayakkabılar miadını doldurmuştu.

Bir defasında apartmanın girişindeki televizyon çalışmıştı. Düşey doğrusalılık ayarı tutmayan gri ve beyazımsı figürler vızıltıyla dalgalanmıştı. Sammler ekranda kendini ölümcül bir solgunlukta görmüştü. İhtiyar birinin titreyen imgesi. Bu antre terk edilmiş tiyatrolardaki halı kaplı yer altı odalarını akla getiriyordu; uzak durulması gereken yerleri. Yankesici, bu kenarları pirinç çubukla tutturulmuş halının karşı tarafındaki köşede Floransa masasının önünde sıkıştırıp karnını sırtına dayayalı daha iki gün bile olmamıştı. Adam bir puma sessizliğiyle puma renkli paltosunun önünü açıp kendini sergilemişti. Bu, Goethe'nin *eine Natur* dediği türden biri miydi? İlkel bir güç?

Elinin bir hareketiyle Emil'in kendisine kapıyı açmak üzere arabadan inmesine engel oldu.

"Kapıyı kendim açabilirim."

"Öyleyse, yola koyuluyoruz. Barı açıp kendinize bir içki doldurun. İnşallah trafik sıkışık değildir. Doğrudan Broadway'den aşağı gideceğiz. Televizyonu açın."

"Teşekkürler. Televizyon istemiyorum."

Sammler yeniden kapalı hava kokusunu aldı, kumaş kokusu. Kendini rahat hissetmiyordu. Kalbi her zamankinden fazla sıkışıyordu. Endişesi her an artıyordu. Daha kötüsü olamaz diye düşünüyordu, daha kötüsü oluyordu. Trafik her zamanki gibi sıkışık; ışıklarda tılandı. Teslimat yapan kamyonlar iki sıra, üç sıra park etmişlerdi. Manhatta'n'da özel araç kullanımı hiç bu kadar akıldışı ve zararlı görünmemişti gözüne. Sammler'in içi bu kocaman, amaçsız makinelerin şoförlerine karşı büyük bir sabırsızlıkla doldu; sonra bu duygular uzaklaşıp kayboldu. Motorları gürültüsüz, klimalı arabanın sessizliği içinde taşınırken Sammler, ayaları koltuğa gelecek şekilde ellerini yuklalarının altına alıp öne doğru eğilerek oturmuştu. Besbelli El-ya bu Rolls'u elinde bulundurmayı bizzat kendisine borçlu olduğunu düşünüyordu. Bu kadar prestijli bir makineye ihtiyacı olamazdı. Ne bir Broadway prodüktörü ne uluslararası bir banker ne de bir tütün milyoneriydi. Araba onu nereye götürüyordu? Widick'in avukatlık bürosuna. Bir hesabının bulunduğu Hayden and Stone Incorporated'a. Dinî bayramlarda Beşin-

ci Cadde'deki tapınağa giderdi. Terzileri, Felsher ve Kitto, Elli Yedinci Sokak'taydı. Tapınak ve terziler Hilda tarafından seçilmişti. Sammler onu başka bir terziye gönderirdi. Elya'nın uzun bir boyu, geniş, katı omuzları vardı; bedeninin düzlüğü dikkate alınırsa, çok geniş. Kalçaları çok yüksekti. Bu hususta tam benimki gibi. Sammler, Rolls'un ses geçirmez bölmesinde benzerliği görüyordu. Felsher ve Kitto, Elya'yı şık ve gösterişli bir tarzda giydirip kuşandırıyorlardı. Pantolonları çok dardı. Oturduğunda önünde beliren kabarıklık yakışık alınmıyordu. Countess Mara'dan alınma uyumlu kravatlar ve mendiller, onu bir tıp adamından çok Las Vegas'la, yarışçılarla, kibar fahişeler ve eğlencelerde sahneye çıkan şarkıcılarla ilgili gösteren sivri burunlu, havalı ayakkabılar kullanıyordu. Ayrıntılar kibarlığıyla belirsiz bir şekilde bağlantılıydı. Omuzlarını silahlı bir soyguncu gibi oynatma alışkanlığı vardı. Çift yırtmaçlı ceketler giyiyordu. Büyük paralarla remi ve kanasta oynuyor ve ağzının kenarıyla konuşuyordu. Heidegger veya Wittgenstein tartışmak isteyen *Kulturny* hekimlerden nefret ediyordu. Gerçek doktorların böyle sahte numaralara ayıracak vakti yoktu. Şarlatanları yakalamada üstüne yoktu. Bu arabanın masraflarını karşılamaya kolayca gücü yeterdi, ama ona uygun bir hayatı yoktu. Ne Broadway müzikali ne özel jet. Tek göz alıcı uçarılığı uçağa atlayıp kısa süreliğine İsrail'e uçması ve bagajsız olarak, elleri ceplerinde King David Oteli'ne girmesiydi. Bunu yapmak ona sportif bir şey gibi görünüyordu. Elbette, diye düşünüyordu Sammler, Elya da tuhaf biriydi; cerrahi psişik olarak tuhaftı. Bilinçsiz bir bedene bıçakla girmek? Organları çıkarmak, eti dikmek, kan sıçratmak? Çok az insan bunu yapabiliirdi. Belki de arabayı Emil'in hatırına elinde tutuyordu. Rolls olmasa Emil ne yapardı? Bu açıklama muhtemelen en makulüydü. Koruma içgüdüğü Elya'da çok güçlüydü. Gizlice hayır işi yapmaktan büyük keyif alıyordu. İyilikte bulunmak için birçok stratejiye başvuruyordu. Bunu bilecek durumdaydım. Bize yardım etmek, bizi korumak arzusu ne tuhaf, ne şaşırtıcıydı. Şaşırtıcıydı, çünkü cerrah Elya aynı zamanda da yeteneksizliği ve zayıflığı hor görürdü. Sadece büyük ve güçlü içgüdüler bu kadar derin-

lemesine ve hor görme duygusundan kaynaklanan dolaylı yollardan harekete geçer. Ama Elya güç hakkında nasıl sabit fikirler besleyebilirdi? Kendisi tuzağa düşürülmüş bir insandı. Hilda kendisinden çok daha güçlüydü. O mafya gibi kasıla kasıla yürüyüşlerde sınırsız bir kanun tanımazlık iddiası vardı. Ama asıl canı, kütük gibi bacakları, kabarık saçları, kusursuz etek boyu ve tatlı, nazik tavırlarıyla ufak tefek Hilda'ydı. Elya'yı tuzağa düşürmüştü. Elya hiçbir zaman kimseden yardım görmemişti. Ona yardım edecek kim vardı? O, kendisi herkese yardım eden adamlardandı. Bu yardımın geri dönmesi için bir düzenleme yoktu. Ama yakında her şey sona erecekti.

Dünyaya gelince, sahiden değişmek üzere miydi? Neden? Nasıl? Uzaya çıkılacağı, dünyadan uzaklaşılacağı için mi? Fikirler de değişecek miydi? Ortaya yeni davranış biçimleri çıkacak mıydı? Neden? Eskilerinden usandığımız için mi? Yeterince sebep yoktu. Neden? Dünya parçalandığı için mi? Eh, dünya değilse bile Amerika parçalanıyordu. Eh, parçalanmıyorsa da, temelleri üzerinde sallanıyordu.

Şimdi Yetmiş İkinci Sokak'ın altındaydılar ve Emil arabayı daha istikrarlı bir şekilde sürüyordu. Yolu tıkayan kamyonlar yoktu burada. Lincoln Center yaklaşıyordu ve Columbus Circle'da, Bruch'un *Taj Mahole*² dediği Huntington Hartford Building. Pek hoş, değil mi, diyordu Bruch. Kendi şakalarına gülmekten kırılıyordu. Maymun gibi ellerini göbeğine koyup gözlerini yumuyor, dilini kör kafasından dışarı sarkıtıyordu. Ne bina! Baştan aşağı delik. Ama üç papele önünüze öğlen yemeği koyuyorlardı. Hararetle mönüyü övüyordu; Hawai usulü tavuk ve safranlı pilav. Sonunda ihtiyar adamı oraya götürmüştü. Gerçekten de yemek harikaydı. Ama Lincoln Center'ı Sammler sadece dışarıdan görmüştü. Sahne sanatlarına uzak duruyor ve büyük kalabalıklardan kaçınıyordu. Sergi ve açılışlara, sadece kendisini çağdaşlaştırmak Angela'yı eğlendirdiği için katılıyordu. Ama *Times*'ın ressamlar, şarkıcılar, kemancılar ve tiyatro oyuncularından söz eden sayfalarını atlıyordu. Sağlam gözünü daha iyi şeylere saklıyordu. Düşmanca bir ilgiyle güzel, eski

evleri ve ucuz lokantaları yıkan ekiplerin ve yükselen yeni binaların farkına varmıştı.

Ama şimdi, Center'a yaklaşırlarken, Emil arabayı durdurup arkasındaki camlı panoyu kenara kaydırdı.

“Neden durdunuz?”

Emil, “Sokağın karşı tarafında bir şeyler oluyor,” dedi. Sammler bu açıklama sanki önemsenmesi gereken bir şeymiş gibi yüzünü buruşturarak baktı. Ama böyle bir zamanda herhangi bir şey için durmak zorunda mıydık? “Bu insanları tanımıyor musunuz, Bay Sammler?”

“Hangisini? Bir araba diğerine mi sürttü? Trafik kazası mı?” Elbette Emil’e devam etmesini söylemeye yetkili değildi, yine de elinin tersiyle gitmesi için işaret etti.

“Hayır, sanırım durmak istersiniz, Bay Sammler. Görüyorum ki damadınız orada. Şu yeşil çantalı o değil mi? Diğer de Wallace’ın ortağı?”

“Feffer?”

“Şu şişman çocuk. Pembe suratlı, sakallı. Kavga ediyor. Görmüyor musunuz?”

“Nerede oluyor bu? Sokakta mı? Eisen mi o?”

“Başı dertte olan diğer adam. Sakallı genç. Sanırım canı yaşıyor.”

Eğimli sokağın doğu kıyısında geniş bir açıyla kaldırıma yanaşmış olan bir otobüs trafiği engelliyordu. Sammler şimdi kalabalığın ortasında birinin çırpındığını görebiliyordu.

“Onlardan biri Feffer mı?”

“Evet, Bay Sammler.”

“Biriyle boğuşuyor... otobüs şoförüyle mi?”

“Yo, şoförle değil. Sanmıyorum. Başka biriyle.”

“Öyleyse gidip bakayım, ne oluyor.”

Bütün bu gecikmeler ne saçmalıklı! Dersiniz ki kasten, düşünerek sabrın sınırlarını zorluyorlardı. En sonunda da sizi çileden çıkarıyorlardı. Nereden çıktı bu şey? Neden Feffer? Ama Emil’in ne demek istediğini şimdi anlıyordu. Feffer bir otobüsün önüne yapıştırılmıştı. Evet, arabanın geniş tamponu üzerine yatırılmış olan Feffer’dı. Sammler kapının kolunu çekmeye başladı.

“Sokak tarafından çıkmayın, Bay Sammler. Size çarparlar.” Ama sabrı kalmayan Sammler çoktan trafiğe dalmıştı bile.

Feffer, kalabalığın arasında siyahi yankesiciyle boğuşuyordu. En az yirmi kişi vardı ve seyircilere giderek yenileri katılıyordu, ama kimse müdahale edecek gibi görünmüyordu. Suçlunun pençeleri arasında debelenen Feffer’ın sırtı arkasındaki çok büyük ve ağır makineye yaslanmıştı. Baş, boş şoför koltuğunun altındaki ön cama çarpıp duruyordu. Adam onu sıkıştırıyordu ve Feffer korkuyordu. Karşı koymaya, kendini savunmaya çalıştı, ama çabaları gülünçtü. Yenilmişti. Doğal olarak. Başka nasıl olabilirdi? Sakallı yüzünden korku okunuyordu. Baş arkaya doğru gitmiş, geniş yanakları alev alev yanıyor ve birbirinden ayrık, kahverengi gözleri yardım diliyor ya da çılgınca bir çıkış yolu arıyordu. Ne yapılabilirdi? Kaybettiği şeyi havaya bakarak akarsuyun içinde el yordamıyla arayan biri gibi ağzı sakalının içinde sonuna kadar açılmıştı. Ama Minox’tan vazgeçmeyecekti. Bir elini havaya kaldırmış, erişilmeyecek kadar geriye uzatmıştı. Sarımsı kahverengi giysili iri gövdenin ağırlığı altında eziliyordu. Gizlice resim çekerken şansını yaver gitmemiş olmalıydı. Siyahi adam Minox’u kapmaya çalışıyordu. Küçük fotoğraf makinesini almak için Feffer’ın kaburgalarına, karnına birkaç tekme indirdi; aklında daha başka ne vardı? Polis gelmeden önce, mümkünse acele etmeksizin uzaklaşmak. Ama Feffer panik içinde, hâlâ inat ediyordu. Kolunu bırakan zenci ceketinin yakasını tutup burmaya başladı; Sammler’ı duvara bastırıldığı gibi onu önkoluyla tutuyordu. Feffer’ı ceketinin yakasıyla boğuyordu. Yuvarlak, mavimsi Dior gözlükler etli, yayvan burnundan düşmemişti. Feffer adamın kırmızı, kabarık kravatını avucunun içine almış, ama onunla ne yapacağını bilmiyordu.

Bu dikizci, aptal çocuğu nasıl kurtaracaktık? Yaralanabilirdi. Benimse gitmem gerekiyor. Vakit yok. “Bazılarınız buraya gelin,” diye emretti Sammler. “Ayrırın şunları.” Ama elbette “bazıları” mevcut değildi. Kimse bir şey yapamazdı; Sammler birden son derece yabancı bir ses işitti; aksanı, sözdizimi, edası, yüzü, ruhu, her şeyi yabancı.

Emil, Eisen'i görmüştü. Sammler şimdi gözleriyle onu arıyordu. Oradaydı işte, gülümsüyordu ve çok solgundu. Keşfedilmeyi bekliyordu. Keşfedilince keyiflendi.

Sammler, "Burada ne yapıyorsun?" diye Rusça sordu.

"Ya siz, sevgili kayınpederim, siz ne yapıyorsunuz?"

"Ben mi? Elya'yı görmek için koşturuyorum."

"Ah, evet. O resim çektiği sırada genç arkadaşımın otobüsteydim. Açılan bir çantanın resmi. Kendim, gözlerimle gördüm."

"Ne aptallık!"

Eisen yeşil çuha torbasını sıkı sıkıya tutuyordu. Torbada heykelleri veya madalyonları vardı. Şu Ölü Deniz kalıntıları; pirit ya da her neyseler.

"Fotoğraf makinesini bıraksa ya. Neden makineyi ona vermiyor?" dedi Sammler.

"Ama onu nasıl ikna edeceğiz ki?" dedi Eisen sesinde bir itiraz tonuyla.

"Git bir polis bul," dedi Sammler. "Şu sırtımayı kes," demeyi de çok isterdi.

"Ama ben İngilizce bilmiyorum."

"Öyleyse, çocuğa yardım et."

"Sizin yardım etmeniz gerekir, babacığım. Ben bir yabancıyım ve sakatım. Yaşlısınız, doğru. Ama ben bu ülkeye henüz geldim."

Sammler yankesiciye, "Bırak onu. Bırak gitsin," dedi.

Adam geniş yüzünü Sammler'a çevirdi. New York kıvrık kenarlı fötr şapkasının sert kavisleri altında gözlük merceklerinde yansıdı. Belki Sammler'ı tanıdı. Ama tek kelime etmedi.

"Fotoğraf makinesini ona ver, Feffer. Ver şunu, haydi!" dedi Sammler. Feffer şoke olmuş, yardım dilenen bakışlarla birazdan bilincini kaybedecekmiş gibi görünüyordu. Kolunu aşağı indiremiyordu.

"Şu anlamsız şeyi ona vermeni söylüyorum sana. Adam filmi istiyor. Aptallık etme." Feffer devriye arabasının her an geleceği umuduyla direniyor olabilirdi, polisin kendisini kurtarmasını bekliyordu. Direnmesini başka türlü açıklamak zordu. Özellikle de zencinin kuvveti düşünülecek olursa; başını ve omuz-

larını eğerek ileri doğru abanırkenki, sıkıştıran, yoğun, hayvani kuvveti; ayak parmakları ucunda yükselirken korkunç bir şekilde şişen boynu ve kasılan kalçaları. Bu kuvvet timsah derisi ayakkabılarının buruşmasında, açık kahverengi pantolonunda hissediliyordu. Kravatıyla uyumlu kan kırmızı kemerinde! Hayal gücünü kamçılacak ne müthiş bir sahne!

“Eisen!” dedi Sammler öfkeyle.

“Evet, Babacığım.”

“Senden bir şeyler yapmanı istiyorum.”

“Onlar yapsın.” Çuha torbasıyla seyircileri işaret etti. “Ben buraya geleli henüz kırk sekiz saat oldu.”

Bay Sammler sert sert bakarak yeniden kalabalığa döndü. Kimse yardım etmeyecek miydi? Günümüzde bile –şimdi bile– insanlar yardım diye bir şeye inanıyordu. İnsanların olduğu yerde yardım olabilirdi. Bu bir içgüdüydü, bir refleks-ti. (Bir türlü vazgeçilemeyen bir umut?) Böylece kaldırım boyunca toplanmış bu insanların yüzlerini birbiri ardı sıra kısaca inceledi –kırmızı, solgun, esmer; sert ya da yumuşak hatlı; sert, hülyalı; mavi, sarı, kömür karası gözler– hareketsizlikleri ne tuhaftı! Kendilerine hayal kırıklığı yaşatan, ihanete uğrayan, açlığını çektikleri arzuların doyurulmasını bekliyorlardı. Birisi gününü görecek. Evet. Ve siyahî yüzler. Benzer bir arzu. Diğer taraftan. Ama aynı arzu. İşitilecek bir şey olmamasına rağmen Sammler uzaktan uzağa bir köpek sürüsünün havlamalarını işittiği izlenimine kapıldı. Sonra aklına bir fikir geldi: bütün bu insanları birleştiren şey orada bulunuyor olmaktan duydukları mutluluktan. Sanki orada bulunuyor olmak –evet orada bulunuyor olmak– kutsal bir şeydi. Hem buradaydılar hem burada değillerdi. Hem vardılar hem yoktular. Bu yüzden kendinden geçmişçesine bekliyorlardı. Ne büyük bir ayrıcalık! Kavgayı sadece Eisen ayırabilirdi. Neticede tuhaf bir kavgaydı bu. Sammler siyah adamın Feffer’in boğazını bilinci-ni kaybedinceye kadar sıkacağına inanmıyordu; sadece Feffer Minox’u teslim edinceye kadar onu sıkıştırmaya, yakasını burmaya devam edecekti. Elbette her an ona yumruk atması, bıçak çekmesi, bıçaklaması ihtimali vardı. Ama olayın kendisin-

den daha kötü bir şey vardı: yavaş yavaş Sammler'in içine işleyen duygu.

Bu bir dehşet duygusuydu ve güçleniyordu, giderek güçleniyor, güçleniyordu. Neydi bu? Nasıl ifade etmeliydi? O hiçlikten geri gelmiş bir adamdı. Yeniden hayata dönmüştü. Diğerlerine yakındı. Ama bir o kadar da yalnızdı. Yaşlıydı. Fizik gücü yoktu. Ne yapılması gerektiğini biliyordu, ama yapacak gücü yoktu. Bir başkasına dönmeliydi; Eisen'e! Tamamen farklı bir yolda ilerleyen, farklı, yabancı bir merkez etrafında dönen bir adama. Sammler güçsüzdü. Bu derecede güçsüz olmak ölüme eşdeğerdi. Ansızın kendisini ayakta duran biri gibi değil, tuhaf bir şekilde yan yatmış, uzanmış biri gibi gördü; özellikle profilden geçmişe ait biriydi o. Bu adam kendisi değildi. Başka biriydi ve –birden anladı ki– ruhen zayıftı. İnsani ve insani olmayan durumlar arasında, çoklukla yokluk arasında, dolulukla boşluk, anlamlılıkla anlamsızlık arasında, bu dünyayla dünya olmayan arasında biri. Uçan, yerçekiminden azade, korkudan kurtulduğu için rahatlayıp hafiflemiş, yazgısından kuşku duyan, onu kabul edecek hiçbir şey olmadığından kaygılanan biri.

“Eisen, ayır şunları,” dedi. “Onu yeterince boğdu. Polis gelecek ve tutuklama yapacak. Benim gitmem gerekiyor. Burada beklemek manasız. Lütfen. Şu fotoğraf makinesini al. Al onu. Bu, kavgayı durdurur.”

Sonra, yakışıklı Eisen sırtarak omzunu silkti, blucin kumaştan omuzlarını kurtarmak için garip hareketler yaparak sanki onun özel ricasıyla eğlenceli bir şey yapacakmış gibi Sammler'in yanından uzaklaştı. Sağ kolunun yenini sıvadı. Kolu kap-kara kıllarla kaplıydı. Sonra çuha torbasının kordonunu tutan elini biraz gevşetti ve havada büyük bir yay çizen kolunun bir hareketiyle torbayı bütün gücüyle yankesicinin yüzüne yandan indirdi. Sert bir darbeydi. Darbenin etkisiyle adamın gözlükleri ve şapkası uçtu. Feffer anında kurtulmadı. Adam onun üzerine abanmayı sürdürüyor gibiydi. Sersemlediği açıktı. Eisen bir emekçiydi; bir dökümhane işçisi. Kuvvetini sadece mesleğinden değil deliliğinden de alıyordu. Kavgaya hazırlanışında, hasmını tartışında zincirlerinden boşanmış, kör bir şiddet var-

dı; bir tür güçlü yırtıcılık. Her şeyi bu darbenin içine koymuştu; disiplini, öldürme arzusunu, her şeyi. Ne yaptım ben! Bu çok daha kötü! Bu olabilecek en kötü şey. Sammler, Eisen'in adamın yüzünü parçaladığını düşündü. Şimdi de madalyonlarıyla ona tekrar vurmak üzereydi. Siyah adam ellerini Feffer'ın boğazından çekmiş arkasına dönüyordu. Dudakları dişlerinden ayrılmıştı. Eisen adamın derisinde derin yara açmıştı; yanağı kanıyordu ve şişiyordu. Eisen bileğindeki ağırlıkları şanırdattı, ayaklarını araladı. Kalabalıktan biri, "Bu lavuğu öldürecek," diye bağırdı.

"Ona vurma, Eisen. Sana bunu yapmanı söylemedim. Vurma diyorum sana!" diye bağırdı Sammler.

Ama içinde ağırlıklar olan torba diğer taraftan hızla iniyordu, geniş bir yay çizerek, ama tam isabetle. Torba öncekinden daha sert çarpıp adamı yere serdi. Adam yere yıkılmadı, sokağa uzanmaya karar vermiş gibi yavaşça kendini bıraktı. Yanağı birçok noktadan kanıyordu. Korkunç metal, çuha torbanın içinden yüzünü kesmişti.

Eisen şimdi silahını yeniden omzunun üstüne kaldırmış adamın kafasına indirmeye hazırlanıyordu. Sammler kolunu yakalayıp arkaya çekti. "Adamı öldüreceksin. Beynini mi dağıtmak istiyorsun?"

"Siz dediniz, babacığım!"

Kalabalığın önünde Rusça tartışılar.

"Bir şey yapmam gerektiğini söylediniz. Gitmeniz gerektiğini söylediniz. Bir şey yapmalıydım. Ben de yaptım."

"Bu lanet olası demirlerle vurmanı söylemedim. Ona vurma hiç söylemedim. Delisin sen, Eisen, onu öldürecek denli delisin."

Yankesici dirsekleri üzerinde kalkmaya çalıştı. Gövdesi şimdi bükülü kolları üzerinde duruyordu. Asfalta oluk gibi kan akıyordu.

"Dehşete düştüm," dedi Sammler.

Eisen, hâlâ yakışıklı, kıvrırcık, kesik kesik soluyor olsa da dudaklarında hâlâ gülümsemeyle parmaksız ayaklarının aldığı gari pozisyonda Sammler'in komik tutarsızlığıyla eğleniyor gi-

biydi. “Böyle bir adama bir defa vuramazsınız. Vurduğunuzda adamakıllı vurmalsınız. Yoksa sizi öldürür. Biliyorsunuz. İkimiz de savaşa bulunduk. Siz bir partizandınız. Silalınız vardı. Bilmiyor değilsiniz, ya?” dedi. Gülüşü, mantığı, Sammler’in saçmalıklarına gülerek yorum yapması Sammler’in kekelemesine neden oluyordu: “Eğer böyle yaparsan, yo, böyle yapmazsan. Evet? Hayır? Söyle bakalım.”

Bu tür akıl yürütme Sammler’in yüreğini eziyordu. “Feffer nerede?” diyerek arkasını döndü.

Feffer alnını otobüse dayamış soluğunu toplamaya çalışıyordu. Abarttığına hiç kuşku yoktu. Sammler bu tür abartmalara çok sinir oluyordu.

Lanet olsun bunlara... bu durumlara! diye düşünüyordu Sammler. Canı cehenneme! Elya’nın ona ihtiyacı vardı. O sadece Elya’yı görmek istiyordu. Ona söyleyecekleri vardı. Burada söyleyecek sözü yoktu.

O sırada birisinin, “Aynasızlar nerede kaldı?” diye sorduğunu işitti.

“Meşguldürler. Rüşvet almakla. Bir yerlerde ceza kesiyorlardır. Bu pislikler. İhtiyacın olduğunda ara ki bulasın.”

“Adam çok kan kaybetti. Bir ambülâns gönderseler iyi olur.”

Mat, kıvrıkcık saçlarının üzerinde ışık, başındaki gözenekli pıhtıdan kan damlamaya devam eden adamın gözleri kapalıydı. Ama ayaklarının üzerine kalkmayı istiyordu. Bunun için çabalıyordu.

Eisen, Sammler’a, “Bu o adam, değil mi?” dedi. “Sizi takip ettiğini söylediğiniz adam? Malafatını size gösteren adam?”

“Git başımdan, Eisen.”

“Ne yapmam gerekiyor?”

“Uzaklaş. Bas, git. Başın dertte,” dedi Sammler. Feffer’a döndü, “Şimdi ne diyeceksin?”

“Onu iş başında yakaladım. Lütfen biraz bekleyin, boğazımı incitti.”

“Saçma, bana kurban numarası oynama. Bu o adam. Çok fena yaralanmış durumda.”

“Yemin ederim, cüzdanı çalıyordu, resmini çektim.”

“İyi mi yaptın, şimdi!”

“Sinirli görünüyorsunuz, efendim. Neden bana bu kadar sinirleniyorsunuz?”

Sammler o sırada tepesinde döner ışığıyla devriye arabasının geldiğini ve polis memurlarının kayıtsız tavırlarla kalabalığı yardığını gördü. Emil, Sammler’ı otobüsün yanına çekti ve “Buna karışmak zorunda değilsiniz. Gitmeliyiz,” dedi.

“Evet, Emil, haklısın.”

Sokağın karşı tarafına geçtiler. Polisle işleri olmasından kaçınarak. Polis onu saatlerce alıkoyabilirdi. Asla eve uğramamalı, doğrudan hastaneye gitmeliydi.

“Sanırım ön tarafta seninle oturmak istiyorum, Emil.”

“Neden olmasın? Çok mu sarsıldınız?” Emil onun arabaya binmesine yardım etti. Emil’in elleri titriyordu, Sammler’sa tepeden tırnağa. Dizlerinin bağı çözülmüştü.

Emil büyük motoru çalıştırdı. Arabanın içine klimadan soğuk hava yayıldı. Sonra Rolls trafiğe daldı.

“Bütün bunlar ne anlama geliyor?”

“Keşke bilseydim,” dedi Sammler.

“Kimdi bu siyah adam?”

“Zavallı bir adam, kim olduğunu tam olarak bilmiyorum.”

“İki esash darbe aldı.”

“Eisen hayvanın teki.”

“Torbada ne taşıyordu?”

“Metal parçalar. Kendimi sorumlu hissediyorum, Emil, çünkü ona seslendim, çünkü bir an önce Dr. Gruner’ın yanında olmak istiyordum.”

“Şey, belki adamın kafatası kalındır. Sanırım kimsenin dövülerek öldürüldüğünü görmemişsinizdir. Arkaya geçip on dakika uzanmak ister misiniz? Durabilirim.”

“Hasta mı görünüyorum? Hayır, Emil. Ama gözlerimi kapatacağım.”

Eisen’e duyduğu öfke Sammler’ı fena etmişti. Siyah adam? Siyah adam bir megalomandı. Ama üzerinde belirli bir aristokrat havası vardı. Giysileri, gözlüğü, gösterişli renkler, aynı anda hem barbar hem soylu tavırlar. Muhtemelen deliydi. Ama

soyluluk iddiası olan bir delilikti bu. Ve Sammler ona ne kadar sempati duymuştu... böyle acımasız darbeleri önlemek için ne yapmazdı ki! Kan ne kadar kırmızı, ne kadar koyuydu... ve bu antika, parça parça demirler ne kadar korkunçtu! Ya Eisen? Aslında delinin teki olmasına rağmen bir savaş kurbanı sayılıyordu. Tımarhanelik bir deli. Adam öldürmeye meyilli bir man-yak. Keşke Shula ve Eisen biraz daha az deli olsalardı diye düşündü Sammler. Azıcık daha az. Hayfa'da kumar oynamaya gazinoya giderlerken bu iki kuş beyinliyi badanalı Akdeniz kafeslerinde bırakırlardı. Çünkü ancak yanındakileri haykırışları ve şaplaklarıyla utandırmadıkları zaman kart çekerlerdi. Ama hayır. Böyle insanların normal sayılma hakları vardı. Üstüne üstlük hareket serbestlikleri de vardı. Onlara pasaport, bilet veriyorlardı. Böylece bu zavallı Eisen eserleriyle uçağa binip buraya gelmişti. Zavallı ruh, zavallı sırtkan Eisen.

Hepsi nasıl da eğleniyordu! Wallace, Feffer, Eisen, ayrıca Bruce ve Angela. Nasıl da gülüyorlardı! Sevgili kardeşlerim, hep birlikte insan olalım. Birlikte lunaparka gidelim ve bu gülünç ölümlülüğü göze alalım. Yakınlarımızı ve dostlarımızı eğlendirelim. Hazine avı oyunları, uçan sirkler, madalyonlar, komik hırsızlıklar, peruklar, sariler, sakallar. Hayır işi, gelinen nokta dikkate alındığında salt hayır işi; yaşayanların körlüğü. Ne korkunç! Doğmamış olmak! Dayanılmaz! Yaşarken birbirimizi eğlendirelim!

“Buraya park edip sizinle yukarı geleceğim,” dedi Emil. “İstiyorlarsa trafik cezası kessinler.”

“Doktor geri dönmemiş mi?” diye sordu Emil.

Belli ki dönmemişti. Angela hastane odasında tek başına oturuyordu.

“Tamam. Ben yanda bekliyor olacağım; bana ihtiyacınız olursa diye.”

“Sigarayı galiba günde üç pakete çıkardım. Hiç sigaram kalmamış, Emil. Gazeteye bile dikkatimi veremiyorum.”

“Benson and Hedges idi, değil mi?”

Emil çıktığında Angela, “Yaşını başını almış bir adamı ayak işlerine yollamaktan hiç hoşlanmıyorum,” dedi.

Sammler cevap vermedi. Augustus John şapkası elindeydi. Özenle yapılmış, temiz yatağın üzerine bırakmamıştı onu.

“Emil babamın çetesinden. Birbirlerine çok bağlılar.”

“Neler oluyor?”

“Keşke bilseydim. Babamı analizler için aşağı götürdüler. Ama iki saat az buz bir süre değil. Umarım Dr. Cosbie işini biliyordur. Adamı hiç sevmedim. Mücevher olsa beş para vermem. Sanırsın ki Güney’de bir askerî akademi işletiyor. Ama ben onun çömezlerinden biri değilim. Talim bana bir şey ifade etmiyor. Ters, soğuk ve itici. Kadınların kendilerinden hoşlanmadığını kavramayan şu yakışıklı adamlardan biri. Şu arkası düz sandalyeye otursana, Dayı. Bunları tercih ettiğinizi biliyorum. Sizinle konuşmam gerekiyor.”

Sammler altındaki sandalyeyi Angela’nın yakınına ve aydınlığın dışına çekti; mavi gökyüzünden başka hiçbir şeyin görünmediği pencerelere karşı oturmaya dayanamıyordu. Meselenin ne olduğunu sezinledi. Alarm durumunda, duyuları bütün işaretlere açıktı. Bir başka kadın olsa yüzü alev alev yanıyor olurdu; Angela’nınkiyse mum gibi beyazdı. Belki Tallulah’ninkini³ taklit eden ahenkli, boğuk sesi artık ahenkle çıkmıyordu. Boğazı şişmiş gibi görünüyordu ve kestane rengi kaşları sürekli havalandıran kanatlar gibi çizilmişti. Zaman zaman yüzüne yalvaran bir bakış yerleştirmeye çalışıyordu. Ayrıca kızgındı da. Bütün bunlar kolay değildi. Alnını buruşturmakta bile zorlanıyor gibiydi. İçinde bir tutukluk vardı. Dekolte saten bir bluzla mini etek giymişti. Hayır, Sammler bunu değiştirdi, mini değil mikro etekti; kıcının tepesinde yeşil bir şerit parçası. Meçli saçları sıkıca geriye çekilmişti; cildi kadınca niteliklerle ısıldıyordu (hormonlar). Yanaklarının üzerinde kocaman altın küpeler sallanıyordu. Çocukça giyinmiş, erotik olarak küçük kız çocuğunu oynayan büyük, boylu poslu bir kadın elbette ki bir erkek çocuğu sanılmak riskini taşımıyordu. Sammler onun yanında otururken her zamanki misk kokusunu almıyordu. Bunun yerine, kadınca salgıları çok güçlüydü; tuzlu bir koku, gözyaşlarının veya deniz suyunun kokusuna benzer, kadının içinden gelen bir şey. Elya’nın

3 Tallulah Bankhead (1902-1968): Amerikalı aktris.

sözleri anlam kazanıyordu... onun "fazla cinselliği." Beyaz dudak boyası bile akla sapkınlığı getiriyordu. Ama bu izlenim ilginç bir şekilde önyargıdan uzaktı. Sammler sapkınlık konusunda, cinsel meseleler konusunda hiçbir önyargıya sahip değildi. Hiç. Bunun için gün fazlasıyla ilerlemişti, durum ciddiye di. Daha büyük uyumsuzluk güçleri iş başındaydı. Eisen'in madalyonlarının yankesicinin suratını parçalaması Sammler'in hiç aklından çıkmıyordu. Sınırları, en basit yoldan bu şiddetle otuz yıl önce bir dipçik darbesiyle gözünün çıkarılması arasında bağlantı kuruyordu. Soluksuz kalma ve yere yığılma... insan bunu bir defa daha atlatabilirdi. Atlatmaya değerse tabii. Elya'nın tekerlekli sedyesinin kapıya inecek lastik darbesini bekliyordu.

"Wallace ortaya çıktı mı? Newark'ta yere inmesi bekleniyordu."

"Çıkmadı. Sizinle kardeşim hakkında konuşmam gerekiyor. Onu ne zaman gördünüz? Margotte su borusu hikâyesini anlattı."

"Yüz yüze mi konuştunuz? Wallace'ı dün gece gördüm. Bu sabah da gökyüzünde."

"Yani bu aptalın dolaşıp durduğunu gördünüz."

"Bir kaza mı geçirdi, yoksa?"

"Yo, tasalanmayın. Bir şeyi yok. Keşke yere hızla çarpsaydı, ama bir Hollywood dublörü gibi."

"Düşmedi, değil mi?"

"Haberiniz yok demek! Radyo ondan söz edip duruyor. Tekerlekleri bir evin çatısını sıyırmış."

"Tanrım! Paraşütle atlamak zorunda kalmış mı? Sizin evinize mi çarpmış?"

"Gövdesi üzerine iniş yapmış. Westchester'da büyük bir binaymış. Biz böyle bir belanın içine batmışken bu şerefsizin neden damlara sürünerek eğlendiğini bir Tanrı bilir. Bu kadarı beni çileden çıkarmaya yetiyor."

"Elya'nın bunu radyodan duyduğunu söylemiyorsun, değil mi?"

"Hayır, babam duymadı. O sırada asansörle aşağı iniyordu."

"Wallace yaralanmadı diyorsun."

“Wallace mutluluktan havalara uçuyor. Ağzı kulaklarında. Yüzüne dikiş atmaları gerekmiş.”

“Anlıyorum. Yüzünde bir yara izi kalacak. Bütün bunlar çok korkunç!”

“Ona çok fazla anlayış gösteriyorsunuz.”

“Başkalarının talihsizliklerine üzülmeyi yıpratıcı olduğunu kabul ediyorum. Diğer taraftan onun beni sinir etmek gibi bir yeteneği de var.”

“Sinir olmalısınız. Benim bu büyümek bilmeyen kardeşimi götürüp tımarhaneye kapatmalılar. Bir çocuk gibi gevezelik etmesini işitecektiniz ki!”

“Öyleyse, onunla konuştunuz?”

“O harika yere inişini tarif edecek biri vardı yanında. Sonra Wallace telefonu elinden aldı. Korkunç bir şey. Sanırsın ki bisikletle Kuzey Kutbu’na ulaşmış. Bildiğiniz gibi evin gördüğü zarar için bizi dava edecekler. Uçak mahvolmuş. Sivil Havacılık lisansını iptal edecek. Keşke onu da içeri atsalar. Ama çok heyecanlıydı. ‘Babama söylemesek mi?’ dedi.”

“Olamaz!”

“Evet,” dedi Angela. Çok öfkeliydi. Dr. Cosbie’ye, Wallace’a, Widick’e, Horricker’a karşı içi öfkeyle doluydu. Sammler’a da gücenmişti. Sammler’ın kendisi de zaten kendini normalden uzak buluyordu. Çok uzak! Yaralı zenci. Kan. Şimdi de bütün bu aşırı kadınsı, şehvetli tavırlarla karşı karşıyaydı; her şeyi açık seçik görüyordu. Otobüste cüzdanın çalınmasına tanık olduktan sonra çılgınca aydınlatılmış Riverside Drive’ı görmüş olduğu gibi. Şimdi işte böyle görüyordu. Görmek tadına doyumaz bir şeydi. Hem de son derece büyük bir zevk! Güneş parlayabilir ve etrafa iyilik saçabilir, ama bazen dünyanın acımasızlığının üzerindeki örtüyü kaldırır. Böyle parlak bir ışık, her şeyin göz alıcı parlaklığı onu korkutuyordu da. Angela’nın yüzünün duruluğu, çatılan kaşları... burada inceliğin ve kabalığın tam bir karışımını görüyordu. Pencereden giren güneş ışığı odayı aydınlığa boğuyordu. Yol yol çizgili cam, güneş ışığı altında bal rengine bürünüyordu. Bir tatlılık barajı ve dayanılmaz bir aydınlık oluşuyordu. Sammler bunu yaşamayı gerçekten is-

temiyordu. Her şey ona başkaldırıyordu; her şey çok baş döndürücü, çok fırtınalıydı.

“Yanlış anlamıyorsam, Elya’yla sen o olayı konuşmaya devam etmişsiniz.”

“Olayı kendi haline bırakmıyor. Bu çok zalimce. Hem onun için hem benim için. Onu engelleyemem.”

“Aşağıdan almaktan başka yapabileceğin bir şey yok. Bunu kafasına takan o. Tartışmak neye yarar? Belki genç Horricker gelip görünmeli. Neden gelmiyor? Gelip o konuyu çok dert etmediğini göstermeli. Bu arada dert etmiyor, değil mi?”

“Öyle söylüyor.”

“Belki seni seviyor.”

“O mu? Kim bilir. Ama ondan gelmesini isteyemem. Bu babamın hastalığını kullanmak olur.”

“Onu geri kazanmak istemiyor musun?”

“Onu geri kazanmak istiyor muyum? Belki. Emin değilim.”

Görünürde yeni bir aday mı vardı? İnsan bağları bu kadar zayıf olunca, muhtemelen alternatif bir liste, bilincine varılmamış bir yedekler listesi vardı; köpek gezdirirken parkta karşılaşılan adamlar, Çağdaş Sanatlar müzesinde çene çalınan insanlar, şu favorili adam, bu kara, seksi gözleri olan adam, karısı multipl skleroz hastası olan, sanatoryumdaki şu çocuklu şahıs. Çok sayıda fikre ve amaca uygun çok sayıda insan vardı. Ve bütün bunlar Angela’nın sohbetinden çıkıyordu. Sammler her şeyi işitmişti ve hatırlıyordu; sıkıcı her gerçeği, kan kırmızı her ayrıntıyı. O dinlemek istememişti, ama Angela ona her şeyi anlatmıştı. Hiç hatırlamak istemiyordu, ama her şeyi hatırlıyordu. Ve Angela gerçekten güzel bir kadındı. İriyarı, ama güzel, sağlıklı bir genç kadın. Sağlıklı genç kadınların kendi ihtiyaçları vardır. Bacakları... eteğinin yeşil şeridinin altından uyluklarının neredeyse tamamı görünüyordu. Evet, o çok güzeldi. Horricker, onu kaybetmiş olduğunu öğrendiğinde canı yanacaktı. Sammler sorunları kafasında evirip çeviriyordu. Yorgun, şaşkın, umutsuz hâlâ düşünüyordu. Temasını koruyordu. Gerçeklikle, yani.

“Wharton çocuk değil. Mexico’da nasıl bir işe dahil olduğunu biliyordu,” dedi Angela.

“Ah, bundan hiçbir şey anlamıyorum. Sanırım bana verdiğin kitaplardan bazılarını okumuş olmalı –Bataille ve diğer teorisyenler– tecavüz, acı ve seks hakkında; şehvet, suç ve arzu; cinayet ve erotik haz. Bu tür şeyler benim için pek anlam ifade etmiyor.”

“Bunların size göre olmadığını biliyorum. Ama Wharton bu küçük yosmadan zevk aldı. Ondan hoşlandı. Benim diğer adamdan hoşlandığımdan daha fazla. Onu bir daha asla görmedim. Ama sonra Wharton uçakta huysuzlanıp kıskançlık gösterdi. Kafasını buna takmıştı.”

“Benim düşünceme göre Horricker’ı görecektir olursa Elya huzur bulacaktır.”

“Wharton bu hikâyeyi Widick’in yanında ağzından kaçırdığı, onun da yemeyip içmeyip babama yetiştirdiği için çok öfkeliyim.”

“Bay Widick’in bundan Elya’ya söz etmiş olduğuna inanasım gelmiyor. Birçok bakımdan yeterince düzgün bir adamdır. Onu çok iyi tanımadığım doğru. Ama benim izlenimim esas olarak ciddi bir avukat olduğu yolunda. Aşağılık bir adam değil. Yüzünden samimiyet okunuyor.”

“Orospu çocuğunun teki. Gördüğümde yüzüne tüküreceğim. Saçlarını yolacağım.”

“Onun suçlu olduğundan bu kadar emin olma. Yanılıyor olabilirsin. Elya son derece zeki, en ufak bir imayı havada yakalar.”

“Öyleyse bu kim olabilir? Wallace? Emil? Ama bunu çitlatan her kim olursa olsun, her şeyi başlatan Wharton, onun ağzını kapalı tutamayacak kadar zayıf olması. Eğer babamı ziyaret etmek istiyorsa etsin. Ama ben kırıldım. Çok kızdım.”

“Çok öfkeli görünüyorsun, Angela. Seni kışkırtmak istemem. Ama Meksika’daki hikâyenin babanı ne kadar tasalandırdığı göz önüne alınırsa, buraya bu kıyafetle mi gelmeliydin?”

“Bu eteği mi kastediyorsun?”

“Çok kısa. Benim görüşümün bir değeri olmayabilir, ama böyle uygunsuz çocuk kıyafeti giymek bana pek yerinde bir seçim gibi görünmedi.”

“Şimdi de sıra elbiseme mi geldi? Onun adına mı konuşuyorsunuz, kendi adınıza mı?”

Güneş ışığı sarıydı, tatlıydı; bu korkunçtu.

“Biliyorum ki, medeniyetimize bu kadar zarar veren hastalıklı geçmişten kalma berbat, püriten tavırlarımla arızalı biri olabilirim. Kitaplarını okudum. Bunları bir hayli tartıştık. Ama bu kışkırtıcı bez bebek kostümünü gördüğünde babanın sinirlenmeyeceğini, üzölmeyeceğini nasıl bekleyebilirsin?”

“Gerçekten mi? Eteğim ha? Hiç aklıma gelmedi. Çabucak giyinip sokağa fırladım. Şimdi benimle uğraşılması çok garip. Herkes bu etekleri giyiyor. Meseleyi ortaya koyuş tarzınızdan hoşlanmadım.”

“Şüphesiz daha iyi ortaya koyabilirdim. Kabalık etmek istemiyorum. Düşünecek daha başka konular var.”

“Haklısınız. Korkunç bir yük altındayım. Çok korkunç bu.”

“Bundan eminim.”

“Umutsuzluk içindeyim, Dayı.”

“Evet, anlıyorum. Elbette öyle olmalısın, evet.”

“Evet, ne? Sanki daha fazlası var gibi.”

“Var. Baban konusunda ben de aynı durumdayım. O benim en yakın arkadaşım. Bu yüzden ben de hastayım.”

“Lafı gevelemeye gerek yok, Dayı.”

“Hayır. O ölecek.”

“Bunu başka türlü ifade etmenin yolu yok,” dedi Angela. Açık sözlülükle konuşuyordu; fazla açık değil miydi?

“Söylemek de işitmek kadar dehşet verici.”

“Babamı sevdiğinizden eminim,” dedi Angela.

“Evet, seviyorum.”

“Pratik nedenleri bir yana bırakırsak, demek istiyorum.”

“Elbette Shula’yla bana o baktı. Minnettarlığımı asla gizlemedim. Umarım bu bir sır değildir,” dedi Sammler. Kuru ve ihtiyar bir adam olduğundan kalbinin çarpması, hatta şiddetle çarpması, belli olmuyordu. “Pratik biri olsaydım, çok pratik biri, seninle ters düşmemeye dikkat ederdim. Sanırım pratik nedenler dışında başka nedenler var.”

“Umarım ağız kavgasına girmeyeceğiz.”

“Haklısın,” dedi Sammler. Genç kadın Wallace’a, Cosbie’ye, Horricker’a kızgındı. Sammler bu listeye kendi ismini de eklemek istemiyordu. Angela’ya karşı bir zafer elde etmeye ihtiyacı yoktu. Sadece onu bir şeye ikna etmek istiyor ve bunun mümkün olup olmadığını bilmiyordu. Ama elbette ki mutsuz kadınlara karşı savaşacak değildi. Yeniden konuşmaya başladı. “Kendimi diken üstünde hissediyorum, Angela. Yıllardır ses vermeyen tahrip olmuş bazı sinirler vardır, sonra faal hale gelirler, birden parlarlar. Şimdi sinir uçlarımda felaket acı veren bir yangın hissediyorum. Şimdi babanı beklerken onun hakkında bir şeyler söylemek istiyorum. Görünürde Elya ile ortak bir şeyimiz yok. O duygusal bir insan. Bazı eski duyguların üzerine titremeye önem veriyor, belki de haddinden fazla. O, eski zamanlara ilişkin bir sisteme aitti. Bu hususta ben her zaman kuşkucu kaldım. Yeni sistemin nerede olduğu sorulabilir. Ama şimdi buna girmeyelim. Ben açıkça sevgi gösterilerinde bulunan insanlara karşı hiçbir zaman muhabbet beslemedim. Bir ‘İngiliz’ olmak zaaflarından biriydi. Soğuk? Ama ben hâlâ bir miktar mesafeli durmayı takdirle karşılıyorum. Elya’nın herkes tarafından beğenilme, herkesle temas kurup onların gönüllerini fethetme, ilgilerini çekme, garsonlarla, laboratuvar teknisyenleriyle, manikürcülerle senli benli olma çabalarınıysa hiç onaylamıyorum. Onun için ‘Seni seviyorum,’ demek her zaman kolaydı. Annene herkesin içinde boyuna bunu söyler ve onu kucaklardı. Annen hakkında seninle tartışmaya niyetim yok. Annenin iyi yanları vardı. Ama benim İngiliz olma hususundaki snopluğum gibi, o da Wasp⁴ tarzını geliştirmeyi iş edinmiş bir Alman Yahudisiydi (yeri gelmişken bunun bugün demode olduğunu söylemeliyim); bunun için onu kınıyor değilim. Bir *Ostjude* olan babanı yontınaya kesin kararlıydı. Baban açık yürekli, içi dışı bir biri olarak görülüyordu. Bu doğru değil mi? Bu yüzden baban açık yürekli biri olmakla görevlendirildi. O da annen tarafından kendisine biçilen rolü gayet mükemmel oynadı. Bir geometri teoremini sevmek sanırım zavallı

4 White Anglo-Saxon Protestant: Beyaz Protestan Amerikalı. Özellikle İngiliz kökenli üst sınıftan Amerikalıları tanımlayan küçümseyici bir terim.

anneni sevmekten çok daha kolay olurdu. Böyle konuştuğum için kusura bakma, Angela.”

Angela, “Burada beklemek,” dedi, “her halükârda, bir uçurumun kıyısında oturmak gibi.”

“Çok güzel, Angela. Öyleyse konuşmaya devam edebiliriz. Senin problemlerini daha da içinden çıkılmaz hale getirmek için değil... Buraya gelerek oldukça nahoş bir sahneye tanıklık etmiş oldum. Kısmen benim hatam. Rahatsızlık hissettim. Ama diyordum ki babanın üstlenmiş olduğu görevler var. Koca, tıp adamı –iyi bir doktordu– aile reisi, başarılı bir Amerikalı, Rolls Roycelu, paralı pullu bir emeklilik. Hepimizin üstlendiğimiz görevlerimiz var. Acıma, cana yakınlık, açık yüreklilik, kibarlık, gönül adamlığı; fikirlerin garip bir şekilde değişime uğramasıyla insanların bugün kuşkuyla baktığı bütün bu insani şeyler. Kötülükler konusunda açık yüreklilik ve içtenlik çok daha kolay görünüyor. Her neyse, Elya’nın üstlendiği görevler vardı. Bu, iyilik okunan yüzünde görülüyordu. İşte bu yüzden suratında insani bir ifade vardı. Kendisinden bir şey yap-tı. Ve bunu hiç de fena yapmadı. Cerrahlığı sevmiyordu. Bunu biliyorsun. Şu üç-dört saatlik ameliyatlardan korkuyordu. Ama yapıyordu. Sevmediği şeyi yapıyordu. Bazı saf hallere karşı belli belirsiz bir sadakati vardı. Kendisinden önce değerli adamlar olduğunu biliyordu, gelecekte de olacaktı ve o onlardan biri olmak istiyordu. Bunu çok da iyi başardığını biliyorum. Ben kendim işin içinden bu kadar iyi çıkamadım. Aşağı yukarı kırklı yaşlarıma kadar entelektüel Anglofil bir Polonya Yahudi’si ve –nispeten yararsız –bir kültür adamıydım. Ama Elya, duygusallık yoluyla, isterseniz formüllerle deyin, ve kısmen propagandayla iyi bir şeyler başardı. Kendini kurtardı. Seni seviyor. Eminim Wallace’ı da seviyor. Beni sevdiğine inanıyorum. On-dan çok şey öğrendim. Baban hakkında boş hayaller beslemiyorum, anlayacağın. Elya alıngan, kendini beğenmiş biri ve kendini tekrarlıyor. Gösterişçi, mızız, kibirli. Ama yapmak istediklerini yapmayı becerdi ve ben onu çok takdir ediyorum.”

“Netice olarak o bir insan. Pekâlâ, o bir insan.” Külotunun pembesi görünecek şekilde bacaklarını açarak tam karşısına

oturmuş, dikkatle yüzüne bakıyor olsa da muhtemelen onu yarım kulakla dinliyordu. Sammler bu pembe üçgeni gördüğünde “Niye tartışıyorum ki?” diye düşündü, “Ne anlamı var bunun?” Ama cevap verdi.

“Herkes insandır, ama bunun dereceleri var. Bazıları diğerlerinden daha fazla insandır.”

“Bazıları da daha az?”

“Öyle görünüyor. Azıcık. Kusurlu. Eksik. Tehlikeli.”

“Ben herkesin insan doğduğunu düşünüyordum.”

“Bu, doğanın verdiği bir armağan değil. Sadece insan olma kapasitesidir doğanın verdiği.”

“Dayı, bütün bunları bana neden anlatıyorsunuz? Aklınızda ne var? Bir şeyin peşindesiniz, ama?”

“Evet, sanırım, öyle.”

“Beni eleştiriyorsunuz.”

“Hayır, babanı övüyorum.”

Angela'nın gözleri kocaman açıldı; bakışlarında öfke vardı. Kavga yok, Tanrı aşkına, hem de umutsuz bir kadınla. Yine de söylemek istediği bir şeyler vardı. İnce bedenini dikleştirdi; sarımsı gri kaşları koyu renk gözlüklerinin üzerine sarkıyordu.

“Benim hakkımda sahip olduğunuzu düşündüğüm fikirden hoşlanmıyorum,” dedi Angela.

“Böyle bir günde bunun ne önemi var? Bana öyle geliyor ki, öyle hissediyorum ki bugün farklı olmalı. Belki Hindistan'da ya da Finlandiya'da olsaydık aynı ruh haline sahip olmayabilirdik. New York insanı uygarlığın çöküşü üzerine, Sodom ve Gomo-ra üzerine, dünyanın sonu üzerine düşünmeye zorluyor. Dünyanın sonu burada bir sürpriz olarak karşılanmaz. Birçok insan şimdiden ona bel bağlamış durumda. Ve ben insanlığın gerçekten eskisinden daha kötü durumda olup olmadığını bilmiyorum. Sesar bir tek günde Tenceterileri katletti; dört yüz otuz bin kişiyi. Roma bile dehşete düştü. Bugünün bütün zamanların en kötüsü olduğundan emin değilim. Bugün her şeyin tepetaklak gittiği gibi bir hava var ve ben bundan etkileniyorum. Son olduğunu ilan eden insanlardan her zaman nefret etmi-

şimdir. Son hakkında ne biliyorlar? Benim kişisel deneyimlerime göre, mezarın dininden, diyebilirim ki bu konuda iyi kötü bir şeyler biliyordum. Ana feleğim şaşmıştı, her şey ters gidiyordu. Kim olsa gerçekliği sezebilirdi. Ama varsayalım ki o gerçek olsun; bir ruh halinin sonucu, cehaletin, yakıp yıkma zevkinin, her şeyi berbat eden insanların arzuladığı kaderin sonucu olmasın. Öyle olduğunu varsayalım. Yine de insan diye bir şey var... ya da vardı. Yine de insan kaliteleri arasında fark var. Zayıf türlerimiz korkularıyla savaşıyor, çılgın türlerimiz suçluluğuyla. Biz deha sahibi hayvanlarız.”

Bu onun sık sık düşündüğü bir şeydi. O an içinse bu sadece bir formüldü. Onu layıkıyla hissetmiyordu.

“Aynı fikirdeyim, Dayı.”

“Ama dünyanın sonunun geldiğine hükmetmemeliyiz. Önemli olan şu ki senin baban için dünyanın sonu geldi.”

“Sanki ben bilmiyormuşum gibi neden ısrarla bunun üzerinde duruyorsunuz? Benden ne istiyorsunuz?”

Gerçekten ne istiyordu? Ondan, yanında oturup göğüslerini gösteren, kadınca kokular yayan, iri gözleri neredeyse birbiriyle bitişmiş, acı içinde kıvranan ve şu anda Sezar’la ve Tencerilerle, fikirlerle kafası ütölen bir kadından? Zavallı kadını kendi haline bıraksana. Şimdi zavallı bir yaratık olduğu iddiasındaydı. Ve öyleydi de. Ama Sammler onu kendi haline bırakamazdı... henüz bırakamazdı.

“Bu anevrizmalar genellikle ansızın ölüme yol açar,” dedi Sammler. “Elya’da bir gecikme oldu, bu da fırsat yaratıyor.”

“Fırsat? Ne demek istiyorsunuz?”

“Bazı şeyleri çözmek için bir şans. Bu, babanı gerçekçi yaptı... ve karanlıkta kalmış kimi gerçeklerle yüzleşmesini sağladı.”

“Sözgelimi benimle ilgili gerçekler? Gerçekte benden söz edildiğini bile duymak istemiyordu.”

“Evet.”

“Nereye gelmek istiyorsunuz?”

“Onun için bir şey yapmalısınız. Onun bir ihtiyacı var.”

“Onun için ne yapmam bekleniyor?”

“Bu sana kalmış. Onu seviyorsan, bunu ona bir şekilde göste-

rebilirsin. Çok içleniyor. Zıvanadan çıkmış. Hayal kırıklığı yaşıyor. Hiç sanmıyorum ki seks söz konusu olsun. Böyle bir zamanda bu çok önemsiz bir düşünce olabilir. Anlamıyor musun, Angela? Çok fazla şey yapman gerekmiyor. Bu, kendisini toparlaması için ona son bir fırsat verecektir.”

“Anladığım kadarıyla, söylediklerinizin bir anlamı varsa, eski moda bir ölüm döşegi sahnesi istiyorsunuz.”

“İstediğin ismi ver, ne fark eder ki?”

“Ondan beni bağışlamasını mı istemeliyim? Siz bunda ciddi misiniz?”

“Son derece ciddiylim.”

“Ama ben nasıl... Bu her şeye ters düşer. Yanlış insanla konuşuyorsunuz. Babam için bile bu aşırı duygusal olur. Yo, bu bana imkânsız görünüyor.”

“O iyi bir adam. Ve sonsuza kadar yok olacak. Ona söyleyecek bir şey düşünemiyor musun?”

“Söyleyecek ne var? Peki, siz ölümden başka bir şey düşünemez misiniz?”

“Ama hepimizi bekleyen şey bu.”

“Ve burada durmayacaksınız. Biliyorum ki daha söyleyecekleriniz var. O halde, söyleyin bakalım.”

“Lafı dolandırmadan?”

“Lafı dolandırmadan. Ne kadar kısa olursa o kadar iyi olur.”

“Mexico’da neler olduğunu bilmiyorum. Ayrıntıların önemi yok. Sadece insanın tatilde tanıştığı kişilerle mahrem ilişkilere girebilmesindeki tuhaflığa işaret ediyorum. Bazı sapmalar, çok kişiyle sevişmeler, yabancılarla *felatio*... insan bunları yapabilir, ama son fırsatta babasıyla barışamaz. Baban sana karşı her zaman çok fazla şefkat duymuştur. Belki en çok sana şefkat duyuyordu. Belki bunu anlayabilir ve karşılığında sen de...”

“Sammler Dayı!” Angela çok öfkelenmişti.

“Ah, kızgınsız. Doğal olarak.”

“Siz bana hakaret ettiniz. Bunun için yeterince çaba sarf ediyorsunuz. İşte şimdi bana hakaret ettiniz, Sammler Dayı.”

“Böyle bir amacım yok. Ben sadece herkesin bildiği ve bilmesi gereken şeylere inanıyorum.”

“Tanrı aşkına, ısrar etmeyin.”

“Ben kendi işime bakayım.”

“O basık odada insanlardan uzak bir yaşam sürüyorsunuz. Çok güzel, ama geri kalanlarla ne ilgisi var? İnsanların problemlerini anladığınızı sanmıyorum. *Felatio*’dan ne anlıyorsunuz? Hakkında ne biliyorsunuz?”

İşte yine başaramamıştı. Angela’nın başına kaktığı şey Columbia’daki genç adamın haykırdığı şeyin aynısıydı. Eski kafalıydı. Uzun, kuru, huysuz bir ihtiyar, her şeye kusur bulan, halvalara giren. Tanrı aşkına, kim oluyordu ki o? *Hors d’usage*.⁵ Sırtı duvara yaslanacak biri. *A la Lanterne*!⁶ Çok güzel. Bu kadarı yeterliydi. Belki de bu kadar saldırgan bir tavırla Angela’yı kışkırtmamalıydı. Şimdi kendisi titriyordu.

O anda gri giysili hemşire odaya girip Sammler’ı telefona çağırdı. “Siz Bay Sammler’sınız, değil mi?”

Sıçradı. Hızla ayağa kalktı. “Beni arayan kim?” Telin diğer ucunda kimin olabileceği hususunda hiçbir fikri yoktu.

“Kızınız arıyor. Büronun dışındaki telefonu kullanabilirsiniz, masanın üstündekini.”

“Evet, Shula?” dedi. “Daha yüksek sesle konuş. Ne vardı? Neredesin?”

“New Rochelle’de. Elya nerede?”

“Biz de onu bekliyoruz. Ne istiyorsun Shula?”

“Wallace hakkındaki haberi duydun mu?”

“Evet, duydum.”

“O uçağı tekerleksiz olarak indirmekle inanılmaz bir iş başarmış.”

“Evet, muhteşem. Onun harika biri olduğuna şüphe yok. Şimdi Shula, oradan uzaklaşmanı istiyorum. O evin etrafında böyle eşelenmemelisin, orada bir işin yok. Benimle gelmeni söylemiştim. Bana itaatsizlik etmemeliydin.”

“Aklımdan bile geçirmem.”

5 (Fr.) Kullanım dışı, geçersiz.

6 (Fr.) Kelime anlamı, “lambda direğine.” Ancak burada Büyük Fransız Devrimi sırasında çok sık duyulan bir slogana gönderme yapılıyor. Aristokratların lambda direğine asılmaları çağrısına.

“Ama yaptığın şey bu.”

“Hiç de değil. Ama farklı düşünüyorsak, bu senin çıkarına.”

“Shula bana hikâye okuma. Benim çıkarımdan gına geldi. Beni aramanın bir nedeni olmalı. Korkarım ki anlamaya başlıyorum.”

“Evet, Baba.”

“Başardın!”

“Evet, Baba, sevinmedin mi? Tahmin et, nerede? Senin yattığın küçük odada. Bu sabah üzerine oturduğun minderin altında. Kahve getirdiğimde, seni orada oturur görünce, para burada dedim kendi kendime. Neredeyse emindim. Bu yüzden sen gittikten sonra geri döndüm ve minderleri açtım; içi para doluydu. Kuzen Elya’nın böyle bir şey yapacağı aklına gelir miydi? Şaşıtm kaldım. Gözlerime inanamadım. Yüz dolarlık destelerin üzeri kumaş kaplanmıştı. Para dolgu malzemesiydi.”

“Tanrım!”

“Parayı saymadım,” dedi Shula.

“Yalan söylemeni kabul edemiyorum.”

“Tamam, saydım. Ama ben gerçekten paradan anlamam. İş konularını aklım almaz.”

“Wallace’la telefonda konuştun mu?”

“Evet.”

“Ve bundan ona söz ettin?”

“Tek kelime söylemedim.”

“Güzel. Çok güzel, Shula. Bu parayı Bay Widick’e teslim etmen konusunda sana güveniyorum. Telefon et gelip parayı teslim alsın; ona bir makbuz istediğini söyle.”

“Baba!”

“Evet, Shula.”

Sammler bekledi. Onun şu beyaz New Rochelle telefonlarından birini sıkı sıkıya tutarak argümanlarını sıraya koymaya, babasının eski inatçılığına ve dürüstlüğüne duyduğu gücenmeyle baş etmeye çalıştığını biliyordu. Kendi zararına. Sammler onun ne hissettiğini gayet iyi biliyordu. “Elya öldüğünde neyle geçineceksin, Baba?” diye sordu Shula.

Güzel bir soru, akıllıca ve mantıklı. Angela’yla arası bozulmuştu, onu sinirlendirmişti. Onun ne diyeceğini biliyordu. “Si-

zi asla affetmeyeceğim, Dayı.” Üstelik bu doğrudu; asla affetmeyecekti.

“Elimizdekiyle yetineceğiz.”

“Ya Elya bir şey bırakmazsa?”

“Onun istediği gibi olacak. Bu tamamen ona kalmış.”

“Biz ailedeniz. Sen onun en yakınısın.”

“Sana dediğim gibi yapacaksın.”

“Beni dinle Baba. Ben sana bakmak zorundayım. Sen bu keşfim hakkında bana tek kelime bile etmedin.”

“Çok akıllısın, Shula. Tebrikler. Bu çok akıllıca.”

“Ama bu doğru. Bu minderin, senin altında nasıl diğer minderlerden farklı bir şekilde kabarıklık yaptığını fark ettim ve elimle yokladığımda paranın hışırdadığını işittim. Hışırtısından ne olduğunu anladım. Wallace’a elbette bir şey söylemedim. O bu parayı bir haftada har vurup harman savurur. Giysi satın alacağını düşündüm. Lord and Taylor’dan giyinirsem belki daha az acayip görünürüm ve belki benim de biriyle şansım olur.”

“Govinda Lal gibi biriyle mi?”

“Evet, neden olmasın? Olanaklarım ölçüsünde kendimi ilginç biri haline getirdim.”

Babası buna çok şaşıtı. Uçuk bir tip? Demek ki kendinin farkındaydı. Demek bu bir seçim *meselesiydi*. Peruk, çöp kutularında eşinme, alışveriş torbaları bir noktaya kadar bir seçimin sonucuydu. Kastettiği şey bu muydu? Ne kadar şaşırtıcı!

“Sanırım”, diyordu Shula, “bu parayı alkoymalıyız. Elya’nın buna bir itirazı olmazdı sanırım. Ben kocasız bir kadını, hiç çocuğum olmadı ve bu para çocukların dünyaya gelmesini önlemekten geliyor; onu alırsam hak yerini bulmuş olur. Senin için de, Baba.”

“Sanırım olmaz, Shula. Elya zulaladığı paradan Bay Widick’i çoktan haberdar etmiştir. Üzgünüm. Ama biz hırsız değiliz. O bizim paramız değil. Söyle bakalım, ne kadardı?”

“Her sayışımda farklı çıkıyor.”

“Son saydığında ne kadardı?”

“Altı ya da sekiz bin. Hepsini zemine yaydım, ama doğru sayamayacak kadar heyecanlanmışım.”

“Çok daha fazla olduğunu düşünüyorum. Bir kısmını almaya hiçbir şekilde müsaade etmem.”

“Almam.”

Elbette alacaktı, Sammler bundan emindi. Bir çöp toplayıcı olarak, bir hazine avcısı olarak onun pes etmesi hiçbir şekilde düşünülemezdi.

“Her kuruşunu Widick’e teslim etmelisin.”

“Peki, Baba. Acı verici, ama hepsini Widick’e devredeceğim. Sanırım hata ediyorsun.”

“Hata yok. Govinda’nın el yazmalarıyla olduğu gibi sakın ortadan kaybolayım deme.”

Böyle bir şeye kalkışmak için çok geçti. Bir arzu daha uçup gitmişti. Sammler kendi kendine neredeyse gülümsedi.

“Hoşça kal Shula. Sen iyi bir kız evlatsın. En iyisi. Daha iyi bir evlat olamaz.”

Wallace, demek ki, babası hakkında söylediklerinde haklıydı. Elya mafyaya hizmet etmişti. Bazı ameliyatlar yapmıştı. Para mevcuttu. Ama bu konuda düşünecek zaman yoktu. Telefonu yerine asıp kendisini beklemekte olan Dr. Cosbie’yi bulmak üzere mermer tezgâhtan uzaklaştı. Bir zamanların futbol yıldızı, beyaz önlüğü içinde, üst dudağını alt dudağına bastırarak bekliyordu. Kansız yüzü ve soluk mavi gözleri cerrah mesajlarını iletme alışkanlığına sahipti. Mesaj açıktı. Bitmişti.

“Ne zaman öldü?” diye sordu Sammler. “Biraz önce mi?”

Ben aptalca Angela’yı hırpalarken mi?

“Biraz oluyor. Onu aşağıya özel üniteye gönderdik, elimizden geleni yapmak istiyorduk.”

“Bir iç kanamaya yapabileceğiniz bir şey yok, anlıyorum, evet.”

“Siz onun dayısısınız. Size veda ettiğini söylememi istedi.”

“Keşke ben de ona söyleyebilmiş olsaydım. Öyleyse birdenbire olmadı?”

“Başlamak üzere olduğunu biliyordu. O bir doktordu. Kendisini odadan çıkarmamı istedi.”

“Sizden istedi?”

“Belli ki bu manzarayı kızının görmesini istemiyordu. Bu yüzden analizlerden söz ettim. Bayan Angela’ydı, değil mi?”

“Evet, Angela.”

“Her şeyin aşağıda olup bitmesini tercih ettiğini söyledi. Onu aşağı götüreceğimi biliyordu.”

“Elbette. Bir cerrah olarak Elya biliyordu. Ameliyatın boşuna olduğunu, boğazına yerleştirilen bu vidanın işkenceden başka bir şey olmadığını kesinlikle biliyordu.” Sammler gözlüğünü çıkardı. Bir tanesi, aşağı sarkan kaşlarının altında görmeyen bir kabarcık olan gözleri Dr. Cosbie’ninkiyle aynı seviyedeydi. “Elbette yararsızdı.”

“Uygulanan işlem doğrudu. O bunu biliyordu.”

“Yeğenim her zaman insanlarla anlaşmak isterdi. Elbette neyin ne olduğunu biliyordu. Bunları ona yaşatmamak doğrusu daha merhametli bir davranış olurdu.”

“Sanırım içeri girip Bayan Angela’ya haber vermek istersiniz.”

“Lütfen Bayan Angela’ya siz kendiniz söyleyin. Benim yapmak istediğim şey yeğenimi görmek: onun yanına nasıl gidebilirim? Bana yolu tarif edin.”

“Onu şapelde görünceye kadar beklemeniz gerekiyor, efendim. Oraya inmeniz kurallara uygun değil.”

“Genç adam, bu önemli, bana izin verseniz iyi edersiniz. Sözümlü ciddiye alın. Ben kararlıyım. Burada, koridorda olay çıkarırım. Bunu istemezsiniz, değil mi?”

“Olay çıkarır mısınız?”

“Hiç şüphemiz olmasın.”

“Bay Gruner’ın hemşiresini yanınıza vereceğim,” dedi doktor.

Grili kadın ve Bay Sammler asansörle aşağı indiler, benekli bir malzemeye döşenmiş alt geçitleri, tünelleri takip ettiler, rampalar inip çıktılar, laboratuvarlar, malzeme odaları geçtiler. Sammler bu kadar meraklı olduğu şu meşhur gerçeği şimdi ele geçirmişti ya da gerçek onu ele geçirmişti. Tükenmekte olduğunu hissediyordu; ondan geriye ne kalmıştı ki? İçin için ağlıyordu. Alışkın olduğu gibi hızlı ve kararlı adımlarla yürüyor, yolların çatallandığı yerlerde refakatçi hemşirenin yetişmesi için bekliyordu. Hava cesetlerden, hastalardan ve ilaçlardan yayılan kokularla doluy-

du. Parçalanıp dağıldığını hissediyordu; içindeki düzensiz, büyük parçalar eriyor, acıyla parılıyor, uçuşuyordu. Elya ölmüştü. Sammler bir şeyden daha yoksun kalmıştı, bir yaratık daha elinden alınmıştı. Yaşama nedenlerinden biri daha kuruyordu. Soluğunu yitirmişti. Sonra kadın önünde belirdi. Bu serum, organik çorba, mantar, hücre-karışımı kokularıyla dolu dolambaçlı yer altı koridorlarında yüz metre daha gittiler. Hemşire Sammler'ın şapkasını aldı ve "Orada," dedi. Kapının üzerinde P.M. Harfleri vardı. Besbelli *Post-Mortem*⁷ anlamındaydı. Angela belgeleri imzalar imzalamaz otopsi yapmaya hazırdılar. Angela doğaldır ki imzalayacaktı. Neyin yanlış gittiğini bulalım. Sonra ölü yakma.

"Dr. Gruner'ı görmeye geldim. Nerede?" dedi Sammler.

Görevli Elya'nın üzerinde yattığı tekerlekli sedyeyi işaret etti. Sammler ölünün yüzünü açtı. Burun delikleri, kırıksıklıklar çok koyu renkliydi, kapalı gözleri solgun ve şişti, saçsız alnı üst üste binmiş kırıksıklıklarla doluydu. Dudaklarında hoşnutsuzluk ve itaat ifadesinin bir karışımı okunuyordu.

Sammler zihninden fısıldayarak şöyle diyordu; "Ah, Elya. Ah, ah, Elya." Sonra aynı şekilde, şöyle diyordu; "Mümkün olduğunca gönüllü ve elinden geldiğince, hatta tahammül edilmez derecede ve hatta boğulurken ve hatta ölümün eşiğinde, hatta belki de çocukça (bu düşüncem için bağışlanma diliyorum), hatta kölece bir yaltaklanışla ondan beklenenleri yapmaya çalışan Elya Gruner'ın ruhunu unutma, Tanrım. En iyi durumunda bu adam benim en iyi durumumda olduğumdan ve olabileceğimden çok daha iyiydi. Hızla içinden gelip geçtiğimiz şu hayatın karmaşası ve soytarılığı içinde, sözleşmesinin şartlarını yerine getirmesi gerektiğinin bilincindeydi ve yerine getirdi. Bu şartları yüreğinin derinliklerinde her insan bilir. Benim, benimkini bildiğim gibi. Hepimizin bildiği gibi. Çünkü hepimizin bildiği gerçek budur, Tanrım, hepimizin bildiği, hepimizin bildiği, hepimizin bildiği, hepimizin bildiği, hepimizin bildiği."

7 (Lat.) Ölümden sonra; otopsi.